

FÜRUZAN'IN HİKÂYELERİNDE KADINLAR

(Yüksek Lisans Tezi)

Özlem ALTIN

Kütahya - 2017

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

FÜRUZAN'IN HİKÂYELERİNDE KADINLAR

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Özlem KAYABAŞI

Hazırlayan:
Özlem ALTIN

Kütahya – 2017

Kabul ve Onay

Özlem ALTIN'ın hazırladığı “Füruzan’ın Hikâyelerinde Kadınlar” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2017

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Yrd. Doç. Dr. Özlem KAYABAŞI (Danışman)		
Yrd. Doç. Dr. Abdullah ACEHAN		
Yrd. Doç. Dr. Jale GÜLGEN BÖRKLÜ		

Doç. Dr. İsmail KÜÇÜKAKSOY

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Füruzan’ın Hikâyelerinde Kadınlar” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2017

Özlem ALTIN

Özgeçmiş

1991 yılında Bursa’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bursa’da tamamladı. Lisans öğrenimini yaptığı Uludağ Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 2013 yılında mezun oldu. Aynı yıl Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2016 yılında MEB’de başladığı öğretmenlik görevine devam etmektedir.

ÖZET

FÜRUZAN'IN HİKÂYELERİNDE KADINLAR

ALTIN, Özlem

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Özlem KAYABAŞI

Ocak, 2017, 180 sayfa

Bu çalışmada, Çağdaş Türk edebiyatı hikâyecilerinden Füzûzan'ın hikâyelerindeki kadın kahramanlar incelenmiştir. Yazarın hikâyelerinin hemen hepsinde kadınlar ve kız çocukları ana kahraman olarak karşımıza çıkar. Bunun yanında genel bir manzara içinde dahî kadın sorunlarına yer verilir. Bu sebeple Füzûzan'ın hikâyelerindeki kadınların irdelenmesi gerektiğine karar verilmiş ve tez çalışması bu doğrultuda şekillenmiştir.

“*Parasız Yatılı*”, “*Kuşatma*”, “*Benim Sinemalarım*”, “*Gül Mevsimidir*”, “*Gecenin Öteki Yüzü*” ve “*Sevda Dolu Bir Yaz*” adlı hikâye kitaplarındaki kadınlar, tezin üçüncü bölümünde yaşları, maddi durumları, statüleri, çalışma durumları gibi çeşitli yönlerden incelenmiştir. Tezin bu bölümü, kadınların yaşları göz önünde bulundurularak beş başlıkta incelenmiş ve aynı yaş grubunda bulunan kadınlar ve kız çocukları da başka benzerlikler açısından gruplandırılmıştır. Tezde, hikâyelerde yer alan kadınlar tüm yönleriyle ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Füzûzan, Hikâye, Kadın, Kız Çocukları, Anne.

ABSTRACT**WOMEN IN FURUZAN’S STORIES****ALTIN, Özlem****M.A. Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Supervisor : Asst. Prof. Özlem KAYABAŞI****Jan, 2017, 180 pages**

It this study, the women characters of Füzûzan’s stories has been studied within modern Turkish literature. Girls and adult womans are the main characters of the author. The stories not only consists of the womans stories but also includes their daily problems. Thus, it was decided to study on the women of Füzûzans stories and the thesis has been shaped in this direction.

The women in ‘*Parasız Yatılı*’, ‘*Kuşatma*’, ‘*Benim Sinemalarım*’, ‘*Gül Mevsimidir*’, ‘*Gecenin Öteki Yüzü*’ and ‘*Sevda Dolu Bir Yaz*’ were studied in detail in terms of their age, financial, social and working status. This chapter of thesis was studied under five main titles according to the women’s age. The women and the girls who are in the same age group were categorized by other similarities. All aspects of the women in these stories were tried to be included in the thesis.

Key Words: Füzûzan, Story, Woman, Girls, Mother.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM FÜRUZAN'IN HAYATI

1.1. FÜRUZAN'IN HAYATI.....	3
-----------------------------	---

İKİNCİ BÖLÜM FÜRUZAN'IN SANATI

2.1. FÜRUZAN'IN SANATI.....	6
-----------------------------	---

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM FÜRUZAN'IN HİKÂYELERİNDEKİ KADIN KAHRAMANLAR

3.1. FÜRUZAN'IN HİKÂYELERİNDEKİ KADIN KAHRAMANLAR	16
---	----

3.1.1. İhtiyar Kadınlar	16
3.1.1.1. Göçmen İhtiyar Kadınlar	16
3.1.1.2. Varsıl İhtiyar Kadınlar	22
3.1.1.3. Yoksul İhtiyar Kadınlar	37
3.1.2. Anneler	43
3.1.2.1. Varsıl Hayatlarını Kaybeden Kadınlar	44
3.1.2.2. Yoksullukla Mücadele Eden Kadınlar	57
3.1.2.3. Göçmen Gelinleri	72
3.1.2.4. Düşmüş Anneler	77
3.1.3. Genç Kadınlar	85
3.1.4. Genç Kızlar	110
3.1.5. Kız Çocukları	118
3.1.5.1. Benimsenmeyen Çocuklar	119
3.1.5.2. Yoksul Çocuklar	129
3.1.5.3. Göçmen Ailelerin Çocukları	145
3.1.5.4. İstismara Uğramış ya da Düşmüş Kızlar	150

SONUÇ	170
-------------	-----

KAYNAKÇA	176
----------------	-----

DİZİN	180
-------------	-----

TEZ METNİ

GİRİŞ

Füruzan, 1960’lardan sonra yazmaya başlar ve pek çok türde eser vermiş olmasına rağmen özellikle hikâyeci kimliğiyle ön plana çıkar. 1971’de yayımladığı ‘‘*Parasız Yatılı*’’ adlı hikâye kitabıyla edebiyat çevrelerinde adını duyurur. Ardından yayımladığı hikâye kitaplarıyla da duyurduğu adını kalıcılaştırır.

Tezde Füruzan’ın hikâyelerinde sıklıkla yer alan kadın kahramanlar üzerinde durulmuştur. Tez üç ana bölümden oluşmaktadır:

- 1.Füruzan’ın Hayatı
- 2.Füruzan’ın Sanatı
- 3.Füruzan’ın Hikâyelerindeki Kadın Kahramanlar

Tezin üçüncü bölümü hikâyede yer alan kadınların yaşları göz önüne alınarak beş başlıkta incelenmiş, bu beş başlık da çeşitli alt başlıklara ayrılmıştır.

Tezde, Füruzan’ın hikâyelerinde yer alan ana ve yardımcı kadın kahramanların yanı sıra hikâyelerde anlatılan çevrelerin kadına bakışına, arka planda çizilen kadına dair tablolara da yer verilmiştir. Bu bağlamda Füruzan’ın yirmi yedi hikâyesi incelenmiştir. Tezin yazımında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu ve Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu (2014) esas alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FÜRUZAN'IN HAYATI

1.1. FÜRUZAN'IN HAYATI

Asıl adı Feruze Çerçi olan yazar 1935 İstanbul doğumludur. Esnaf olan babasını küçük yaşlarda kaybeder. 1946'da Yalova Demir Köyü İlkokulu'ndan mezun olur. Ancak çeşitli güçlükler sebebiyle öğrenimine devam edemez. Kısa bir süre Küçük Sahne'de tiyatro oyunculuğu yapmayı dener ve o yıllar Küçük Sahne'de tiyatro yapan Muhsin Ertuğrul'la görüşür. Bu çalışmalarını sürdüremeyen Füzuran, sanatın başka kollarında da şansını dener. Radyoda türküler söyleyen Nedim Otyam Korosu'na katılır. Resimle de ilgilenen Füzuran, nihayetinde yazmaya karar verir. Önceleri Füzuran Yerdelen, 1958'de karikatürist Turhan Selçuk'la evlenince Füzuran Selçuk imzasını kullanır.

İlk öyküsü ‘*Olumsuz Hikâye*’, 1956'da Füzuran Yerdelen imzasıyla Seçilmiş Hikâyeler'de çıkar. Türk Dili, Pazar Postası dergilerinde yayımladığı hikâyelerinden sonra Dost, Papirüs ve Yeni Dergi'de yayımlanan hikâyeleriyle tanınır. 1968'de Papirüs'te yayımlanan ‘*Taşralı*’ hikâyesi ve ardından gelen ‘*Munip Bey'in Günlüğü*’, ‘*Piyano Çalabilmek*’ ve ‘*Nehir*’ adlı hikâyeleriyle hikâye dünyasında adı sıkça anılan bir yazar olur.

İlk hikâye kitabı olan ‘*Parasız Yatılı*’ 1971'de çıkar ve içindeki hikâyelerin çoğu daha önce dergilerde yayımlanmış olmasına karşın büyük ilgiyle karşılanır. ‘*Parasız Yatılı*’ 1972'de Sait Faik Hikâye Armağanı'na layık görülürken aynı yıl ‘*Kuşatma*’ adlı hikâye kitabı yayımlanır. 1973'te de ‘*Benim Sinemalarım*’ okurla buluşur. Tam da Füzuran'ın ‘‘üç atımlık barutu’’ (Akatlı, 1998: 66) olduğu fikri bazı çevrelerce iyice benimsenmişken 1982'de ‘*Gecenin Öteki Yüzü*’ adlı hikâye kitabı yayımlanır. 1985'te ‘*Gül Mevsimidir*’ adlı uzun öyküsü yayımlanır. Yazarın son eseri 1999'da çıkan, içinde ‘*Şarkılar Kitabı*’ adlı bir başlığı da ihtiva eden ‘*Sevda Dolu Bir Yaz*’dır.

Hikâye kitaplarından başka 12 Mart dönemini anlattığı ‘*47'liler*’ (1974) adlı romanıyla yazar, 1975'te Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü kazanır. Ardından ‘*Berlin'in Nar Çiçeği*’ (1988) adlı ikinci romanı yayımlanır. ‘*Redife'ye Güzelleme*’ (1981) oyun olarak yayımlanır ancak ‘*Kuşatma*’ adlı hikâye kitabında da yer alır. ‘*Yeni Konuklar*’ (1977), davetli olarak bir yıl kaldığı Batı Berlin'de ve çevre şehirlerde Türk işçileriyle yaptığı röportajlar toplamıdır. Ayrıca ‘*Die Kinder der Türkei*

(Türkiye Çocukları)'' (1979) adlı bir çocuk kitabı da yayımlanmıştır. *‘‘Ev Sahipleri’’* (1981), *‘‘İşte Bizim Rumeli’’* (1994, daha sonra *‘‘Balkan Yolcusu’’* adıyla yayımlanır, 1996) ise gezi kitaplarıdır. *‘‘Dokuz Çağdaş Türk Öykücüsü’’* (1982) ve *‘‘Bir Gölde’’* (1984) adlarını taşıyan antolojileri de bulunan yazarın *‘‘Lodoslar Kenti’’* (1991) adlı bir şiir kitabı da mevcuttur.

1990’da Gülsün Karamustafa ile birlikte yönetmenliğini yaptığı *‘‘Benim Sinemalarım’’*, 1990’da Cannes Film Festivali’nin *‘‘Eleştirmenlerin 7 Günü’’* ve *‘‘Altın Kamera’’* dallarından çağrı alarak ve 158 film arasından seçilen 8 filminden biri olarak gösterime girer. 1991’de Uluslararası İran Fecr Film Festivali’nde, Uluslararası Jüri’den *‘‘En İyi İlk Film Jüri Özel Ödülü’’*nü kazanır. 1991 Tokyo Uluslararası Film Festivali’nde seçilen *‘‘En İyi On Asya Filmi’’* arasında yer alır. Ayrıca *‘‘Ah Güzel İstanbul’’* adlı öyküsünden uyarlanan ve aynı adla gösterime giren filmin yönetmenliğini Füzûzan, Ömer Kavur’la birlikte yapar. (1981). Bununla birlikte *‘‘Kış Gelmeden’’* ve *‘‘Sevda Dolu Bir Yaz’’* adlı öyküleri Ankara Devlet Tiyatrosu’nda sahnelenir.

İKİNCİ BÖLÜM

FÜRUZAN'IN SANATI

2.1. FÜRUZAN'IN SANATI

Füruzan, “*Parasız Yatılı*” adlı hikâye kitabında yer alan hikâyelerini daha evvelden dergilerde yayımlar ve ilk olarak burada dikkatleri çekerek “edebiyatımızda bir olay” olarak görülür. Mehmet H. Doğan, “Füruzan Olayı” başlıklı yazısında Füruzan’ın çıkışını ve parlayışını son derece farklı bulur:

“Çoğunlukla, yazar adını okuyucuların belleklerine yerleştirmeye, kendi havasına alıştırıncaya, kendine ısındırıncaya kadar onları, birçok yazısı-çizisi kıyıda köşede kalır, unutulup gider; ya da üne ulaştıktan sonra yeniden dönülür onlara, yeniden akıllara gelir. Oysa Füruzan için bunların hiçbiri olmamış, 1967’den sonra yazmaya başlar başlamaz edebiyat dergilerinin aranan, ilgiyle okunan hikâyecisi olmuştur. Sanki o yer boştu, onun için ayrılmıştı da geldi oturdu yerine. Tanıdık bir addı. Yadırganmadı, yabancısanmadı. “Taşralı” (Ocak 68, Papirüs), “Munip Beyin Günlüğü” (Mayıs 68, Papirüs), “Piyano Çalabilmek” (Ekim 69, Papirüs) günleridir bunlar” (Mehmet H. Doğan (1999), “Füruzan Olayı”. Füruzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.77).

Füruzan’ın hikâyelerini anlamak için, bir söyleşideki “Öykü nedir, Öykü anlayışınızı anlatır mısınız?” sorusuna verdiği cevaplara bakmak bu konuda ciddi anlamda fikir sahibi olmak için son derece önemlidir:

“Öykülerimde yaşadığım dönemin tanıklığını yapmak çabasıydım. Bu tanıklık birikimimle, dünya görüşümle, insana yaklaşımımla kuruluyor. Türk yazarının benzersiz kaynakları var. Geçiş döneminin uç kişileriyle, durağanlığın yosununa belenmiş sözde yaşayanlar, umudun savaşını onurla elden ele geçirenlerle, çağını kaçıranlarla, caymaz öncülerle, emeğiyle dünyanın gerçeğini arasız değiştirenlerle, katman katman açılıyor evren önümüzde. Uzun bir tarihi olan sarsıntılarla, arayışlarla değişen böylesine özgün bir ülkenin yazarı olmak, olabilmek kıvranmaya yeter sanıyordum. Öykülerimdeki halktan kişiler çıkışlarını kimi zaman tekil yollardan da arasalar, içlerinde toplu eylemin tohumunu taşımaktadırlar. Bunu yazdıklarımla okura iletmek isterim. Sessizmiş sanısını veren çoğunluğun gücünü, acısını, sevgisini, ağırbaşlı şiirini anlatmaktadır amaçladığım.

Değişik çağlardan günümüze değin sanatlar süregelen bir arayışın içinde. Acıyı, direnci, sevgiyi, bu duyguları aklıyla bileyip kuşaktan kuşağa ileten gerçek insanı geliştirip savunma çabasıdır benim inandığım sanat yapıtları. Sanatçı suçluyu yargıya çekerken o suçu besleyen toplum yapısını yıkma işlevini de yüklenmiş oluyor. Yaşamı, o karmaşık örgüyü bir sanatçının yapması gerektiği gibi bin bir giziyle, sevinciyle sergiliyor. Benim salt yazı sanatlarına değil öteki sanatlara da bakışım bu” (Önertoy, 1984: 133).

Yine aynı söyleşide Füzûzan okur tarafından anlaşılacak istediğini ve ülkesinin sorunlarına karşı duyarlı bir yazar olduğunu, “Yazarlığımda uygulamak istediğim yöntemden ilki diyebilirim ki anlaşılır olmaktır. İkincisi ülkenin sorunlarına doğru bir açıdan bakabilmek.” cümleleriyle belirtir.

Gerçekten de Füzûzan, hikâyelerinde olağanüstü kişileri ya da konuları işlemez, daha çok küçük insanları ve onların yaşam kavgasını işler. O, “Sabahattin Ali’den başlayıp Orhan Kemal’e gelen gerçekçiliği sürdüren bir yazar olarak görülür” (Önertoy, 1984: 317).

Hikâyelerinde anne-kız ilişkileri, göçmenlik, yoksulluk, çocuk yaştaki yoksul kızların kötü yola düşmeleri, yürümeyen evlilikler, küçük memurun dünyası, kimsesizlik, sevgi ve bağlılık, Kurtuluş Savaşı yılları ve konak yaşantısı gibi çeşitli konuları ele alır. Füzûzan’ın özellikle bazı temalar etrafında durduğu görülür. Bu da yazarın biyografisine bakıldığında, işlediklerini kendi yaşamından almış olduğunu düşündürür. Mehmet H. Doğan da bu fikri şu sözleriyle destekler gibidir:

“Çıkış noktası kendi yaşamının bir bölümüdür de ondan belki. Parasız Yatılı kitabının arka kapağında hayat hikâyesi anlatılırken, ‘İstanbul’da doğdu. İlkokula başladığı yıl babası öldü. Hiçbir ekonomik güvenliği olmayan aile (bir anne, bir kız) uzun süre sıkıntılı, dayanıksız yaşadı’ denmektedir. Buradan yola çıkarak Füzûzan’ın yaşanmış hikâyelerden öteye ulaşamayacağı, bir yerde tükeneyeceği, tıkanıp kalacağı söylenecektir ilerde. Oysa Füzûzan bu tehlikeyi çoktan atlatmıştı bu sözler söylenmeye başladığında. Kendi yaşamından aldığı ufacık bir temayı, ‘Hiçbir ekonomik güvenliği olmayan’ bütün yetim çocuklara, hayatta yapayalnız kalmış bütün ana-kız’lara ustalıkla yaymasını, belli bir çevrenin ekonomik ve sosyal temellerini ırgalayan bir genelliğe kavuşturmasını bilmiştir” (Mehmet H. Doğan (1999a), “Füzûzan Olayı”. Füzûzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.77-78).

İşlediği konulara paralel olarak Füzûzan’ın kahramanları; yetim kalan kız çocukları, kenar mahalle kızları, okumaya çalışan ya da kötü yola düşen genç kızlar, eşlerini kaybetmiş yoksul kadınlar, bu yüzden kötü yola düşen kadınlar, göçmenler, küçük esnaf, şoförler ve bunların yanında azınlık olarak kalan varsıl insanlardır. Füzûzan küçük insanları anlattığı halde onların kurtarılmaya muhtaç hayatlarına da gökten aniden gelen bir sihirli değnek değdirmez, hatta bu insanların çoğu kurtuluşlarını gerçekleştiremez de. Çünkü hepsinin bulduğu yol bireysel ve dayanaksızdır:

“Füruzan’ın insanları, belirli koşulların sonucu olarak, genellikle bireysel çıkış yolları arayan insanlardır. ‘Haraç’da, çalışmak için Almanya’ya giden oğul, anasına, ‘Anlamazsın, sen dünyayı bilmiyorsun. Bu dünya her koyunun kendi bacağından asılma dünyası. (...) Kimsenin kimseyi gördüğü yok.’ der. ‘Ah... Güzel İstanbul’da Cevahir’in, ‘Kırlangıç Balıkları’nda Zarife’nin kurtuluşu bir rastlantıya kalmıştır: Bu rastlantının adı birinci hikâyede Sarı Kâmil, ikinci hikâyede Mehmet’dir. Ama Füruzan, bu iki hikâyede de, rastlantıya bağlı bireysel kurtuluşun umutsuzluğunu açıkça gösterir” (Fethi Naci, (1973), “Füruzan’ın Dünyası”. Füruzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.71).

Füruzan’ın kahramanlarıyla ilgili tüm yazılanlara bakıldığında ve hikâyeler incelendiğinde kadın kahramanların büyük çoğunlukta olduğu görülür. Onun hikâyelerinde kız çocukları, genç kızlar, anneler başrolde. Her yaştan kadına rastlamak mümkündür. Onların sosyal ve ekonomik hayattaki sıkıntıları da esas konudur. Füsun Akatlı, “Füruzan’ın ana izlekleri, konuları, öykülerinin sorunsalını oluşturan temel kaygıları”nı dört maddede inceler. Bu dört maddeden ikisini “kadınlar”ın oluşturduğu görülür:

“Rumeli göçmenleri, Onların anayurt özlemleri, yurtlarından uzaktaki yabancılıkları, güvensizlikleri, sıkıntıları ve bunlarla bir arada giden temiz, erdemli, dürüst, sevgi dolu aile yaşamları, insan ilişkileri.

Köklü ve soylu ailelerin, burjuva değerler sistemine yaslanan geleneklerini, yer yer somut bir yozluğu sergileyen yaşama biçimlerini ve debdebelerinin sarsılışını konu edinen öyküler.

Kadınların, genç kızların karşı karşıya kalıp mücadele etmek zorunda kaldıkları baskıların toplumsal ve sınıfsal bir bağlam içinde sunulduğu, kadının cinsel sömürüsü düzleminde yansıtıldığı ‘kötü yol’ öyküleri.

Çocuğunu yetiştirme sorumluluğunu yalnız başına üstlenmek zorunda kalmış yalnız annelerle çocukları arasındaki ilişkilerin psikolojik, toplumsal ve duygusal boyutlarda sergilendiği öyküler” (Füsun Akatlı, “Türk Öykücülüğünün Bir Vazgeçilmezi: Füruzan”. Füruzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.248).

Füruzan’ın kahramanlarındaki bu kadın ağırlığı, bazı sorunları da beraberinde getirir. Çünkü bu kahramanların yalnız cinsiyetleri aynı değildir, yaşadıkları sıkıntılar, buldukları “kurtuluş” yolları, başlarına gelenler ve verdikleri tepkiler de büyük benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda Füruzan’ın “tip”leri de edebiyat çevrelerinin

tartıştığı bir konu olmuştur. Bu benzerlikler bir tekdüzelik mi meydana getirmiştir, yoksa bu Fûruzan'ın bir anlatım özelliği olarak anlattıklarının etkisini mi arttırmıştır? Bu sorunun cevabını Mehmet H. Doğan şöyle veriyor:

“Özellikle, Sait Faik Hikaye Ödülünü kazandıktan sonra Fûruzan'ın hikâyeciliğinde bazı çevrelerce bulunan zayıf yanlardan biri de, ‘her hikâyesinde belli birkaç tipi ya da çevreyi anlatması, birkaç tip yöresinde dönüp dolaşması, o çevrenin dışına çıkmaması’ oldu. Oysa biraz daha üzerinde durulup, biraz daha dikkatle incelenirse bunun bir zayıflık, bir kusur değil, bir genel üslup niteliği, onu diğer hikâyecilerden ayıran kendine özgü bir anlatım yolu olduğu iyice görülecektir” (Mehmet H. Doğan (1999), “Fûruzan’da Tip Geliştirimi”. Fûruzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.81-82).

Fûruzan, kadın kahramanlara ağırlık vermesi yanında konu olarak da hikâyelerini yoksulluk zeminine oturtur. O, burjuvaları, konak zenginlerini, asil hanımefendilerini de anlatır ancak yoksulluk, hep bir köşede okurun dikkatine sunulur. Bununla birlikte Fûruzan okurun duygularını sömürmez, hikâyelerindeki yoksulluğu çok daha acıklı hale getirebilecekken, o aksine yoksulluğu okurun gözüne sokmamayı, alt metinde ipuçlarıyla sezdirmeyi tercih eder:

“Daracık arka sokakları, yoksulluk kokan evleri, tek göz odalarda yaşayanları gözümüzden kaçan ya da rahatımızı kaçırmamak için özellikle gözden kaçırdığımız alçakgönüllü, kırık dökük, çoğu onurlu insanları, ince hüznlerle sarmalanmış kadınları, başkaldırma çabasında yitip giden genç kızları, ezik, kavruk, ağırbaşlı ve hep az konuşan erkekleri, hayatın tüm yükünü taşıyanları, ötekilere yer açanları anlatırken asla yoksulluk edebiyatı yapmıyor, küçük dokunuşlarla sezdirmelerle okurun bütünü kavramasını, resmin tamamını görmesini sağlıyor. Yoksulluk çoğu zaman bir koku Fûruzan'ın öykülerinde, bazen soluk bir renk, belli belirsiz bir ses, ancak öylesine gerçek ki, sayfalar dolusu sözcükten çok daha etkileyici” (Ayşe Sarısayın (1999), “Sezdirmeden...”. Fûruzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.139-140).

Fûruzan'ın hikâyeciliğinin dikkat çeken bir başka noktası ise hikâyelerinin gerçekçiliğinin üst noktada oluşudur. Kendi yaşamını anlatıp anlatmadığı ya da gerçek hayatta tanıdığı insanların hikâyelerine konu olup olmadığı yazara da çoğu kez sorulmuştur. Ancak bu gerçekçiliği sağlayan esas unsurlardan biri, hikâyelerindeki insanlara ya da durumlara ressam duyarlılığıyla yaklaşan Fûruzan'ın ayrıntılara verdiği önemdir:

“Füruzan’ın öykü dünyasına ilişkin yaptığım ilk vurgu olan duyarlık, ondaki ayrıntı zenginliği olmadan anlaşılamaz. Dolayısıyla ayrıntı, onun anlattığı sıradan hayatları sıradanlıktan çıkarıp zenginleştiren, böylece gerçekliği göz önünde tutulması olanaksız durumlara yazınsal değer katan, etkin bir yaratım ögesidir. Demek ki derinlikli bir öykü dünyası kurabilmenin de başlıca yoludur ayrıntılar” (Semih Gümüş (2009), “Füruzan’ın Yazdıkları Bugün Daha Değerli”. Füruzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.124).

O, ayrıntıları hikâyelerinin içinde yalnız mekân ya da kişi tasviri olarak kullanmaz. Aksine ayrıntıları hikâyelerinin ayrılmaz parçaları haline getirir. Hatta o ayrıntılar sayesinde, kahramanları daha iyi tanıma, böylece onları daha iyi irdeleme imkânı bulunur:

“Füruzan için, deyim yerindeyse, ‘ayrıntıyı kişiselleştiriyor’ diyeceğim. Önemli olan bu. Kimi hikâyeciler, birtakım şeyleri ‘her gözün görebileceği biçimde’ anlatmayı ayrıntıları anlatmak sanıyorlar. Bu bakışla verilen ayrıntılar hikâyenin gelişiminden bağımsız nesneler durumuna düşer, zenginleştirmez hikâyeyi, yavanlaştırır. Oysa Füruzan’da ayrıntı sanki bir nesne olmaktan çıkar, yaşanmış bir gerçek olur, yaşam yüklü bir hikâye ögesi durumuna gelir. İnsan ve toplum gerçeğini bu yoldan yeniden-kurar Füruzan. (...)

Füruzan’ın ayrıntılara verdiği önem, ilk bakışta, betimleme düşkünlüğü gibi görülebilir. Oysa Füruzan, betimlemeyi, genellikle bir ruhsal durumu açıklama aracı olarak kullanır. Bir örnek ‘‘Bir Evin Dıştan Görünüşü’’nde Rahmi Beyin gözünden Fıtnat Hanım şöyle anlatılır: ‘Yanında oturan Fıtnat Hanıma baktı. Dağınık, özensiz saçlarının şakaklarından çoğalarak yayılan aklarını ay aydınlığı yaldızlıyordu. Giyiminin ne bel ne kalça yeri ayrımı olmayan kesimindeki baştan savmalık, orta yaşı aşmış kadının gövdesini sınırsız bir yığın gibi gösteriyordu.’ Rahmi Beyin karısı hakkındaki düşüncesini Füruzan böyle anlatır, ‘Rahmi Bey karısı hakkında şunları şunları düşünüyordu,’ demez” (Fethi Naci, (1973), “Füruzan’ın Dünyası”. Füruzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.72-73).

Füruzan’ın ayrıntılarının başarılı ve gerçekçi olmasının nedenlerinden biri de onun gözlem gücüdür. O, işlediği konuların kahramanlarını, ele aldığı mekânları öyle gözde canlanabilecek biçimde yansıtır ki biraz araştırılsa kahramanları da yaşadıkları yerler de sanki öylece bulunuvorecek gibidir:

“Füruzan’ı Füruzan yapan; öykü malzemesi olarak kullandığı yaşam kesitlerinin ve kişilerinin hakikiliği –sahiciliği- kadar, gözlemlerinin ve tesbitlerinin çarpıcı berraklığı, okura sunduğu ayrıntıların zenginliği ve çeşitliliğidir. Malzemesini kotarıırken içine adeta

göze hitap eden bir yaşarlık katan Füzûzan'ın sıcak, sevecen, dokunaklı anlatımı da kuşkusuz Türk öykücülüğündeki dikkat çekici 'Füzûzan Olayı'nın bileşenlerinden sayılmalıdır" (Fusun Akatlı, "Türk Öykücülüğünün Bir Vazgeçilmezi: Füzûzan". Füzûzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.244).

Onun hikâyelerinde kahramanlar, ele alınan konular, gerçekçilik, ayrıntılar kadar bunların veriliş biçimi de son derece önemlidir. Bunun yanında Füzûzan'ın ressam yönünün devreye girmesiyle, hikâyelerinde "orijinal" söyleyişlere rastlanır:

"Füzûzan, aşığılanmış, horlanmış kişilerin acılarını, ezilişlerini, onların yürek seslerini dinleyen, bu sesi okuyan bir yazar. Şöyle diyeyim günlük dilin görünmez kıldığı insan hallerini, yaşam gerçeklerini görünü hale getiren bir yazar. (...) Sözcüklerin anlamsal, çağrışımsal gizil gücünü bir tartımdan geçirerek yoğunlaştırıcı bir biçimde kullanır. Türkçe'nin sözdizimsel çeşitliliğinin sunduğu olanakları açar, genişletir, yenilerini ekler onlara. Her öyküsü okur için dilsel ve söylemsel bir şöendir desem hiç de abartmış olmam.

Parasız Yatılı'daki kimi öykülerden seçtiğim sınırlı şu söz öbekleri bile bir göstergesidir bunun: Sobada eskimiş kışların külleri var./ Sokaklar kış kokmaya başladı./ Hele yoksul evlerine yapışan kederli soğuk/ Çocuğun kirpikli çocuk gözleri vardı./ Sokağın toz kokan güneşi/ Her yeri bir insansızlık sardı./ Annesinin ısıtan kokusu..." (Emin Özdemir, "Acıların Dilini Okuyan". Füzûzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.203-204.)

Yıllar sonra yazılan bir yazıdan alınan yukarıdaki alıntıda, Füzûzan'ın dil ve söyleyiş özellikleri bir "şöen" olarak anlatılır ancak aslında Füzûzan'ın diliyle ilgili özellikle ilk eserlerini yayımladığı yıllarda eleştirmenler tarafından olumsuz yönde eleştiriler yapılır. Örneğin Fethi Naci, durumun abartıldığı kadar olmasa da bazı eksikliklerden, fazlalıklardan, sıkıntılardan söz eder:

"Füzûzan'ın kurtulamadığı hatalardan biri de gereksiz açıklamalar. Sözelimi, "Ah... Güzel İstanbul"da Cevahir'in 'bir şeyi sağlamlaştırmak için' nasıl çabaladığını birtakım ayrıntılar aracılığıyla çok güzel anlattıktan sonra, anlattıkları yetmiyormuş gibi tutar, 'Tüm bunlar bir şeyi sağlamlaştırmak içindi,' diye bir cümle ekler. (...)

Konuşmaya genellikle büyük bir özen gösteren Füzûzan, arada sırada, kahramanlarının ağzından kendisi konuşmaya başlar. "Haraç"da Servet Hanım şöyle der: 'Adsız sansız düşüncelerim benim düşüncelerim. Daha çok renge benzerler. İç karartıcılarla içi açıcılar yan yanadır. Bazı bir kanarya sarısıdır geliverirdi. İçim hızlanır uçardım ordan oraya.' Belli ki konuşan Servet Hanım değil Füzûzan. "Ah... Güzel İstanbul"da, "Dar sokaklarında serinliğin kol gezdiği, bahçeleri ağaçsız, ağaçsız olmanın

yaraştığı bir şehirdir Mardin” sözü şoför Sarı Kamil’in ağzında pek iğreti kalır. ‘Tepelerin koyulduğu yerlerde, kimsesizlik, bırakılmışlık dolanırdı’ cümlesi de Fıtnat Hanımın cümlesi olamıyor. “Tokat Bir Bağ İçinde”nin birinci bölümünde ise kadına bu kadının söylemesine imkân olmayan sözleri söyler.

Füruzan’ın Türkçe yanlışlarından çok söz edildi; abartıldığı kadar değilse de hikâyelerinde var böyle yanlışlar. Bu eleştirilerin etkisiyle olacak, Füruzan, bazen dile özenmekle özentili cümle yapmayı birbirine karıştırıyor. Bunun dil bakımından sakıncası olduğu gibi gerçeği yalın olarak vermek yerine duygulu bir düzenlemeye bulayıp vermek gibi bir sakıncası da oluyor. Belki okur bu yoldan daha kolay etkilenebilir, ama olan hikâyeye olur. (Fethi Naci, “Füruzan’ın Dünyası”. Füruzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.74).

Füruzan’ın dili kullanımıyla ilgili olumsuz eleştiriler yapılmış da olsa hikâyeleri de romanları da farklı dillere çevrilir ve çok ilgi görür. Başka ülkelerin eleştirmenlerinin değerlendirmelerinde dikkate değer bulunması ve beğenilmesi Füruzan’ın anlatımının, anlattıklarının evrenselliğe ulaştığını gösterir niteliktedir. Bu açıdan anlaşılmayı ve ülke sorunlarını anlatabilmeyi isteyen yazarın amacına ulaştığını söylemek mümkündür:

“Berlin Filologlar Birliği, Füruzan’ı şöyle tanımlamıştır: Füruzan’ın geriye bakışla ve iç monologlarla, yarım söyleyişlerle kurduğu ince ve duygulu anlatımında hiçbir şey abartılmış izlenimi vermez. Genelde yazar, bütün bağımsız olmayanlar, bütün sömürülenler için eşit anlamsızlıkta süren bir yaşamın acı durumlarını, çaresizliklerini bir boyun eğmeğe yönelmeksizin olanca çıplaklığı ile sergiler. Burada Füruzan’ın sanatının bu işi çok iyi bilenler tarafından iyice kavrandığına ve ustaca özetlendiğine şahit olmaktayız...

Bu öyküler, bu romanlar, Almanına, Fransızına, Macarına da seslenebiliyor, onda da olumlu izlenimler bırakıyorlarsa evrenselliğe sahip olduklarını, bu nedenle değişen zamanda, farklı insanlarca da zevkle okunabileceklerini kestirebiliriz.” (Selçuk Erez, “Füruzan’ı Yorumlamak”. Füruzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.264).

Füruzan’ın hikâyelerinin ve romanlarının anlatımındaki görsellik, ayrıntıların başarılı kullanımı, gerçeklik duygusu yaratmasında hiç şüphesiz güzel sanatların farklı dallarından da yararlanmasının payı büyüktür. Bu alanlardan birisi resimdir. Füruzan, ilk kitabı yayımlandığında, resmi kullanarak hikâyelerini kurmayı düşündüğünü söyler. Zaten onun anlatımında ressam yönü her daim kendisini hissettirir. Öyle tasvirleri vardır ki ancak resme gönül vermiş bir göz görüp dile getirebilir:

“İlk kitabım Parasız Yatılı yazarlık serüvenimin en ciddi adımıydı. Kitap okurlarına erişene değin, resme olan eğilimimi hâlâ taşıyordum. Parasız Yatılı öyle büyük ilgi ile karşılandı ki, üstelik bu ilgi kesintisizlikle kitabı durmadan kuşatmakta. Çizimlere yükleyeceğim, renkle vurgulayacağım görseli, sözcüklere aktararak edebiyatımı kurabilirim diye düşündüm” (Komisyon, (2003), Füzuran, *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, Cilt I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.356).

Resmin yanında sinema da Füzuran’ın iç içe olduğu bir sanat dalıdır. Benim Sinemalarım, Ah Güzel İstanbul, Gecenin Öteki Yüzü sinema filmi olarak çekilmiş ve Füzuran bu filmlerde yönetmenlikler yapmıştır. Zaten onun olaylara, insanlara bakışında bir kameraman dikkati taşıdığı hikâyelerindeki ve romanlarındaki “ayrıntılar”da gözden kaçmaz:

“Füzuran, hikâyelerinin anlatımında sık sık sinemadan yararlanır. Kimi zaman sanki kalemle değil kamera ile çalışıyor gibidir: ‘Babasının yaklaştığını iki yamanın büyümesinden anladı. Başını daha eğdi. Çıplak, iri ayakları gördü.’ (Benim Sinemalarım). ‘Elini cebine atıp bir mendil çıkardı. Mendilin büküm yerleri kirden kararıp katılaşmıştı. Yüzünden geçirdi mendili. Adam her yaptığını izliyordu. Delikanlı mendili çarçabuk cebine soktu.’ (Kış Gelmeden). Bazen sinemadan yararlanma bir ‘alıntı’ haline gelir: ‘Ah... Güzel İstanbul’, ‘Elektrikler yandı’ cümlesiyle biter, ve insan ister istemez Antonioni’nin L’Eclisse’inin (Batan Güneş) bitişini hatırlar.” (Fethi Naci, “Füzuran’ın Dünyası”. Füzuran Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.73).

Füzuran, tüm bu özellikleri ile yalnız ilk çıktığı dönemlerinde değil bugün de Türk hikâyeciliğinin önemli isimleri arasında yerini alır. Onun hikâyelerinde anlatılanlar, yazıldıkları döneme ışık tuttıkları gibi günümüzde de sıcaklıklarını korumakta, okura aynı sızıyı duyurmaktadır:

“Sanırım şunu söyleyebiliriz: Füzuran’ın öyküleri artık çağdaş Türk edebiyatının klasikleri arasındadır. Yazıldıkları günden bugüne geçen kırk yıl içinde gitgide daha çok değer kazanmıştır. Hem yazıldıkları dönemin dünyasını ve ruh durumunu yansıtmaya yeteneği, hem yazınsal özellikleri, bu öyküleri kendinden önce yazılanlardan bir adım önde tutmuş; öykücülüğümüzün özelliklerini, niteliğini ve değerini anlamak için sık sık dönülmesi gereken bir öykü dünyası kurmuştur. Onu çağdaş bir klasik yapan etmenlerdir bunlar.” (Semih Gümüş, “Füzuran’ın Yazdıkları Bugün Daha Değerli”. Füzuran Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.125).

Selim İleri de aynı noktaya değinir ve Füzuran’ın hikâyelerinin hâlâ aynı hisleri uyandırdığından bahseder. Ancak daha acı olan Füzuran’ın anlattığı “sorunlar”ın onca yıl sonra bile çözülememiş olmasıdır:

“Yeni Dergi’de ve Papirüs’te kendisini Fûruzan kılacak ilk hikâyelerini yayımladığı zamanlardan başlayarak, Fûruzan, edebiyatsever kuşaklar üzerinde derin bir etki bıraktı. Bu öylesine derin bir etkiydi ki, insan bugün de, onca yıl sonra, Fûruzan öykülerini aynı acıyı duyarak yaşıyor. Çoğu yapayalnız bırakılmış kişiler, kırık umutlarda, küçücük dayanışmalardan bir gelecek arıyorlardı. 1970’lerden 2010’lara Fûruzan’ın kaleme getirdikleri iyileşmedi, hep aynı acı yaşıyor. Acıyı en çok hissedenlerden olduğu için Fûruzan’a bir okurunun gönül borcu bu satırlar. Hiç dinmedi bende acısı.” (Faruk Şüyun, (2009), *Fûruzan Diye Bir Öykü*, (Der.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.132).

Sonuç olarak Fûruzan’ın sanat hayatında kadınların payı büyüktür. Çünkü onun eserlerindeki kahramanların büyük çoğunluğu kadınlardır. Bu kadınların büyük çoğunluğu da yoksullukla mücadele etmeye çalışan ya da bu yoksulluğu aşmak isteyen kadınlardır. Çünkü ona göre asıl sorun öncelikle ekonomik koşulların eşitsizliğidir. Diğer sorun ise salt kadına yöneltilen ahlâk anlayışıdır: “Ahlâk yasalarının bireylere eşit haklar tanıdığı bir toplumda (bu toplum ancak ekonomik koşulları yurttaşlarına doğuştan eşit sunabileceği bir toplum olabilir.) biri erkeğe, diğeri kadına uygulanan ayrı ahlâk (aktöre) anlayışlarının kökten yok edilmesidir, bence, kadın hakları dediğimiz şey.” (Önertoy: 1984: 217) Bu noktada Fûruzan’ın kahramanlarının hep bireysel kurtuluş yolları aradığı ve başarısız olduğu düşünülürse, Fûruzan’ın çözümünün toplumsal bir adım olduğu anlaşılır. Ancak Fûruzan, eserlerinde bunu göze sokmaz, çeşitli çıkmazlar içerisinde bulunan kahramanlarının –yoksul ya da zengin fark etmeksizin- iç dünyalarını yansıtarak onları ve eserlerini bir propaganda aracı olmaktan çıkararak edebiliğe ulaştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FÜRUZAN'IN HİKÂYELERİNDEKİ KADIN KAHRAMANLAR

3.1. FÜRÜZAN'IN HİKÂYELERİNDEKİ KADIN KAHRAMANLAR

Fürüzan'ın hikâyelerindeki kadın kahramanlar yaşları, sosyal ve ekonomik sınıfları, eğitim düzeyleri gibi farklı ölçütler açısından son derece çeşitlilik göstermektedir. Bu bakımdan hikâyelerdeki kadınlar yaş ölçütü açısından beş ana başlıkta incelenmiştir. Bu ana başlıklar da çeşitli hususlar göz önüne alınarak alt başlıklara ayrılmıştır:

3.1.1. İhtiyar Kadınlar

Fürüzan'ın hikâyelerindeki kadın kahramanlar, farklı yaş gruplarından seçilmiştir. Tezde yaş grubu dikkate alınarak ana başlıklardan biri, “İhtiyar Kadınlar” olarak belirlenmiştir. Bu kadınlar da kendi içlerinde “Göçmen İhtiyar Kadınlar”, “Varsıl İhtiyar Kadınlar” ve “Yoksul İhtiyar Kadınlar” olarak alt başlıklara ayrılarak incelenmiştir. “Göçmen İhtiyar Kadınlar” ve “Varsıl İhtiyar Kadınlar” başlıkları altında incelenen kadınların kendi içlerinde benzer kişilik ve davranış özellikleri gösterdikleri görülür. “Yoksul İhtiyar Kadınlar” başlığındaki kadınların ise tek ortak noktası yoksul hayatlar sürmeleridir. Onların kişilikleri ve olaylara karşı gösterdikleri tutumlar genel itibariyle birbirlerinden farklıdır.

3.1.1.1. Göçmen İhtiyar Kadınlar

Fürüzan'ın hikâyelerinde göçmenlere ağırlıklı olarak yer verilir. Göçmeden önceki yerleri, oraların kültürünü özleyen ve devamlı olarak geride bıraktıkları yaşamlarını anlatan, genel olarak aile bireylerinin çok saygı duyduğu, titizlikleriyle dikkat çeken bu kadınların torunları ve gelinleriyle olan ilişkileri ağırlıklı olarak işlenmiştir.

“*Piyano Çalabilmek*” adlı hikâyedeki babaanne, Fürüzan'ın hikâyelerindeki yaşlı göçmen kadınların prototipidir. Ancak buradaki babaanne Hala Adile ve “*Temizlik Kolu*”ndaki babaanneden daha baskın olmayan bir karakterdir. Aslında gelini Müberra gibi o da geride bıraktıklarını özlemektedir. Buraya gelmeleri mecburiyetten olmuştur ve bu topraklar onun üç oğlunu almıştır. Üstelik burası havasıyla, suyuyla bile göçtükleri yerleri aratmaktadır. O da bu sebeple göçtükleri yerlerden sıkça söz eder:

“Abe Demir’in vardı bir arı kovanları sübyanım diz boyu otlukların arasında. Dağlıktır bizim oralar, havası sağlamdır, insanları yapılıdır. Ama tutturdu koca ihtiyar gidelim diye buranın hükümetleri değişti. Onca toprak bağ bahçe, köşk hizmetkarlar kaldı oralarda. Sattık, ama yabanlarda harcaıverdi erkeklerimiz. Ne dedikse kâr etmedi. Kadınsınız bilemezsiniz, dediler. Üç oğlum da öldü gitti. Onlar dağ adamlarıydı şehre sığamadılar. Bizim ballar yonca yonca kokardı, ifil ifil eserdi rüzgarlar” (Füruzan, 2015: 34).

Babaannenin, geldiği bu yerleri, buranın insanlarını beğenmediği gibi, buradaki insanların da onları benimseyemediği: “İstanbulcular bizimle alay ederler be gelin. Her yana işlemeli örtüler örtermişiz” (Füruzan, 2015: 30) sözlerinden anlaşılmaktadır.

Hala Adile, ilk bakışta ‘*Piyano Çalabilmek*’ hikâyesindeki çocuğun ninesiyle büyük bir benzerlik gösterir. Ancak detaya inildiğinde Hala Adile’nin ‘*Piyano Çalabilmek*’ hikâyesindeki nineye göre daha baskın bir karakter olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Hala Adile, aile bireylerine karşı sözünü dinletmeyi başarabilen bir kadındır.

Hala Adile seksen beş yaşındadır. Kocası İdris kırk yaşında vefat eder. Hala Adile adil bir kadın olduğu için göçtüğü yerlerdeki insanların çok saygı duyduğu biridir. Ona “Hala Adile” denmesinin sebebinin çekinme ve saygı ifadesi olduğu: “ ‘Hala Adile’ derlerdi, ‘kimsenin hakkını, kimseye üst tanımaz.’ Gerçi ona duydukları sevgi, kolay, ılık, sarıcı değildi, ama değişmez güvenliydi” (Füruzan, 2015: 81) cümlelerinden anlaşılır.

Hala Adile’nin adalet duygusu kadar temiz, titiz ve tertipli bir kadın oluşu da yöre de meşhurdur ve örnek gösterilir. Yaşlanmasına karşın temiz ve titiz olmaktan vazgeçmemiştir, torunları ayaklarının derisinin yıkanmaktan saydamlaşmış olduğunu görürler:

“Hala Adile o zamanlar elli yaşlarında, uzun boylu, büyük adımlar atarak yürüyen bir kadındı. Başına örttüğü örtünün, evde ve dışarıda, tek buruşuğu, tek lekesi olmazdı. (...) Bir şeyin düzgünlüğünden temizliğinden mi söz edilecek, Hala Adile’nin başörtüsü gibi, denirdi” (Füruzan, 2015: 80).

Hala Adile sevilip sayıldığı topraklardan sonra geldiği bu memlekette mutlu değildir. Buraların havasını, suyunu, yiyeceklerini ve hatta insanlarını bile yadırgamaktadır. Anlatıcı, Sabahat ve Hala Adile’nin çıktıkları pazar alışverişi onun bu

beğenmez tutumu ve kendine özgü konuşmasıyla çocuklar için eğlenceli bir hale dönüşür:

“Pazardaki alışverişlerimiz, ninemin az bildiği Türkçeye, hiçbir şeyi beğenmemesi de katılınca eğlence olurdu bize. Mevsimine göre eline aldığı sebzeleri şöylece tartardı.

‘Buna siz pırasa mı dersiniz benim kızanlarım. Asmakabağı gibi eğrilmiş. Yetiştği bostan belli ki güneş almamış, toprağı katılmış’ ” (Füruzan, 2015: 78).

Hala Adile geldiklerinden bu yana umduğunu bulamaz. Aksine bu topraklarda yokluk içindedirler. Aslında Hala Adile’nin göçtüğü bu yerleri beğenmemesinin asıl sebebi geldiği yerlere duyduğu özlemdir. Bu özlemin yanında oralara geri dönebilme ihtimalinin de olmayışı bu durumu onun için daha da zorlaştırır:

“-Abe kızanlarım, topraksız yerde yaşanmaz. Her yer burada ev. Güneşi gördüğümüz yok. Derler ki, gelmeyeydin. Kim gelmek istedi, ben mi? Ah kışın bile duvarları sıcak olan evim. Çapaya çıktığımızda tarla kuşları ötmezdi daha. Kışın karın altında toprak dinlenir suyunu alırdı iyice. Toprağı kazardık, yarılr gevşerdi. Bolluğu bereketi ancak toprak anlatır. Gençliğimde olsaydı, çıkıp giderdim buralardan. Yaşlılık zor dert. Çıkmamış kimse gurbetteki topraklarımıza bahçelerimize sahip. Almaz aklım, bu erkeklerin çabası niyedir ? Alıp başlarını düşerler gurbetlere, viranlara. Bırakırlar ata topraklarını. Doksan Üç Savaşı’nda gitmiş, onca kan onca kol bacak. Yiğitler elma ağaçlarından yapmışlar kendilerine baston. Olmaz, anlamazlar hiçbir şey. Alamaz kimse topraklarımızı konaklarımızı derim. Ne var bu viranlarda! Kıtık neymiş gördüler işte, daha da neler neler göreceğim durun durun...” (Füruzan, 2015: 79).

“*Piyano Çalabilmek*”teki nine gibi Hala Adile de sık sık eskiyi anarak yakınmaktadır. Anlatıcı çocuğun ve Sabahat’in artık bu yakınmalara alıştığı, “Ninemin bu yakınmaları bildikti. Duymazdık bile onu.” (Füruzan, 2015: 79) cümleleriyle ortaya konur.

Hala Adile her ne kadar şahsi şikâyetlerini dillendirmiş de olsa onun asıl düşündüğü oğlu Hasan ve gelini Naciye’dir. Tabii çocuklar için de üzülr ancak onlar çocuktur ve bir şekilde daha kolay uyum sağlayacaklardır. Oysa oğlu ve gelini belli etmeseler, dile getirmeseler de Hala Adile gibi burada yaşamaktan mutsuzdurlar:

“Kalkar her biri ezanda. Sabah giderler işlerine. Hiç durmadan çalışırlar hep. Geldik buralara ne oldu? Çıkmadı bize kimse sahip. Vermediler herhangi bir iş. Aldım oğluma Naciye’yi de, o da geldi oldu burda perişan. Solacak gül gibi yanakları. Ama söyleyemem kimseye. Oğlum kızar bana, ‘Sus be ana! Tutturma ‘Memleket memleket’

diye. Bir o çalışır. Mezbahada keser güzelim hayvanları. Hiç konuşmaz oldu. ‘Başka iş yok mu mari ?’ diye her gördüğüme sordum. Fabrika var derler. Biz makine hiç bilmeyiz. Topraktır bildiğimiz. Ama toprağı iyi biliriz. Oğlumu da koruyamam yün çorap örmekle o kanlardan, o karanlıktan. Nerede taşı toprağı derler İstanbul’un, altınmış diye. Zaten taştan olmaz altın. Toprak da burada yok...” (Füruzan, 2015: 84).

Özellikle oğlu Hasan’ın mutluluğu Hala Adile için çok önemlidir. Öyle ki onun keyifli olması bile oğlunun işten döndüğünde evdekilerle bir iki kelime konuşmasına bağlıdır. Çünkü Hasan bir mezbahada çalışır ve yaptığı için soğukluğuyla giderek daha sessiz bir insan olur.

Hasan’ın bu haline üzülüp, onun için bir şeyler yapmak isteyen bir başkası da eşi Naciye’dir. Bu iki kadın Hasan’ın halinin farkındadır ve tüm çabaları onu bir parça mutlu edebilmektir: “Amcamı rahat ettirmek çabalarını hiç yeterli bulmazlardı ikisi de. Geceleri, bıraktıkları evlerine yeniden dönmüş olma duygusu onlara bir savrukluk, bir gevezelik verirdi” (Füruzan, 2015: 90).

“*Temizlik Kolu*” hikâyesindeki nine de Hala Adile’ye çok benzer. Baskın bir kadındır, ailede onun sözü geçer ve ona çok saygı duyulur. Ne var ki bu hikâyedeki yaşlı kadın da bu topraklarda olmaktan mutlu değildir. Sık sık eski günleri anar, memleketlerinden bahseder:

“- Çünkü gelinim, yürüyüp soluklandığımız alanlar vardı. Oysa burada açarız oda kapısını, dışarıyı diyerek çıkarız kuyulara, sarnıçlara. Günsüz, nursuz sokaklara. Buysa zorlaştırıyor her şeyi. Tuttuklarımız, gördüklerimiz estirmiyor gönlümüze ferahlık. Burda çimenler anca duvarların örgüleri arasında çimleniyor yer bulup. Toprak ezile ezile su içmez olmuş” (Füruzan, 2010: 50).

diyerek, hayatından, yaşadığı yerden duyduğu memnuniyetsizliği dile getirir.

Kadın, yaşadığı yerden memnun olmayıp, hep göçtükleri yeri, o toprakları, havayı suyu ansa da hayatı çevresindeki insanlar için daha da zor bir hale getirmekten yana değildir. Yoksul bir yaşam sürerler. Bunun yanında gelinini buralara getirerek onun gençliğinin solup gitmesine neden olduğunu düşünür. Bu yüzden ona karşı hep anlayışlı, hoşgörülü davranır. Adeta gelininin bu hayatı sürmesinde kendisini sorumlu tuttuğu, “Üzülürüm senin için. Sebil oldu buralarda gül gibi kadınlığın. Kaldın tenhalarda” (Füruzan, 2015: 47) sözlerinden anlaşılır.

“-Senin tuttuğun altın olsun demeyeceğim, dedi yaşlı kadın. Senin tuttuğun her şey bolluk bereket olsun. Nasıl bir yürektir seninki a gelinim. Hiç öfkelenmez hep okşar. (...) Hani çalışmanın da, konuşmanın da uygunca yapıldığı yerlere. Sen de bilirsin ya oraları. Taze gelindin. Başörtüne takılmış otlarla, eteklerine dolanmış sap artıklarıyla akşamüstü tarla, bahçe dönüşlerini unutmuş değildir. Bir maşrapa dolusu ayrıntı kana kana içişlerini... Yok gelinim, öfke içimi kavurur. Yaşlılıktan geçimsiz oldu demeyin. Yok. Sen susarsın hep. Çekersin acı, bilirim. İnansam ki unuttuğuna oraları, açmam fikrimdekileri sana. Lakin bilirim güzellik koşuşturma, sevinme unutulmaz. Tiril tiril dururlar yürekte. Hepsi aklıdadır. Nasıl susarsın bre gelinim. Tuttuğu altın değil, bolluk, bereket olası gelinim” (Füruzan, 2010: 51).

sözleriyle gelinine karşı olan sevecen, sahiplenilen bir duruş sergilediğini gösterir. Ona karşı memnuniyetini dile getirerek de belki gelinine yaşatmak zorunda olduğu yoksul hayatı telafiye çalışır.

Kendisini hep teselli etmeye, her konuda desteklemeye çalışan, yaşadığı hayattan hiçbir zaman şikâyetçi olmayan gelinine karşı yaşlı kadın da aynı şekilde davranır:

“Bu çarşılanmak da yoksulluğumuzun töresi oldu. Olmalı ki çok paramız kestirmeliyiz sana kadife karası, kadife yumuşağı paltoluklar. Geçirmelisin fidan bedenine, salınmalısın. Var mıydı senin gibi gelinim! Düğün kurulduğunda, karşılama oynarken adım atışları, sekişleri meltem, peri uçuşlu olan. Ah benim kızım! Deme bana gençliğim geçti diye. Elbette örtünürsen, ucuzdur, bir kesimde elden çıkar, bir boyada her ak pamuklu kara olur, diye bu kumaş torbayı üstüne, unuttur insan adımının güzelliğini, bakışının serbestliğini. Bunlar bize bura yadigâridir gelin. Bu yaz ılıcalara varırsak alacağım sana aktan, pembeden has Bursa ipeği. Ah benim gelinim, gezeceğiz ulu çınarlı Bursa çarşılarını” (Füruzan, 2010: 68).

Hikâyedeki nine, huysuz ve tatlı bir kadın tipi çizer. Kendisine saygı duyulan, yardımcı olunmak istenen biridir. Ancak o, kimseye muhtaç olmak istemez. Bir yandan da iyice yaşlandığının farkındadır ve artık ömrünün sonlarında olduğunu düşünür:

“-Yok dedi yaşlı kadın. Sesi kesindi. Gelmesin hiçbir kimse yanıma işini bırakıp. Ben vururum bastonumla tavana, eğer olursa bir hacet. Eh bu baston da yarar şimdilerde anca böyle şeylere. Yoksa çıkamam sokağa, dayanıp Tanrı’nın ölü bir ağacına. Elvermez kafam. Eskiden yürüdüğümde, yele katılmış uçan bahar tohumları sanırdı hep bir ahabap ve tanış. Hem sağlam basar, hem hafif tutardım adımlarımı. Eh bir insan ki sonunda kendi adımına söz geçiremez, o zaman oturup düşünsün köşesinde ölümünü ve de

çocuklarını. Elden ayaktan olunca lazım ölmek temizcecik, sessizcecik.” (Füruzan, 2010: 55).

Yaşlandığını ve ölümünün yaklaştığını kabullenmek konusunda sıkıntı yaşamayan kadın, torununa karşı yapılan haksızlığa ise asla tahammül edemez. Torunu sınıfın temizlik işlerini sadece kendisinin ve Şahver’in yaptığını söyleyince: “Öğrenesin Hediye şunu: Niçin yapılmaz sınıfınızda her bir iş sırayla. Var bir terslik bunda.” (Füruzan, 2010: 61) diyerek, bu durumun normal olmadığını fark eder ve işin aslını anlamaya çalışır.

Durumu anlayan nine, önlük alınmasını isteyen torununa: “-Ne zaman gidip öğretmene: Hep ben çerçöp toplayamam. Başka arkadaşlarımız da bu işi yapsın dersin, alınacak sana önlük.” (Füruzan, 2010: 61) diyerek karşısına çıkan, maruz kaldığı haksızlıklara karşı boyun eğmesini değil, saygıyla hakkını aramasını öğretmeye çalışır.

Torununa her zaman mücadeleci olmayı, zorluklarla karşılaştığında pes etmemesi gerektiğini, ömrünün son günlerini yaşadığına inanarak öğretmesi gereken şeyler olarak görür. Kendi düştükleri hatalara onun düşmesini istemez. Böylelikle hem anasız hem babasız olan Hediye hayata dair öğrenmesi gerekenleri, aile terbiyesini ninesinden öğrenir. Oldukça cesur olan bu kadının öğütlerinden faydalanacağı için Hediye şanslıdır:

“-Elbette çekecek zorluk. Öğrenecek şimdiden zorun başı dik olanını. Sus gelin, sus. Korkutma sübyanı. Biz neleri esirgedik unuttun mu? Esirgemenin güçlüklerini bilip de esirgedik. Görmez misin ki şimdi her kaçındığımız şey gelmektedir başımıza. Değmeye ni sevmeyecek bu kız. Lazım böylesi.” (Füruzan, 2010: 63)

Füruzan’ın “göçmen ihtiyar kadınlar”ının birbirlerine büyük benzerlik gösterdiği görülür. Füruzan’ın kendi babaannesi de göçmendir. Dolayısıyla bu kadınları yazarken küçükken sık sık yanında kaldığı babaannesinden etkilenmiş olması muhtemeldir. Bu kadınlar, geldikleri yörenin ağız özellikleriyle konuşan, temiz ve titiz oluşlarıyla dikkat çeken, sözleri dinlenen kadınlardır. Ancak bu söz dinletme bir otoriterlikten ziyade büyük bir saygıya dayanır. Çevresindeki insanların saygıyla çekindiği ancak çok sevdiği bu kadınlar da yakınlarının mutluluğunu her şeyin üstünde tutarlar. Haksızlığa tahammülleri olmayan bu kadınların en büyük derdi ise geride bıraktıkları topraklar ve o topraklarda yaşanan kültürdür.

3.1.1.2. Varsıl İhtiyar Kadınlar

Hikâyelerde göçmenler ve yoksullar kadar varsıl kadınlara da yer verilir. Bu kadınların tek ortak noktası zenginlikleri değildir. Yoksulları, kendi sınıfından olmayan insanları özellikle yanlarında çalışanları küçümseyen tavırları, her konuda sözlerini dinletme istekleri ve dışarıya karşı hiçbir olumsuzluğu göstermemek için verdikleri çaba, onların ortak özellikleridir. Bu kadınlar ya aileden zengindirler ya da zengin ve genelde kendilerinden büyük bir adamla evlenerek zengin olmuş kadınlardır.

“*Taşralı*” hikâyesindeki teyze, kız kardeşinin aksine zengin bir paşayla evlenerek üst tabakaya çıkmıştır. Hikâyenin ana kahramanı olan genç kızın annesi, aralarındaki soğukluğa rağmen ablasını hep iyi özellikleriyle anar. Ablası, tam bir hanımefendi, çok güzel bir kadındır:

“Okumuş yazmış kadındır. Evinin titizliği temizliği dillere destandır. Eli sıkıdır, ama eh o da bir çeşit meziyet. Koskoca paşayı kaybetti, hanımefendice içine attı acısını. Ağladı sızladı, ama evini, düzenini korudu. Allahtan korkarım nemize lazım, yalan diyemeyiz, üstelik gençliğinde de sayılı güzellerdendi” (Füruzan, 2015: 27).

Yine kardeşinin anlattığına göre yalnız zengin değil zevk sahibidir de. Kadının gözünde, “paşa karısı” olmaya layık bir kadın olarak çizilir:

“Elbisesinin yakasına ince kırmızı yakutlu, kırmızı olduğundan taş, yakut olacağını düşünmüştüm, bir iğne takmıştı.

Kibar kadındır ablam. Giyimini kuşamını bilir. (...) Benim gibi de öyle allı güllü şeyleri sevmez. Tam paşa karısı olacak kadındır teyzen” (Füruzan, 2015: 28).

Genç kız teyzesinin yanına gittiği andan itibaren bir soğukluk hisseder. Belli ki teyze kardeşine karşı duyduğu kırgınlığı, onun kızına da hissettirmeye kararlıdır. Üstelik onu yoksulluklarıyla ezmeye de çalışır. Kadın zengin ve eğitilidir ancak yoksul olduğu için genç kızın okumak istemesini küçümser. Üstelik kızı okuduğu halde bir meslek sahibi olmak yerine, diplomasını “süs” olmaya mahkum etmiştir:

“-Demek ki, üniversiteye gitmeye kararlısın. Vallahi kızım ne demeli bilmem. Jale’yi okuttuk da ne oldu. Evlenip gene çocuktu kocaydı, aldığı diploma da süs. Üstelik bizim durumumuz uygundu. Rahmetlinin düşünceli kalbi, babalığı sayesinde –burada derin derin iç çekti, temiz bir mendili burnuna bastırdı- Jale’cim, annen bilir, soğuk sudan sıcak suya elini değdirmeden büyüdü. Hizmetçiler çevresinde dolanırdı. Ama şimdi o nazlatma, o prensesler gibi genç kızıktan sonra...” (Füruzan, 2015: 29).

Kadın, zamanında zengin bir adamla evlendirilmiştir, zamanı geldiğinde o da kızını zengin bir adamla evlendirir. Aradaki yirmi yaşa rağmen adamın varlıklı olması yetmiştir. Kız kardeşini de sevgisi uğruna fakir bir adamla evlendiği için hatalı bulur. Üstelik bu hatanın bedelini yeğenleri de ödemektedir:

“-Ama bir erkekte ilk aranacak bu değildir. Jale’ciğimin canı yok mu? Evlenene kadar bir fincan kahve yapmamıştı. Ama şimdi kendinden yirmi yaş büyük, görmüş geçirmiş bir erkeği, evindeki hizmetçileri idare ediyor. Kendimi ayrıca örnek vermeyeceğim. Annen hata etti kızım... Size de çektiriyor. Sen şimdi üniversiteyi nasıl güçlüklerle...” (Füruzan, 2015: 30).

Kadın, zenginlik içinde yaşadığı halde sırf sevdiği adamla evlendi diye kardeşine ne maddi ne manevi destekte bulunur. Bir de yoksulluklarını özellikle kızın yüzüne vurup onu küçük görür.

O, Füruzan’ın hikâyelerinde görülen zengin yaşlı kadınlarla büyük benzerlik gösterir. Acımasızdır, dış görünüşüne son derece önem verir. Evinde bile terlikle gezmez. Kendisi zengin olduğu için önem verdiği şey manevi duygular değil maddiyattır. Genç kızın ifadesiyle “Bu yaşlı kadının çevresindeki saygın kişiliğini yaratma zorunluluğuna, titizliği eklemek” (Füruzan, 2015: 31) gerekir.

Bu kadınla ilgili unutulmaması gereken bir başka özellik ise otoriter ve kuralcı tavrıdır. Öyle ki teyzesinin yanında birkaç saat geçiren genç kız bu evdeki insanları “düzen tutukluları” diye adlandırır. Kadın bu otoritesini kızın üstünde de kurmak ister. Mesela kızın tamamen kendi tercihi olan saçlarının uzunluğu ya da kısalığına bile karışır: “-Saçlarını kesmeyeceksin değil mi?” (Füruzan, 2015: 31).

“*Su Ustası Miraç*” hikâyesinde yaptığı evlilikle statü değiştiren yaşlı bir kadın anlatılmaktadır. Kadın henüz on üç-on dört yaşlarındayken ağanın yanında hizmetçiliğe başlamış ve ağanın karısı ölünce de onunla evlenmiştir. Okuyucu bunları, kadının doğru olmayan söylentiler diyerek anlattıklarından öğrenir:

“Güya ben hizmetçilikten gelmişim, ablam aşçıymış. Nasıl da utanmazlar bunu demeye. Ablam filan yok. Arada Topraklı Mahalle’ye kimlere gidiyormuşum? İnsanlık borcu o. Evimizin emekli bir insanına üç kuruş para götürmek neyin ayıbı. (...) Ağanın karısı ölmeden önce, ben onun karılığını yaparmışım. Yalana bak. (...) Güya Ağa ilk karısı ölene kadar beni orada barındırmış. Benim için döşemiş o odayı, benle gelin-kız oyunu oynarmış” (Füruzan, 2015: 52).

Fakat söylentilerin aslında doğru olduğu yine kadının:

“Yere has yünden Yörük kilimleri serilmişti ben ilk geldiğimde. Yani evlendiğimizde görmüştüm. (...) İlk oğluma güya nikahsız gebe kalmışım. Yedi aylık doğdu ilk oğlum...” (Füruzan, 2015: 52)

sözlerinden anlaşılmaktadır.

Ablasının aşçılık yapması, ağanın yanında hizmetçilik yaparken ağanın onu istismar etmesi gibi durumlar, bu kadının “*Nehir*” adlı hikâyedeki kız olduğunu düşündürür. O halde “*Su Ustası Miraç*” hikâyesinin, “*Nehir*” hikâyesinin devamı olduğu söylenebilir.

Kadın, ağayla evlendiğinde henüz çocuk sayılacak yaştadır. Dolayısıyla özellikle ülkenin doğusunda büyük bir sorun olan kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi problemine hikâyede de yer verilmiştir. Ayrıca ağa, kadından erkek çocuk dünyaya getirmesini ister. Çünkü çocukları kız olursa, onların bırakacağı mirasa, topraklara sahip çıkamayacağı gibi köhnemiş bir zihniyete sahip olduğu: “O ağa ki, beni aldığında o zaman babam yerindeydi, ama erliğine söz getirmeyecek erdi, ‘Oğlan doğur,’ demişti, ‘mal mülk, bu topraklar, kimsiz kimsesiz kalsın.’ Yirmime varmadan dört oğlan yaptım ona.” (Füruzan, 2015: 51) cümlelerinden anlaşılır.

Kadın, sonradan paraya pula kavuştuğundan, herkes onu cimri olmakla suçlar. Arkasından konuşulanları: “Hiç kimseye para koklatmazmışım, ne idüğü belirsizmişim.” (Füruzan, 2015: 51) diyerek gerçeği yansıtmadığını belirtmeye çalışsa da yaptıkları, söylentileri haklı çıkarır niteliktedir. Eve yardım için aldığı kadınların hırkalarının cepsiz olmasına dikkat eder, kadınların akrabası çok olursa evden yemek çalacağını bile hesaba katacak kadar ince düşünür:

“Gençler eve adam mı alır, yemek mi çalar, bilinmez. Hepsinin köpek sürüsü gibi akrabası var. Bunun kimi kimsesi yok. Bir Antepliler. Gideceğinde gelip dikilir karşıma.

‘Bak hanımım,’ der. ‘Ara bir üstümü başımı’ ” (Füruzan, 2015: 54).

Üstelik yalnız etraftakiler değil oğlu da annesinin cimri olduğunu düşünür. Hatta “Sen bildin de yoksulluğu, n’oldu be anacım?” (Füruzan, 2051: 57) diyerek aslında onu geldiği yeri düşünerek paraya bu denli tutkun olması konusunda uyarır

ancak kadına dinletemez: “Bana, ‘Anacığım bırak bu cimriliği,’ diyordu. Ben cimri değilim. Kime neyin ne kadar yeteceğini bilirim.” (Füruzan, 2015: 59)

Kadın maddiyata çok önem verir. Bunun yanında çocukları üzerinde otorite kurmaya çalışır. Bu sebeple oğullarının evleneceği kızları, maddi açıdan iyi durumda olmaları ilk şart olarak, kendisi seçmek ister:

“Evlenecekleri zaman ailemize uygun kız almaları için elimle evereceğim hepsini...”

Büyük galiba İstanbul’da birine tutkun, ama kız oğluma denk. Sorup soruşturup öğrendim. İyi çeyiz getirecek belli. Ama istemez görünüyorum ki, geridekiler âdet bellemesin” (Füruzan, 2015: 59).

Kadın, sırf kendi düzenine uymadığı, yanında çalışanlara eşit, adil ve insanca davrandığı için oğlu Vedat’ın bir illete tutulduğunu düşünür. Çünkü kendisi de çevresi de Vedat gibi değildir. Bir gün yanlarında çalışan Döne, annesi çamaşır yıkatırken düşük yapınca Vedat hemen doktor çağırır, ona misafir odasında yatak yaptırır, üstüne atlas yorgan örttürür. Annesi ise tüm suç Döne’ninmiş gibi ona kötü davranır ve kadının sağlığını değil, atlas yorganını düşünür:

“Yat hele şimdi, dedim. Ağlamayı da kes. Benim elden acayip oğluma da acındırma kendini.

Döne’yi üç gün o odada tuttu. Atlas yorgan kan olacak diye gözüme uyku girmedir” (Füruzan, 2015: 57).

Bundan daha kötü bir durum ise kadının oğullarından birinin evin hizmetinde çalışan kızları taciz etmesi ve kadının bu durumu araştırıp, oğlundan yaptığının hesabını sormak yerine bu duruma tepki gösteren Vedat’ı garipsemesidir. Üstelik bu kadının kendi geçmişinde de böyle bir olay yaşadığı düşünüldüğünde, durum daha da vahim bir hal alır. Normal şartlarda insanların acısını çektiği konuları daha iyi anlaması ve buna engel olmak için herkesten daha fazla mücadele etmesi beklenirken kadının bu tutumu gerçekten anlaşılmazdır:

“Vedat’ın her kavgası başkaları için. Köyden gelen kızlardan birine Sedat ne yapmış bilmem. Kanlı bıçaklı oluyorlardı.

‘Gücünün yettiğiyle uğraşsana ağa. Elin yoksulunu çekmişsin sandık odasına.’

‘Sus ulan bıktırdın hepimizi. Polis kesildin evde herkesin başına. Kızın var mı bir dediği?’

‘Nasıl desin diyeceğini ağa oğlu. Senin köyünden gelmiş, senin evinde karnını doyuruyor’’ (Füruzan, 2015: 59).

Yine bu hikâyedeki Döne’nin çalışırken bebeğini düşürmesi olayı da dikkat çekicidir. Bu olay karşısında evin oğlu Vedat, Döne’ye gerektiği gibi yardımcı olur. Kadınların, Vedat’ın yaptıkları üzerine söyledikleri, yöredeki evlerde çalışan kadınların ne kadar insanlık dışı şartlarda çalıştığını, hemcinslerinin ezilmişliklerini çok iyi bilen bu kadınların duruma ne kadar acımasız ve duyarsız yaklaştıklarını ortaya koyar:

‘‘Gelen konuklar başlarını sallıyorlardı. ‘Onlar durmadan çocuk düşürürler. İki günde de ayağa kalkarlar. Bu türlü âdetler de neyin nesiydi? Herhalde Vedat Bey oğlumuz pek yufka yürekli.’’’ (Füruzan, 2015: 57)

‘‘*Tokat Bir Bağ İçinde*’’ adlı hikâyedeki ilk anlatılan varsıl ihtiyar kadın, hikâyenin ilk bölümünde anlatılan kadının babaannesidir. ‘‘*Gül Mevsimidir*’’ hikâyesinin Mesaadet karakterinin ilk tohumları bu kadın vasıtasıyla atılır. Yaşlanmasına, bütün gün yatmasına karşın görünüşünün her daim güzel olmasına çabalar. İpeklerle, porselenlerle bezeli lüks bir hayat sürmektedir:

‘‘Ben küçükken, babaannem aynalarla çevrili bir odada (gardrobu, komodini, tuvaleti, boy aynalarıyla) günboyu yatağında yatarken saçlarını ince bir tarakla dışa doğru kabartırdı. Tirşe rengi yatak örtüsü, tumbul, yaygın kollarının aklığını iyice belirtirdi. Çin porseleni çay bardaklarından içtiği akşam çaylarında, et sulu özel galetalarını yumuşatıp yerdi’’ (Füruzan, 2013: 19).

Hikâyede kısaca değinilen babaannenin Mesaadet’le bir diğer ortak noktası gelinini mal varlığına layık bulmamasıdır. Bunun sebebi de gelininin kendisi gibi soylu olmadığını düşünmesidir:

‘‘Çünkü onun ne mahalle karısı olduğunu bir ben bilirim. Ölünce değerli mücevherlerimi yalnız sana bırakacağım. Sen oğlumun çocuğusun. O kadın bunları yakıştıramaz kendine. Onları taşıyabilmek kökten sürüp gelince olur ancak’’ (Füruzan, 2013: 20).

‘‘*Tokat Bir Bağ İçinde*’’ hikâyesinde ilk bölümde anlatılan kadının annesi Füruzan’ın hikâyelerindeki varsıl ve soylu tüm kadınlar gibi dış görünüşüne çok önem verir. Bu kadınla ilgili her şey kızının gözünden öğrenilir: ‘‘Şakaklarına ustalıkla indirilmiş saçlarının dağınıklığı içinde on yedinci yüzyıl romanlarının dantelli sayfalarından çıkmış biri gibiydi annem’’ (Füruzan, 2013: 15).

Yalnız güzelliğine, dış görünüşüne verdiği önemle değil belirli davranış kalıplarına göre hareket etmesiyle de soyluluğunu ortaya koyduğunu düşünür: “Her duruma göre bir davranışı vardı onun. Bu da, dediğine göre, işlerini kolaylaştırıyormuş” (Füruzan, 2013: 16).

O da bu başlıktaki diğer kadınlar gibi, yanlarında çalışanlara çok kötü davranır. Onları adeta insan yerine bile koymaz. Memleketlerine olan özlemlerini bile küçümser. Onların bütün sorunlarını parayla çözebileceğini düşünür:

“Her sözcüğün üzerine basarak konuşmuştu: ‘Acınıp durma. Onları tanımıyorsun. Daha çocuksun. Onlar düşünmeyi, acı çekmeyi bilmezler. Arada bir, ‘Sıla’ diye tuttururlar. Alırsın üç beş metre deli renkli pazen, verirsın ellerine, hemen unuturlar sıralarını da. Hayvan gibidir hepsi... Biz evlerimize alıyoruz da açlıktan, sefaletten kurtuluyorlar şükretsınler. Bunları bilmeden, öğrenmeden nasıl böyle saçma sapan konuşuyorsın, köylü parçaları için?’ demişti” (Füruzan, 2013: 15).

Yine bu başlıktaki Mesaadet gibi, bu hikâyedeki kadın da muhtemelen kocasını aldatmıştır. Çünkü kocası onu telefonla hiç aramazken kızına sık sık: “Baban telefonla beni aradı mı ?” diye sorar. Üstelik o sıralar evde isim anılmadan yapılan telefon konuşmaları söz konusudur. Bunun dışında geçmişini sık sık anması, yaşlanmasına karşın güzellik tutkusundan vazgeçmemesi gibi tavırlarıyla Mesaadet’e büyük benzerlik gösterir.

“*Gül Mevsimidir*” adlı uzun hikâyenin kahramanı Mesaadet Füruzan’ın hikâyelerinde yer alan zengin, asil yaşlı kadınların en detaylı işlenen kahramanıdır. Hikâye hem Mesaadet’in gözünden hem de üçüncü tekil şahıs gözünden anlatılır. Şimdiki zamanda Mesaadet yetmiş bir yaşındadır. Sık sık maziye dönerek genç bir kız ve genç bir kadın olduğu zamanları anlatır. Maziye döndüğü zamanlarda ülkede Kurtuluş Savaşı yaşanmaktadır.

Hikâyenin ana kahramanı Mesaadet güzelliğine çok düşkündür, bu yüzden sık sık güzelliğini anımsar. Çünkü çok güzel bir genç kadın olduğunu düşünür. Çevredekilerin ilgisine göre de gerçekten güzel bir kadındır:

“Ne güzel bir bedenim vardı! Yüksekte başlayan kalçalarım, kollarımın ince, saydam yuvarlaklığı, gözlerimin bebeklerindeki menekşe koyusu noktalar, davranışlarımın sekmeyen rahatlığı, yıllar da geçse unutulur şeyler değildir. Erkeklerin bana çevrik tutkun

bakışlarını kıskanan öteki kadınlara, onları başışlarcasına küçülterek davranırdım’’ (Füruzan, 2012: 24).

Geçen yıllarla birlikte ‘‘Maçka güzeli’’ diye ünü duyulan Mesaadet’in güzelliği de yitip gitmiştir. O da bunun farkındadır ancak yetmiş yaşını geçmiş bir kadın da olsa hâlâ güzelliğini düşünecek kadar buna önem verir:

‘‘Ben yetmişimi bitireli bir yıl olmuştu. Ellerimin üstü mor damarlarla kaplıydı. Gözlerimin akıyla rengi, birbirine karışıp gitmişti. Boynum hemen iki omuzlarımın arasında gömük başlıyor ve bitiyordu. Çenemin eski kesin çizgisi yoktu. Gençliğimin boynumla ilintili görüntüsünü unutalı yıllar vardı. Kökten değişmişim’’ (Füruzan, 2012: 15).

Mesaadet eski güzelliğini özlemle anmakla birlikte onu muhafaza edemeyişine de şaşırılmaktadır. Çünkü o zengin bir hayat sürmüştür ve yaşlanmamak için elinden geleni yapmıştır:

‘‘Ah, bilemiyorum! O güzellik yıkılmamalıydı. Tuttum da yıllar yılı yıpratmamak için ipeklere, kürklere boğdum. Yediğim içtiğim şeylerin seçkinliği tabaklarda bile göz alıyordu. Bütün çabam kanımın, güzelliğimin güçlenmesi içindi’’ (Füruzan, 2012: 16).

Mesaadet’in güzelliğe çok önem veren bir kadın olduğu aşikârdır. Fakat kendi güzelliğini o kadar üstün görür ki torunlarını da gelinini de beğenmez. Gelinini: ‘‘Üstelik gelinim çabuk çirkinleşecek. Karnı ikinci doğumunda çatladı. Gözlerimle gördüm. Yüzünde, boyadan öte bir renk olmayan kadının güzelliğine güzellik mi derim ben.’’ (Füruzan, 2012: 29) diyerek eleştirmekten geri durmaz.

Aslında Mesaadet’in geliniyle ilgili tek sıkıntısı onu güzel bulmuyor oluşu değildir. Kendisi soylu bir kadındır ve gelini kendisi gibi soylu olmadığından onu hep küçümser:

‘‘Gelininin ikide bir gelip bunlara hasetle bakması ihtiyar kadını keyiflendirirdi. Zenginliğin, soyluluğun gerektirdiği gerçek bilgilerden, görgülerden gelinin yoksun olmasının tadını çıkarırdı: ‘Ne güzel halılar, efendim. Değil mi?’ derdi gelini, sesini alabildiğine sevecenleştirerek. Sinsi gülerdi ihtiyar kadın. Kaç kez onu böyle konuşturduktan sonra bir gün: ‘Onlara halı değil seccade derler. Halıdan farkları, daha özenli, basılmayacak yerlerde kullanılmaları için yapılmalarından gelir. Bir zamanlar değerli tablo yerine asılanları vardı’ deyivermişti’’ (Füruzan, 2012: 47).

Mesaadet güzelliği gibi soyluluğunu da sıklıkla dile getirir. Hem gelinini küçük görme nedeni hem de bundan sıklıkla söz açması soyluluğun da onun gözünde çok değerli olduğunu gösterir. O, herhangi bir kadın değildir. Dürrizadeler'in kızı Mesaadet'tir. Tüm tavır ve davranışları da: “Ailemizin kadınları asri bir bayana yaraşır biçimde doktora danışmayı, dediklerini yapmayı bilirler. Sonradan görmeler gibi bunun da ikide bir sözü edilmez başkalarının yanında.” (Füruzan, 2012: 16) ifadelerinden anlaşılacağı üzere, buna uygundur.

O, soylu bir hanımefendi olduğu için zevkleri de sıradan değildir. Hem çocuklarının ve torunlarının ona gereken ilgiyi göstermediğini düşündüğünden, hem de onun gibi soylu ve üstün bir zevke sahip bir kadının kullandığı eşyaları herkesin konuşmasını istediğinden şahsi eşyalarının açık artırma ile satılmasını ister:

“Odamdaki eşyalarımın, öldükten sonra, seçkin bir açık artırma düzenlemesiyle satılmasını bildirdim avukatıma. Hayır, hiçbir şeyi, bana yakınlığı, yüz yıllık değeri olan eşyayı bırakmam onlara. Bunlardaki değer, üstün seçme yeteneği, beğeni başkalarının yıllar yılı anlatılmalı. ‘Dürrizadeler’den Mesaadet Hanımefendi’nin açık artırmısından bu parça. Artırmanın sonunda elimde kalmayacak diye korkular geçirdim’ demeliler” (Füruzan, 2012: 74).

Mesaadet çocuklarını ve gelinini torunlarını sevmez ancak onların parası sayesinde kendisine muhtaç olduklarını bilir. Çünkü bir soylu için parasızlık orta sınıf bir insanın parasızlığından daha beterdir. Çünkü o yüksek tabakanın belirli kuralları vardır ve eğer bu kurallara uyulmazsa sistem uymayanı çarkları arasında ezecektir:

“Elbet para çok önemli! Parasız kalmış bir soylu, sirk palyaçosuna döner. Davranışlarına herkes keyifle, tadını çıkararak, kıs kıs gülererek bakar. Konuşma incelikleri, tuluat yaparmışça, alaya alınır. İnsan kendi katının kurallarına sıkıca bağlı kalıp savunmazsa, yenilgi kesindir. Davranış üstünlüğümüz, harcamalarla, buyurmalarla pekişir” (Füruzan, 2012: 60).

Mesaadet'in bu denli kuralcı, soyluluğa, güzelliğe önem veren bir kadın olmasının başlıca sebeplerinden biri şüphesiz anne figürüdür. Kızı Mesaadet'in uyumamasının nedeni ile değil sonucuyla ilgilenir. Çünkü bu güzelliğini etkileyecektir:

“Öğle sonu uykularını uyumuyormuşsun. Bu çok zararlıdır. Tenin bozulur, bir. İkincisi, solar tenin. Evin küçük hanımefendisi, her zaman, çalışanların gözü önünde olmaz. Bu onların saygı ve çekinmeleri azaltır, üç. Ben şu sıra seninle pek ilgilenemiyorum. Büyük

bir badireden geçiyoruz. Dikkatli olmamız gerek. Sen de düzene girmelisin'' (Füruzan, 2012: 38).

Mesaadet'in annesi Perrran Hanımefendi de bir soyludur ve o da belli kurallara göre yetiştirilmiştir. Bu sebeple kızını da bu kurallara göre büyütür. Onun için sebepler önemli değildir. O sonuç odaklı bir kadındır. Kızını ağlarken gördüğünde de ona sebebini sormaz: ''Annem Perrran Hanımefendi, 'Ağlıyorsun yavrum' demişti. 'Niçin?' dememişti. Önemli bir ayrıntıdır bu.'' (Füruzan, 2012: 78) Mesaadet'in dediği gibi bu önemli bir detaydır. Çünkü Mesaadet neye ağlarsa ağlasın annesinin uygun gördüğü biçimde hareket etmek durumundadır.

Mesaadet'in annesinin sevgi ve ilgisinden yoksun olduğunu yine:

''Annemi sık görmüyordum. Eskiden de çok görmezdim. Ama bu öyle gerektiğinden, kendi işlerine, güzelleşmesine ayıracağı saatlerin öteki uğraşlarına pek zaman bırakmamasındandı. Koltuğun gevşek yaylarına, tozların sindiği kolluklarına dayanıp gömüldükçe annem Perrran Hanımefendi'yi görmeyişimin isteyerek olduğunu anlamıştım. Üzüntülü insandan, hasta insandan nefret ederdi'' (Füruzan, 2012: 37).

ifadelerinden anlaşılır. Annesinden ilgi görmeyen Mesaadet o günlerde üzgün olsa da bunu annesiyle paylaşamaz. Çünkü annesini çok iyi tanımaktadır.

Annesini çok iyi tanıdığı için gençlik yıllarında ona karşı içinde bir öfke oluşur. Bunda hem onu ilgisiz bırakışı, hem kendi sınıfından olmayan insanlara karşı küçümseyici tavrı hem de âşık olduğu adam olan Rüştü Şahin'i küçük görmesi etkilidir. Ancak yıllar sonra Mesaadet'in sarf ettiği: ''Sözlerinin burasında, inişli çıkışları, o yıllarda bana, hesaplanmış gibi gelen, kahkahalar atardı. Oysa benim kahkahalarımın anneminkine eş olduğunu bilenler söyler.'' (Füruzan, 2012: 77) cümlesi aslında Mesaadet'in gülüşlerine kadar tıpkı annesi gibi bir kadın olduğunu ortaya koyar. Üstelik annesinin güzelliğinden bahsederken:

''Perrran Hanımefendi, kupa arabalarının kolonları gümüşten olan bir ailenin kızına yaraşır güzellikteymiş. İzmir'deki ilk yıllarında şaşkınlığa düşürmüş görenleri. İri menekşe rengi gözler (benim de aynı renkti gözlerim, şimdi eridi, ihtiyarlıktan süt mavisine çalıyor), ibrişim yığını misali safran sarısı saçlar... (Benim de saçlarım aynı renkti. Şimdi top top aklaştılar)'' (Füruzan, 2012: 10).

diye anlatması onun güzelliğine hayranlığını ve görünüş olarak da tıpkı annesi gibi olduğunu gösterir.

Mesaadet'in gençlik yıllarında annesine duyduğu öfkenin en büyük sebebi olan âşık olduğu adam Rüştü Şahin'dir. Rüştü Şahin, babasının dava vekilinin oğludur. Yani Mesaadet'in ailesine denk bir ailenin oğlu değildir. Perran Hanımefendi, kızının hislerini bilmediği halde onu küçümser. Ancak Mesaadet, Rüştü Şahin'e büyük bir aşkla bağlıdır:

“Dudaklarımı ağzına ilk aldığımda, ilk erkekle öpüşmemde (bir daha duymadığım, ne otuz beş yıllık kocamdan, ne de arada engelleyemediğim hayranlıklardan ötürü yaklaşan öbür erkeklerden...) anlatılmaz bir sevinç, parıltı, coşku, arzu dolmuştu yüreğime. Sevda bu idi, anlamıştım” (Füruzan, 2012: 13).

Mesaadet, hayatının hiçbir döneminde hiçbir erkeğe Rüştü Şahin'e karşı hissettiği yoğun duyguları hissedemez. Fakat Rüştü Şahin'i andığı zamanlarda bazen ona kızar da. Çünkü o, ülkenin kurtuluş mücadelesine katılmış ve savaşta şehit olmuştur. Mesaadet gibi yetiştirilen, aldığı tek eğitim Fransızca ve piyano dersleri olan, annesinin kendi güzelliğiyle ilgilenmekten kızıyla ilgilenmediği, babasının ülke savaştayken mal mülk hesabı yaptığı, manevi değerlerden bihaber olan bir genç kız Rüştü Şahin'in inandığı dava uğruna ölmesini bir türlü anlayamaz:

“Gene de o hain pazarlarım can katan Rüştü Şahin niçin beni dinlemedi? Yaşasaydı bana hak verirdi. Dediği gibi olmadı ki hiçbir şey, yanıldı. Üstelik yanılmasını göremedi. İnançlı öldü. Yani, aldanarak. Öfke içimi kavuruyor. Mutsuz etti beni. Hakkı yoktu buna” (Füruzan, 2012: 17).

Mesaadet, Rüştü Şahin'i anlamasa ve bu yüzden zaman zaman ona kızsı bile yine de onun hayatındaki tek özel erkektir ve onu hiç unutamaz. Rüştü Şahin'in şehadet haberini almamış olsa aralarındaki sınıf farkına rağmen ailesine karşı durmayı göze almıştır ancak Rüştü Şahin şehit olur ve Mesaadet, ailesinin onun için uygun gördüğü adamla evlenir. Bu adam Mesaadet için: “Her şey durulduğunda, ölümünden sonra, karyolada yatarken ona değmemek için uçta uyuma alışkanlığımdan öte bir şey bana onu hatırlatmıyor.” (Füruzan, 2012: 21) dediği bir adam olmaktan öteye gidemez.

Mesaadet kocasının metreslerinden haberdar olduğunda bile bir üzüntü duymaz. Çünkü hiçbiri Mesaadet'in seviyesine erişebilecek kadınlar değildir. İlk sebep budur:

“Beni kemiren şeylerin içinde kocamın kapatmalarının üzüntüsü hiç olmadı. Metresleri demiyorum. Tuttukları, kenar mahalle dilberleriydi. Metres diye tanımlamak çok

güç o kadınları. Hep aşırı boyanan, hiçbir şeyi yakıştırmasını bilmeyen, dar etekler giyip kalçalarını sallayarak dolaşan birileri, cahil ve görgüsüz” (Füruzan, 2012: 21).

İkinci sebep ise kocasına âşık olmaması ve evliliklerinin “Batılı iş kafasıyla” yapılmış olmasıdır. Mesaadet kocası tarafından ihanete uğradığı gibi o da kocasına ihanet etmiştir. Bunun sebebini sevmediği ve önemsemediği kocasından intikam almaya bağlamak pek yerinde olmaz. Mesaadet’in durumu daha ziyade “*Tokat Bir Bağ İçinde*” adlı hikâyede anlatılan kadınınki gibidir. Parası ve vakti bol bir kadının farklı heyecanlar peşinde koşması durumudur:

“Az kovmamışımıdır nicelerini. Aşırı düşkünlüklerine ilgi gösterdiklerim vardı aralarında. Bana sarıldıkları zaman sigaraların bastırıldığı küllüklere bıraktığım, dudak boyalı, yarı içilmiş artıkların açık saçıklığına takılırdım çoğunluk. Zengin bekâr katlarının havalandırılmamış, günah, istek dolu gizliliğini görmek için giderdim. Hep vaktim vardı. Gerektiği gibi geçmesini istiyordum” (Füruzan, 2012: 25).

Yaşlı Mesaadet son yıllarda kendisini giderek daha yalnız hissetmektedir. Bunun sorumlusu olarak da arada bir zorunluluk gereği odasına uğrayan oğlunu, gelinini, torunlarını görür. Yalnızlığıyla, kaybettiği güzelliğiyle iyice huysuz bir kadın haline gelir:

“Huysuzmuşum, hep yakınıyor, bağırıyormuşum. Acaba biri beni dinliyor mu? Oysa ne ayrılığım var onlardan. Aynı bana benziyorlar. Susuyorlar bağırdığımda. Kolay olan sessizliktir, bilirim. İyidir oğlu, desinler istiyor. Sözlerimi dinlemiyor ki... Susması ondan. Beni gerçekten dinleyen, ölü olsa konuşur. Yok, ihtiyar bir annenin yalnızlığını çoğaltmayı hak edecek üstünlükleri yok hiçbirinin” (Füruzan, 2012: 56).

Mesaadet, aynı evi paylaştığı bu insanlardan âdeta nefret eder ve sırf onlara hayatı zorlaştırmak, varlığıyla, kaprisleriyle bıktırmak için yaşama tutunduğu: “Bu evin oğlummuş, torunummuş, gelinimmiş diye bana yakın sayılanlarını üzme, bunaltmak için yaşayacağım.” (Füruzan, 2012: 43) sözlerinden anlaşılır.

Tüm yaptıklarına rağmen yakınları ona muhtaçtır. Çünkü paranın kaynağı Mesaadet’tir. O da “Gece kulüplerinde en içkili durumdayken, hesabı öderlerken, kürkler satın alırlarken, her yıl değiştirilen otomobillerin radyolarını açarlarken, adadaki köşklere yeni ekler yaparken ben varım kafalarında.” (Füruzan, 2012: 61) diyerek durumu ne kadar ince hesapladığını ve her şeyin ne kadar farkında olduğunu gösterir. Ayrıca bu ifadelerden Mesaadet’in çocuklarının, torunlarının da onun gibi bolluk içinde bir yaşam sürme lüksünden vazgeçemedikleri anlaşılır. Çünkü Mesaadet’i ziyaret

etiklerinde ‘‘ilgisiz bakışlarıyla’’ bu ziyareti bir an önce bitirmek isterler. Elbette bunun sebebi de Mesaadet’in ilgisini ve sevgisini gösterme yöntemidir. Ancak Mesaadet de Perran Hanım tarafından eğitilmiştir. Zaten, ‘‘Ben beni sevdikleri gibi sevdim çocuklarımı.’’ (Füruzan, 2012: 60) diyerek anneden çocuğa geçen bu mesafeli bağı o da itiraf eder.

Mesaadet’in huysuzluklarının tek muhatabı o evde yaşayan yakınları değildir. Özellikle Mesaadet’in bakımı için işe alınmış hizmetçi, Mesaadet’in bu kimi bulsa patlamaya hazır öfkesinin daima hedefi olur:

‘‘Çünkü inatla karıştırıyordu buyurmalarını, isteklerini ihtiyar kadın. Yanlış bir iş yapmasını istiyordu onun ve yapınca, öfkesinin dinmez coşkuluğuna kaptırıyordu kendini, inanılmaz bir güçte. Hizmetçiyi azarlayıp aşağılıyor, gelinini çağırıp onun yanında da sürdürüyordu gözdağı vermeyi’’ (Füruzan, 2012: 54).

Mesaadet, hem hizmetçisinden öfkesini çıkarmak hem gelinine gövde gösterisi yapmak hem de bu hizmetçiyle evde yalnız kaldığında korkuya kapılmamak için kötü davranır. Çünkü o: ‘‘Onu iyice ezmeliyim. Korkmamak için korkutmak gerek.’’ (Füruzan, 2012: 77) diye düşünen bir kadındır. Bu duruma bir başka sebep de hizmetçisini kendisine layık görmüyor oluşudur. O, asil bir kadındır ve onun hizmetine bakan kişi bile ona uygun olmalıdır: ‘‘Ben vaktiyle onun gibilerini, değil odama sokmak, sokakta görmezdim. Şimdi onur, irfan görmüş bir koskoca hanımefendiye hizmet için böylelerini yeterli buluyorlar.’’ (Füruzan, 2012: 44)

Mesaadet’in annesi Perran Hanım da bu sınıflama içindeki kadınlardandır. O, İstanbullu bir aileye mensup, zengin ve çok güzel bir kadındır. Mesaadet annesini anlatırken onu çok güzel bulduğu için kendisinin de tıpkı onun gibi göründüğünü söyleme gereği duyar:

‘‘Perran Hanımefendi, kupa arabalarının kolonları gümüşten olan bir ailenin kızına yaraşır güzellikteymiş. İzmir’deki ilk yıllarında şaşkınlığa düşürmüş görenleri. İri menekşe rengi gözler (benim de aynı renkti gözlerim, şimdi eridi, ihtiyarlıktan süt mavisine çalıyor), ibrişim yığını misali safran sarısı saçlar... (Benim de saçlarım aynı renkti. Şimdi top top aklaştılar)’’ (Füruzan, 2012: 10).

Perran Hanım güzelliğine o kadar önem verir ki kızıyla alakadar olmak yerine güzelliğiyle ilgilenir: ‘‘Annemi sık görmüyordum. Eskiden de çok görmezdim. Ama bu

öyle gerektiğinden, kendi işlerine, güzelleşmesine ayıracağı saatlerin öteki uğraşlarına pek zaman bırakmamasındandı.” (Füruzan, 2012: 37)

Perran Hanım kızıyla pek ilgilenmese de kızı onunla ilgilidir. Onun tavırlarını, neyi sevip neyi sevmediğini bilir. Güzelliğiyle olduğu kadar asaletiyle ve otoriter tavrıyla da kızının ilgisini çektiği: “Her şeyi uygun ve gerektiği gibi yaptırmasını ve yapmasını bilirdi. Konağın çalışanları, biraz yüksek sesle merdivenlerde, sofalarda konuşacak olsalar, odaların birinden çıkıp bir baştan öte başa yürümesi yeterdi seslerin basılmasına, hemen tıss...” (Füruzan, 2012: 39) cümlelerinden anlaşılır.

Perran Hanım, kızının son zamanlarda Fransızca derslerindeki dikkatsiz tavrını duyunca onu karşısına alıp konuşur:

“-Fransızca derslerinde dikkatli değilmişsin. Bu çok kötü. Çünkü her şey yatışınca İstanbul’a gideceğiz. Orada seçkin bir topluluğa gireceksin. Yani buradaki gibi birtakım davavekillerinin eften püften çocuklarıyla konuşacak değilsin, Fransızcana dikkat et” (Füruzan, 2012: 39).

Bu konuşmayı bir annenin kızıyla ilgilenmesi olarak görmek zordur. Çünkü o, kızının bu tavrının nedenini sorgulamaz sadece yapması gerekeni söyler. Bunu kızını düşündüğünden yapıyor gibi görünse de onun derdi, kızının kendi asaletlerine yaraşır bir kız gibi davranmasını ve yine onlara yakışır insanlarla arkadaşlık etmesini istemesidir. Yani her şey soylu oluşlarıyla ilgilidir. Onların sınıfından olmayan bir genci “eften püften” diye sıfatlandırması bu konuya bakış açısını en net gösteren ifadedir.

Perran Hanım’ın kızının ağladığını gördüğünde Mesaadet’in yıllar sonra bile unutamadığı bir olay yaşanır: “Annem Perran Hanımefendi ‘Ağlıyorsun yavrum’ demişti. ‘Niçin?’ dememişti.” (Füruzan, 2012: 78) Bir annenin kızının neden ağladığını sorup bir çare bulmaya çalışması gerekir. Ancak Perran Hanım böyle bir anne değildir. Ne ağladığında ne Fransızca derslerinde dikkatsizleştğinde ne de öğle uykularını uyumayı bırakıp mahzunlaştığında nedeniyle ilgilenmez o neticeyle ilgilenir. Mesaadet güzel, asil ve sınıf ayrımını bilen bir kız olmalıdır. Gerisinin nedeni, niçini onun için önemsizdir. Üstelik bu tavrını ülkede Kurtuluş Savaşı mücadelesi verilirken sürdürmesi daha da dikkate değer bir durumdur.

Nasıl ki Mesaadet annesi tarafından yetiştirilip onun gibi olmuşsa muhtemelen Perran Hanım da aynı kültürle yetişmiştir. Çünkü kocasıyla evlendirildiğinde ilk

başlarda onda gönlü olmadığını söyleyerek reddetmiş ancak sonra kocasının zenginliğini görünce durumu kabullenmiştir. Bu da onun ailesinin de kızlarını evlendirirken onun duygularını değil, damat adayının zenginliğini düşündüklerini gösterir:

“Senin annen Perran Hanımefendi kanlı yaşlar döktüydü, İzmir’e gelin yollanacağı zaman. Gönlüm yok mu benim, diyordu her gördüğüne. Çeyizleri yetiştirilirken bahçe pencerelerinin önünde sabahtan yatsıya dimdik camlara yapışıp duruyordu. Eee, bir de geldik ki sultanlara vergi kurulu düzen...” (Füruzan, 2012: 9).

“*Sevda Dolu Bir Yaz*” adlı hikâyedeki babaanne de yine üst tabakadan zengin bir kadın olarak okurun karşısına çıkar:

“Babaannem aynı kesim kloş etekli, üstten bol tutulmuş, yalnız kumaşları değişik, yazlık giyimlerinin tek süsü pırlantalı yaka iğnesiyle çay masasının başında, önündeki üç katı da dolu porselen meyvelikten üzüm tanelerini koparıp yiyerek oğlunu beklerdi” (Füruzan, 2013: 26).

Bu üst sınıfa mensup kadının oğlunun, alt sınıftan bir kızla gayrimeşru bir ilişki yaşaması ve bir de çocuğunun olması onu adeta çileden çıkarır:

“Konuşma. O kadınla... Hayır, hayır! Masum bir genç kız değil bir kadındı o, sus ve dinle lütfen... Bu işe düşüncesizce nasıl girdin? Günahsızdı, çok gençti deme. Genç olmak özür değildir. Senin terbiyen de vardı. Bir de çocuk peydahladınız. Aldırtmadı. Kurnazdı çünkü. Mahmut Ata’yı araya filan koduk ya... O kaçın kurrasıydı! Hayatının en büyük fırsatıydı. Hatta ancak rüyada görebileceği uzaklıkta şeylerdi” (Füruzan, 2013: 16).

Kadın bu ilişkide oğlunu değil kızı suçlar. Onu servet avcısı olarak görür. Hem oğlunun birlikte olduğu kızı hem de ailesini küçük görür. Onlar asla kendi ailesine layık değillerdir: “Bakkal amcası, iplikten çoraplı anası, ceketinin kolları parlamış ezik küçük memur babası içyağı kokuyorlardı.” (Füruzan, 2013: 17) cümlesindeki üslup bile onları küçümseyişinin bir ifadesidir.

Kendisi soylu olduğu için soylu insanlarla münasebet içinde olmaları gerektiğine inanır. Ona göre insan duygularıyla hareket ettiğinde değil, “uygun olan”ı seçtiğinde ve hatta bu seçim de ailesi tarafından belli kriterlere göre yapıldığında mutluluk sağlanacaktır:

“Hayat öyle on sekiz yaşların kafasıyla yaşanamaz, öğreneceksin. Alışkanlıkların, yol yordam bilmenin usulleri, neredeyse kişinin doğuştan ailesinden kanından geçer... ben kötü olamayacak kadar soyluyum. Unutma, yeniden söylüyorum.

Onur, umur görmüş bir aileyle akraba olacağız. Seçilmiş münasebetler bahtiyarlığın asıl temelidir” (Füruzan, 2013: 19).

Kadının hayatında sanki hiçbir duygu zerresi yoktur. Oğlunun birlikte olduğu kıza acımaması, onun için “Üstelik kız da değilmiş. O yaz ortaya çıkmadan önce, Yel Değirmeni’nde bir muhasebeciyle düşüp kalktığını ise bütün Kadıköy biliyor.” (Füruzan: 2013: 19) diyerek onu daha da aşağı göstermeye çalışması bir yana torununa da asla bir yakınlık göstermez. Babasına “baba” demesini bile çok görür:

“Küçük kızı ortada bırakmadık. Onunsa baba demeye ağı pek alıştı. Büyüyor muhakkak dikkat icap ediyor. Alışkanlığını değiştirmek zahmeti de sana düşecek. Baba sözünden vazgeçmeli” (Füruzan, 2013: 18).

Küçük kızın sevgi olarak algıladığı tutumların sebebi tamamen varlığının ortaya çıkmasının istenmemesindendir. Çünkü oğlunu kendi uygun gördüğü bir ailenin kızıyla evlendirecek ve bu “nahış” olay da istediği şekilde unutulup gidecektir: “Babaannem o yıllar her davranışımı gözler, her şeyimle ilgilenirdi. Sevgisinden olmalı. Köşkün dışına çıkarım diye de ödü patlardı.” (Füruzan, 2013: 11)

Kadın oğlu üstünde mutlak bir otoriteye sahiptir, son derece dominant bir kadın olduğu için de son söz ondan başkasının olmaz. Zaten oğlu da böyle otoriter bir anne modeline karşı koyabilecek olgunlukta değildir:

“Yeniden böyle... Bu türlü düşüncelerim olsaydı, ilkten yapabiliirdim. Aileye de maddi destekte bulunuldu o seneler... Küçüğün hayatı için en uygun olan yapılacaktır. Lütfen hemen yerine otur, yemek yediğimizi de unutma. Bu konuşmalar fazladır artık. Kararlar alındı. Katiyen dönülmeyecektir” (Füruzan, 2013: 33).

Füruzan’ın “varsıl ihtiyar kadınlar”ı da genel itibariyle benzerlik gösterirler. Soyluluklarına, zenginliklerine, görünümüne ve otoritelerine büyük önem verirler. Her şey onların kurduğu düzene göre işlesin isterler. Çevrelerindeki insanların duygularını önemsemezler. Esasen kendileri de duygularına kulak tıkarlar. Çünkü onların bulunduğu üst sınıfta duygular, yanlış seçimlere yol açma nedeni olan gelip geçici şeylerdir. Bu halleriyle onların bir genel özelliği de acımasız olmalarıdır. Ne “*Taşralı*” hikâyesindeki teyze yeğenine, ne “*Su Ustası Miraç*”taki kadın çalışanlarına, ne Mesaadet gelinine ya da hizmetçisine ne de “*Sevda Dolu Bir Yaz*”daki babaanne torununa acımıştır. Maddi durumları iyi olan bu kadınların bir diğer ortak özelliği ise bu huyları edinmelerinde, bu davranış biçimlerini göstermelerinde önlerinde kendileri gibi

örnekler olmalarıdır. Örneğin; Mesaadet, annesi Perran Hanım’dan, ‘‘*Su Ustası Miraç*’’ hikâyesindeki kadın, ablasından aldığı öğütlerle, onlardan gördükleri davranışlarla şekillenmişlerdir. Özetle, bu kadınlar maneviyattan çok maddiyata önem veren, bunu da büyüklerinden görerek doğru kabul eden ve kendi tecrübeleriyle de geliştirerek kendi kurallarını işleten otoriter kadınlardır.

3.1.1.3. Yoksul İhtiyar Kadınlar

Füruzan’ın hikâyelerinde her yaş grubundan yoksul insana rastlamak mümkündür. Ancak bu alt başlıktaki kadınların çalıştıkları işler, kişilikleri, aile ilişkileri hep birbirinden farklıdır. Kimi dilencilikle, kimi hizmetçilikle, kimi bedenini satarak, kimi de tarla işlerinde çalışarak hayatlarını idame ettirirler. Yalnız ortak sayılabilecek bir özellik bu kadınların büyük aileleri olmayışıdır. Bazıları kardeşiyle, bazıları yalnız eşiyle, çoğu da bir başlarına hayata tutunmaya çalışırlar.

‘‘*Nehir*’’ hikâyesindeki iki teyzenin iki yeğeninden biri Yusuf Ağa’nın yanında aşçıdır. Diğeri ise henüz on üç yaşındadır ve onların yanında kalmaktadır. Teyzeler ise ölü ağlayıcılığı yaparak geçimlerini sağlarlar:

‘‘Teyzeleri, ölülere en iyi ağıtları yakıp övünmeleriyle ünlenmişlerdi. Geleneklerine bağlı olan zengin evlerine bile çağrılmışlardı. Oralardan, kara uzun giysileriyle yorgun argın döndüklerinde, ağlamaktan şişmiş gözleriyle, hiç tanımadıkları ölümlere nasıl da ağlardı, ona bakıp, ‘Hadi,’ derlerdi, ‘gittiğimiz ev iyiydi. Ölü yemeği ise bol. Sana da sarıverdik. Biz aç değiliz. Yapıver yataklarımızı’’ (Füruzan, 2015: 46).

Ancak zamanla ölü ağlayıcılığı işi eskisi kadar para kazandırmaz. Onlar da dilencilik yapmaya başlarlar ve bunu normal bir şeymiş gibi göstermeye çalışırlar. Bu halleriyle de yanlarında yetişmekte olan küçük yeğenlerine kötü örnek olurlar:

‘‘Büyük teyzesi, ‘Ne yapalım,’ demişti, ‘artık eskisi kadar ölü çok değil. Olsa da ağlayıcı çağırın kalmadı. Açlıktan ölelim mi? Başlarının gözlerinin sadakasını veriyorlar. Belalarını savıyorlar...’ ’’ (Füruzan, 2015: 47).

Teyzelerin hayatlarıyla ilgili başka bilgi yer almaz. Hayatta yalnız ikisi ve yeğenleri olduğuna göre evlenmedikleri, çocuk sahibi olmadıkları fikri yürütülebilir. Ancak bunlar tahminden öteye gitmez. Bu teyzeler daha ziyade küçük yeğenlerinin sürüklenişlerindeki bir etken olarak hikâyede yer almışlardır.

“*Su Ustası Miraç*” hikâyesindeki evin emektar yardımcısı Satı, yıllardır aynı evde çalışmaktadır. Öyle ki evin çocukları onu “Satı Teyze” olarak benimsemişlerdir. Evin hanımı ise herkese olduğu gibi ona da başlangıçta kuşkulu yaklaşır:

“Oğullarım ona Satı Teyze der. Ama gene de şöyle bir süzerim onu iyice... Kuru, kemikli, uzun bir kadındır. Çivit renkli hırkası cepsizdir. Neyi neresine saklayacak” (Füruzan, 2015: 54).

Zor da olsa nihayetinde Satı kendisine güvenilen bir çalışandır. Bu güvenin sağlanmasında pek kimi kimsesi olmaması ve yaşlı olması önemli etkenlerdir. Bu etkenler sayesinde kendisine güvenilse de Satı hâlâ evden çıkarken evin hanımına ceplerini yoklatmak ister. Bu bir çalışan için onur kırıcı bir durumdur. Ancak Satı bu durumu normal bir şeymiş gibi kabullenmiştir:

“Eline diline doğru bir kadın. Yaşlı olması iyi.

Gençler eve adam mı alır, yemek mi çalar bilinmez. Hepsinin köpek sürüsü gibi akrabası var. Bunun kimi kimsesi yok. Bir Antepliler. Gideceğinde gelip dikilir karşıma.

‘Bak hanımım,’ der. ‘Ara bir üstümü başımı.’

‘Yok be Satı,’ derim” (Füruzan, 2015: 54).

Satı, içinde bulunduğu kültürde iş kapısına karşı çıkma gibi bir durumun son derece yanlış karşılanması, başka iş imkânlarının olmaması, evin hanımının herkese karşı aynı tavırda olması gibi birçok etken yüzünden kendisine yapılan muameleye ses çıkaramaz. Ancak bunun yine de kabul edilebilir bir durum olmadığı açıktır.

“*Haraç*” hikâyesindeki Şehime Hanım da artık yaşlı sayılabilecek bir kadındır. Ancak o, hem konakta hem de konağın dışındaki dünyada neler olup bittiğinden en çok haberdar olan, lafını esirgemeyen bir karakterdir. Onun her yerde gözü kulağı vardır. Söylediğine göre İstanbul’da doğup büyümüştür. Hem bu yüzden hem de gözü açık biri olması sebebiyle kendisini konağın çalışanlarından üstün görmektedir:

“Ayol buranın nesi konak. Hay o bohçacı Rukiye karısına uyup da yerimden çıkmayaydım, üç aylık alacağım hala ödenmedi. Buraya ancak sokak köpekleri konak der. Araba, arabacı kiralık. Sordum öğrendim. Senin gibi köylü bir kız, o Deli Çerkez, bir de o kırtkan Şemsitap. Neye yarar o Şemsitap! Bir kıcı var, değirmen taşı gibi. Çalkalar durur. Gözleri haktan sürmeliymiş. Onu beyefendiye sandık odasında yutturur. Ayol, ben bir şey yutmam. Bana kırk yıllık Üsküdarlı Şehime demişler” (Füruzan, 2015: 128).

Hemen her şeyin farkında olan ve tutarlı öngörülerde bulunan Şehime Hanım Servet’le ilgili sözlerinde de haklı çıkar. Çünkü o, Servet’in saflığının, köylülüğünün, sessizleşmesinin, her şeyi kabullenişinin farkındadır. Ancak o da Servet’in kurtarıcısı olamaz:

“Sen bilmezsin yavrum. Sen insan kılığına girmiş melaikesin. Sana pek yazık olacak ah... Ne yapalım ki ben, elden tutacak gücü olan değilim. Körle topal meselesi. İkimizden bir adam zor çıkar” (Füruzan, 2015: 142).

“*Haraç*” hikâyesinin bir diğer ihtiyarı Gülendam Kalfa’dır. Ancak o Şehime’nin aksine son derece sessiz sedasız bir kadındır. Gülendam Kalfa, daima itaat etmeyi öğrenmiştir. İşverenlerine saygısızlık edilmesi, onlara ettikleri hizmet yüzünden misafirlerinden bir laf söz gelmesi, en büyük korkusudur. Servet’i de bu anlayışla eğitir: “Beyefendiyle hanımefendi bizim velinimetimizdir. Sebeb-i hayatımızdır. Onlara şükranını her an göster.” (Füruzan, 2015: 127)

Şehime Hanım, Gülendam Kalfa’nın bu kendini paralarcasına çalışmasının sebebinin para değil gözünü bu konakta açtığından başka yerde barınamama korkusu olduğunu savunur.

Gülendam Kalfa kendisini bildi bileli bu konaktadır. Başka bir hayatı, kendisine haksızlık edilmiş olabileceğini asla düşünmez. Evin beyi ve hanımı hakkında yanında dedikodu yapılmasına, onlara saygıda kusur edilmesine müsaade etmez. Yani Şehime’den çok farklıdır. Bu, hem yetiştiriliş tarzlarıyla hem de yeni kuşağın, değişen zamanla birlikte dış dünyaya daha fazla açılıp olan biteni öğrenmeleriyle, bir şeylerin farkında olmalarıyla ve çalıştıkları yeri yalnız iş kapısı olarak görmeleriyle alakalıdır. Eski kuşak, yani Gülendam Kalfa gibilerse, baştan beri çalıştıkları yeri evleri, hayattaki tek sığınakları olarak görürler, böyle yetiştirilmişlerdir. Ev içlerine kapandıklarından olan biteni de öğrenemezler, tüm dünyayı çalıştıkları konaktan ibaret sayarlar. Bu da onların işverenlerini asla karşı çıkılamaz, olağanüstü insanlar haline getirir. Elbette bu hislerin diğer büyük sebebi de çocukluklarından beri ekmek kapılarına saygı duymaları gerektiğinin aşılmasıdır. Bu noktada Gülendam Kalfa’nın Satı’yla benzer özellikler gösterdiği söylenebilir.

Füruzan’ın en farklı ihtiyar kadınları “*Ah, Güzel İstanbul*” hikâyesinde yer alan düşmüş kadınlardır. “*Ah, Güzel İstanbul*” adlı hikâyede düşmüş kadınların

Zürefa'daki yaşamları anlatılır. Eskici ise yaşlanınca artık Zürefa'da bile barınamayanların düştüğü yerdir. Yazar tüm gerçekliğiyle Eskici'deki hayatı okura sunar. Öyle ki anlatılanlar karşısında bu kadınlara üzülmekten ziyade anlatılanlardan rahatsızlık duyulur:

“İskartaya çıkmış (öyle denilirdi) orospuların çalıştığı yere aralarında ‘Eskici’ diyorlardı.

Kentin limanında en kalabalık, en gidişi gelişi bol yerinde unutulmuş bir adak yeri gibiydi orası. Koyu küflü tozlu duruyordu. Oraya ne polis, ne bekçi koymak gereksinmesi duyulmamıştı. Karnını, kasığını toplayamayanların, etlerinin ağırlığını gölgede bile kapayamayanların ulaştığı son noktaydı. (...)

İçerdeki yaz kış kurulu duran bir demir sobanın, mevsimine göre çevresine ya da uzağına oturan kadınlar kemiklerinden ayrılmış etleri, erimiş kaslarıyla bezgin bakarlardı beliren gölgeye. Maltıza öğleye doğru konan bulgur tenceresini biri, eklem yerlerindeki yorgunluğu tartarak gidip karıştırdı. Tencerenin kıyılarından tanelere doğru sarı kahverengi hamamböcekleri tırmanırdı köşelerden. Her örtülü yerin altında çıtırtılı sürtünmelerle, yüzlerce hamamböceği çıkar, yeniden yok olurdu. Bazı sulu yemeklerin içine düşüp karışanları bile vardı. Alışkın, kanıksamış çıkarıp atarlardı yemekten. Eğer böcek ölmemişse ıslaklığını sıyrır, oyuklarına doğru kaçıp giderdi” (Füruzan, 2015: 114-115).

Eskici hiçbir insanın yaşayabileceği bir yer değildir. Buradaki kadınların ise başka hiçbir seçeneği yoktur. Burada yalnız nefes alıp vermek değil bir de müşteri çekerek para kazanmak zorundadırlar:

“Sigara içmekten değişmiş, bezginleşmiş sesleriyle erkekleri çağıranları vardı yaşlı kadınların. Ama çoğunluk bu çağrılar başarısızlıkla sonuçlanırdı. Sesin yaşlılığı, sönüklüğü hiçbir cinsel uyarı vermiyordu dışarıdakilere. Oraya gelip, ucuzuna, kendilerini günlerce tedirgin eden, taşan, beyinlerinde zonklayan, irin gibi duydukları bir itkiyle taşıdıkları şeyi gevşetmek için yapılacak en doğru iş girip birini seçmek oluyordu. Kim ve hangisi? Gelence hiç önemi yoktu. Önemli olan kadınları az görmek, çok düş kurmaktı adamların yönünden. Yoksunlukları, itkilerinin uzun süreler susturulmuş cahil, yabani taşkınlığı, işi alabildiğine kolaylaştırıyordu. Arada dışarıya doğru bir yer açılır da aydınlık, kadınların çekindikleri aydınlık, ağacak olursa, erkeklerin çabukluğuna, isteklenmelerine aykırı bir duygu, yavaşlatıcı kirliliği artıran bir duygu çökeliyordu” (Füruzan, 2015: 115).

Bu kadınlar yaşadıkları hayatla, Zürefa'daki genç hemcinslerine, biraz para biriktirmeyi başaramazlarsa onları nasıl bir hayatın beklediğinin canlı örnekleri konumundadırlar. Füruzan, bu düşmüş yaşlı kadınları yaşadıkları yerden soludukları

havaya kadar son derece gerçekçi anlatmıştır. Bu hayatı yaşayan kadınlar, yaşlanınca bile kurtulamazlar, çünkü onların yaşamak için paraya, para için de müşterilere ihtiyaçları vardır. Yemek yapmak için bile güç bela hareket edebilirken hâlâ müşteri çekmeye çalışmak zorunda oluşları, ümitsizlikleri, onların tek kurtuluşlarının ölüm olduğunu gösterir. Zaten bu kadınlar da artık yalnız ölümlerini beklerler.

Durkadın Teyze, “*Kanı Unutma*” adlı hikâyede yer alan yoksul ihtiyar kadınlardan biridir. Oğlu sünger çıkarma işiyle para kazanmak için Girit’e gider. Çünkü yaşadıkları köyde toprak işiyle uğraşarak karın tokluğundan fazla para kazanmak mümkün değildir. Durkadın Teyze’nin oğlu Musa da nişanlıdır ve evlenmek için, borçlarını ödemek için, para kazanmak durumundadır. Ancak bu iş çok tehlikelidir. Vurgun yiyip ölen ya da sakat kalan pek çok insan vardır. Durkadın Teyze bu yüzden oğlu Musa’nın bu işe gitme kararını duyunca bütün gece ağlayıp ağıt yakınca kocası:

“-Derdini şeytan alası Durkadın. Ne biçim olmadık huylar çıkarıp durursun. Bura insanının kadim işidir bizim oğlumuzun yapacağı da. Benim, senin, babanının, efenin, kayınlarının tanışının işlediğinin dışında bilinmedik işlerden mi ki oğlunun süngere dalması? Musa’ya ağıt tutup, uyku kuşlarının çığırınmasını örtüp utanmazlık edersin. Evereceğiz. Ana oğul, deli zeytinlik adam olur bellediniz bir zaman. Olur mu be cahil kadın! Şehrin kalemlı kâğıtlı adamları gelip ‘sakın ha, cezası vardır’ demediler mi? Bademlik desen anca boğazımız. Pazara iletip ilk elden parasını alan olsak ne çıkar ki. Ben de seni gelin istemeye dünür çıkardığımda Fethiye’ye dalgıçlığa varmadım mı hı bir yıl altı ay?” (Füruzan, 2014: 17)

diyerek o yörenin insanının, zamanında kendisinin de, başka çaresi olmadığını anlatmaya çalışır. Ancak Durkadın Teyze bu kadere razı olmak istemez, ağlamasını ağıdını durdurmaz. Kocas da onu döver.

“Herifim o gece ağıdımı durduramadı.

Dövdü beni.

İyi geldi kadın kızım.

Her vuruşunda dinelip karşı dururken o gece başımı güçsüz sübyan benzeri eğiverip ağladım. Her bir yanım belerip yüreğimin başı acıdan koptu da susmadım” (Füruzan, 2014: 16).

ifadeleri Durkadın Teyze’nin şiddet gören bir kadın olduğunu ortaya koyar. Ancak normalde buna karşı koyarken o gece bu dayacağın iyi geldiğini söylemesi,

gördüğü şiddetten şikâyetçi olmaması bunun için bir çözüm yolu bulmaya çalışmaması son derece ilginçtir.

Durkadın Teyze gibi yöredeki kadınlar hem tarlada çalışır hem ev işlerini yapar. Bu yüzden oldukları yaştan çok daha yaşlı görünürler. Durkadın Teyze bunu acı bir biçimde itiraf eder:

“Bizim insanımızın dişleri çoğunluk otuzunda dökülür. Demin iskelede gördüğün bebe emziren nine kadın benim küçüğüm Ayşe’dir. Bebesinin üstüne de gebedir.

Kadınlığımız siyim siyim sürerken, dışımız göçüp durur. Herifim benden büyüktür. Bak ki şimdi gören sinnimizi ayırt edemez.” (Füruzan, 2014: 21)

Oğlunun sünger çıkarmaya gitmesine engel olamayan Durkadın Teyze bir gün oğluyla birlikte giden iki arkadaşından Osman’ın çıkıp geldiğini görür. Osman şartların çok kötü olduğunu artık kendisini suyun yüzüne çıkaracak gücü bulamadığından kaçtığını anlatır. O kaçıp geldikten bir hafta sonra da diğer arkadaşı İbrahim’in cesedini getirirler köye. Durkadın Teyze onun tabutunu görünce: “Burda hem Musa, hem İbrahim var, bunu böyle bilesin.” (Füruzan, 2014: 32) diyerek hem oğlunun da sonunun İbrahim ve daha niceleri gibi olacağını düşünür, hem de yalnız İbrahim’in değil bu işe mahkûm olan yörenin bütün gençlerinin öldüğünü düşünür.

Durkadın Teyze, bile bile gençlerini ölüme, sakat kalmaya yollayan yöre halkını daldığı gaflet uykusundan uyandıracak bir ağıt yakmak ister. Belki böylelikle yıllardır süre gelen yazgı gibi benimsenmiş bu duruma bir çare bulunması mümkün olabilecektir:

“Bir isteğim var: Yiğitlerin genç ölmüşlerine, gün ışığına, havaya varayım diye üste doğru denizin mavisinden çıkıp duran ölülerine, insan olan insanların aklını gönlünü kaldıracak, aydıracak güçle bir ağıt yakabilsem, derim. Olası yok, bilmem mi! Gönül bu, geçirir” (Füruzan, 2014: 34).

Durkadın Teyze, İbrahim öldükten sonra eve girmez, birileri zorlamadıkça yemek yemez, uyuduğunu gören olmamıştır. İnsanlar ona Musa’nın ölmediğini söylerler ama o, bunu zaten bilir. Yine de bu yolda can vermişleri düşünmeden edemez, onlar için devamlı dua eder. Onların haksız yere öldüğünü düşünür:

“Düş mü uyanıklık mı olduğu seçilmeyen kısılıktaki uykuma köyümün denize, gurbete can vermişleri bir bir resimlenip gülümseyecekler bana.

Yüzleri eştir göründüklerinde.

Bahara durmuş badem dalları gibi.

Aralarına daha Musa katılmadı bilirim ya, n'olacak ki?

Ölmemiş sanırsın gülmelerini görsen.

'Gülmeyin' diye usulcacık sesleyeceğim.

'Böyle rıza göstermeyin haksız ölümünüze. Helal etmeyin insanlarım canlarınızı kendilerine korunak yapan yüreksizlere'' (Füruzan, 2014: 36).

Durkadın Teyze, "*Temizlik Kolu*"ndaki nineyle yaşanan duruma karşı tepki göstermesi bakımından benzerlik gösterir. Yöre halkının, özellikle gençlerin sonlarını bile bile duruma razı olmalarını kabullenmek istemez. Hayattan bir beklentisi olmayacak yaştadır belki ama o, gençlerin kaderini değiştirmek ister. Hem üzüntüsü yalnız kendi oğlu için değil tüm gençler içindir. Bu haliyle hem dirençli hem de duyarlı olmanın güzel bir örneğini verirken insanın yaşının ilerlemesinin bunlara engel olamayacağını da göstermiş olur.

Füruzan'ın "yoksul ihtiyar kadınlar"ının birbirleriyle benzerlik gösterdiklerini söylemek zordur. Her biri başka hayatların kadınlarıdır, tek ortak noktaları yoksulluklarıdır. Yoksullukla başa çıkma yöntemleri başka başkadır. "*Taşralı*" hikâyesindeki teyzeler ölü ağlayıcılığıyla, dilencilikle para kazanırlar. Satı, Şehime Hanım ve Gülendamlar ise bir konakta çalışırlar. Biri aşçı, diğer ikisi yardımcıdır. Aynı işi yapmalarına karşın Gülendamlar ve Satı daha benzerken Şehime farklı kişilik özellikleri gösterir. "*Ah, Güzel İstanbul*"daki kadınlar ise bedenleri yoluyla para kazanırlar ki, onların tek tek kim olduğu bilinmez, yalnız Eskici'deki hayatları anlatılır. "*Kanı Unutma*"daki Durkadın Teyze ise daha ziyade "Göçmen İhtiyar Kadınlar" alt başlığındaki irdelenen "*Temizlik Kolu*"ndaki babaanneye benzer. Haksızlıklara başkaldıran, kaderine razı olmayı reddeden biridir. Bu başlıktaki kadınlar yalnız ekonomik koşulları itibarıyla aynı başlıkta toplanmışlardır.

3.1.2. Anneler

Bu başlıktaki kadınların yaşlarından ziyade çocuk sahibi olmaları ya da bir çocuğa annelik etmeleri dikkate alınmıştır. Anneler, Füruzan'ın hikâyelerinde sıklıkla yer alır. Bu sebeple benzer özellik gösterenler alt başlıklara ayrılmıştır. "Varsıl

Hayatlarını Kaybeden Kadınlar”, “Göçmen Gelinleri”, “Düşmüş Anneler” alt başlıklarında yer alan kadınların “Yoksullukla Mücadele Eden Kadınlar” alt başlığındaki kadınlara göre daha benzer özellikler gösterdiği görülür.

3.1.2.1. Varsıl Hayatlarını Kaybeden Kadınlar

Hayatlarının bir döneminde son derece varlıklıyken bunu kaybeden ve yeni durumlarını kabullenemeyen, eski hayatlarıyla bağlarını hiçbir zaman koparmak istemeyen bu kadınlar, ikinci hayatlarında dünyaya gelen çocuklarıyla bağ kuramazlar. Çünkü çocukları kendileri gibi varlıklı bir hayatın içine doğmadıkları için o hayatın alışkanlıklarını da edinemezler. Bu da kadınların çocuklarıyla normal bir ilişki kuramamalarına neden olur.

“*Sabah Eskimişliğin*” adlı hikâyedeki adı verilmeyen anne tipi, hikâyeden anlaşıldığı kadarıyla eskiden zengin bir yaşam sürerken sonra maddi sıkıntılar içine düşmüş bir kadındır. Ancak o, geçmişte kalan bu günleri, o günlere ait eşyaları asla geride bırakamaz: “Annemin dolu ıvır zıvırı vardı, çok eskiden kalma İran işi duvar halılarını özene bezene germiştii odasına” (Füruzan, 2015: 10)

Kadının yine bu varlıklı hayatından kalan ve hatta bu hayatın bir alameti haline gelen uduna da çok önem verir ve kızının bile dokunmasına müsaade etmez: “Udumun akordu bozuluyor, diye bağılıyor annem, oynama kız geliyorum yanına. Taşlığın boşluğuna terlik teki fırlıyor.” (Füruzan, 2015: 11)

Kadının uduna ve diğer zenginlik günlerinden kalma eşyalara bu derece önem vermesi, onlardan kopamaması, o günlere duyduğu özlemin bir ifadesidir. Kadın o günleri özlerken şu an bu duruma düşmesinin sebebi olarak kocasını görür ve kendisine benzemek yerine, “Zaten o çocuk tıpkı baba tarafı, anasına hiç çekmemiş” (Füruzan, 2015: 9) diye anılan kızıyla da bu sebeple bir yakınlık kuramaz:

“Benim kimseye ihtiyacım yok, kan içirim kızcık şerbeti içtim derim, ama sen öyle misin ya, seni sanki sokaktan aldım, Allah için söyle bendeki kadınlık, tutum nerde; kızım, mal kıymeti bilmeyen, insan kıymeti de bilmez” (Füruzan, 2015: 10).

Kadına göre, “tutum” ve “mal kıymeti bilmek”, kötü durumda olmasına karşın iyiymiş gibi görünmek çok önemli kıstaslardır. Kadının bunları bu denli önemsemesinin sebebi, yine eski zenginlik içindeki hayatıyla ilgilidir. Çünkü o, artık

maddi sıkıntılar çekmektedir ama bunun etraf tarafından bilinmesini istemez. Ancak kızı bunların farkında değildir ve annesiyle aynı şartları yaşamadığı için bu konulara annesi gibi önem veremez. Bu sebeple annesi onu eleştirir. Hatta “Seni sanki sokaktan aldım,” (Füruzan, 2015: 10) diyerek ötekileştirir.

Kadının kızıyla olan ilişkisinde daima kurallar ve nasihatler başrolüdür. Kızının gittikçe soluklaşan okul önlüğü, takunyayla okula gidip arkadaşlarının dalga geçmesi gibi çeşitli sıkıntıları varken kadın bunlardan haberdar değildir. Bu da kızıyla ilgilenmediğini gösterir. Kızına verdiği öğütler de zaten kendi değerlerini devam ettirmekle ilgilidir. O, kızını varlıklı bir ailenin kızıymış gibi yetiştirmeye çalışır. Daha doğrusu kendisi gibi olmasını ister. Ancak kızının dik durmaktan ya da tutum bilmekten daha önemli sorunları vardır. Hepsi bir kenara kadın devamlı eleştirel ve kuralcı bir tavır içindeyken kızının onunla sıcak bir ilişki kurması, annesiyle bir sevgi bağı oluşturması mümkün olmayacaktır: “Annem, kambur durma, diyor; tırnaklarını kemirme, oğlanlarla sucunun orada top oynama, kazık kadar kız oldun.” (Füruzan, 2015: 12)

Kadının bir dönem varlıklı bir hayat yaşaması geride kalan tüm ömrünü etkilemiştir. Bunu olumluya çevirmek kendi elindeyken onun, bundan kocasını sorumlu tutması, kendisi gibi olmayan kızını benimseyememesi sağlıksız bir aile ortamına sebep olur. Zaten maddi sıkıntılar aileyi zorlarken kadının bu tavrı durumu daha da zorlaştırır. Kocasıyla ilişkisine yer verilmeyen kadının kızıyla ilişkisi eleştiriler ve kurallardan ibaret denebilecek kadar sığ ve soğuktur. Ayrıca aile maddi sıkıntılar yaşarken kadın çalışıp en azından çocuğuna daha iyi bir hayat sağlamak gibi bir gayret ya da düşünce içine de girmez.

“*Piyo Çalabilmek*” adlı hikâyedeki Müberra, “*Sabah Eskimişliğin*” hikâyesindeki anneye benzer. Müberra da varlıklı bir ailenin kızıdır. Buna göre yetiştirilmiş, görgülü, asil ve çok güzel bir genç kadın olduğunu anlatır durur. Elbette böyle bir kadın yine kendisi gibi asil ve varlıklı bir ailenin oğluya evlenir:

“Ben şehirliyim. Babanla evleneceğim kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi. Varlık, onur görmüş konakların kızıydım. On beşimdeydim ilk kocama vardığımda. Tifo vardı İstanbul’da. Saçlarım dökülüvermez mi, düğün gecesi kaldım saçsız. Gene de nasıl güzeldim! Ufak tefektim, ama canfes gibi tenim, çekik yeşil ela gözlerim vardı. Madam

Kalyopi gelinliğini dikerken bu ne kollar, bu ne bilekler, küçük gelin demişti” (Füruzan, 2015: 35).

Müberra’nın ilk kocası savaşa katılıp Rusya’ya kaçmış ve burada da frengiden ölmüştür. Müberra ilk zamanlar kocasını onun ailesinin evinde bekler. Ancak burada görümcenin kocasının tacizine uğrar ve annesinin evine döner:

“Bir gün hamam yanımda yıkaniyordum. Birden kapı açıldı. Görümcemin kocasıydı. Ah affınızı dilerim, dedi. Bilemedim efendim. Çınlıplaktım. Kapıyı kapadı. Gitti. Utancımdan kimselerin yüzüne bakamadım yemekte. Yesene kızım, dedi görümcem. Eniştem çok sessizdi. Birkaç gece sonra yarı uyanıklık arasında birinin yorganımı açtığını hissettim. Öyle sevindim ki Hamit geldi sandım. Kollarımı doladım boynuna. Sonra rakı kokan enişteyle burun buruna geldim. Fırladım yataktan. O kadar üşüyordum ki, her yanımda zangır zangır titriyordu. Bağıracağım şimdi, dedim. Git çabuk odamdan. Yavrum, Hamit artık dönmez, gitti gider o, dedi. Ertesi gün annemin evine döndüm” (Füruzan, 2015: 39).

İlk kocası öldükten sonra Müberra ikinci kez evlenir. Ancak bozulan maddi durumları sebebiyle bu kez ilk kocası gibi varlıklı zengin bir adamla değil, göçmen bir ailenin oğluyla evlenir ve yoksul bir hayat sürmeye başlar. Kadın buradaki her şeyi küçümser, aynı mahallede yaşayan kadınların özensizliğinden, bulaşık sularını sokağa dökmelerinden, çocuklarına bakmamalarına kadar her şeyi eleştirir:

“Kadınlık kolay değil. Hiç yoktan yakıştırmak. Bak o basmayı Sümerbank’tan kaç aldım. Bastım suya çirşleri gitti. Bir de ütiledim. Bayrama yetiştirip dikiverdim. Bunlar çocuklarının burnunu bile silmiyorlar. Ben konaklarda büyüdüm. Gel de anlat bu mahalle karılarına. Udum, piyanom, ellerimin güzelliği...” (Füruzan, 2015: 33).

Müberra asil ve zengin bir aileden geldiği için kocası Demir Ali’yi kendisine asla yakıştıramaz. Onun ve onun gibi göçmen arkadaşlarının konuştuğu konuları, geldikleri yerin ağız özelliklerini taşıyan Türkçelerini hep küçümser:

“-Onun gelmesi öğleyi bulur. Belki de öğle sonu gelir. Dalmışlarsa memleketten bahislere. Aman onların memleketleri de, onların köşkleri bahçeleri, bal kovanları da. Daha dillerini bile düzeltmediler. Hep toplanıp aralarında konuşmaktan... Ben babana göre değildim, ama ne yapacaksın, kader” (Füruzan, 2015: 34).

Kocası Demir Ali, sırt dolabı alıp ciğercilik yapmaya karar verdiğini söyleyince: “Dilencilikten ne farkı olacak yaptığın işin? Nasıl söyleyeceğim Kadıköy’dekilere?” (Füruzan, 2015: 38) diyerek ailesini değil, kendi sınıfından

insanlara karşı düşecekleri durumu düşünür. Kocasının yalnız kültürünü değil, alın teriyle para kazanmasını da küçümser.

Kadın, o varlık içindeki günlerin geride kalmasını kabullenemez. O günleri özlediği ve eskiye dönmek istediği için devamlı o günleri anar. Ancak bu geçmiş anlatmaları sebebiyle kızıyla arasında bir yabancılık oluşur. Çünkü onun andığı şeyler, küçük kızın hiç bilmediği ve yaşadığı çevreye bir türlü uyduramadığı şeylerdir: “Anlatırdı hep annem, gene anlatıyordu. Onu çok yabancıyordum. Çevremizin dışındaydı anlattıkları.” (Füruzan, 2015: 35)

Küçük kızı kendisini yabancılar arasında aslında Müberra da onu yabancılar. Kızı kendisi gibi şık olmaya, dış görünüşüne özen göstermediği için, hayal kırıklığına uğrar. Babası asil olmadığı için kızının da ona benzediğini söyleyerek kızını ötekileştirir:

“-Ne yapalım. Bak iki senedir giyiyorsun. Bayramlarda takunyayla gzmekten iyi. Benim vaktiyle ceylan derisi ayakkabılarım vardı. Sende kibarlığa özentisi yok ki. Ne de olsa kandır çeker. Dağlılara benzeyip çıktın” (Füruzan, 2015: 36).

Onu sadece kendisiyle kıyaslamakla kalmaz. İlk kocasından olan ablasıyla da kıyaslar ve: “O üstelik asildir de. İlk kocamdan oldu ablan.” (Füruzan, 2015: 38) diyerek küçük kızını asil bulmadığını yüzüne vurmaktan çekinmez. Bu yaptıkları elbette kızıyla ilişkisini olumsuz etkiler. Ancak aslında Müberra yaşadığı hayattan, kocasından, oturduğu semtten, kısacası her şeyden memnuniyetsizdir. Çünkü o, daha önce başka bir hayat yaşamıştır ve bu duruma “düşmek” onu mutsuz bir kadın haline getirir. Bu noktada bir şeye tutunmak isteyen Müberra zaten eşini ve onun ailesini bu hayatı yaşattığı için benimseyemezken ilk kızını da evlendirince duygusal bir boşluğa düşer. Bu durumda küçük kızının da kendisi gibi olmadığını, kendi değer verdiği şeylere değer vermediğini görünce sevgisizlik duygusunu derinden hisseder:

“-Anne, yarın babam beni Kozma’ya götürür mü?

-Yarın Kadıköy’dekilere gideriz belki, dedi. Hem sen burada doğmadın, Kadıköy’de doğdun.

-Biliyorum. Yarın Kozma’nın oraya gitmek istiyorum. Kadıköy’e gitmek istemiyorum.

-Sen de beni sevmiyorsun, dedi annem, ben talihsiz bir kadıyım...” (Füruzan, 2015: 41).

Müberra'nın sarf ettiği “sen de” öznesi aslında kimse tarafından sevilmediğini düşündüğünü ortaya koyar. Bu anlamda belki son umudu olan küçük kızı da onun gitmek istediği yerlere değil babasının arkadaşlarının yanına gitmek isteyince annesinin “beni sevmiyorsun” ithamıyla karşı karşıya kalır. Ayrıca bu diyalogdan Müberra'nın kendisini şanssız hissettiği öğrenilir. Bir dönem zenginlik içinde konaklarda yaşayan Müberra'nın sonrasında yoksullaşması, farklı bir kültürün içinde yalnız kalması, çocuğu açısından da beklediğini bulamaması, onu böyle düşündüren durumlar olmuştur. Ancak başka bir açıdan bakılacak olursa, devamlı küçümsediği eşinin ve ailesinin ya da kendisinden farklı olduğunu söyleyerek ötekileştirdiği kızının Müberra'ya sonsuz hoşgörüyle yaklaşması da mümkün olmayacaktır. Kaldı ki özellikle kızıyla arasında bir yakınlık kurmak için uğraşmadığı da açıktır. Onu devamlı eleştirir. Kendisinden farklı olduğunu söyler ve istediği gibi olmasını ister. Onu olduğu gibi kabul edip sevmeye yoluna gitmez. Tüm bunlar da kendisine yalnızlık ve sevgisizlik olarak geri döner.

“*Bir Evin Dıştan Görünüşü*” hikâyesindeki Fıtnat Hanım, tıpkı Müberra gibi kendisini çevresine göre üstün gören bir kadın olduğu, “Okumuş yazmıştık hepimiz. Önemli kişilerdik, çoğunluktan ayırdık.” (Füruzan, 2010: 104) cümlesinden anlaşılmaktadır. Ancak Fıtnat Hanım kendisini başkalarından üstün görürken kocası da kendisini ondan üstün görür:

“-Yoo, ben okumuş yazmış adamım, bir Nedim bir Fuzuli okurum. Hâlâ da okurum ya... Benim diyen incelikte edep görmüş adamın parmağı ağzında kalırdı. Evet el etek öpmek ruhumda yoktur. Hem senin rahmetli anan nerde okurdu bu fetvaları? Seni aldığında, evinizin cihannüması uçtu uçacaktı. Altı boşalmıştı destek tahtalarının, böceklerle mesken olmuştu” (Füruzan, 2010: 94).

Kocası böyle söyleyerek eşine üstünlük taslasa da Fıtnat Hanım:

“İstanbul’a köylüler doldu Rahmi Bey. Dilini düzeltemeyen, adımını atamayan, insanın ardında bitiveriyor. (...) Ben titiz kadını Rahmi Bey. Elin dağdan inmeleriyle ameleleriyle itiş kakış gezme mi olurmuş? Ben İstanbul kızıyım” (Füruzan, 2010: 99).

diyerek kendisini titiz, adap bilen bir İstanbul hanımefendisi olarak gördüğünü ifade eder.

Hikâye boyunca Fıtnat Hanım'ın hırsları, mala mülke olan düşkünlüğü görülür. Gösteriş düşkünlüğü o derecedir ki yıkadığında parçalanmış eski perdeleri için hastalanıp yataklara düşer.

Kendisiyle aynı çevredeki kadınlara özenir ve onların ulaştığı zenginliğe ulaşamadığı için, onların sürdüğü lüks yaşamı süremediği için bunu sık sık dile getirir. O da tüm bu koşulları hak edecek gençliği ve güzelliğe sahiptir zamanında:

“Kimlerin karılarının Yenişehir’de, Kavaklı’da ev kat beğenmez hallere geldiğini unutuveriyorsun. Bileklerinin taşlı saatlerini, evlerinde has tereyağlarla taskebaplar yaptıklarını unutuveriyorsun. Ben de genç kadındım. Ben de güzeldim” (Füruzan, 2010: 97).

Fıtnat Hanım lüks bir yaşam sürmeyi kendi rahatı ve istekleri için değil başkalarına karşı gösteriş yapabilmek için istiyor gibidir: “Belki o gün anlamıştım, hiçbir zaman eve bir evlatlık alamayacağımı. Hiçbir zaman konuk günlerinde likör ikram ederken İstanbul’dan yarım kilocuk da olsa madlen çikolata getirtip gelenlere sunamayacağımı.” (Füruzan, 2010: 108)

Konuk günlerine karşı gösterdiği aşırı özen bunu düşündürmekle birlikte: “Üstelik Rahmi Bey’in kapıcıyı alışverişe göndermeyişi de biliniyordu komşularca. Fıtnat Hanım’ın onur kırgınlığı saydığı bir sorundu bu da.” (Füruzan, 2010: 89) cümleleri ile kızının düğünüyle ilgili anımsadığı: “Kızımın düğününe Müfettiş Razi Bey’in hanımını çağırmak için evine kadar gittim. Üstelik davetiye bastırıp yollamıştık da. Ayp olur çevreye kaygısı nasıl işlemiş anla...” (Füruzan, 2010: 98) ifadeleri de Fıtnat Hanım’ın asıl derdinin “elâlem” olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Fıtnat Hanım arzuladığı gibi bir yaşam sürememesinin nedeni olarak kocasının “namus” anlayışını, beceriksizliğini görür. Çünkü kocası, başka tanıdıkları gibi rüşvet almamış, kimseye iltimas geçmemiş ve bunları yapan insanlara göre yükselememiş, maddi olarak da yerinde saymıştır:

“Oysa biliyorsun, Razi yaşıttır. Senden fazlası ne ki! Yok yok Rahmi Bey beceremedin açıkçası. Biz Ankara’dayken sonradan gelen Rüveyde ile kocası Nadir bile öylesine hızla durumlarını düzelttiler ki! Nadir senden gençtir... Korktun, çevreni çekip çeviremedin. Yılıverdirdin. Elindekini bile sana fazladan verilmiş saydın” (Füruzan, 2010: 98).

Kadın, kocasının başkalarını küçük görüp, eleştirip onlardan geri kaldığını acımasızca yüzüne vurmak için hiçbir fırsatı kaçırmaz: “İki sözün hakkından gelemeyecek adam bunlar, fakat gel gör ki...” diyerekten yıllar yılı senin geçemediğin

yerlere geçenlerin ardından bakmayla ne edinebildik? Bu kat alma işinin namusla ne ilgisi olabilir?” (Füruzan, 2010: 94)

Fıtnat Hanım’a göre kocasıyla arasındaki geçimsizliğin suçlusu kocasıdır. Onun sevdiği beğendiği ne varsa kocası ona muhalefet etmektedir:

“–Sen benim kızlık günlerimi geçirdiğim her şeyi karalarsın ister istemez. Zaten biz evlendiğimizden beri sevdiğim, özlediğim hiçbir şeyi benimsememiştir. (...) Bir şeyi beğenmeye göreyim, hemen karşı korsun, değil mi?” (Füruzan, 2010: 100)

Ancak hikâyede görülür ki Fıtnat Hanım yaşadığı hayatın sorumlusu olarak gördüğünden, sırf onu rahatsız etmek için, kocasının konuşmaktan hoşlanmadığı konuları açmaya gayret gösterir: “Kocasıyla bu konuda karşılıklı hiçbir açıklamaya girmemiş olsalar da bu konunun Rahmi Bey’i tedirgin ettiğini sezer, üstelemeye başlardı.” (Füruzan, 2010: 102)

Kocasına karşı yakınlık duyduğu, sözleriyle mutlu olduğu anlar sayılıdır. Bu anlardan biri de kocasının başkalarının yanında kendisinden övgüyle bahsettiği zamanlardır: “O zaman Rahmi’ye inanırdım. Beni herkesin içinde en özlediğim sözlerle yüceltmesi, konuk ağırlamadaki hünerimin köklü terbiyemden olduğuna değinmesi hoşnut ederdi beni.” (Füruzan, 2010: 120)

Kocasına göre ilişkileri baştan beri böyle değildir. Fıtnat Hanım’la aralarında bir sıcaklık vardır. Bunun kaybolmasının sebebini Fıtnat Hanım olarak gördüğü:

“–Ne tatsız kadın oldun sen, Fıtnat Hanım... Bunları söylerken sanki bir esinti geçiyordu yüzünden Rahmi Bey’in. Hani içmeye oturduğumda şarkı mırıldanan eski Fıtnat nerede?... Bordo verev robunla karşıma geçip gülümser, acaba çok içmedin mi Rahmi Bey diye kuşkulanırdın. Gerçi şimdi de kuşkulanırsın ya... Yo yo, hayır, aynı şey değil... Gülümserdin” (Füruzan, 2010: 95).

cümlelerinden anlaşılır.

Fıtnat Hanım ise Rahmi Bey’den çok daha acımasızdır. Yaşlanmasının sebebini bile Rahmi Bey olarak görür: “Yaşlanmamalıydım ah... Bu adam, şu lüks mevkide bile iğreti duran, iliştigi yere yaraşmayan bu adamdır gençliğimi yiyen.” (Füruzan, 2010: 131)

Onun bir zamanlar kocasıyla arasında bir sevgi bağı olduğunu düşünmek, “Fıtnat Hanım kocasına yöneldi. Yeterince yaklaşmanın dışında, dayanılmaz tiksinti

verecek bir böceğe eğilirmişçesine sokuldu.” (Füruzan, 2010: 133) ifadelerinden sonra oldukça zordur.

Fıtnat Hanım’ın bu hayatta sevdiği, güvendiği, iyi andığı tek kişi, oğlu Sedat’tır. Çünkü onun hayallerine ulaşmasını sağlayacak tek kişi, “Oğlumun sayesinde gün göreceğimi anlardım.” (Füruzan, 2010: 118) dediği Sedat’tır. Yaşadıkları apartman katını bile oğullarının yardımıyla alabilmişlerdir, kocası sayesinde göremediği saygıyı, ilgiyi Sedat sayesinde görebilmektedir. Oğluyla ilgili hep beklentiler içindedir. Kocasının yaşatamadığı hayatı onun yaşatmasını bekler:

“İyi kötü başımda bir erkek. Hem Sedatımdan ötürü itibar görüyorm, ben de. Ankara’daki tanışlarımızı rahatça anlatabiliyorum yeni komşularımıza. Onların birçoğu şimdi gerçekten önemli görevlerdi. Bununla da onurlanıyordum açıkçası. Çünkü bu katı aldık. Yakında şu anlatılmaz didişmeler bitince buzdolabını da alacağız. Sedatıma, arada arabasıyla bizi gezmeye götürmesini söyleyeceğim. Oğlum beni kırmaz” (Füruzan, 2010: 134).

Fıtnat Hanım, kocasından ümidini kestiği andan itibaren küçücük yaşına rağmen oğlunun kafasına girerek onu kendi istediği gibi yönlendirmiş, düşüncelerini aşılamıştır:

“Yedi yaşını sürerken oğluma anlatırdım isteklerimi, dileklerimi.

-Sedat oğlum, babanın aç açık kalacak değiliz ya diyerek yetinmesiyle olur mu?

-Sedat oğlum, hep kuşku, hep korku, hep beklemek. Herkes namussuz, bir baban mı namuslu?

-Sedat oğlum, baban yalnız. ‘Devlet memuruyuz hanım’ diyerekten yoksunluklarımızı isteklerimizi anlamaktan sıyrılıyor. ‘Emekliliğimiz gelince rahatımız beyde paşada olmaz. Esnaf değiliz ki piyasayı izleyelim. Köylü değiliz ki yağmuru. Sırtımızı en yıkılmazaya dayamışız diyiveriyor.’

-İlk kadın edildiğimden beri bunları dinlerim babandan. Bir memur karısı olmanın da gerekleri var. Büyü, daha iyi anlarsın. Giyimdi kuşamdı, konuk günlerinde en azından değişmelik birkaç roptu.

-Herkesler saçlarını permatat yaptırdı Sedat oğlum, ben hâlâ. Elektrik tellerine sarıp kıvırıyorum.

-Sedat oğlum, bizler her yere yakışırız, salonlara da, sinemalara da, balolara da, pastanelere de. Ama gel gör ki babanda hiç yükselme, aşma hırısı yok.

-Sedat oğlum, sen benim yüzümü güldür e mi?

-Sedat oğlum. Bir evin dıştan görüldüğü gibi rahat olması kolay mı?’’ (Füruzan, 2010: 116-117)

Biraz uzun bir parça olmasına karşın yer verilmesi gerekli görülen kısımda Fıtnat Hanım susmadan, komut cümleleriyle adeta Sedat’ın bütün çocukluğunda ve gençliğinde kafasında yankılanıp duran bir ses olmuştur. Cümlelerin alt alta hep aynı hitapla başlaması histerik bir buhranı andırmaktadır. Kadının sırf gösteriş için rahat yaşamak için oğluna, manevi değerleri terk edip maddi değerleri üstün tutmasını öğütlemesi, bunu yaparken de oğlunun gözünde babasını itibarsızlaştırması doğru değildir.

Oğlunu küçük yaşlardan beri kendi istediği gibi yönlendiren annesi sonunda amacına ulaşır: ‘‘Oğlum artık koca bir inşaat yüksek mühendisiydi. Rahmi Bey’den daha da yaşlı, görmüş geçirmiş gibiydi.’’ (Füruzan, 2010: 123) Ancak yüksek mevkilerde olmasını istediği oğlu, bu çevrelere girerken kendi başına işler yapar, nişanlandığını bile haber vermez. Fıtnat Hanım her ne kadar bu hayatta en önemli varlığı olarak oğlunu görüyor olsa da bu davranışlarını görmezden gelemez: ‘‘Ona kızıyorum yavaş yavaş, beni atlatmasına kızıyorum.’’ (Füruzan, 2010: 128)

Fıtnat Hanım henüz iki çocuğu da bebekken onları tıpkı ‘‘*Parasız Yatılı*’’ hikâyesindeki anne gibi yaşadığı hayatın kurtarıcıları olarak gördüğü, ‘‘Önemli, göz kamaştıran diplomalar alıp beni bu yeteneksiz, uyuşuk adamın elinden kurtarırlardı.’’ (Füruzan, 2010: 122) ifadelerinden anlaşılır.

Oğlu bu hayallerini gerçekleştirmiştir ancak kızı için aynı şeyleri söylemek zordur. Bu sebeple Fıtnat Hanım oğluyla kızını asla bir tutmaz. Ona göre Suna’nın evlenmesi bile Sedat sayesinde olmuştur: ‘‘Suna bile Sedat’tan ötürü hemen kısmet buldu. Köşelerde süklüm püklüm dururken, Suna’yı kim görüp seçerdi eş diye?’’ (Füruzan, 2010: 96)

Kadın, kızıyla kendisini mukayese etmekten bir türlü vazgeçmez. Bu mukayeselerde kızını hep küçük görür, çirkin bulur:

‘‘Bu kızda bir besleme hali var.

Ben onun yaşındayken daha alımlıydım.

Belki güzel değildim ama.

Yok canım elbette güzeldim.

Hele gerdanım’’ (Füruzan, 2010: 128).

Kadın kızını yalnız güzelliği yönünden değil bilgisizliği açısından da küçük görür: ‘‘Suna çok küçükken Ankara’ya gitmişti. İstanbul’u bilmezdi. Zaten ne bilirdi ki sinema yıldızlarının adından başka’’ (Füruzan, 2010: 124).

Fıtnat Hanım kocasına karşı duyduğu sevgisizliği kızına da duymaktadır. Kocasını da onu da ardında bırakmak istediği, ‘‘İstanbul’a yaklaştıkça ardıma dönüp ne Suna’ya ne de Rahmi Bey’e bakmayı istememiştim.’’ (Füruzan, 2010: 123) cümlesinden açıkça anlaşılmaktadır.

Fıtnat Hanım işi bir adım daha ileriye götürerek Suna’yı tamamen ötekileştirir. Sırf ona benzemediği için kendi çocuğu gibi görmez. Kocasına karşı duyduğu küçümseme, sevgisizlik ve hatta nefret, bu adamla ortak çocukları olan ve babasına benzediğini düşündüğü Suna’ya karşı tam bir dışlama olarak yansır:

‘‘Ya Suna’ya ne demeli!

O da bir başkasının kızı gibi duruyor.

Sırtı yuvarlak, eğik, alımsız, genç olduğu halde gençliğinin canı rengi yok. Ne oğlum, ne kızım var, yapayalnızım. Artık çocuk yapamam. Yalnız benim olacak bir çocuk yapamam’’ (Füruzan, 2010: 129).

cümlelerinden çocuklarına özellikle Suna’ya karşı tutumunun sebebinin aslında kocası olduğu hissedilmektedir.

Fıtnat Hanım da bu başlıkta anlatılan ‘‘*Sabah Eskimişliğin*’’deki anne ve ‘‘*Piyano Çalabilmek*’’teki Müberra gibi yaşayamadığı hayatın acısını eşinden ve kızından çıkarmaya çalışır.

‘‘*Gecenin Öteki Yüzü*’’ndeki anne de eşile evlenene kadar zengin bir hayat sürmektedir. Fakat kendileri gibi zengin olmayan biriyle evlenmek isteyince ailesi tarafından mirastan men edilir.

Kocasını ölene kadar kadın yeni hayatından hiç şikâyetçi olmamıştır. Ancak kocası ölünce yoksul bir hayatla başa çıkmak durumunda kalır. Yine de yetiştiriliş tarzından dolayı üst tabakadan olduğu anlaşılır:

‘‘-Birdenbire bir âdet olup girdi aramıza. Okumuş, varlıklı aileler bilirsiniz yeniliklere açıktır. Neyse nereden çıkardım bunları şimdi? Sekiz buçuk diyelim. Yılbaşı geceleri uzundur’’ (Füruzan, 2014: 123).

O, artık her istediğini satın alabilecek maddi güce sahip olmasa da asaletini girdiği her ortamda sürdürmesi, onunla aynı şartlara doğmamış kızı tarafından hep yadırganır: “Bütün satıcıların bir gün çarşığı, çevresini, gördüğü tüm şeyleri küçümseyerek geçen bu kadına kötü davranacakları tedirginliğini, küçük kız, durma taşırdı içinde. Annesiyse böyle bir durumun asla gerçekleşmeyeceğini bilen o soğuk buyurganlığını elden bırakmazdı.” (Füruzan, 2014: 122)

Kadın, kocasıyla evliliği boyunca eski hayatındaki şartları asla bulamaz ancak bir yetişkin olana kadar gördüğü terbiye, insanlara bakış açısı öyle yerleşmiştir ki kendisiyle aynı maddi şartları paylaşan insanlara bile tepeden bakar ve onları dış görünüşlerine göre yargılar. Kızına:

“O kızcağız, ne yazık ki evlenemez. Hem yoksul hem çirkin. Bütün alışverişi de o yapıyor üstelik; manav, kasap... hatta kömürçüye bile o gidiyor. Şimdiden yaşlı gibi duruyor. Genç bir kız öyle şurada, burada, esnafın içinde olmamalı; şunun bunun karşısında, akraba hısım edasıyla konuşmamalı; albenisi yok olup gider. Sen bilmezsin” (Füruzan, 2014: 101).

diyerek hâlâ eski düzenindeki gibi yaşamaya devam ettiğini gösterir. Gerçekten de kadın fırına bakkala hep kızını gönderir, kendisi de bir defa girdiği bir dükkâna bir daha girmez. Ancak daha sonra: “Ne çok şey geliyor elinizden. Varsıl da değilsiniz üstelik. Her şeyi yanlış mı öğrendik, yoksa bize öğretilenlerin doğrusu başka bir doğru muydu?” (Füruzan, 2014: 190) sözleriyle aslında her şeyin maddiyatla var olmayacağını ve dış görünüşüyle yargıladığı insanların aslında bambaşka karakterlerde, zannettiğinin aksine kültürlü, görgülü insanlar olabileceğini itiraf ederek, öğrendiklerini sorgulama yoluna gidecektir.

Yeni tanıdığı ve başlangıçta küçük gördüğü insanlar onunla yakınlık kurmak isterken kocası öldüğünde kendi öz akrabalarından beklediğini bulamayan kadın iki kat boşluğa düşer. Çocuğuyla ortada kalır, zengin akrabaları ise ona kendi rızaları olmadan evlenmesinin bedelini ödetmekte kararlılırlar:

“-Fakat kızım, diyordu yaşlı kadın, mirastan mahrum edileceğini söylemiştik, enişten, ben, ötekiler, baban... sen, bir evlatlık gibi çıktın gittin evden. Yok!.. Bunları unutturman lazım. Hiç olmazsa baştan bu söylenenleri yap. Gel, yerleş aşağıya. İyiliğin için yap. Biz seni sevmez miyiz canım... Nasıl böyle düşünebilirsin?” (Füruzan, 2014: 176)

Kadın ise bu insanların kendi malını esirgediğini düşünür. O, çocuğuyla birlikte yalnız başına kaldığında ona sahip çıkmak yerine önce ona yaptığı yanlışın büyüklüğünü göstermek isterler. Ona “aşağıda” bir yer göstererek aslında onu aşağılamak isterler. Kadın ise onlara boyun eğmek istemez:

“-Hepsi hain onların. İkimizi esirgemeyi istemediler. Ah, niçin böyle oldu, ah niçin!... Onlara muhtaç olmayacağım, sürünsem bile. Yorgunum. Bir şey beklemiyordum, hiçbir şey... O kadar uzun yıllar geçti ki onlarla birlikte yaşamayalı, nasıl akrabam olabilirler? Sevmiyorum hiçbirini” (Füruzan, 2014: 113).

Akrabalarının da sahip çıkmadığı kadın, bir işte çalışarak para kazanma yoluna girmez. Bunun sebebi yine kadının yetiştiriliş tarzından olmalıdır. Kadının çalışmadığını, yalnız emanetçiye değerli eşyalarını bırakarak gereken parayı temin etmeye çalıştığı görülür:

“Annesi belli bir işte çalışmazdı ki, ona, hep aynı saatte uyu diyordu. Evet, bir yerlere gider dönerdi. Adı konmamış gidiş gelişlerdi bunlar. Söz paranın yetmezliğinden açıldığı zaman bile, çözüm yolu olarak iş söz konusu edilmezdi” (Füruzan, 2014: 99).

Tüm bu yaşadıklarının etkisiyle kadın kızına gereken yakınlığı ve ilgiyi gösteremez. Bazen onun söylediklerini, göstermeye çalıştığı şeyleri bile fark etmez. Bu da küçük kızın içine kapanık bir çocuk olmasına sebep olur: “Kadın, olanlardan uzaktaydı. Söyleneni duymaması bir yana kızının bakışlarındaki beğeniyi, usluluğu ayımsayacak denli dalgın görünüyordu” (Füruzan, 2014: 98).

Kadın hem geçim derdi içerisinde, hem de kocasının ölümü ve akrabalarının sırtını dönmesiyle manevi bir boşluğa düşmüştür. Bu da küçük kızının ilgiye ve sevgiye olan ihtiyacını fark edememesine neden olur. Fakat kadın kızına karşı yalnız ilgisiz değildir. Ona karşı öfkeli de, daha doğrusu yaşadıklarının acısını istemeden de olsa kızından çıkarır: “Sabrımı taşıрма. Kimi zaman kendimi tutamayıp herkesin içinde döveceğim seni. Yorgunum anlamıyor musun?” (Füruzan, 2014: 111)

Kadın dediğini yapar ve küçük kızı hiçbir suçu olmadığı halde döver. Küçük kız annesine karşı hiçbir zorluk çıkarmadığı halde kadın, hayatın zorluklarına karşı duyduğu öfkeyi kızından çıkarır. Kendine geldiğindeyse kızına yaptığı şeyden pişman olur, onun gönlünü almaya çalışır. Asıl dikkat çeken nokta ise küçük kızın bu dayak yediği zamanlarda annesinin kendisiyle ilgilendiği için, aralarında nadiren görülen bir yakınlık sağladığı için, üzgün değil mutlu olmasıdır:

“Genç kadın küçük kıza vururken bir yandan da sarsılarak ağlıyordu.

‘Anneciğim, artık vurma!’ dediğinde birbirlerine sarılmışlardı. (...)

-Hey Tanrım, neler yapıyorum ben? Bu koca kentte savrulup duruyorum. A, bak akşam olmuş! Ekmek şimdi yeni çıkıyordur. Dur, bakayım sana! Dur, dur! Yüzünü sileyim. Ekmeğin ucundan da ısırabilirsin. Niçin beni öfkeliendiriyorsun? Niçin? O gün gülümseyerek fırının tezgâhına zor yeten boyuyla sırasını beklemişti” (Füruzan, 2014: 112).

Kadın, yalnız içine düştüğü maddi imkânsızlıklardan dolayı böyle hırçın değildir. Büyük bir aşkla bağlanarak evlendiği kocasının zamansız ölümü de kadını hayata karşı öfkeli ve hatta ölümü düşünecek kadar umutsuz bir hale getirir:

“Tanrım içimden al bu özlemi! Her yanım paralanıyor. Gidip günlerce az durmadım rıhtımda. Öleyim diyorum, yapamıyorum, hiç değilse içim durulsun. Onu tanımadan önceki insan olacağım. Olacağım, mecburum, olacağım...” (Füruzan, 2014: 147)

Ölümü göze alamayan kadın bir yandan kızını da düşünmek zorundadır. Ancak çalışıp ona bakmak yerine akrabalarından medet umar bu da olmayınca, “Şimdi ise başka bir yoldan varlıklı bir hayata geçiyorum.” (Füruzan, 2014: 202) diyerek muhtemelen zengin bir adamla evlenerek eski sınıfına yükselmek ister.

“*Gecenin Öteki Yüzü*” hikâyesindeki kadın, bu başlıktaki diğer kadınlara nazaran daha asil bir duruş sergilemiştir. Üstelik o, varlıklı hayatını aşkı uğruna kaybetmiştir. Ancak ortak nokta yine “çocuk”tur, onun ilgiden ve sevgiden yoksun kalmasıdır.

Füruzan, her ne kadar annesine: “Ona kendimizle ilgili şeyler yazmadığımı, yazdıklarımı zemin yapmadığımı açıklıyordum hemen. Özel hayatımızla ilgili dönüşümlü olarak kimi izler olabilirdi yalnızca.” (Faruk Şüyun, (2009), *Füruzan Diye Bir Öykü*, (Der.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.255) dese de özellikle bu başlıkta anlatılan kadınlar onun hayatıyla büyük benzerlik gösterir.

Bu kısımda anlatılan kadınlardan “*Sabah Eskimişliği*” ndeki kadınla, “*Piyano Çalabilmek*” hikâyesindeki Müberra; piyano ve ud çalan, zengin ve kültürlü yaşamları olan kadınlar bunu kaybetmişler, sonra maddi imkanları daha yetersiz göçmen ailelerin oğullarıyla evlenmişlerdir. Bu noktada Füruzan’ın piyano ve ud çaldığından bahsettiği annesiyle ilgili bizzat söylediği şu cümleler önemlidir: “Annemin, yeni

serpilmekte olan bir çocuk, bir genç kızken uygun aileler arasında gerçekleştirilmiş ilk evliliği ayrılıkla bitmiş, uzaklıklarla... Sonra ikinci evlilik: Balkanlardan sürülmüş göçmen bir ailenin oğluymuş babam’’ (Faruk Şüyun, (2009), *Füruzan Diye Bir Öykü*, (Der.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.23).

Yine bu kadınların eşlerine karşı eleştirel tutumları ortadadır. Onları konuşmalarıyla, maddi konulara önem vermeyişleriyle eleştirirler ve yine kızlarını da bu eleştirdikleri eşlerine benzetmekle bir bakıma ötekileştirirler. Burada yine Füruzan’ın anlattıkları dikkat çekicidir:

“Baban akıllı mıydı? Ben onu hiç anlamadım. Zaten Türkçe’si de bozuktu’ derdi annem. Ben de anne niçin akılsız diyorsun babama? diye sorardım. ‘Para pul kıymeti katiyen bilmezdi. Öyleydi. Sen de ona benziyorsun gittikçe. Senin sonun iyi değil’ diye yanıtlardı annem’’ (Faruk Şüyun, (2009), *Füruzan Diye Bir Öykü*, (Der.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.257).

Bunun dışında “*Gecenin Öteki Yüzü*” hikâyesindeki kadın maddi zorluklar içerisindeyken ailesi zenginlik içindedir. Füruzan’ın kendi yaşamıyla ilgili söylediği: “Çünkü annemin ailesinin hiçbir zaman yoksulluk içinde olmadıklarını görmüştüm. Tam tersine varıl yaşıyorlardı. İki kardeş arasında böylesine maddi konum benzemezliği niyeydi?’’ (Faruk Şüyun, (2009), *Füruzan Diye Bir Öykü*, (Der.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: s.256) cümleler bu açıdan da bir benzerlik olduğunu ortaya koyar.

Sonuç olarak bu başlıktaki kadınların Füruzan’ın yaşamından büyük izler taşıdığı görülmektedir. Yine de kurgu olduğu unutulmaması gereken hikâyelerdeki bu kadınlar; geçmişlerinin zenginliklerini özleyen ve devamlı dillendiren, yeni yoksul yaşamlarını kabullenemeyen, çevrelerini, eşlerini küçümseyen kadınlardır. Bu noktada en suçsuz olan kızları, kendilerine benzemediği için bir dışlanmaya ve sevgisizliğe maruz kalmışlardır.

3.1.2.2. Yoksullukla Mücadele Eden Kadınlar

Bu başlıktaki kadınlar, maddi olarak sıkıntı çeken ailelerin bireyleridir. Genel olarak ortak noktaları budur. Bunun dışında yaşanan zorluklarla farklı biçimlerde mücadele ederler. Çoğu dul kalmıştır. Kimisi evlenerek maddi güçlükleri aşmaya çalışır, kimisi evlenmek yerine çalışarak çocuklarına bakarlar. Hikâyelerde genelde

kadınların çocuklarıyla ilişkileri üzerinde durulur. Kadınların bazıları çalışıp çocuklarını okutmayı başarırlar, kimisi ise giriştikleri hayat mücadelesinde çocuklarının iç dünyalarında olup bitenleri, girdikleri yolları, değişimlerini fark edemezler.

“Özgürlük Atları”ndaki adı verilmeyen kadın kocası ölünce ikinci bir evlilik yapmıştır. Okul çağında bir kızı olan kadın, çalışıp kızına bakıp, onu okutmak yerine evlenmeyi böylece hayatını eşi yoluyla kurtarmayı seçer. Kadın bu seçimi yaparken elbette iyi niyetlidir. Ancak adamın küçük kızı fazlalık gibi görmesi ve bunu devamlı ona hissettirmesi, kadının yaptığı seçimin yanlışlığını gösterir. Kocasının kızına böyle davranırken o, buna engel olamayan pasif bir kadındır. Çünkü kız yıllar sonra bile üvey babasının tutumunu unutmaz.

Net olarak bununla ilgili başka bir ifade yer almasa da küçük kızın:

“Tanrı da pek ortalarda yoktu gündüzleri.

Geceleri geliyordu, ölümü istiyordum Tanrı’dan.

Ölünce babalığım donup kalıyordu.

Ama ben her şeyi görüyordum ölünce.

Duru, mutlu bir ölümdü bu.

Yapılan haksızlığa daha iyi bir karşılık bulamıyordum” (Füruzan, 2015: 17).

ifadeleri üvey babasının istismarını akla getirir. Böyle bir durum varsa kadının durumdan bihaber olması, bunu fark edememesi çok daha büyük bir sorundur.

Anne ile kızın ilişkileri açısından yeterli malzeme olmayan hikâyede, pasif ve dikkatsiz bir anne figürü çizilse de aşağıdaki parça annenin kızını sevdiğini ve onunla alakadar olmaya çalıştığını gösterir:

“Bugünkü ödevimiz. Hayvanları niye severiz? Niye severiz anne?

Onlar yaşamımıza katılırlar, sesleri, sonra nasıl anlatayım...

Ben söyleyeyim canım, inekler süt verir, koyunlar et verir, kapımızı bekler köpekler, ya kediler; kedileri sevmek gerekmez insanlar kapıyı icat ettiler...” (Füruzan, 2015: 16).

“Taşralı” hikâyesindeki genç kızın annesi, yoksul bir adama âşık olup onunla evlenmiş ve bunun sonucunda da ailesi tarafından dışlanmıştır. Üstelik kocası da çok içen bir adamdır, onu bu alışkanlığından vazgeçirmek için çok uğraşmıştır. Ancak yine

de ne yaptığı seçimden pişman olmuş, ne de kocasından yana şikâyetçi olmuştur. Kocasını genç yaşta ölünce başka biriyle evlenmeyi kesinlikle istemez: “Her şeyin para olduğunu kim söylemiş benim kızlarım, çok kahr çektim, ama eteğini çemirleyip komşu karşılayan bir kadını ben. Babanız beni sevindirdi de üzdüğü kadar. Ben basit gülmeyi seven bir kadını ben.” (Füruzan, 2015: 30)

Kadın yaşadığı hayattan pişmanlık duymamasına karşın belli ki hayat onu yormuştur. Kızlarını üvey babayla büyütmek yerine bütün sorumluluğu o almıştır. Bu durumda da zengin ablası kendisinden on yaş büyük olmasına karşın, artık daha yaşlı görünen kendisidir:

“Ablamın yaşını bilmem. Aramızda on yıllık fark var sanırım. O da bir türlü doğrusunu söylemez. Ya çok büyük ya da çok küçüktür söyledikleri. Ne bileyim a kızım, ben kahr içinde yaşadım. Şimdi kim bilir görseler beni onun ablası sanırlar. Kolay mı?” (Füruzan, 2015: 28)

Kadın, yoksul bir hayatları olduğu halde, kızlarına tek başına bakar ve küçük kızı okumak istediğinde yoksulluklarını önüne engel olarak çıkarmak yerine ona destek olup okuması için teyzesinin yanına yollar.

“*İskele Parkları*” hikâyesinde eşini kaybetmiş, küçük kızıyla yalnız başına kalmış genç bir kadın anlatılır. Kocasını ailenin geçimini sağlayan kişi olduğundan, o ölünce anne ve kızı çok ciddi bir maddi sıkıntının içine girerler. Bu, kadının görünüşünden bile anlaşılmaktadır: “Kadının üstünde koyu şarap rengi bir etek-cekete vardı. Geçmiş yılların modasına uygun dikilmişti. Giyiminin o zamanların modasına olan uygunluğu genç kadını gülünçleştiriyordu” (Füruzan, 2015: 67).

Kadın bu yoksulluktan, ev diye yaşadıkları o karanlık tek göz odanın kirasından, yiyecek parasından o kadar bıkmıştır ki zaman zaman her şeyi bırakıp ölmeyi bile düşünür:

“Hep o Ermeni madamın oda kirasını, hep yiyecek parasını düşünüyorum. Ama bazen de her şeye boş veriyorum, ‘At kendini denize,’ diyorum. Olsun bitsin. Adama bak. Git sen kaptır makinelerle kendini. Ölüsünü bile patronları kaldırdı” (Füruzan, 2015: 72).

Kadın öyle çaresiz kalmıştır ki içine düştüğü geçim sıkıntısı içinde, daha öleli on ay olan ve ailesini bırakıp kaçtığı kocasının acısını bile doya doya yaşayamaz:

“Kocamı unuttum gibi. Düşündükçe pek bir şey çıkaramıyorum. İçimi bir kuruluk aldı. Geceleri yatağıma giren adamın sanki yüzü yoktu. Vardı canım olmasına, içim kurudu, üzüldüm, bitti” (Füruzan, 2015: 72).

Kadın aslında bu yoksulluktan, oda kirasını, yiyecek parasını düşünmekten kurtulmanın bir yolunu bulmuştur: Yeniden evlenmek. Kadın evlenmeyi yalnız maddi kaygılar nedeniyle istemektedir. Ancak bu çözüm için de küçük kızı manidir. Kızı olmasa onunla evlenmek isteyecek birini bulmak çok kolaydır. Ancak çocuklu bir kadının yeniden evlenmesi o kadar kolay değildir:

“Bu olmasa, diye düşündü, ağaca çıksam pabucum yerde kalmazdı. Bir boğazın derdi ne olur ki? Artık otuz yaşındayım. Yaşlandım sayılır. Hem yedi yaşında çocuklu bir kadınla kim evlenmek ister yeniden? Zayıfım da. Tahta gibi göğüslerim var. Belki biraz yiyip içsem, adam sen de, nerede koca. Zaten evlenmek istemiyorum aslında. Ama para yok, pul yok” (Füruzan, 2015: 72).

Kadın, küçük kızını kendince bulduğu en makul çözüm için engel olarak gördüğünden onunla sıcak bir ilişki içinde değildir. Küçük kızı annesine karşı son derece ilgiliyken onu çok beğenirken kadın kızına, onun kendisiyle iletişim kurma çabasına son derece ilgisizdir:

“Yürürken arada çocuk, kadına bakardı. Onu çok beğenirdi. Kadın alışık bakışlarla dükkânları, araçları, insanları izlerdi. ‘Bak anne,’ derdi ‘gördün mü şu subayı, minicik bir kılıcı vardı.’ Ama kadın çoğunlukla, çocuğun görmesi için uyardığı şeyleri görmemiş olurdu.

-Yürü haydi!.. Yürü. Geç kalacağız” (Füruzan, 2015: 69).

Çocuk annesinin bu ilgisizliğini ve kızgınlığını hak edecek bir şey yapmasa da kadın onu hayatındaki sorumlulukları arttıran ve çözümüne de mani olan bir varlık olarak gördüğünden kızını “aptal” diye nitelendirmekten bile çekinmez:

“Yanında sessizce oturan küçük kıza baktı.

Altı yedi yaşlarında çok zayıf bir kızdı. Ayağında lastik çizmeler vardı. Giysisi iyice kısa ve soluktu. Sıka bacaklarını örtmüyordu. Elleriyle dizlerini kapamıştı. Saçları kısa kesilmişti. Ensesindeki kemikler belirgindi. Kocaman, koyu renkli, uzun kirpikli gözlerini sucuya dikmişti. Sucunun yaptıklarını izliyordu. Olanlara karşı ilgili ve sevinçliydi. Dudakları aralıktı. Bu ona aptal bir anlam veriyordu” (Füruzan, 2015: 68).

Çocuğun yaptığı her şey kadının gözüne batır, adeta ona kızmak için bir bahane arar. Sırf çocukça duyduğu ilgiler bile onun canını sıkır. Pahalı ya da ilginç

şeylere değil de suculara alaka göstermesine bile kızar. Aslında ona duyduğu öfke, hayata duyduğu öfkenin bir yönelimidir: “Kadın çocuğuna karşı bir öfke duydu birden. Onun bu kadar şey dururken, her gelişlerinde sucuya gösterdiği bu aşırı tutum onca çok aptalcaydı.” (Füruzan, 2015: 71)

Kadın, çocuğuna karşı tüm bu ilgisiz ve sevgisiz tutumuna karşın ona karşı “fedakârca” davrandığını düşünür. Hem onun yalnızca çocuk olduğunun da farkındadır. Bu sebeple kadın, aslında çocuğunu içine düştüğü durumda tamamen masum görmekle, yaşadığı hayattan kurtulmasını engelleyen bir sebep olarak görmek arasında bir gelgit yaşamaktadır: “Çocuklar için her şeyimizi feda ediyoruz. Değse bari. Benimki usludur. Biraz inatçı, ama o da çocuk.” (Füruzan, 2015: 68)

Kadın evlenmek dışında ne yapabileceğini düşünür. Ablası aklına gelir ancak ablası ve eniştesi de onların istediği adamla evlenmeyip kaçtığı için ona destek olmayı değil başlarından savmayı tercih etmişlerdir:

“Büfeci Şadi Ağabey’le evlen dedi ya, ben de evlenmedim. Tamam, onlar haklı oldular. Kocasını trenlerde biletti. İki kızı da evlere dikişe gidiyor. Ama işte kalmadım. Giderken kapı aralığından on lira sıkıştırdı elime ablam. ‘Vah benim canım kardeşim,’ dedi. Keşke almasaydım parayı. O parayla, üzüntüsünü, ablalığını savdı. Yok gidemem onlara” (Füruzan, 2015: 74).

Son derece çaresiz kalan kadın sonunda tek çarenin çalışmak olduğunu kabullenir. Ancak yine kafa karışıklıkları içerisinde. Evlenmek için olduğu gibi çalışmak için de kızını önünde bir mani olarak görür ve onu “bu” diye niteler. Bir yandan da onun hiç büyümediğini fark ederek kızı için endişelenir. Diğer yandan aklına kocası gelirken, iş bulmak konusunda da ümitsizdir:

“Ama iş bulup çalışmak için bunu okula yazdırmalı. Nasıl? Büyümesi durdu bu çocuğun. Artık üzülüyorum bir şeylere. Kocamı sevdiğimi bile unuttum. Peki, ben nasıl iş bulurum? Ne iş vardır ki bu şehirde?” (Füruzan, 2015: 74)

Kadının hem akli hem duyguları karışmıştır. İçine düştüğü maddi sıkıntılarla baş edemediği için çareler düşünür. Çalışıp para kazanma yolu varken buna karar verme aşamasında çok zorlanır ve bir erkeğe muhtaç olma fikrinden kolayca çıkamaz. Hatta evlenerek yoksulluğunu sonlandırmak ister ve kızı olduğu için bunu gerçekleştiremediğinden, ona karşı öfkeli ve ilgisiz bir tutum takınır. “Varsıl Hayatlarını Kaybeden Kadınlar” başlığında, kızlarını kendisi gibi olmadıkları için

benimseyemeyen anneler varken, bu hikâyede çocuğunu kurtuluşuna mani olarak gören bir anne tipi vardır.

“*Edirne Köprüleri*” hikâyesindeki Zehra Hanım gün boyu yerinden kalkmadan kâğıtlara düğme dikerek para kazanır. Tek göz odada bu işi yaparak eve katkı sağlamaya çalışır. Kızı da Cibali’de tütün fabrikasında çalışır. Hep sessiz, içine kapanık olan bu kadının ne derdi olduğu şu açıklamadan anlaşılır:

“Abe çocukcağızlarım, vardır elbet kadının bir derdi ve düşüncesi. Gitmeyin hep oracığa. Kızı derler olmuş tango. Bir bilmezmiş babası. Zehra Hanım kadıncık... Kızının da almayalım günahını. ‘Gençtir, cahildir’ demek kolay, her bir kişiye oldu tango. Biz de olmayalım herkes gibi cahil” (Füruzan, 2015: 76).

Kadının kocasının ne iş yaptığı, kızı hakkındaki dedikoduların doğru olup olmadığı belirsizdir. O da girdiği hayat mücadelesinde elinden geleni yapmaya çalışan bir kadın olarak hikâyede yer almıştır.

“*Parasız Yatılı*” hikâyesindeki kadın, çocuğu sekiz yaşındayken eşini kaybeder. Bu, beklenmedik bir ölüm olmuştur, adam hasta ya da yaşlı değildir. Bu kayıp kadın ve çocuk için korkusuzluğun, her günkü düzenin ve eve getirilen ekmeğin, evdeki sesin yitişi olarak yayılır:

“O da ölecek gibi görünmüyordu. Öyle dürüst, öyle kesin bir adamdı ki; ölümün sinsiliği ona hiç gölge düşürmemişti. Evine her gece ekmek alıp gelen bir erkeğin yokluğu, sessizlik olup yerleşmişti odalarına” (Füruzan, 2015: 103).

Adamın ölümüyle gelen manevi boşluğun yanında maddi sıkıntılar da kendini göstermeye başlar. Bu durumda da kadına çalışıp kendisine ve kızına bakmak düşer.

Kadın çalışıp para kazandığı halde ziyafetle kastedilen börek yemektir. Tatlı ise “bile” vurgulamasıyla hepten lüks sayılmaktadır. Üstelik para böreğe ayrılırsa dönüşte yürüyerek eve gitmek gerekecektir:

“N’olacak kırk yılda bir ziyafet. Onun için Cağaloğlu’na yürüyerek gidip gelmekten yorulmayız, değil mi benim kızım? İstersek tatlı bile yeriz. Köprüden de eğlene güle döneriz” (Füruzan, 2015: 101).

Buna rağmen diğer hikâyelerde görüldüğü gibi kadın evlenerek ya da başka yollardan para kazanarak değil bir iş bulup çalışarak hayatını kazanmayı seçer. İş bulunca da genelde konuşkan olmadığı anlaşılan kadın mutluluktan belki de umutlanmış

olmaktan bunu konuşarak dışa vurur: “Annesi durmadan konuşuyordu. Böyle konuşkanlığının olduğu geçmişteki tek günü, hastaneye hastabakıcı olarak aldıkları gündü” (Füruzan, 2015: 101).

Kadın işe alındığı gün kızının bile fark edeceği bir değişime uğrar. Bu belki mutluluk, belki bir iş bulabilmiş olmanın verdiği özgüvendir. O gün de iş görüşmesini olduğu gibi kızına anlatır:

“-Alıyorlar beni, bir iki güne kadar başlıyorum. Başhemşireye çıktım, iriyarı bir kadın. Soruları sordu. “Daha önce çalıştın mı? Kocan ne zaman öldü? Bu iş dur durak bilmez, fakat marifetli olmak lazım değil, çalışkan olmak gerek, yatak düzeltmeyi, tükürük hokkalarını dökmeyi, ördekleri temiz tutmayı becermek yeter. Belki zamanla hastaların ateşini alacak kadar başarılı olursun. Haftada iki gün izinli çıkarsın, pazar gecesi dönersin. Çocuğun var mı? Bırakacak kimsen yok ha? ‘Kendini yönetir, uslu’ diyorsun. Ama küçükmüş. Hiç sınıfta kalmadı mı? Aferin ona. Genç güzel kadınsın. Burada oluru olmazı bulunur. Ciddi ol. Bir şey denirse senden bilirim. Malum, kancık köpek kuyruk sallamadıkça hikâyesi. Boya filan da istemez. Kendinden mi yanağının, dudağının rengi? İşte bilmem artık. Doktorlardan, şundan bundan yakınmak yok. Bir işte kalıcı olmak isteyen başta gelenlerine uyar...” (Füruzan, 2015: 102)

Bu alıntıda ilkokul üçüncü sınıfa giden bir çocuğa anlatılmayacak, çocuğun aklının ermeyeceği erse de kafasının karışacağı, annesi için üzüntü duyacağı cümleler yer almaktadır. Kadın iş bulmuş olmanın coşkusuyla bunları göz ardı etmiş olabilir, bir başka ihtimal çocuğuyla arasında gizli saklı olmamasıdır ya da kızını akranı sayarak onunla paylaşımda bulunmaktadır. Eşinin yokluğunda kızı, ona hayat arkadaşı olmuş gibidir.

Bu kısımda hemşirenin sözleri, “kadın” konusunda dikkate değer sözlerdir. Hemşirenin, kadın genç ve güzel olduğu için yanlış bir durum yaşandığında mesela; kadın rahatsız edildiğinde, kadının suçlu çıkacağını söylemesi, kadınların geçmişten bu yana bu konularda suçlu bulunması, hemşirenin de bir kadın olmasına rağmen bu düzene koşulsuz uyacağını göstermesi, bu düşünce tarzının kolay değişmeyeceğini ortaya koyar.

Kadının eşini kaybettiğinden bu yana huzurlu olmadığını da yine kızıyla yaptığı konuşmadaki: “Uykum da hafif. Bölük pörçük uyumaya alıştım yıllardır...” (Füruzan, 2015: 102) cümlelerinden anlaşılır. Eşini kaybettiği için güven duygusunu kaybetmiş olabileceği gibi, evin geçimini, kızının geleceğini, kendi geleceğini

düşünmek de onun bölük pörçük uyumasının sebebi olabilir. Bununla ilgili net bir ifadeye yer verilmemiştir.

Anne kız birlikte uyurlar bu da aralarındaki sevgi bağı, yakınlığı gösterecek bir detaydır. Ancak artık annesi yatılı olarak çalışacağı için küçük kızı evde tek başına kalacak, tek başına yiyip içecek, sobayı tek başına yakacaktır. Kadın bunun için ev sahibiyle konuşup kızının erken uyandırılmasını sağlar, onu cesaretlendirerek, vaatler vererek durumu iki taraf için de kolaylaştırmaya çalışır:

“Ha benim kızım, sakın unutma. Benim aklımı evde bırakma. Sen akıllı kızsın. Geceleri hiç korkma. Dedim ya ev yalnız değil. Sen korkak değilsindir. Bak sana neler alacağım. Ağır hastalara özel yemek çıkarmış, onlardan kalan tavuklar falan olmuştur haşlanmış. Sarıveririm pakete gizli değil ha, zaten dökülüyormuş. Ziyafet çekeriz kendimize” (Füruzan, 2015: 103).

Kadın kızına güzel şeyler yedirmek isterken yine onların nereden geldiğini saklamaz ve yemekleri gizli almadığını söyleyerek doğru bir davranışta bulunduğunu hissettirir böylece davranışlarının kızına örnek teşkil edeceğini düşünerek yanlış mesajlar vermemeye çalışır.

Kadın çalışırken yoksul çocukların parasız yatılı sınavına girip kazanırsa devlet tarafından okutulacağını öğrenir ve kızı başarılı bir öğrenci olduğu için onun bu sınava girmesi için muhtarlardan kâğıt alıp kızının sınava girmesini sağlar. Kızının sınavı kazanmasını, sonra da öğretmen olmasını ister. Kızı öğretmen olunca, kendisinin de çiçekli basma örtüler dikeceği koltuklar almak, kabul günleri yapmak, konuk ağırlamak gibi hayalleri gerçek olacaktır. Hiç değilse artık hastanede çalışmayacaktır. İş koşulları, devamlı hasta, ölen insanları görmesi onu bıktırır. Nihayetinde genç, güzel bir kadinken eşini kaybetmiş, zor koşullarda çalışmak durumunda kalmıştır. Bunun karşılığında da okuttuğu kızının kendisi için bir nevi kurtarıcı olmasını bekler: “Hasta pisliği dökmekten, koridorlarda koşuşturmaktan kurtulurum. Hele o lizol kokusu yok mu, içini üşütüyor insanın. Bir de hep ölümü düşünmek.” (Füruzan, 2015: 106)

Kadın açısından bakıldığında omzunda büyük sorumluluklar vardır ancak onun kadar hatta belki daha fazla sorumluluk kızındadır: “Sen çıkınca işin bitip gene yürüyerek iner, Mısır Çarşısı’ndaki beğendiğimiz börekçi var ya, kanarya kuşları olan, orda öğle yemeğimizi yeriz.” (Füruzan, 2015: 101) Burada söz konusu iş, kızın gireceği parasız yatılı sınavıdır. Kadın burada “işin” diyerek bütün yükü çocuğun omzuna

bırakır. Ancak beğenilen börekçi, yenilecek yemek hep ikisininindir. Hikâyede geçen şu cümleyle bile duruma dikkat çekilir: “Annesi işe başlayınca onun ismi ‘bizim hastanedeki işimiz’ oldu.” (Füruzan, 2015: 102) Annesi sınav konusunda kızının yükünü paylaşmayıp ona “işin” derken kendi hastabakıcılık işini “işimiz” sayar. Okulu bitirmek kızın tek başına yapması gereken bir görevken, tayin olmak, eve halı almak, kabul günleri yapmak, birlikte yapılacak işlerdendir. Üstelik tüm bu hayaller yalnız kadına aittir.

Kadın tüm bu sorumlulukları kızına yüklerken onun yaşadıklarının farkında değildir. Kız okulda yalnızdır, arkadaşı yoktur. Uygun kıyafetleri olmadığı için beden eğitimi dersine alınmaz. Ancak annesi bunların hiçbirinden haberdar değildir. Kızının ve kendisinin yaşamı için çalışmak durumunda olan kadın bu mücadele içerisinde kızıyla yeterince ilgilenememiş, onun duygusal açlığını doyuramamıştır. Yine de emeğiyle para kazanması, bu parayla kızını okutabilmesi oldukça önemlidir.

“*Kuşatma*” adlı hikâyedeki Nazan’ın annesi genç yaşta dul kalmıştır. Severek evlendiği eşi ölünce, hem yoksulluğun hem de başında bir erkek olmamasının verdiği korunmasız kalma hissiyle içine kapanır, duruşu bile değişir: “Kocasını öldüğünden bu yana boyu bile kısalmıştı. Eğik durmak kemiklerinin yenleşen alışkanlığıydı.” (Füruzan, 2013: 63)

Kadın, kocasını kaybettikten sonra bir daha evlenmek istemez. Bunu hem aynı sosyoekonomik düzeydeki bir adamla evlenip aynı sıkıntıları çekecek gücü olmadığı için hem de kızını düşündüğü için istemez:

“Peki, yeniden evlenmeyi isteseydi, yorgunluktan uykusunda bile kasları titreyen, her sarılışında daha acıyacağı, daha bağlanacağı birine odalarını açmak zordu. Az para kazanan, durmadan işsiz kalırım korkusunda olan bir erkeğin öfkesini, sıkıntısını tanıdı. Göğüs germek, yeniden ısınmak tekrarlanmazdı artık. (...) Yeniden başlamak yoktu onların semtlerinde, sürdürmek vardı. Kızı büyüyecekti, onu beklemek, ona bakmak gerekiyordu” (Füruzan, 2013: 72).

Nazan’ın annesi, eğer evlenirse kızının korunmasız kalacağını düşünür. Nitekim bir komşuları evlenip kızını ilgisiz ve sahipsiz bırakmıştır. O, kızıyla kendisi arasındaki ilişkinin onlarınki gibi olmasına izin vermez çünkü kadına göre onların arasındaki bağ başkadır: “Sen Saniye’ye bakma. Onun annesi vardı hemen birine. Kızını saldı sokaklara. Biz seninle öyle değiliz.” (Füruzan, 2013: 77)

Kadının tüm yaşamı Nazan'ı düşünmek olmuştur. O, bu hayattaki tek varlığıdır. Kızının yalnız yemesini içmesini değil, onun bu yoksulluk yüzünden incinmemesinin, küçük düşmemesinin yollarını da hesap ettiği: “Nazan okulda, okul yardımlaşmasından yemek yediğini bile mahalle arkadaşlarından saklarken, genç kızlığa geçisin her şeyi gurur sorunu yapan duyarlılığı içindeyken, kızını daha çok kırmamak gerekiyordu... ama nasıl?” (Füruzan, 2013: 75) cümleleriyle anlaşılır.

Kadın yoksulluklarının farkındadır lakin yine de kızının çalışması fikri onu çok düşündürür. Çünkü önünde Nigâr gibi bir örnek vardır. Kızını korumak, gözetmek zorundadır. O, yaşadıkları yerden başka bir çevrenin içine girecektir, kızının değişmesinden, üzülmekten, çalışmanın yorgunluğuyla mutsuzlaşmasından endişe eder:

“Kızını gözünün önünden uzaklaştırmamanın yollarını aramak için çırpınıyordu, duru, dingin sabahın içinde. Gerçi Nigâr şimdi para derdinde değildi. Ama o ilk evlenme dedikodusunda nasıl bir başkalaşım şenlenmişti. Buydu annesini kuşkuyla yapan. Kızının evlenme yaşı gelinceye dek üzülmekten, kopmadan, gülmesini yitirmeden geçirmesi gereken yılları nasıl koruyacağını az mı düşünüp tasalanmıştı” (Füruzan, 2013: 76).

Kadın endişelerinde haksız değildir. Ancak Nazan'ın değişimini, onun başka ihtiyaçları olduğunu, yalnız karın doyurmanın ve bir çatının altında barınmanın ona artık yetmediğini fark edemez: “Nazan'da gelişen ince, açığa çıkmayan değişmeyi izleyememişti annesi” (Füruzan, 2013: 74).

Babası ölmeden önce Nazan'ın okumasını istemiştir. Okursa bu yoksulluğun içinden çıkabileceğini düşünür. Belki bir yandan da pek çok ebeveynde olduğu gibi, çocuklarını kendi kurtuluşları için de bir yol olarak görmektedir: “Nazan'ı okutalım diyorum ne yapıp yapıp. Okumuş olursa belki bizim sürünmemiz onda biter” (Füruzan, 2013: 69).

Hikâye içinde Nazan'ın neden okumadığı açıkça belirtmese de bunun yoksulluktan olduğu sezdirilmiştir. Belki Nazan okusa, ya da annesi onun değişen psikolojisi ve ihtiyaçlarını fark etse o yanlış yolu seçmeyecektir.

“*Kuşatma*” hikâyesindeki bir diğer anne Madam Sara, Yahudi'dir. İki oğlu da Filistin'e giden bir anne olarak oğullarını düşündükçe hüznelenir: “Madam Sara çatılmış silahlarıyla oğullarının çekilmiş bir resmini düşünüyordu. Yorgunluğu

yoğunlaşıyordu” (Füruzan, 2013: 54). Ancak o Filistin’e gitmeyi hiç düşünmez, tek kaygısı para olan ancak yine de şikâyetçi olmadığı kocası İzak’la burada yaşamaktan memnundur. Aslında o, değişimden korkmaktadır: “Bir gün bile Filistin’e gitmeyi aklımıza getiremeyiz İzak. Burda kavgasız, gürültüsüz yaşıyoruz kazanıp rahat ederek, hep böyle gideceğini bilerek, demişti kocasına” (Füruzan, 2013: 80).

Madam Sara ve kocası arasındaki aşk ilişkisi hiç hissedilmez onlar sanki iş ortağı gibidirler: “İzak’a iyi para götürmüştü evlendiklerinde. Çukur bir bel, gök mavisi gözler ve dükkânın drahoması. Şimdi dükkânlarını sağlama almışlardı ve iki akraba gibiydiler artık” (Füruzan, 2013: 53).

Aslında Madam Sara eşinin giyim kuşama gösterdiği itinadan rahatsızdır. Ancak bir Yahudi olarak kocasını kıskanması aykırı bir durumdur. Kadın hislerini dini inanışına göre şekillendirmiştir. Bu inanış, İzak ve Madam Sara arasındaki ilişkinin dinamiğini de belirler. Bu sayede ikili arasında bir çekişme yaşanmamış, bu da evliliklerinin yorucu olmasını engellemiştir:

“-Hepsi kırılıyor, ne yapsam bilmem. İş güç yaptığım da yok Çabucak ekledi: Yani ev işi demeye getirdim sözü. Yoksa ben olmasam burası nasıl döner? İzak ancak dıştaki işleri kovalar, hiç bitmeyen işleri. Madam Sara kocasını düşündü. Kocasının özenli, düğmeleri tam giysilerini. Yahudilere aykırı olmasa kıskanacaktı onu ama, onlarda ayrılmak, boşanmak yoktu. Gerçi bunu dinleri öyle kesin yasaklarla önlememişti. Gene de kendiliğinden yerleşmişti. Evliliklerinin tek yorucu yanı, didişmesi olmamıştı” (Füruzan, 2013: 79).

Madam Sara’nın neredeyse tüm hayatını bir takım gereklilik halleri belirler. Dininin gerekleri kocasıyla ilişkisini belirleyen bu kadının, dış görünüşünü, süslenmesini ise yaptığı iş belirler. Kadınlara yönelik şeyler satılan bir dükkânı olduğu için kendini süslü olmak zorunda hisseder:

“Madam Sara boncuklu çantasını aldı. Ne de olsa bazı inceliklerle bürülüydü satışları. Kadın eşyası demek süslenmek demektir. O havayı da dükkânda estirmek gerekiyordu. Taş pudrasını çıkarıp yanaklarından geçirdi. Gözkapaklarını yeşil boyayla koyulttu. Rimelini tükürükledi, kirpikleri tek tek ayrılıp kara kara durdular. Küçük aynasını ileri uzattı. Yüzünün tümünü gözden geçirdi. Dudaklarına çilek rengi açık bir boya sürdü” (Füruzan, 2013: 56).

Madam Sara'nın annelik yönü üzerinde de eşiyle ilişkileri üzerinde de fazla durulmamıştır. O *‘‘Kuşatma’’* adlı hikâyede küçük yaşta çalışan Nazan ve Raşel'in patronları olarak okurun karşısına çıkar.

‘‘Benim Sinemalarım’’ adlı hikâyedeki Nesibe'nin annesi son derece pasif bir kadındır. Yoksul bir hayatın içindedir. Kızı küçük yaşta çalışmaya başlamış olmasına rağmen kocası, ancak iş bulunca çalışır. Yine de Nesibe'nin annesi yaşadığı hayattan şikâyetçi değildir. Yoksul olmalarına rağmen mutsuz olmadıklarını savunur: *‘‘Yoksuluz, ama namusluyuz. Eskiden iyi günlerimiz vardı bizim de. Sen hatırlamazsın, küçüktün’’* (Füruzan, 2010: 15).

Nesibe'nin annesi için namus çok önemlidir. Bu yüzden kızının da konuşmalarında, hareketlerinde, yaşam biçiminde *‘‘namus’’* kıstasına göre hareket etmesini ister: *‘‘Biz namuslu insanlarız, Nesibe. Ona göre!’’* (Füruzan, 2010: 14)

Kızının erkeklerle gezdiğini duyunca onu uyarır. Ancak bu uyarısı kızının kalbinin kırılmasından, duygularının incinmesinden endişe etmekten ziyade yine namusunu düşünmesiyle ilgilidir. Çünkü kızı oğlanla gezerse adı çıkacaktır:

‘‘Sus. Saçlarını almayayım elime... Seninle gezip eğlenip bırakırlar. Başka ne yapacaklarını sanıyorsun? Evlenirler mi seninle a benim aptal kızım? Onlar iyi aile kızı ister, okumuş isterler. Bir de adını dillendirirler’’ (Füruzan, 2010: 15).

Annesi Nesibe'nin evleneceği kişinin de, *‘‘Ben de dikişe otursam. Senin çeyizini hazırlasam. Helal süt emmiş (burada annesinin, genç kızlık gülüşü dönüverirdi, çekingen, giz dolu)...’’* (Füruzan, 2010: 36) cümleleriyle yine namuslu biri olmasını istediğini ifade eder. Bu namus meselesi kadın için o kadar önemlidir ki evden kaçan, iki gündür ortalıkta olmayan henüz on altı yaşındaki kızının iyi olup olmadığını değil, namusuyla geri dönüp dönmeyeceğini düşünür. Hatta bunu komşularına, yaşadığı çevreye karşı ispatlayamayacağı için kızının geri gelişi onu mutlu değil huzursuz edecektir: *‘‘Geri gelse de gittiği gibi döner mi? Kimseleri inandıramayız eski Nesibe olduğuna. Ne talihsiz bir kadını ben Yarabbi.’’* (Füruzan, 2010: 14)

Bu noktaya kadar Nesibe'nin annesinin hayatındaki en önemli olgunun namus olduğu düşünülmektedir. Ancak Nesibe'nin yaşıtı erkeklerle gezdiğini duyduğunda kızıyla girdikleri tartışmada Nesibe'nin sözlerinden kadının asıl önem verdiği şeyin para olduğu ortaya çıkar:

“-Beni konuşturma, anne, namus namus deyip de! Ne babam, ne sen, haftalığım durmadan artıyor diyorum da meraklanıp nedendir diye sormuyorsunuz bile. Sade gelen paraya bakıyorsunuz. (...) Singer dikiş makinesini almaya gittiğimizde rahatça alıverdin. Taksitleri elbet ben ödeyeceğim. Bunu hem sen, hem babam biliyorsunuz. Çalıştığım yerdeki işi herkes yapar. Niye durmadan haftalığımı artırsınlar!” (Füruzan, 2010: 15)

Nesibe'nin bu isyanına karşın annesi paraların çalıştığı yerden verilip verilmediğini sorar. Nesibe yaşlı adamlarla birlikte olarak çok para kazandığını ima edince annesi böyle bir şeyi hiçbir annenin kabul edemeyeceğini söyler. Ancak Nesibe'nin isyanında, anne ve babasını yaptığı her şeyi biliyor kabul etmesinde haksız bulmak zordur. Çünkü ne annesi, ne babası kızının artan haftalığını sormaz. Hâlbuki mahallede Nesibe gibi çalışan başka kızlar da vardır ama onlar Nesibe kadar para kazanamazlar. Bu durumda ailenin, özellikle annenin sorumsuzluğu açıktır.

Nesibe'nin annesinin aslında kızında bir başkalık olduğunu, “Hiç eski Nesibe değildi zaten bir zamandır. Bizimle ne konuşuyor, ne halleşiyordu. Susmaları da küçüklüğündekine benzemiyordu” (Füruzan, 2010: 16). sözlerinden fark ettiği anlaşılmaktadır. Ancak bu konuda bir girişimde bulunduğu dair bir ifade yoktur. Kızının sessizleşmesini, yaşadığı duygu değişimlerini, kazandığı paranın artmasını, kadın bunların hiçbirini sorgulamaz. Eşine karşı kabullenici, pasif tavrı kızına karşı da gelişmiştir. Böylece kızının ne tür işlere girdiğini hiç düşünmemiş, bunun sorumluluğu altına hiç girmemiştir. Kızını ne kocasına, ne mahalleliye ne de hayata karşı koruyamamıştır.

Hikâyede yer alan mahalledeki kadınların Nesibe evden kaçınca gelip: “Hep söylerim: kız kısmını hemen üstünü görünce evlendirmeli. Yoksa her türlü haller geliyor başlarına” (Füruzan, 2010: 12) demesi, kadının toplumdaki konumunun, evlenmek ve yalnız evin içinde var olmak gibi algılandığını gösterir. Kadın okumaz, çalışmaz. Üstelik hemen evlendirilmelidir de yoksa “korunmasız” kalacaktır. Çünkü bir kadın kocası tarafından korunmaya muhtaçtır. Bu bakış açısı kabul edilebilir değildir ancak Nesibe, Nigar, Nazan gibi kızlar yaptıklarıyla bu bakış açısına sahip insanları haklı çıkarmaktadırlar. Bu da esasında bütün sorunun eğitimsizlik olduğunu bir kez daha ortaya koyar. Cahil ve parasız toplum, beraberinde türlü felaketlere gebe olduğunu bu hikâyelerde göstermiştir.

“*Şarkılar Kitabı*” hikâyesindeki Şemsigül Şehrazat’ın annesi Şahende Şahsenem, kız kardeşi Nagehan gibi güzel sesli bir kadındır. Ancak o gençlik yıllarında buna heveslendiğinde babası bu konuya eğilmesine razı olmamıştır. Ancak sonra kardeşi Kerim Ali sevdiği kızla evlenemeyip hastalanınca aile, diğer çocuklarına daha toleranslı davranmaya başlar. Şahende Şahsenem de elbette kardeşini kıskanmaz ancak böyle bir şans yakalayamamış olması belli ki içinde kalmıştır:

“-Ben evlendim canım, bak haylaz mı haylaz bir de kızım var. Hem açıkçası pek heves göstermedim. Üstelik babam istememişti. Fakat sana bir şey demeyecektir sanırım. O bizleri şimdi daha çok seviyor sanki” (Füruzan, 2013: 61).

Kadının mutlu bir evliliği vardır. Kaptan olan kocası sık sık sefere çıksa da bu durum evliliklerinde bir sorun yaratmaz. Çünkü onlarınki aşk evliliğidir. Şahende Şahsenem de maneviyata önem veren bir kadındır:

“-Zenginliği düşünmeyecek kadar çocuktuk... Şefkatle, nazlataarak büyüttüler üstelik bizi. Bir şeyimiz eksik değildi ki. Pahalı olması şart mıdır her alınının. Ben bahtıyarım Ekrem’le. (...) Evet haklısın, sevdâ mani kabul etmiyor. Hayatı da onsuz manalı yaşıtmıyor elbette” (Füruzan, 2013: 153).

Şahende Şahsenem, kızıyla ilgili bir annedir. Azıcık ateşi yükselse telaşlanır. Okula başladığı gün onu memnun etmek için elinden geleni yapar. Onun sevdiği yemekleri yapar, onun yaşadıklarıyla ilgilenir. Babasının yokluğunu hissettirmemek için çabalar. Ancak kardeşinin hastalığının kötüye gitmesi, iyileşmesinin güçlüğü onu giderek hassas bir insan haline getirir. Ailedeki herkes Kerim Ali’nin hastalığından etkilenirken o, etrafındakileri bir de kendisinin hataları yüzünden üzülmelerini istemez. Son zamanlarda ağlamaları giderek artar ve eşi bile buna mani olamayınca artık onun kendiliğinden normale dönmesini beklerler:

“Çevresindeki hiç kimse ağlamaması için en küçük bir uyarıda bulunmuyor, avutmaya kalkışmıyordu kendisini. Sabırla bekliyorlardı. Güzeller güzeli Şahsenem Şahende Debreçenli Hanım’ın durulmasını.

O gece annem kendisiyle yatar mıyım, diye sorduğunda bu soru beni çok şaşırtmıştı. Davranışlarında giderek küçük bir kıza dönüşen annemin yaptıkları ile yakınlarını incitebileceğini sanmaya başlamasının günü belki de o gündü” (Füruzan, 2013: 197).

Hikâye uzun zaman atlamalarıyla verilir. Şahende Şahsenem sırayla babasını, annesini, eşini kaybeder ve kızı büyüyüp bir avukat olunca kızıyla birlikte yaşar. Ancak

o, bu kadar kaybı kaldıramaz ve geçmişe, geçmişin izlerini taşıyan eşyalara sarılarak bir savunma mekanizması geliştirir: “Yıllar önce sattığımız Kadıköy’deki evimizden, onun balkonlu çatı arasından indirttiği, o yıldan beri yanından hiç ayırmadığı, kaplamaları sıyrılmış eski ceviz sandığını oraya da direk taşıtmıştı” (Füruzan, 2013: 209).

Kadın yine de bu kadar kaybı taşıyamaz ve psikolojisi bozulur, sonunda kendi yarattığı bir hayal âlemine daldığı: “Onun tek avuntusu odaya taşıdığı geçmiştirdi. Bazı geceler odada birileri varmış gibi konuştuğunu, hatta arada utangaç kahkahalarla güldüğünü bazen de ağladığını duyar gibi oluyordum” (Füruzan, 2013: 211) cümlelerinden anlaşılmaktadır.

Şahende Şahsenem, mutlu bir yaşam sürerken, yaşanan maddi ve manevi kayıplarla akıl sağlığını bile kaybetme noktasına gelir. Sırf bu hassasiyetleri yüzünden kızı, annesine benzemek istemez. Yine de kadın, pek çok yakınıni kaybetmiş olmasına ve maddi zorluklar içinde olmasına rağmen kızını okutup meslek sahibi olmasını sağlamıştır.

Bu başlığa alınan kadınlar için yaşadıkları maddi sıkıntıların yanındaki en belirgin ortak nokta eşlerini kaybetmeleridir. “*Edirne Köprüleri*”ndeki Zehra, “*Benim Sinemalarım*” hikâyesindeki Nesibe’nin annesi ve “*Kuşatma*”daki Madam Sara dışındaki kadınlar, erken yaşta dul kalıp çocuklarının ve kendilerinin geçimini sağlamak durumunda kalmışlardır. “*Taşralı*”, “*Parasız Yatılı*” ve “*Şarkılar Kitabı*” hikâyelerindeki kadınlar çocuklarının okumasını sağlamışlardır. Ancak “*Kuşatma*” hikâyesindeki kadın, kızına üvey baba getirmeyecek kadar onu düşünse de onun başka heveslere kapılıp gitmesine engel olamaz. “*Benim Sinemalarım*” hikâyesindeki kız da aynı kaderi yaşar ancak bu hikâyedeki annenin durumu farklıdır. Kocasını hayatta olmasına karşın evin maddi sorumluluğunun çoğunu kızını üstlenir ve sonunda daha kolay yoldan para kazanmayı seçer. Bu sorumluluğun kızına yüklenmesine ses çıkarmayan, gelen fazla paranın hesabını sormayan, kızının duygularıyla ilgilenmeyen anne, yaşanan kötü sonucun en büyük sorumlularından biridir. Şu halde yoksullukla bir şekilde başa çıkmaya çalışılırken annelerin sorumluluğunun yalnız para kazanmakla bitmediği, çocukların maddi ihtiyaçlarının yanında ilgiye, sevgiye, dikkate muhtaç oldukları ve bunlar göz ardı edilirse çok vahim sonuçların ortaya çıkacağı gözler önüne serilmiştir.

3.1.2.3. Göçmen Gelinleri

Yaşlı göçmen kadınlar gibi göçmen gelinleri de genel itibariyle benzer kişiliklere sahiptir. Bunlar arasında yalnız “*Redife’ye Güzelleme*” hikâyesindeki anne, diğer göçmen gelinlerinden farklı olarak yoksulluk karşısında anlayışlı bir tavır sergileyemez ve bu da aile içinde önemli sorunlar yaşanmasına sebep olur. Bunun dışında bu başlıktaki kadınlar, büyüklerine son derece saygılı, çocuklarına ya da çocukları gibi baktıkları çocuklara ilgi ve sevgi dolu, yaşanan maddi güçlüklerle rağmen her daim anlayışlı olmayı becerebilen kadınlardır.

Naciye Yenge, “*Edirne Köprüleri*” hikâyesindeki Hala Adile’nin gelinidir. Hala Adile’ye benzer yönleri olmakla birlikte ona kıyasla da munis, sessiz, sakin bir kadındır.

“Büyük amcamın karısı Naciye Yengem az konuşan, hep gülümseyen, iki yanağında kırmızı iki yuvarlağıyla orta boylu bir kadındı. Tüm yaşamı boyunca, süs nedir bilmemişti. Onların geldikleri yerde sanırım böyle şeylere düzgün deniyordu. Öylesine yumuşak davranışları vardı ki, bu üç katı da ayrı ayrı kirada olan evde, bir onun sesi duyulmazdı” (Füruzan, 2015: 75).

O da, Hala Adile gibi temizliğe çok önem verir. Göçüp geldikleri yerlerdeki gelenekleri canlı tutmanın, sürdürmenin bir yolu olarak temiz ve titiz olmayı burada da sürdürmek olarak görür. Çünkü yaşadıkları bu yerde insanların temizliğe pek de önem vermediklerini görmüşlerdir: “Yengemin tek tutkusu burada da memleketlerinin törelerini ayakta tutmaktı. Temizlik, onların geldikleri yere olan bağlılıklarını kanıtlayan tek güç olmuştu.” (Füruzan, 2015: 89)

Naciye Yenge’nin temizlik dışında bir uğraşı da el işi yapmaktır. Bunu aslında para kazanmak için yapar ancak alıcı bulamayınca maharetlerini gösterme alanı evdekilerin sökükle dikme işleri olur: “Yengem buralara gelince, işleyip satmak istediği işlerine alıcı bulamadığından, o üstün iğne ustalığını bizim dikişlerimize vermişti. Ninem, ‘Almıyorlar mari, Naciye’nin işlerini,’ derdi” (Füruzan, 2015: 89).

Naciye Yenge, yoksul bir hayat sürüyor olmalarına karşın şikâyetçi değildir. Onun yakınmalarını duyan, suratını astığını gören olmamıştır. Hasan’la evlendiği için hiç pişmanlık yaşamamıştır. Aksine annesinin kendisine Hasan’ı uygun görmüş olmasının çok isabetli olduğunu düşünür:

“Hasan’la aynı olduğu o geceden bu yana Naciye Yenge kocasını suskun, gülümseyen bir sevgiyle sevdi.

-İyi ki, Hasan’la evlendim, dedi. İyi ki!.. Onlara göreymişim. Annem iyi bildi”
(Füruzan, 2015: 82).

Yaşanılan maddi sıkıntılar sebebiyle tüm çeyizi elden çıkarılmış olmasına karşın kocasını, kaynanasını suçlamadığı gibi tıpkı kaynanası gibi o da kocasının çalıştığı işin karanlığından kurtulması, mutlu olması için büyük çaba gösterir:

“Bayramlarda yengemin özenle hazırlayıp ütülediği ipek mendilini bir türlü katlayıp cebine koyamazdı. İpek, ağaç kabukları gibi sertleşmiş ellerine takılıp ipliklenirdi. Amcamı bayramlarda tertemiz yapardı yengemle ninem. Onun sanki derisine geçmiş olan ağır et kokusunu yok etmek için, tenekede ısıtılan suları arka arkaya taşırdı gusülhaneye. Amcam o günler bazı şeyleri unutmuş gibi olurdu. Kara giyimlerini giyer, ince yakalı mintanının aklığı yorgunluğunu aydınlatırdı. İlle de o ipek mendil cebe konurdu. Bu bayramın töresiydi. O mendilse, Naciye yengemin damatlık armağanlarından arta kaldı, diğerleri satılmıştı” (Füruzan, 2015: 84-85).

Naciye Yenge o evde yalnız kocasını değil herkesi düşünür. Oğlunun ayakları ısınsın diye o yaşta yün çoraplar ören Hala Adile’nin sağlığını düşündüğü için onun örgü şişlerini saklayıp tatlı sert azarlanmayı bile göze alır. On beş yıllık kaynanasına karşı ilk günkü gibi sevgi ve saygı doludur. Bu iki kadının ayrı düştükleri tek ciddi mesele Sabahat’in saçlarının kesilme mevzusudur.

Naciye Yenge memleketten göç ettikten sonra taş yapıların arasında nerelerde barındıracağını bilemediği kızı Sabahat’ın sessiz, içine kapanık bir şekilde bir köşede saatlerini geçirmesine çok üzülür. Yaza doğru bir gün onu kapının önüne oynaması için gönderir. Bir ara mahalledeki çocukların kızının uzun saçlarını tutup at gibi koşturduklarını, “Edirne Çingenesi, ne de uzun yelesi...” (Füruzan, 2015: 87) diye bağıştıklarını duyar. Bunun üzerine de kızının saçlarını kesmek ister. Hala Adile başta buna karşı çıksa da çocuk üzerinde asıl söz hakkının annesine ait olduğunu, Sabahat’ın da buralara uyması gerektiğini anlayarak gelinine hak verir.

Bu olay hem Hala Adile’nin gerçekten adilliğiyle anılmasını haklı çıkardığı gibi Naciye Yenge’nin annelik yönünün ortaya konması açısından da önemlidir. Naciye Yenge kızıyla oldukça ilgili, onun incinmesini, dışlanmasını asla istemeyen, bunun için en saygı duyduğu insana -Hala Adile’ye- bile karşı durabilecek güçlü ve sevgi dolu bir anne modelidir.

Ayrıca Naciye Yenge'nin, evlerinin alt katındaki komşularıyla ilgili hep oraya giden kızına ve kuzenine yaptığı şu uyarı önemlidir:

“Abe çocukcağızlarım, vardır elbet kadının bir derdi ve düşüncesi. Gitmeyin hep oracığa. Kızı derler olmuş tango. Bir bilmezmiş babası. Zehra Hanım kadıncık... Kızının da almayalım günahını. ‘Gençtir, cahildir’ demek kolay, her bir kişiye oldu tango. Biz de olmayalım herkes gibi cahil” (Füruzan, 2015: 76).

Bu konuşmadan Naciye Yenge ve kayınvalidesi Hala Adile'nin mahallenin dedikodularına sorgusuz sualsiz inanmak ve bu dedikodulara katılmak yerine, işin aslının ne olduğunun bilinmeden böyle konuşmanın cahilce bulunması çok önemlidir.

“*Redife'ye Güzelleme*” hikâyesindeki Redife'nin annesi Kadriye, Naciye Yenge'den oldukça farklıdır. Kadriye ve Temir'in evliliklerinde mutsuzluk hâkimdir. Ancak bu sorunların temeli, sevgisizlik değil maddi sıkıntılardır. Çünkü Kadriye, Naciye Yenge'nin aksine yaşadıkları maddi sıkıntılardan çok şikâyet eder. Temir Efendi, karısının eskiden böyle olmadığını, çok değiştiğini düşünmektedir:

“Uysallığı yok oluyordu karısının gittikçe.

Başkaldırmaları, uzun aralarla patlamalar halindeydi. (...) Şimdi karşı çıkan, bağırın, gülmeyen bu kadın o muydu, yenleri karanfil işlemeli gömleğinin içindeki ak sabunlarla yıkanmış saçlarını çözmüş duran, ilk gizemli acıda başını başını göğsüne gömen gelini miydi onun ?” (Füruzan, 2013: 175)

Yaşanan maddi sıkıntılar kadını çok yormuş, giderek mutsuz bir insan olmasına neden olmuştur. Bu durum karı kocanın arasında öyle büyük bir sorun haline gelir ki, Temir Efendi'nin karısına şiddet göstermesine kadar gider. Kadın kocasının da çok iyi bildiği ancak dillendiremediği şeyleri yüzüne çarpınca bunun ağırlığına dayanamamıştır:

“Konuşmayan kadın susmadı. ‘Açız’ dedi. ‘Hep açız’ dedi. ‘Görmüyor musun istediğin kadar çalış gene de elde avuçta yok.’ Akşamüstüydü. Kızın ateşli hastalığı yeni geçmişti. Ot filan toplamışlar vatmaninkiyle, ceviz yaprağı karıp çocuğu ovmuşlar. Güç verirmiş. Ceviz yaprağı topladıkları yerden kovalamışlar onları. Ağırına gitmiş çok. ‘Biz buralarda yaşayamayız. Ölelim... Ölelim...’ diye bağırıyordu. Benim yıllardır düşündüklerimi söylüyordu. Ben kimselere söyleyemedim bu sözleri. Kendime karşı bile içimden geçirmemeye baktığım şeyleri söylüyordu durmadan” (Füruzan, 2013: 168).

Göçmen bir ailenin geldiği topraklarda yaşadığı uyumsuzluk, maddi sıkıntılar adamı da kadını da dolayısıyla bir aileyi değiştirip, mutsuzlaştırmıştır. Ancak yine de

adamlarla kadının aralarındaki sevgi bağı kopmamıştır. Aralarına katılacak bebek umudu beraberinde getiriyor olsa da doğacak bebeğin erkek olması ve hem ablası Redife'yi hem de ailesini kurtarması beklenir. O halde, kadınlar ve kız çocukları için umuttan ve olumlu bir durumdan söz etmek hâlâ zordur.

“*Temizlik Kolu*” hikâyesindeki yenge, çocuk sahibi olmasa da eşinin kardeşinin çocuğu olan Hediye'ye annelik yapar. Redife'nin annesi Kadriye, Naciye Yenge'den çok farklı olsa da Hediye'nin yengesi de tıpkı Naciye Yenge gibi, saygılı, kadirşinas, sevecen bir kadındır. O da kayınvalidesi gibi, göç mağduru bir kadındır. O da yaşamından memnun değildir ancak devamlı eski günleri anmanın bir faydası olmadığına da bilincinde olduğu:

“-Anacığım bilsem de, ansam da, yeniden konuşsam da neye yarar ki? Geldik. Yerleştik. Çocuklar büyüyor. Artık onlar bura insanıdır. Çaresiz öfke, yolunu bulmaz öfke beni işimden gücümde eder. Bilmez değilsin, evin kadını demek, yoku var gibi gösteren demek değil mi? Sizler öyle öğrettiniz. Ben de öfkeyi yoldaş edersem kendime, nasıl yetiştiririz bu çocukları? Nasıl sabah ezanında suratlanmadan yollarım Naim'i işe” (Füruzan, 2010: 52).

cümlelerinden anlaşılmaktadır.

O, artık kendisini, geçip giden gençliğini düşünmez. Kocasını, Hediye'yi kısacası ailesini düşünür. Adeta hiçbir şeyi zora sokmamak adına duygu ve düşüncelerini bile dillendirmez. Hayatını bu aileye, Hediye'ye adar:

“-Evet anacığım gençliğim geçti. Epey var ki Naim'le konuşup dertleştiğimiz yok. Sanırım hallerimizi daha kötüleştirmemek için konuşmayız. Evet gençliğim geçti. Hediye'ye neyin yararı olduğunu bilebilsek yanmam” (Füruzan, 2010: 64).

Bu kadının aslında hayata bakışında ve duruşunda bir kabulleniş olduğu Hediye için kurduğu: “Zorluk çekecek buncağız her yapıla karşı çıkarsa daha şimdiden” (Füruzan, 2010: 63). cümlesinden anlaşılmaktadır. Belki verdiği mücadeleler boşa gittiğinden belki de bu karşı çıkışların hayatı daha da zorlaştırmasından korktuğundan böyle bir tavır içindedir.

Kayınvalidesine eski günleri anmanın bir faydası olmadığını söylerken karşı çıkmış gibi görünse de, aslında ona karşı son derece saygılıdır. Kadın bu saygıyı hissedebilsin, eski günlere dair bir şeyler hâlâ yaşasın diye eve giren bütün para onda muhafaza edilir. Kendisi de aynı yokluğun içinde olmasına, kendisi de yaşadığı hayattan

memnun olmamasına karşın kendisini bir kenara bırakıp kayınvalidesini teselli eder, ona destek olmaya çalışır:

“-Elbet sende duracak paralar, mari ana. Sensin evin büyüğü. Niçin hep acılansın istersin için ve günün. Hadi hadi bir yıllık ağrılanma, dinlenme seni yıldırmasın. Bahara torunlarını alıp Bağlarbaşı'na, Asiye Yengelere gideceksin gene. Bre anacığım sen ki evimizin usu dirliğisin. Bir yıllık durma oturma nasıl vazgeçirir seni canından? Yapma. Bildiğin, yaşadığın her şeyin gülmezini, buruksamışını getirme aklına. Baklalar çiçeklenince hep birlikte gideceğiz dışarlara. Şimdi neyin tadı var ki... Kış yarılacak. Bahara ne kaldı şurda? Yıllardır çalışıyorsun bizler için. Bir yıl oturmak seni, niye arlandırıyor ki, hazır ol bahar gezmelerine” (Füruzan, 2010: 56).

Gelini bütün bunları kayınvalidesinden çekindiği için değil sevdiği için yapar. Ona bir şey olmasından korktuğu için de üzülmesine razı olmaz: “Bir yıla yakındır yoksul odalarında izlediği kaynanasının hızla süren çöküşünün, böylesine taşmasına ne zaman yaklaşırsa, ağlayacak gibi olurdu” (Füruzan, 2010: 56) ifadeleri bu sevginin açık bir göstergesidir. Yaşlı kadının ölüme yaklaştığını sezdiği anda bile bu hale gelmesi ona ne kadar değer verdiğini gösterir.

Hediye'nin yengesi, kayınvalidesine karşı nasıl sevgi ve saygı doluysa, Hediye'ye karşı da sevgi dolu ve anaç bir yaklaşım içindedir. Onun üşüyüp hastalanmaması için ailenin tüm ihtiyaçlarından kısılarak biriken parayla palto almak için yağmurlu ve soğuk bir havada çarşıya gitmek durumunda kalır: “Paltoyu önden düşüneceğiz. Geçen kış hep boğaz ağrısı çektin. Gene kasımın sonundan beri ikide bir ateşlenip yatıyorsun” (Füruzan, 2010: 58).

Kendi çocuğu olmamasına rağmen Hediye'yi annesi gibi sever, korur. Yine kayınvalidesine öz annesi gibi sevgi ve saygı gösterir. Maddi sıkıntılarla baş etmek zorunda olduğu halde hiçbir zaman eşine ya da aileden herhangi birine karşı huysuzluk etmez.

Bu başlıktaki kadınlardan Naciye ve “*Temizlik Kolu*” hikâyesindeki Hediye'nin yengesi birbirlerine çok benzerler. Eşlerine, kayınvalidelerine çok saygılı, çocuklarına ya da kendilerine emanet sayılan çocuklara ise hep sevgi doludurlar. Evlenirken maddi zorluklarla karşı karşıya kalacaklarını bilmezler çünkü göçmeden önce gelin gittikleri aileler yörenin zengin sayılabilecek insanlarıdır. Ancak zorunluluklar durumu tersine çevirir. Bu kadınlar zor şartlarda da eşlerine ve eşlerinin

ailesindeki tüm bireylere karşı tutumlarını değiştirmezler. Çünkü onlar kültürleri gereği saygılı, sessiz, uysal kadınlar olarak yetiştirilmişlerdir. Bu iki kadından oldukça farklı olan Kadriye ise hayatın getirdiklerine karşı eski tutumunu sürdüremez. Yokluk onun tüm tahammülünü bitirir. O da Naciye ve Hediye'nin yengesiyle aynı kültürden gelmektedir. Ancak yetiştirilme şartları ne olursa olsun kişilik özelliklerinin, insan davranışlarının en önemli belirleyicisi olduğu böylece ortaya konmuştur.

3.1.2.4. Düşmüş Anneler

Çocuklarının babaları tarafından terk edilen ve hayatta tek başlarına kalan kadınlar, çalıştıkları işten aldıkları parayı yetiremeyince bedenleri yoluyla para kazanmayı seçerler. Anne olan bu kadınlardan “*Kırlangıç Balıkları*”ndaki Zarife'nin ve “*Ah, Güzel İstanbul*” hikâyesindeki Güllü Saime'nin çocuklarıyla olan ilişkilerine dair malzeme son derece sınırlıdır. Dolayısıyla bu durumun çocuklar üzerindeki etkileri bilinmez. Ancak “*Çocuk*” hikâyesindeki çocuğun annesiyle ilişkisi ve kadının yaptığı işin, maddi güçlüklerin bu ilişkiyi nasıl etkilediği hikâyede son derece detaylı işlenmiştir.

Bu başlıkta bahsedilecek ilk kadın, “*Kırlangıç Balıkları*” hikâyesindeki Zarife'dir. Zarife, bedeniyle para kazanan bir kadındır. İki aydır Mehmet adlı bir balıkçıyla birlikte. Başlangıçta Mehmet, Zarife'ye karşı son derece ilgisizdir, hatta onu küçük görür:

“Karşısında Zarife'nin koyulaşan görünümüne baktı. Asfalt boyunca uzayan floresanlı elektrik direklerinden gelen aydınlık Zarife'nin başına bağladığı örtüyü parlatıyordu. ‘Hem orospu hem başını Allahın sıcağında örter, bacağına da iplik çorap giyer,’ diye düşündü” (Füruzan, 2013: 136).

Zarife'nin hep geceleri oraya gelip, böyle giyinmesi tanınmak istemediğini düşündürür. Bunun sebebi ise yaşadığı kasabada adının çıkmasını, karakollara düşmeyi istememesidir. Dokuz yaşında bir oğlu olduğu için onun düşeceği durumu düşünüp düşünmediği ise meçhuldür.

Zarife, bedeni yoluyla para kazanmasına, bunu yoksulluktan yaptığını söylemesine karşın Mehmet'le birlikte olduktan sonra içi “mutluluk”la dolar. Bunun sebebinin Zarife'nin genç bir kadın, Mehmet'in de genç, yakışıklı bir erkek olup, ona kötü davranmamasından kaynaklanma ihtimali yüksektir:

“Zarife yorgun çözüldü. İçinden isteğe benzer bir şey çabucak geçip gitti. Sevişmelerinin sonuna doğru kaydığını, denize giren ayaklarından anladı. Denizin tabanlarını ıslatıp çekilmesi yüreğini tanımadığı bir mutlulukla doldurdu. Mehmet’i okşarmış gibi iteledi” (Füruzan, 2013: 140).

Mehmet, aralarındaki tensel birlikteliğin dışındaki duygusal yakınlaşmadan cesaret bularak ilk kez Zarife’ye yaşını sormasıyla Zarife’yle ilgili bilgi edinilir. Kocası Zarife’yi ve oğlunu terk etmiştir. Zarife kocası gidince bir fabrikada çalışmaya başlar ama parayı yetiremez. Öyle ki oğlunu sünnet bile ettirememiştir henüz. O, da çareyi bedeniyle para kazanmakta bulur. Mehmet onun ilk müşterisidir. O, sorular sorup Zarife’yi zor durumda bırakmasa da Zarife için bu işi yapıyor olmak zordur:

“Gelmez ya... İsteyerek mi bu yollara düştüm? İlk sensin desem inanmazsın. Yirmi beşimdeyim ama daha çok dururum görünüşte. Vardığım adam işçiydi. Aldığını çarçur mu ederdi yoksa o da benim gibi kazanamaz mıydı bilmem? İki boğaza toparlanamadık bir türlü. Kodu gitti beni oğlumla. Oğlan okur. Dokuzuna vardı bu yıl. Sünnetini bile yapamadık. Bu işi; zorla üstlendim. Kolay sanma! Ama senle korktuğum gibi olmadı hiç... Konuşmazsın. Şimdi bir senle olmayacak gibi... Yetmiyor... Para...

Zarife, konuşmasının burasında kökten bir şeyin değiştiğine, orospuluğu bu sözleriyle kesinleştirdiğine inandı. Konuşma gücünü yitirip sustu” (Füruzan, 2013: 141).

Zarife, oğlundan bahsedince yaşadığı kadınsal duyarlılığın yerini annelik duyguları alır. Oğlunu, yaptığı işin aşağılığını unutup Mehmet’le olan birlikteliğinden sonra duyduğu mutluluğa karşı içinde bir öfke oluşur:

“Zarife oturdu, çoraplarını bir elinden ötekine geçirdi. Utanması silinivermişti. Sap boyunlu oğlu, dirsekleri yamalı incelmış okul önlüğüyle soluk belirdi gözlerinde. Bir tabağın içine sabah yesin diye dizdiği koca bir ekmek parçasıyla yağı yitmiş zeytinleri düşündü. Oğlunun sıska boğazından geçen kuru yemekleri kendi yutarmışça zorlandı. Fabrikadan göğsüne sokarak çıkarabildiği bir iki bisküviyi düşündü. Eve varana dek göğüslerinin ısısından yumuşayıp pelteleşiyorlardı.

Çoraplarını giymeye başladı. Hemen çıkıp gitme, kurtulma düşüncesine sarıldı.

Deminki, sevgiyi andıran şeyler olmamıştı sanki.

Mehmet’in sert, acemi okşamasının getirdiği aydınlık silinmişti bile çoraplarını giymesini bitirince. Diklendi oturduğu yerde” (Füruzan, 2013: 142).

Zarife’nin yaşadığı öfkenin, hırçınlaşmanın sebebi yalnız oğlunu düşünmek midir yoksa Mehmet’i severse yaptığı bu işin kendisinde çok daha büyük bir külfete

dönüşecek olması mıdır? Zarife'nin serzenişinden ikinci ihtimalin daha kuvvetli olduğu anlaşılır. Kadın, Mehmet'e onu ve oğlunu terk edip giden kocasına, arada depresen kadınlığına, hem fabrikada çalışıp hem bedenini satıp aylardır saçlarını bile yıkayamıyor oluşuna, bir bisküviyi bile fabrikadan gizlice çıkabiliyor oluşuna, her şeye, herkese öfkeliidir:

“-Ne sandın ya? Bir senden aldığım ile olmuyor. Daha adam bulmalıyım. Hem senin gibi sessiz, beni etrafa yaymayacak. İyi iyi... Öteye çekiliverdin değil mi? Deli gençlik, o herife de he dediğimde benden yürekli çıkar bellemiştim. Üste bir de çocukla savdı başından beni. O bunu yapınca ben namussuz oluyorum, orospu oluyorum. Kendi karnını doyuramayan adamın sevda nesineymiş. Kolay mı sanıyorsun, köprü dibine ilk adama çıktığım günü? Seni niye seçtim? Ha şimdi dersin ki, yakışıklıyım, aslan gibiyim. Hadi canım... Tanıdıklarına benziyordun. Yadırgamadım da... Ben kadınlığımı yitireli yıllar var. Arada deprediğinde bir şeyler gülerim kendime. Deli karı derim, hâlâ akıllanamadın mı? Bana acırsın sandım. Tanıdığın, bildiğin öteki balıkçıları bana dersin de hiç olmazsa karakollara düşmeden açlığımıza bir yol yordam buluruz diyeydi... Ya! Erkekliğine dokundu... Bu mu orospuluk, üç aydır saçlarımı taramıyorum. Ne bilirsin sen yirmi beşinde kuruyuvermeyi... Artık bıktım.

Kır pas içindeyim. Sen dua et bisküvi kokularına, yoksa... Hadi ver paramı. İş bitti hadi, hadi...” (Füruzan, 2013: 142)

Zarife siniri biraz yatışınca Mehmet'ten bir cevap bekler. Düşüğü durumun sebebini kadın oluşuna bağlar. Erkek olsa elbet başka bir çıkar yol bulacaktır. Hem kendisini Mehmet'e karşı haklı çıkarmaya çalışır hem de Mehmet'i hesap vereceğı biri olarak görmediğini söyler. Bir yandan da Mehmet'in kendisini önemsemesini, onunla sanki normal bir birliktelikleri varmış gibi sohbet etmelerini ister. Zarife o geceki duygusallıktan bir hayli etkilenmiş, çelişkiler içine düşmüştür:

“-Mehmet, dedi. Mehmet... Orada mısın? Cevap ver. Ne diyeyim yani, ne yapayım? Sen erkeksin... İşt i, balıktı, sandaldı, rakıydı... Ben öyle miyim ya? Bir de oğlan bıraktı başımıza. Cevap ver. Tabii yapacağım. Hem sen kim oluyorsun? Adam yerine koyup da beni, iki söz ettin mi iki aydır? Hadi paramı ver, gideyim...” (Füruzan, 2013: 143)

Zarife son derece yoksul bir yaşam sürüyor olmasına karşın aza kanaat edeceğine zenginlik içinde yaşayan kadınların yaşamına özenir. Tıpkı Nazan, Nigâr gibi: “Yoksulluğun gözü kör olsun, dedi Zarife. Bir bize bak, bir onlara. Ben denizde yüzmeyi de bilmem ya...” (Füruzan, 2013: 144)

Zarife'nin bu sözlerinden sonra Mehmet onun haline üzüldü ve oğlunu da alıp pazar günü birlikte gezmeye gitmeyi teklif eder. Bu sözler Zarife'nin zaten allak bullak olan duygularını daha da karıştırır. Hayatı boyunca seilmeyi, sevmeyi bilmeyen kadının sevgisini bile doğru düzgün ifade edememesi onun düştüğü durumu daha da üzücü hale getirir: “Zarife'nin seçip de çıkarabildiği sevda sözleri bu kadar oldu Mehmet'e. Kafasına doluşan bin bir şeyin söze çeviremediği taşkınlığı içindeydi” (Füruzan, 2013: 145).

Zarife bu teklifin gerçekliğine bir türlü inanamaz. Aklına yine oğlu gelir, zavallı çocuk yaşanan her şeyi sorgusuz bir kabulleniş içine girmiştir. Babası onları terk ettiğinde bile onun nereye gittiğini sormadığı annesinin: “Hiç soru sormayan çocuğunu acıyla düşündü Zarife yeniden. Babası gittiği gün bile sormamıştı nereye gittiğini” (Füruzan, 2013: 145) cümleleriyle öğrenilir.

Zarife de bedenini satarak para kazanan bir kadındır. Ancak o fabrikada çalıştığı halde bu işi yapar. Üstelik yine de neredeyse oğluyla karınlarını zor doyurmaktadır ve başka müşterilere ihtiyaç duyar. Zarife'nin iki farklı yoldan para kazanmasına karşın hâlâ bu kadar yokluk içinde oluşu ilginçtir. Üstelik bunca yokluğa karşın onun da Nazan ve Nigâr gibi zengin kadınlara özeniyor olması bu yola düşen kadınlardaki hep daha fazlasını isteme durumunu ortak nokta haline getirir.

Güllü Saime ise “*Ah, Güzel İstanbul*” adlı hikâyede yer alan Zürefa'daki genelevde çalışan kadınlardan biridir. Buradan kazandığı parayla iki çocuğunu okutmaktadır. Çocuklarına da mahalleliye de hasta bakıcılık yaptığını söyler:

“Güllü Saime kumral irisi bir kadındı. Kulağının ardına bir çiçek illeştirmeden duramazdı. Çiçeğin rengine eş donlar seçerdi kendine ve gelmiş geçmiş tüm gazelleri bilirdi. İki çocuğu vardı. Onları okutuyordu. Mahallesine de hasta bakıcılık yaptığını söylemişti. Tabii çocuklarına da...” (Füruzan, 2013: 105)

Güllü Saime'nin nasıl bu yola düştüğüne, çocukların babasına ne olduğuna dair bilgilere hikâyede yer verilmez. Yalnız onun bedeni yoluyla para kazanan bir anne olduğu öğrenilir.

“*Çocuk*” adlı hikâyede de bedeni yoluyla para kazanan bir anne anlatılır. Hikâyede annenin de çocuğun da adına yer verilmez. Tüm hikâyeye çocuğun bakış açısından anlatılır. Kadın bütün işinde çalışır ancak aldığı para yetmiyor olacak ki eve

adamlar alma yolunu seçer. Bu işi yaptığı için de sık sık yaşadıkları odaları değiştirirler. Çocuk babasını sorduğunda ona bir fotoğraf göstermiştir. Bu adam sarışınken çocuk da annesi de esmerdir:

“Annesi öyle değildi, canlıydı. Kalın telli, içinden mavi yalımlar geçen kara saçları, kısa ama sık kirpikleri, durgun kara gözleri, her adım atışında devinen sallantılı kalçaları, bakana çekingenlikle karışık bir açık saçıklık duygusu verirdi” (Füruzan, 2014: 42).

Anne ile oğul arasında sıcak bir ilişki yoktur. Kadın belki de yaptığı işten dolayı, çocuğa karşı son derece sevgisiz, sert bir tavır içindedir. Hem de çocuk ona hep sıcak ve yakın olma çabası içindeyken. Kadın, çocuk ne yaparsa yapsın ona kızmak için yer arar gibidir:

“-Dökmeyesin ortalığa, dedi kadın.

-Yok anneciğim kapıya çıkar yerim.

-Evet, evet çıkarsın, komşular yine benim sokaklarda olduğumu sanacaklar. Çünkü sen ya uyuşuk burada oturursun ya da kapının önünde. Niçin hep bu kadar yavaş yersin bilmem. Niçin şuraya buraya dalar gidersin? Şu inin içini yeni görmüş gibi bakınıp durursun! Hadi, hadi, işim var benim” (Füruzan, 2014: 37).

Çocuk, çok daha küçükken ayakta durmak konusunda zorlanır, üstelik pek konuşmaz da. Annesi bu durumda ona daha da ilgi göstereceğine:

“Annesi onu karşısına alır,

‘Sen ya sağır olacaksın, ya kötürüm olacaksın, yahut da aptal’ derdi, ‘başka türlü olamaz. Ah buna aldırır mıyım sanıyorlar, umrumda değil hiçbir şey, senin baban var ya, o da umrumda değil, anlıyor musun? Sen ne anlarsın ya, o da umrumda değil...’ (Füruzan, 2014: 45)

diyerek çocuğuna karşı ne kadar aldırılmaz olduğunu ortaya koyar. Üstelik çocuğun babasına olan hıncını da çocuktan çıkarır gibidir. Çocuk, bu sözleri işittiğinde çok küçük olmasına karşın hepsini hatırlar. Bu da, bu sözlerden ne kadar etkilendiğini gösterir.

Normalde de çocuğuna karşı son derece ilgisiz ve soğuk davranan kadın, odalarına üçüncü bir kişi yani, o iş için gelen bir adam olduğunda daha da kötü davranır ve çocuk bunun farkına varır: “Annesi ona, odalarında üçüncü birisi olduğunda, umulmadık bir sertlik ve soğuklukla davranırdı” (Füruzan, 2014: 44).

Kadın evlerindeki bu üçüncü kişinin varlığındaki gerginliği ertesi sabah yani adamla birlikte geçirdiği geceden sonra da devam ettirir ve hatta ‘‘daha da uzak, acımasız davranır’’. Kimi zamanlar da bu uzaklık yerini öfkeye bırakır ve çocuk hiçbir suçu yokken annesinden dayak yer:

‘‘Böyle gecelerin sabahında kimi zaman büyük bir öfkeyle oğlunu döverdi. Çocuğun ince bacaklarındaki çürük izleri silinene değin günlerce daha da suskunlaşırlardı.

Çocuk dayağı niye hak etmiş olduğunu anlamaz, kadın da hiçbir bahane aramazdı onu döverken’’ (Füruzan, 2014: 60).

Kadının çocukla ilgili tek iyi tasavvuru onun okula gitmesini istemesidir. Lakin bunun için bir çaba gösterdiğine dair bir ifade yoktur. O, hiç değilse evde çocuğuna bir şeyler öğretebilecekken ona, okul yaşı gelene kadar hiç masal anlatmadığı/okumadığı: ‘‘Çocuk şaşırdı. ‘Masal’ diye düşündü.’’ (Füruzan, 2014: 66) cümlesiyle öğrenilir.

Az konuşan, yakınmayan bu kadın, tüm bu içinde tuttuklarını, yaptığı işin, yoksulluğunun acısını en çok oğlundan çıkarır. Ancak yalnız çocuğa değil herkese her şeye karşı öfkeli:

‘‘Oysa annesi hiç de çocuğa benzemez, herkesi yabancıları.

Sinirli bir dikkatle bakışlarını çevresinde gezdiriyordu. Sanki kimsenin işitmediği seslere kulak kabartıyordu. Annesi bundan önceki evlerine alıştırdığı, babası olmadığı söylenen o adamı şimdi de yeni evin kiracılarına, ardından da mahalleliye kabul ettirmişti. Niye hâlâ sinirliydi, niye hâlâ burayı yadırgıyordu anlaşılır gibi değildi’’ (Füruzan, 2014: 43).

Annesi pazar günleri çalışmaz. Ancak çocuk istediği halde onu hiç gezmeye götürmez. Bir kez bunu denerler. O seferde de çocuğu dilenci sanan biri ona para verir. Annesi yine sinirlenir, herkese olduğu gibi onlardan daha iyi hayatlar süren insanlara da son derece öfkeli: ‘‘-Sana acıdı demek adam, demişti. Onların arasına girilmez, acıyıverirler. Acımak onları bir sevindirir ki hayvan oğlu hayvanlar!’’ (Füruzan, 2014: 54)

Annesinin tüm bu olumsuz, soğuk, ilgisiz tavırlarına karşın çocuk yine de annesinin onu sevmesini, beğenmesini ister. Üstelik bunun için çaba da gösterir, ancak kadın bunu umursamaz:

“Gölmeyen, yorgun; ama yakınmayan bir genç kadının, çocuğu sınırlayan aşılmazlığını algılıyor, onun çevresine ördüğü sevgisizliğe ayak uydurmaya çabılıyor, beğenilmek istiyordu.

Günlerce sonra kollarıyla oturağın iki yanına yapışıp içine kaymadan oturabilmeyi başardığında, göğsünden yükselen ılık kıkılda kahkahalara dönmüştü. Durmadan,

‘Anne anne, işte!’ diyordu.

Kadınsa şöyle bir bakmıştı, o kadar” (Füruzan, 2014: 49).

Kadının çocuğa bu kadar sevgisiz olması anlaşılacak gibi değildir. Çünkü çocuk ona hiçbir zorluk çıkarmaz. Eve tanımadığı adamlar geldiğinde bile uslu durur, yalnız arada: “Bu gece kimse gelecek mi?” (Füruzan, 2014: 38) diye sorar. Yalnız, bu adamlarla aynı sofrada oturmaya katlanmaz. Ayrıca çocuk annesiyle o adamların yaptıkları her şeyi bilir. Yoksullukları yüzünden yalnız tek bir oda kiralayabilirler. Dolayısıyla çocuk ve kadın aynı odada yatar. Bu yüzden her sesi, her soluğu duyar:

“Annesinin yeni erkekle yatakta kendini bırakışını apaçık gördü karanlığın içinde.

Çünkü biliyordu.

Gözlerini kapasa da sesleri işitirdi” (Füruzan, 2014: 59).

Zavallı çocuk tüm bunlara hiçbir tepki vermez. Hatta uyur gibi yapar, hem de ertesi gün tüm bu sessizliğine, sorun çıkarmadan gecenin bitmesine rağmen annesinin ona soğuk davranacağını, belki de döveceğini bilerek: “Odada üçüncü biri varken uyanık olduğu anlaşılmasın diye, soluğunu daha aralıklı almayı öğrenmişti.” (Füruzan, 2014: 60)

Çocuğun annesi yüzünden öğrenmesi gerekenler bununla sınırlı kalmaz. Annesinin yeni “arkadaşı” evdeyken, çocuk sokağa çıkar ve annesinin eski “arkadaşı”nı görür:

“-Senin annen orospu, dedi adam. Daha çok para vereni buldu. Üstelik annen verem, işe de almazlar artık. Ama bak sen iyi bir çocuksun. İsteyince konuşamıyormuşsun, ha? Annen bana öyle anlatırdı. İsteyince konuşamıyor musun? Bu da annen yüzündendir. Ben onu bu gece öldüreceğim” (Füruzan, 2014: 61).

Adamın bu sözleri karşısında çocuğun tepkisi, durumu daha da acıklı hale getirir. Çocuk için duydukları değil hissettikleri ön plana çıkar: “Çocuk yanaklarına

taşan, hızla boynuna inen yaşları fark etmedi bile. Annesini sevdiğini düşündü” (Füruzan, 2014: 62).

Çocuk tüm duyduklarına, annesinin tüm yaptıklarına rağmen onu sevmektedir. Onun için üzüldür. Annesinin ölümüne engel olmak ister. Sokak sokak dolaşıp çaresizce eve dönünce evde yalnız annesini bulur. Kadın çocuk için meraklanmıştır. Onu yatağına alır: “Annesiyle ilk kez bunca yakındı” (Füruzan, 2014: 64). Çocuk yıllardır ilk defa bu yakınlığı hisseder. Öyle ki aç olmasına rağmen aralarındaki yakınlık yitip gitmesin diye, bunu dile getirmez.

Kadın çocukla konuşan adam tarafından yaralanmıştır. Çocuk da bunu fark eder. Fakat dikkat çeken husus ise: “Kadının gözleri çakıntılı, hatta mutlu gibiydi” (Füruzan, 2014: 65) ifadesidir. Kadının bu yaradan mutlu olma sebebi belki de bir şekilde yaptıklarının, oğluna olan tavırlarının acısının bu yolla çıkıyor olmasıdır.

Bu başlıktaki kadınları, bedenleri yoluyla para kazanmaya iten şey yoksulluktur. “*Kırlangıç Balıkları*” hikâyesindeki Zarife de, “*Çocuk*” adlı hikâyedeki kadın da fabrikada işçi olarak çalışmalarına karşın, aldıkları parayla geçinememeler ve başka yollardan da para kazanmaya ihtiyaç duyarlar. Güllü Saime’nin ise tek para kazanma yolu bedenidir. Zarife’nin kocası onları bırakıp gitmiştir. “*Çocuk*” adlı hikâyedeki kadın da hikâyeden anlaşıldığına göre hiç evlenmemiştir. Güllü Saime’nin ise hayatına dair hiç bilgi yoktur. Bu hikâyelerdeki en mağdur taraf elbette çocuklardır. “*Kırlangıç Balıkları*” hikâyesindeki çocuğun hisleri, düşünceleri bilinmez, Güllü Saime’nin çocuklarının da yalnız varlıkları bilinir ancak “*Çocuk*” hikâyesindeki küçük çocuğun durumu içler acısıdır. Zarife oğlunu düşünüp üzüldür ve birlikte olduğu erkekleri eve getirmez. Güllü Saime de bir randevu evinde çalışır, çocukları onun ne iş yaptığını bilmezler ve kadın kazandığı parayla çocuklarını okutur. Ancak “*Çocuk*” adlı hikâyedeki kadın çocuğuna çok kötü davranır. Üstelik erkekleri yaşadıkları tek göz odaya getirir. Bu da çocuğun her şeyi anlaması gibi korkunç bir durum oluşturur.

Hikâyelerdeki gözden kaçabilecek önemli bir husus ise Zarife’nin ve “*Çocuk*” hikâyesindeki kadının çalıştıkları halde geçinememeleridir. Henüz okula bile gitmeyen bir çocuk ve annenin tek bir oda kiralayıp yine de maddi yetersizlik içinde olmaları çalışma koşullarının adaletsizliğini düşündürür. Elbette bu durum kadınların yaptıkları şeyi ve çocuklarına yaşattıklarını haklı çıkarmaz.

3.1.3. Genç Kadınlar

Yaş grubu esas alınarak bu başlıkta toplanan kadınların gelir düzeyleri, statüleri, aldıkları eğitim dolayısıyla da kişilik özellikleri de tamamen birbirinden farklıdır. Aşçılıkla para kazananlar, okulda temizlikçilik yapanlar, hizmetçi olanlar, hayat kadınları, orta sınıfta yer alanlar, zengin ailelerin kızları bu başlıkta yalnız yaşları dolayısıyla bir araya toplanmıştır.

‘‘Nehir’’ adlı hikâyenin ilk bölümünde anlatılan valinin kızı, babasının kumar borçları yüzünden zengin bir köy ağasıyla evlenmek durumunda kalır. Ona gösterilen bütün özene rağmen, hiçbir zaman o köyde yaşamaya alışamaz ve sonunda İstanbul’a taşınır:

‘‘Yaramamıştı bu faytonları tıkr tıkr kentin iklimi, kısa kesik saçlı, dolgun bacaklı hanımefendiye. Eski valilerden birinin kızıydı; kocasından yaşça da büyüktü, ama içinin harı on beşinde tazede yokmuş diyorlardı. (Hanımefendi, deniz olmayan yere ben dayanmam diyene dek.) Oysa köy evine mermer kurnalı bir hamam da yaptırmışlardı. Sonraları cins ötücü kuşlar da aldılar’’ (Füruzan, 2015: 42).

Zaten babası, bu konuyu ilk açtığında asla böyle bir evliliği kabul etmeyeceğini söyleyip, evleneceği ağayı küçümser:

‘‘-Bana bunu nasıl yaparsınız, baba?.. Bu taşra kentinde, bütün ömrümce sohbetlerini bile kabul edemeyeceğim insanlarla. Siz aynı durumu annemle yaşadığınızı söyleyeceksiniz belki. Ama aynı değil. O aile size denkti. Adı belli, İstanbullu bir aileden, paralı, görgülü bir kız aldınız. Bir vali kızı için bir ağa karısı olmak öyle mi?’’ (Füruzan, 2015: 43-44).

Kadın zor beğenen biridir. Karşısına çıkan kısmetleri gençliğine ve güzelliğine layık bulmaz. Kendisine uygun birini bekler durur. Yalnız köy ağasını değil eski bir hariciyeciyi de yaşlı olduğu için reddetmiştir. Şu halde o da, evleneceği adamın yalnız zengin olmasını yeterli bulmaz. Bir evlilikten belli ki sevmeyi seilmeyi bekler:

‘‘Kadıköy vapurunun lüks bölümünde, ipek çoraplarıyla otururken pırıl pırıldı. Kara bahattan yana yakınıyor, bir yandan da bir kısmet bekliyordu. O kısmet bir kez de yaşlı, paralı, bir eski hariciyeci olarak çıktığında, hayır demişti’’ (Füruzan, 2015: 44).

Valinin kızı daha evvel bir deniz mülazımıyla nişanlanmıştır. İki yıl nişanlı kaldıktan sonra ayrılınca ailesinin özellikle annesinin tepkisini çekmiştir. Çünkü kadın olmak bazı endişeleri beraberinde getirir:

“Kız kardeşinden gelen gelen mektupta nişanın bozulduğunu okuyunca karısı salondaki koltuğa yığılmıştı.

-Sizin o ablanız yok mu? O girdi kızımın kanına, demişti. İki yıl nişanlılıktan sonra ayrılmak ne demek, düşünsenize. İnşallah bir şey olmamıştır. Ah!.. bu kız hiç bana benzemiyor” (Füruzan, 2015: 44).

Kadın endişelerinde haksız değildir. Çünkü bir kadın hayatının her döneminde yaptıklarının hatta yapmadıklarının bile yükünü taşımak zorundadır. Kız, evlendiğinde hakkında konuşulanlar bunun açık bir göstergesidir. Füruzan, bu konuşmalara hikâyesinde yer vererek kadınların yalnız kişiliklerini değil onların toplumsal hayattaki konumlarını, “kadın” olmanın her alandaki zorluğunu da ortaya koyar:

“Valinin kızı geçkin, ama güzel’

‘Bakire miymiş?’

‘Ah, o Heybeliada’daki çamların dili olsa da anlatsa’

‘Ya Löbon’dakiler?’

‘Başka yapacak şeyi yoktu doğrusu. Gene de bir çiftçiyle yapılan bir evlilik sonunda” (Füruzan, 2015: 45).

Kızı annesine benzemez, o söylentileri değil kendi hayatını önemser. Üstelik annesi gibi sessiz sakin, her şeyi kolayca kabullenen bir kadın olmadığı: “Kızı annesine benzemiyordu gerçekten. Karısının yoğun suskunluğu yoktu onda” (Füruzan, 2015: 44) ifadeleriyle de ortaya konur.

Kız, annesiyle anlaşamaz. Bu yüzden, nişanlısından ayrıldığı zaman annesinin değil “eski bir saraylı olan halası”nın yanında kalmayı, onun yanında kendini toparlamayı tercih eder.

Nihayetinde, istemediği bir evlilik yapan, kocasını küçük gördüğü için bir çocuk dünyaya getirmeyi bile tercih etmeyen kadın sevgi içermeyen bir ilişkide hiçbir zaman mutlu olamaz.

“*Su Ustası Miraç*” adlı hikâyede Döne, köydeki bir ağanın evinde çalışmaktadır. Evin hanımının iddiasına göre, kocası esrar kullandığı için işten atılır. Döne de ev de üç boğaza bakmaktadır. Bu yüzden çalışmaktan başka çaresi yoktur. Bir gün hamile olduğu halde çamaşır yıkama işi kendisine verilir. O da çalışmaya mecbur olduğundan ve zaten evin hanımına itiraz edemeyeceğinden çamaşırları yıkarken

bebeğini düşürür. Evin oğlu Vedat kendisiyle ilgilenir, doktor çağırır, dinlenmesini sağlar. Döne ise sanki kendisi suçluymuşçasına, evin hanımına açıklama yapmaya çalışır: “Vallahi hanımcığım ben mutfığın kıyısına ilişiverirdim. Bu benim ilk çocuk düşürmem değil, ama küçük bey, bey evladı. Hiç görmemiş böyle şey, korktu herhal” (Füruzan, 2015: 57).

Aslında Döne korkularında haklıdır. Çünkü evin hanımı, Döne’yi değil, onun üstüne serilen atlas yorganı düşünür. Bu sebeple Döne geceleri kendisine verilen yatağı ve yorganı kullanmaz: “Satı kadına bakılırsa Döne geceleri el ayak çekildiğinde mutfaktan gelip bir çul alıyor altına, üstüne de sandık odasının cicimlerini örtüp uyuyormuş” (Füruzan, 2015: 57).

Döne de aynı evde çalışan ve kendisinden daha büyük olan Satı gibi çalıştığı eve karşı itirazda bulunabilecek bir kültürün içinde değildir. Yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen çalışmaya mecbur oluşu ve yapacağı en ufak itirazda işinden olacağını bilmesi, onu son derece pasif bir insan yapar. Kaldı ki yalnız çalıştığı yerde değil tüm yaşamında pasif bir kadındır.

“*Yaz Geldi*” hikâyesindeki küçük kızın halası, yeğenine yaşadığı hayattan “kurtulmak”la ilgili olmayacak fikirler aşılar. Kız her söyleneni aklına kazıyacak yaşadadır. Nitekim halasının sözlerini de aklının bir köşesine yazar:

“Bak, yukarıyı bilmezsin sen... Ben bir gün çıkacağım oralara. Halam, ‘Çıkacan tabii,’ diyor. ‘Ama daha var, daha birkaç yıl var. Hele büyü, büyü de kalma buralarda ‘ diyor. Halam, ‘Hayatını rezil etme kızım,’ diyor. ‘Bir namus derdine,’ diyor” (Füruzan, 2015: 119).

Bu sözler “*Nehir*” hikâyesindeki ablayı hatırlatır. Yukarı diye anılan yer statü ve sosyoekonomik düzey olarak üstün bir semttir. Halası, namusunu düşünerek bu maddi sıkıntının içinde boğulup gitmemesini nasihat ederek, kızın aklına yanlış şeyler sokar. Üstelik bu yanlışlığı normalleştirmeye ve haklı göstermeye çalışır. Onun açısından “namus derdine” takılıp maddi sıkıntılar çekmek “hayatını rezil etmek”tir. Bunun yerine kızın yapacağı şeyse, maddi gelirini vücudunu kullanarak elde etmek olacaktır ki bunu Füruzan’ın hikâyelerindeki diğer kızları: Nazan’ı, Nesibe’yi, Nigar’ı düşündürür.

Hala, yaşadığı hayattan memnun değildir. Çalışmaktadır ancak son derece yoksul bir hayatları vardır. Okulun temizlik işleriyle ilgilendiği yetmezmiş gibi eve gelince de felçli annesinin altındaki oturağı boşaltma işi de onundur. Kadın hayatından bıkmıştır. Ne kızla, ne nineyle yani annesiyle alakadar olur. Yalnız yeğeninin de kendisi gibi bu hayata mahkûm olmasını istemez ancak ona tavsiye ettiği yol yanlıştır. Belki de yeğeni çok para kazandığında bundan kendisi de sebeplenmeyi düşünmektedir.

Hikâyede genel bir tablo olarak verilen, arka plandaki genç kadınlar da oldukça canlı anlatılmıştır. Onların ve çocuklarının giyim kuşamı, bir biletin bile kaybolma düşüncesinin verdiği sıkıntı, yanlarında eşleri olmadan dışarıya çıkmalarının nadirliği ve bunun getirdiği tedirginlik gibi pek çok ayrıntı, onların doğrudan “yoksul” ifadesine yer verilmeden yoksulluklarını açıkça gözler önüne sermiştir:

“Öğleye doğru inenlerse çoğunluk kara çarşafların içinde yaşları belirsiz kadınlar, giyimleri kendilerine büyük gelen çocuklar, deniz erleriydi. Genç kadınlar kalın mantolarının kaba dikimleri içinde, şaşkın davranışlarla çevrelerine bakmadan yürürlerdi. Yolcular çıkışta verecekleri biletlerini hazırlamış olurlardı. Onlar için bir büyük serüven niteliğinde olan bu ‘karşıya geçme’ günlerinde, rastlantıya bırakılacak bir şey düşünülemezdi. Ta bir hafta öncesinden ayrılan bugün için her durum ölçülüp biçilmişti. Yanlarında daima çocukları olan bu kadın kalabalığı vapur biletlerinin değerini çok iyi bilirlerdi. Onların kaybolabilme düşüncesi, yola çıkma saatiyle birlikte tüm ağırlığıyla yer ederdi kafalarında. Sayıları belirsiz çocukların biletlere düşkünlüğü ise akıl alır gibi değildi. Gidiş-dönüş biletlerini uygun kesip ayırmak, parçaları yanılmadan vermek (hem vapurda, hem çıkışta) gerekirdi. Kocalarının birliği olmadan çıktıkları bu ender yolculukta çeşitli ürküntüler içinde gerekli alışverişleri yapıp evlerine döndüklerinde, ‘Oh bir daha mı?’ derlerdi, ayaklarımıza kara sular indi” (Füruzan, 2015: 108-109).

Son olarak yine aynı hikâyede yer alan bayram yerinde kurulmuş olan çadır tiyatrosundaki kadın oyuncular üzerinden, çevrenin erkeklerinin “kadın” a bakışını anlatan şu parça önemlidir:

“Birkaç bayram denemişlerdi. Hep geç başlardı oyunlar. Oysa çıkacak kadınları bekleme sabrı yoktu onların. Bayram yerinde dolaşırlarken arada kulaklarına çarpan o sesler birer cinsel uyarı gibiydi. (...) Bayram alanında birkaçı toplanıp (genç, yıpranmamış, ama yorgun) inanılmaz coşkularını anlatırlardı. Oyuncu kadınların çıplaklıklarında öylesine ayrıntılar bulurlardı ki her söz coşkuyu yenilerdi” (Füruzan, 2015: 117).

“*Haraç*” adlı hikâyedeki Dizdar Hanım, güzelliğine son derece düşkün, asil bir kadındır. Teni için özel kremler kullanır, ayaklarını kokularla ovdurur. Bu bakımlar, ancak zengin bir konak hanımefendisinin yapabileceği şeylerdir:

“Tıkızlığı artmış gerçi, gerdanı da çift çeneye yönelmiş, ama gene de yüzü lam lam yanıyor. Gözleri desen kızgın kedi gözü. Ya kırıtmaları, sesini yayarak naz, eda yapmaları... Ancak para bu keyfi verir adama” (Füruzan, 2015: 128).

Dizdar Hanım bunca bakıma, naza rağmen kocasının ihanetine uğrar. Ancak bunu dert edip üzülmez. Çünkü o da kocasına ihanet etmektedir. Bu yüzden kocasını oyalayacak birilerinin olması işine bile gelir:

“Ne yapacaksın a kardeşim, sizin gibi kız kurusu olamazdı ya. Gitti gider. Senin hanım da artık bu kargaşalıkta kocasını avutacak onun gibi birini zor bulur,” demişti” (Füruzan, 2015: 132).

Dizdar Hanım da varlıklı, soylu bir kadındır. Ancak Füruzan’ın hikâyelerindeki diğer varlıklı ve soylu kadınlar kadar otoritesine, evde koyduğu kurallara düşkün değildir. Konaktaki hizmetçiler rahatça dedikodu yapar, içlerinden biri arabacıyla kaçar. Bir de kaçtığı adamı yollayıp çeyizini isteyecek kadar rahattır. Konağın aşçısı, işverenlerinin zenginliğini küçümseyip istediği yemekleri yapmayacağını söylemekten çekinmez. Bu haberi misafirinin yanındayken alan Dizdar Hanım yine kızmaz. Bütün bunların sebebi kadının kişiliğinden ziyade, evliliğini ve konağı gözden çıkarmış olmasıdır. Çünkü kısa süre sonra oradan taşınılacak, hizmetçilerin de işine son verilecektir.

Hikâye 1920’lerde geçmektedir. Ama konakta yaşayan zenginler kendi dertlerine düşmüştür. Dizdar Hanım da zaten sevmediği, kendisini evin hizmetçileriyle aldatan kocasını çoktan gözden çıkarmıştır. Onun yüzünden çocuk sahibi de olamaz. Bu yüzden kendi hayatını yaşamaya bakar. Gittiği eğlencelerden sabaha karşı döner. Ancak alelade kişiler değildir görüştükleri. Çünkü yalnız asil değil akıllı da bir kadındır Dizdar Hanım. O dönem için kazançlı çıkacak olanların zabitler olduğunu bildiğinden onlarla görüşür:

“Hanımefendiye gelince biz o hanımefendilerin daha alalarını biliriz. Ama namus dediğin yalnız bunların eline verilmiştir. Kimseye bırakmazlar. Elllerinde fazlası da olsa... Karının şimdi etekleri tutuşmuş. Zabitten dost arıyor. Anladı, gün zabitin günü. Bahriye miralayından aşağısına da kurtarmaz, haspam” (Füruzan, 2015: 128).

Kocası nasıl ki aynı evin içindeki hizmetçilerin odalarına sokulmaktan çekinmiyorsa, kadın da görüştüğü bazı zabıtları evinde ağırlamaktan çekinmez. Üstelik hizmetçilerin misafirini görmesini de umursamaz. Ülke Birinci Dünya Savaşı'ndayken bu konakta yaşananlar oldukça düşündürücüdür:

“O zaman süslü omuzlukları olan beyi görmüştüm. İnce bacaklı, yaldızlı bir iskemle de oturuyordu. Kara bıyıkları dikti. Saçları düz taranıp ortadan ayrılmıştı.

-Yok ruhu, sizin o pervin ellerinize elbette ki, bir hizmet eden daima bulunacak. Asalete, güzelliğe kim kıyabilir?” (Füruzan, 2015: 131).

Evin hizmetçilerinden Servet, Dizdar Hanım'ın kocasından boşanıp yıllar sonra bir miralayla evlendiği ve bir kızı olduğunu duyar.

“*Tokat Bir Bağ İçinde*” adlı hikâyede, birbirinden tamamen farklı hayatlara ve düşüncelere sahip iki genç kadın yer alır. İlk bölümde, adından bahsedilmeyen kadının düşüncelerine ve hayatından izlere yer verilir.

İlk bölümde anlatılan kadın, kendisini son derece modern olarak olarak tanımlar. İş yerinden arkadaşı olan Hatice'ye en mahrem konularda bile her şeyini anlatmaktan çekinmez. Kadının anlattıkları özellikle cinsellik ve erkeklerle ilgilidir. Ona göre erkeklerin tümü aynıdır ve onları elde tutmanın en kolay yolu dış görünüşle gözlerini boyamaktır:

“Erkekleri elde tutmanın kestirme yolu; onları dantellerle, kokularla kamaştırmak. En devrimci geçineni bile kadını böyle algılıyor. Yabancı seks dergilerini bir izlemeleri var, şaşarsın... Gerçek güzelliğe yönelik olsalar neyse... Çoğu saptırılmıştan yana. Ah yine hayır diyen gülümsemen” (Füruzan, 2013: 7).

Kadına göre kocası da kendisi gibi modern bir adamdır. Evliliklerinde ikisi de “özgür”dür. Birbirlerine sadık olmak zorunda değildirler. Fakat kadın başka erkeklerle birlikte olma ihtiyacı hissetmesine, kocasına âşık olmamasına karşın, evliliğini yıkmayı da göze alamaz. Çünkü ona göre: “iş ilişkileri, aynı çevrelerden gelen paylaşımlar, çıkar birliği, ister istemez sürdürmeyi önemli” kılmaktadır. Bu durumda kadın, kocasıyla ilişkisini şöyle açıklar:

“Düşün, yeni bir adam daha başka mı olacaktır? Sonra, ikimiz de özgürüz kocamla. Aydın, modern adamdır bilirsin. Ben yeni erkekleri, o yeni kadınları, rahatlık içinde tanıyor, deniyoruz. Gece kulüplerine gittiğimizde başka kişilere sarılmanın,

sürtünmenin tadını çıkarıyoruz. Hem kime ne canım! Neden zarar versin toplumcuğumuza?’’ (Füruzan, 2013: 13).

Kadının, eşiyle birbirlerini aldatmalarını modernliğin bir gereği gibi ifade etmesi ilginçtir. Ayrıca ‘‘toplumcuğumuz’’ diyerek, onları ayıplayabilecek olan diğer insanları küçümsediği açıktır. O, aldatmayı ve aldatılmayı son derece normal karşılar. Ancak çok sarhoş olduğu, duygulandığı bir gece ağlayıp arkadaşına bir itirafta bulunmuştur: ‘‘Kocam, ben iş için geziye çıktığımda, korunma haplarını unutma der, demiştim.’’ (Füruzan, 2013: 10) Kadının yaşadığı hayattan memnun görünmesine karşın, duygulanıp ağladığı bir an bunları söylemesi, aslında gördüğü muamele karşısında içten içe kırıldığını gösterir.

Kadın hayatının en mahrem noktalarını bile anlatmaktan çekinmez. Böylece kendisinin içten olduğuna inanır ve arkadaşının kızmasını engellemeye çalışır. Bu denli rahat oluşundaki ana etken anlattığına göre gittiği Hristiyan okuludur:

‘‘Grilik, yarım ışıktanma içe dönük cinsel patlamalar getirir.

Ders aralarında konuşulan tek şey oğlanlardır.

Hem de aklının alamayacağı denli utanmazca.

Yatak ılıkliğinin yorgunluğu tadılmışça konuşulur.

Hem eşcinsel paylaşımların, hem başka tür sapıklıkları öğrenişin ilk adımlarıdır.

Bu arada başkalarına utangaç ve ince görünmek de pekiştirilir. İçtenliğimi görüyorsun, nasıl korkusuz değişiyorum kendimi. Şimdi bana kızman azalır mı, bilmiyorum...’’ (Füruzan, 2013: 12).

O, yine bu okulda ilk cinsel deneyimini bir kızla yaşamış ve hayal kırıklığına uğramıştır. Yaşadığı eşcinsel ilişkiyi son derece normal bir olaymış gibi anlatması ve tüm bunların okul çatısı altında gerçekleşmesi dikkate değerdir: ‘‘İlk cinsel denememi okulda bir kızla yaptım. Anlattıkları gibi hiç de parlak değildi sonuç.’’ (Füruzan, 2013: 20)

Kadın yaşamı boyunca birlikte olduğu hiçbir erkeğe gerçekten bir şey hissetmemiştir. En fazla ‘‘sever gibi’’ olmuştur ancak bu da gelip geçmiştir. Bu erkekle tekrar birlikte olup hiçbir şey hissetmeyerek, ‘‘sever gibi’’ olduğu ilişkisini de bayağı ve sıradan bir hale getirir:

‘‘Sanki adamla ben birbirimizi sever gibi olmuştuk.

Geçti gitti iki yıl önce.

Geçenlerde yattık da, bana mısın demedi ikimize de'' (Füruzan, 2013: 18).

Ona göre seveda denen şey ölmüştür. Böyle sürekli, başkalarıyla cinsel ilişkiler yaşamasının sebebini de Freud'la izah etmeye çalışır. O ve onun gibi olan tüm "modern" insanlar aynı biçimde yaşamaktadır:

"Biz hepimiz böyle yaşıyoruz. Bu, çağımızın gereği olan bir eğilim. Artık içgüdülerimizi zorlamanın yersizliğini öğrendik. Freud bizi uyardı. Batıdaki çıplaklığı, kendini gösterme eğilimini görmüyor musun? Yakında bakarak, cinsel doygunluğun yolunu bulacak dünya. Kalabalıklar, geniş alanlarda, toplanıp pornografinin coşturucu etselliğini tadacak. Eti çoğaltıp, eğriltip, çarpıtıp deneyeceğiz bitirinceye dek. Etler, beyinsiz, yaşamasız, anısız, bacak araları gergin, atıp duran etler, coşkunun doruğundan düşüp yeniden tırmanacak. Sevdanın öldüğünü siz hâlâ görmediniz mi?" (Füruzan, 2013: 20).

Kadın, erkeklere olan düşkünlüğünü kabullenir ve bunu da Freud'a bağlar. Ayrıca ilk cinsel uyarılmayı babasının kucağında tatmış olabileceğini söyleyecek kadar ileri gitmekten çekinmez:

"Erkek düşkünlüğümü Freud'la açıklıyorum yine. Onda her sapmanın sonsuz doğruları var. Babamı yakışıklı bulmadım hiç. Belki çok ufakken ilk cinsel uyarılmayı onun kucağında, kokusunda, erkek kumaşının eti dalamasında tatmış olabilirim, ama onu bilmeye, görmeye başladığımda, büro adamlarındaki o yassılmış, yumuşamış gövde benim için çekici olmamıştı" (Füruzan, 2013: 21).

Kadın, yaptıklarını ilginç bir kadın olmak namına yapmadığını iddia eder: "A, şimdi beni soğuklukla, ilginç görünmek için çok adam değiştiren biri olarak suçlayacaksın! O bakışını tanıyorum iyice. Değil, değil, inan ki değil..." Ancak sohbet ilerlediğinde, "Yaşamımdaki temel ses hep bu oldu. Ailemi aşmak, ilginç bir kadın olmak" (Füruzan, 2013: 21) diyerek kendisiyle çelişir. Çelişkiler içindeki bu kadın daha kendi fikirleri tam oturmamışken: "Biraz kadınlığını kullanmalısın. Her kapıyı açan o." (Füruzan, 2013: 20) diyerek arkadaşına öğüt vermeye çalışması da şaşırtıcıdır.

Kadının manevi hiçbir olguya değer vermeme gibi bir tavır takındığı görülür. Girdiği ilişkilerden hamile kalır, ancak büyük bir sorumluluk olarak gördüğü için ve yeni bir insanın doğumunun hiçbir şeyi düzeltmeyeceğine inandığından bu çocukları aldırır. Bu kürtajları da çocukluğunda kendisi için çok önemli olan kaygı gibi unuttuğunu söyler: "Onu da unutuyorum, tıpkı kaygım gibi" (Füruzan, 2013: 23). Bu, son derece duygusuz ve soğuk bir ifadedir.

Kadının aslında böyle bir insan haline gelmesinde belki de en büyük sebep anne figürüdür. Çünkü o yaşamı boyunca annesine benzememe kararıyla hareket etmiştir.

Bir gün, bayatlayan yemeklerin, acılaşılan tereyağlarının evin çalışanlarına verildiğini görüp nedenini öğrenmek istediğinde annesinden gelen yanıtla kararını verir:

“Her sözcüğün üzerine basarak konuştu: ‘Acınıp durma. Onları tanımıyorsun. Daha çocuksun. Onlar düşünmeyi, acı çekmeyi bilmezler. Arada bir, ‘Sıla’, diye tuttururlar. Alırsın üç beş metre deli renkli pazen, verirsın ellerine, hemen unuturlar sıllarını da. Hayvan gibidir hepsi... Biz evlerimize alıyoruz da açlıktan, sefaletten kurtuluyorlar şükretsınler. Bunları bilmeden, öğrenmeden nasıl böyle saçma sapan konuşuyorsın, köylü parçaları için?’ demişti. Annem gibi olmamaya karar verme günüm belki o gündür” (Füruzan, 2013: 14).

Kadının çıkan kitaplarla, siyasi olaylarla, sanatla ilgili olarak herkesten evvel konuşmak ister. Bunun temel nedeni de annesinin bu tarz şeylerle ilgilenmek yerine hayır derneklerinin çalışmalarına katılmasıdır. Kendi kararından ziyade sırf annesinden farklı olmak adına yaptığı tepkisel bir davranıştır:

“Ona benzememek kararım kesindir.

Ben çağdaş bir insanım.

Bunu kimse yadsıyamaz.

Dünyada önde gelen, oluşan her şeyi benimserim.

Kocam da öyledir.

Kimsenin bizden önce bir kitaptan, bir siyasal olaydan, sanattan söz açmaması için olağanüstü çaba harcarız.

Savunduğum şeyleri bizden ve Batı’dan en geçerli adlarla destekleyebilirim.

Görüyorsun, anneme benzemiyorum.

Onun her şeyi toptan kavrama yanlışlığına düşmüyorum” (Füruzan, 2013: 17).

Cümlelerin veriliş biçiminden kadının son derece kararlı olduğu anlaşılır. Fakat o, evlerinde çalışan hizmetçileri hakir gördüğü için annesine benzememe kararı aldığını söylese de kendi yanında çalışan Ülker adlı hizmetçi hakkında söylediklerinden onun da aslında annesi gibi düşündüğü görülmektedir: “Bize kapılanınca sırtını, üstünü-başını bir düzene soktum. Öylesine hoşlandı ki değişiklikten taklitçi bir maymun gibi”

(Füruzan, 2013: 17). Bunun aslında bir küçük görme, onur kırma olduğunu arkadaşı da şu sözlerle tasdik eder: “İlkten onurlarını kırıyorlar dıştan gelenlerin. Çünkü arsızlığın örtmeyeceği şey yoktur. Bunu iyi biliyorlar” (Füruzan, 2013: 23).

Her ne kadar annesine benzemediğini iddia etse de yalnız hizmetçilere olan tavırla değil, kocasını aldatma yönüyle de annesine olan benzerliğini ortaya koyar. Çünkü kadının hatırladıklarına bakılırsa annesi o çocukken: “Baban telefonla beni aradı mı ?” (Füruzan, 2013: 16) diye sık sık sormaktadır. Oysa babası annesini telefonla hiç aramaz. Aynı zamanlarda evde sürekli ad anılmadan sürdürülen telefon konuşmaları yapılır. Görüldüğü gibi annesine benzememek adına davranışlarına yön veren kadın aslında annesinden pek de farklı bir kadın olamamıştır.

“*Tokat Bir Bağ İçinde*” adlı hikâyedeki “Anadolulu” Hatice ise hikâyenin başında anlatılan kadının tam tersi bir karaktere sahiptir. O kadınla iş arkadaşı olan Hatice bir süre sonra bu düzenin içinde yer almak istemez ve işten ayrılıp öğretmenlik sınavına girip öğretmen olmaya karar verir: “İyi ki kurtuldum kibar takımından da, verdikleri işten de” (Füruzan, 2013: 25). Bu, zaten Hatice’nin ve yaşadığı ilçedeki arkadaşlarının hayalidir. O, hayalleri, inançları, amaçları olan bir kızdır. Bunun için mücadele etmiştir ve daha da etmesi gerekecektir: “Ne denli inançlıydık! Herkes Anadolu’ya dağılacaktı. (...) İnsanlarımızı tanımaya varacaktık” (Füruzan, 2013: 29).

Hatice, iş arkadaşı gibi zenginlik içinde büyümemiştir. Yoksul bir ailenin kızıdır ve okumak için ailesinin fedakârlıklarda bulunduğu bilincindedir. Bunları unutmamıştır: “Bizim eve de daha iskemle girmeden iki masanın birden alınması bu yolla olmuştu. Ben taslak halinde, köksüz sapsız uygarlık özentilerinin oynandığı bir evden gelmedim” (Füruzan, 2015: 30).

Hatice, okumaya gittiğinde evini özleyerek çeşitli düşüncelere dalar. O yoksul da olsa mutlu bir aileden, mutlu bir çevreden gelmektedir. Bir an, geldiği yerin insanlarını, ailesini küçük görmüş olabileceğini düşünür. Ancak yoktan var edip, o utanmasın diye ona yeni kıyafetler alan insanlara karşı böyle bir yanlış yapamaz. O, arkadaşının aksine ailesiyle, çevresiyle gurur duyar:

“Bir ara sizi beğenmez olmuş muydum? Yoo, unuttum bile bunu. Belki bir yerden ötekine gidişimde. Liseye giderken tren istasyonuna toplanmıştınız ya. O yabancı görünüşünüzü mü yadsımıştım ilk kez bir tren penceresi açısından. Her şeyiniz güz

aydınlığında bana göre o gün öylesine eski, çağdışıydı ki... Bana ne edip edip ele güne karşı bir takım yeni giyim alınmıştı. Hayır, ben böyle bir ayıp işlemiş olamam. Sizler şimdi benim öğüncümsünüz” (Füruzan, 2013: 41).

Hatice’nin, kentli arkadaşı gibi annesiyle de bir sorunu yoktur. Annesini çok sever, annesi de onu. Üstelik okumak isteyen kızına ve arkadaşlarına olan inancı tamdır. Asla onu ümitsizliğe düşürmez, desteğini hissettirir: “Annemin tek kız çocuğunu dışarı yollama kuşkularıyla kıvrınması, içini yoklaması o günlere rastlardı. Bize inanıyordu Nahide’yle” (Füruzan, 2015: 39).

Hatice, dünyayla, insanlarla, düzenle ilgili fikirleri olan düşünen, duyarlı bir kızdır. Lisedeki arkadaşlarının üniversitede olamamasının nedeninin eğitim sistemi olduğunu düşünür:

“Lisedeki cıvıl cıvıl arkadaşlarımı üniversite yıllarında yanımda bulamadım. Çoğu yarıdan döndüler. Sınıfımın en zekileriydi çoğunluk dönenler. Eğitimin yanlışlığıydı onları döndüren, bunu şimdi iyice biliyorum” (Füruzan, 2013: 26).

“Yurdun çeşitli yerlerinden gelmiş, kıtı kıtına parayla yetinip yetişmiş öğrencilerin kişiliklerindeki özü, halk olma benzeşmesini, hiç önemsemediler” (Füruzan, 2013: 44).

Hatice, düzenin yanlışlığının farkındadır ve bu duruma kuru kuru üzölmek ya da şikâyetçi olmak yerine kendince çözüm önerileri, çıkış yolları bulmaya çalışır. Bu konuda sorumluluk almaktan çekinmez. Lisedeyken yasaklı kitaplar okuyup gerçeğe ulaşmayı göze almış bir kızdır o. Hayatta aktif bir rol oynamaya karardır:

“Bir yerde yanılmıştık, o yaşlarda bunu olağan görmek gerek. Şimdi salt acımayla düzelmeyecek olanı biliyoruz. Haklı olanlara haklarını savunmayı öğreteceğiz. Öğrenecekler de, öğreniyorlar da. Çünkü temelde tek güvenilecek çıkıştır bu” (Füruzan, 2013: 29).

Yaşadığı ilçeden türlü zorluklarla çıkıp okumayı başarmış, düşünen, cesur bir kız olarak arkadaşının ve onun çevresinin yaşadığı hayatı eleştirmekten geri kalmadığı için onu kente “iyi ama sert” bir kız olarak tanımlarlar. Hatice’nin bu tespite verdiği yanıt oldukça manidardır: “Bu çevreden herkesin beni iyi bulmasının, özellikle kendi yönümden, ne denli yanlış olduğunu düşünüyorum” (Füruzan, 2013: 10).

Hatice’nin arkadaşının kendisiyle yakın arkadaş olma isteğiyse Hatice’nin çok daha sert eleştirilerine maruz kalır. Ancak bunları onun yüzüne söylemesinin bir anlamı

yoktur. Çünkü ne arkadaşının ne de onun gibi “çağdaş”ların Hatice’yi anlaması mümkün değildir:

“Çağdaş insanın biçimsel görüntüsüne öylesine vurgunlar ki, içeriğindeki sorumluluğu görmeleri olanaksız.

‘Niye olamadık seninle ?’ diye sormanın yersizliğini bilmiyordu. (...)

Bir de anlat diyor haspam. Benim kasabamı turistik bir görüntü gibi sereyim istiyor önüne. Kendi yurdunun turisti olmanın kolay duygulanmalarıyla, el çırpmalarıyla bir vitrin seyrine hazırlanıyordu... İşim yok da...” (Füruzan, 2013: 44).

Hatice için yazarın ideal insan tipidir denebilir. O zengin ve sözde modern arkadaşına ve onun çevresine getirdiği eleştirilerle ve ideallerinin farkına varıp onların peşinden koşmak için aldığı kararla özlenen ve görülmek istenen gerçek bir aydın tipidir.

Hatice’nin arkadaşı Nahide birlikte ders çalıştığı, Hatice gibi hedefleri, hayalları olan bir kızdır. Ancak lisede sınıfta kalınca onu okuldan alırlar. Ertesi yıl da evlendirirler. Nahide’yle Hatice’nin yolları ayrılır. Yıllar sonra kocasıyla memlekete gelen Nahide, Hatice’nin annesini ziyaret eder. Annesi Nahide’yi, onun nasıl değişmiş olduğunu mektubunda anlatır:

“Öyle kalın verev paltolara bürünüp koluna çanta asacak kızlardan değildi. Nasıl yaptılar Nahide’yi böyle? (...) Beynimi kalın bir durgunluk bürüdü. Gittikçe daha geçimli oluyorum. Biz başaramadıklarımızı Hatice’ye bıraktık. Hepimiz için çaba gösterecek. Kan kardeşimdir, unutmasın umutlarımızı” (Füruzan, 2013: 28).

Nahide; eşi, ailesi, girdiği çevre tarafından sindirilmiştir. Değiştirilmiş, istenilen kalıplara sokulmuştur. Bu duruma karşı koymayı başaramamış olan Nahide, adeta arkadaşlarıyla olan mücadelesini bir bayrak yarışı gibi görmüş ve artık bayrağı Hatice’ye teslim etmiştir. Onu, hayallerini, davasını sürdürecektir bir temsilci saymıştır. Çünkü o devam etmeyi başarabilmiş tek arkadaşındır.

Hikâyede Hatice’nin yaşadığı ilçenin kadınlarına ve kadına bakışa da yer verilmiştir. Mesela; Nahide’nin babasına göre kadının yeri evdir, okumak istemesi uygun değildir: “Hem sabahı sabah edip hem de ders kitabından başka kitapları okumalarına bakıyorum da sen adam olmazsın, diyorum. Kadın dediğin evine yakışır” (Füruzan, 2013: 27).

Yalnız Nahide'nin babası değil o çevrenin erkekleri genel olarak kadının okumasına çalışmasına karşıdır. Yörenin kadınları son derece çalışkan olmasına karşın onların yaptıklarına asla “iş” gözüyle bakılmaz. Üstelik kadının evin içinde “yemek yapan, çocuk bakan, bulaşık yıkayan kişi” kalıbından çıkması fikri de son derece yabancıdır:

“Yengelerim de, halalarım da, karınca gibi çalışan, yoksunlukları yüklenmesini bilen tedirginlik getirecek hiçbir çıkara açık olmayan akrabalarım da, kasabamın insanların çoğu da görmediler, bilmezler denizi. Özellikle kadınlar. Kadınlar, iş kovalamaya dışarılara gitmezler çünkü. Hükümet işi bir büyük kapıdır, kadın kısmı ne yapsın ?” (Füruzan, 2013: 37)

Erkeklerin bu tavrına ne yazık ki kadınlar karşı çıkamamış ve hatta bu kabuktan çıkmak için mücadele eden hemcinslerine karşı aynı safta yer almışlardır. Bu, belki kendi yapamadıklarını yapanlara karşı bir kıskançlık belirtisi, belki de sindirilmişliğin iliklerine işlediğinin bir göstergesidir:

“Oysa ilk etek-ceketimle dört parmak topuklu ayakkabımı giyip Eğitim Müdürlüğü'ne gittiğim gün çarşı kahvesinin önünden geçişte utancımından adımlarım karışmıştı. Biliyordum eleştirilerin başlayacağını gece gidilecek evlerde.

‘Şehir kesimine özendi istasyoncunununki... Yürümesi falan açıldı saçıldı’ diye.

Gözdağıydı, kadın kısmınaydı sözler. Kadınlar da katılırdı, uzun uzun konuşulurdu. Oysa biz okul dönüşleri unutulmuş bir şeyi alıp iletendik mutfağın eksigiine” (Füruzan, 2013: 43).

“*Ah, Güzel İstanbul*”da hayat kadınlarının hikâyesi tüm gerçekliğiyle anlatılır. Cevahir, daha on üç yaşındayken evden kaçmıştır. Çünkü üvey annesi ona çok kötü davranır, yemek vermez, devamlı hakaret eder, iş yaptırır. Babası ise bütün gün çalışır, akşam eve döner. Üstelik kızı, on üçündeyken evlendirmeye kalkarlar. O da çareyi kaçmakta bulur. Bir kamyonu atlar ve İstanbul'a gelir. Sonra da yolu Zürefa'daki geneleve düşer:

“Evet, bizim kasabanın şosesinde yürümüşüm akşama dek. Yemek dolabını kilitliyordu analığım. Sandığın üstünde aç oturuyordum. Okutmadılar da beni. Evlen dediler. On üçümdeydim. Babam bahçelere çapaya, tutmalığa giderdi. Analığım mutfakta ilenirdi her gün. Kız kekre, kız gözü yaşlı, kız teneşire gelesice, kız yüzü gülmez, kız taşları sodayla ov dedim. Sabun bizim nemize? Senin boğazını doyurmaya güç mü yeter ?” (Füruzan, 2013: 121)

Cevahir, kamyona bindikten sonra masumiyetini kaybedeceğini anlar, nitekim ilk günü olmasa da ona dokunan ilk adam o kamyoncudur: “O zaman anlamıştım ki kamyona bindiğimden beri çocukluğum, sandığın üstündeki bekleme günlerim bitti. (...) O günün gecesini ve sabahı bana dokunmadıydı” (Füruzan, 2013: 122).

Cevahir, geneleve düştüğü ilk zamanlar kendisine öğretilenleri, tembihleri unutup, acemiliğini ortaya koysa da o da zamanla diğer kadınlar gibi olmaya, orada olmanın gerektirdiklerini yapmaya alışır:

“İlk odaya kapandı, isini çabuklaştırmak için öğretilen yöntemleri uygulayamamış, istemediğine zorla verilmiş genç bir gelin sabırla ilk müşterisinin önünde kolları kavuşuk durmuştu öyle.

‘Cahillik ya, cahillik... Alışsın şekerim erkeğe. Fark etmezsin sonunda. Bir hafta yeter. Bir hafta dişini sık, sonra güler geçersin. Napalım böyle de yaşanır göreceksin.

Alışmıştı Cevahir, ötekiler gibi deli gülmeleri, küfürleri, hızlı iş görmeyi öğrenmişti” (Füruzan, 2013: 123).

Cevahir, her ne kadar “ötekileri gibi” olsa da yine de onlardan farklıdır. Mesela; onlar kadar çıplak durmak istemez: “Cevahir, ötekiler gibi işine başladığında iyice çıplak durmazdı. Kara jarse gömlek giyip otururdu, seyredenlere karşı. Kastamonulu Melahat, Leman, Sıdika, Güllü Saime, Nazlıca, Tombul Rukiye filan sadece bir donla dururlardı akşama dek” (Füruzan, 2013: 106).

Kâmil’in ilk gelişiyse Cevahir, başka duygular içine girer. Kâmil’in ondan soyunmamasını istemesi, bakışları yüzünden Cevahir -herkesin kendilerinden utandığını bildiği halde- Kâmil’in kendisinden utanmamasını ister:

“Cevahir, Sarı Kâmil’le gömleğini çıkarmadan susku içinde yatıp kalktığı, yokuşu, plak satıcılarını, çıkıp geldiği sılasını düşündüğü gün, Zürefa’nın tatlı satıcılarını, tavla seslerinin şenlendirdiği kahveleri, yabancı olduğu İstanbul’u görüp geçip çalıştığı bu eve gireli, yıllar olmuştu. Ama başkalarının onlardan utandığını öğreneliyse daha çok. Sarı Kâmil’in gelip gittiği ilk gün, Sarı Kâmil’in ondan utanmasını istememişti” (Füruzan, 2013: 113).

Patronları Semahat zaman zaman o evden çıkıp gelin olan bir kızın resmini gösterdiğinde kızlarla toplaşır gülerler, bir türlü gerçekliğine inanmadıklarından, bu yoldan kimsenin telli duvaklı çıkamayacağını bildiklerinden, o resimle eğlenirler.

Ancak, Kâmil geldikten sonra o resim ortaya çıktığında kahkahalara boğulan Cevahir gülümsemez bile:

“İşte sözün orasına geldiklerinde Cevahir’in katıldığı gülme nöbetleri başladı. Birinin tuttuğu, birkaçının birlikte baktığı resimdeki gelinle damadın görüntüsü gülmekten kısılan gözkapakları arasında inceler, ak kara iki leke, çizgilerinden kopar, yok olurdu.

Cevahir gülmemiştii o gün resme bakarken” (Füruzan, 2013: 112).

Cevahir, kendisine bile yabancı olan bu halini üstünden hemen atmak zorundadır. Çünkü onun yaptığı iş, böyle duygusallaşmalara, durgunlaşmalara izin vermez. Cevahir, Kamil’i de geçmişe bırakmak ve orada çalışan tüm kadınlar gibi, kendisi gibi geçmişi hiç hatırlamamak durumundadır. Orada çalışan kimsenin Cevahir de dâhil mutlu bir geçmişi yoktur, hatta geçmişleri onları bu noktaya getirmiştir. Dolayısıyla geçmişi hatırlamak onlara yalnız daha fazla acı verecektir. Onlar da geçmişi unutmayı seçerler, utanmazlıkları yerleştikçe bunu yapmak daha kolay olur. Utanmamanın ve unutmanın yolu ise bu kadınların kendisini önemsememesinden geçer. Bu da onlar için kolaydır. Çünkü birileri için önemli olsalar şu an bulundukları konumda olmazlar. Bu sebeple kimsenin önemsemediği bu kadınlar için kendini önemsememek de utanmamak ve unutmak kadar kolay olur:

“Kendisine yabancı, durumuna aykırı duyguları iki gün sürmüştü. Yaşadıkları düzende acı duymamanın çıkar yolu geçmişi ve geleceği unutmaktaydı. Geçmişleri hepsinin umutsuzluk, dengesizlik doluydu. Bir düşüncüyü oluşturup, bir görüntüsünü bile kıvançla anamadıkları geçmişlerini düşünmemeyi, utanç duygularını yitirdikçe kolaylıkla beceriyorlardı. Çocuk yaşlarında, harcanmaya, yok sayılmaya öylesine alışmışlardı ki bu artık zor değildi. Kendilerini önemsememek, zamanla utanmayı kaldırıyor ortadan, yerini ürkeklik alıyordu” (Füruzan, 2013: 114).

Cevahir, normal haline dönemeye çalışır, başarır da yine eskisi gibi içten olmayan gülmelerine, küfürlerini savurmaya döner. Ancak bu sefer de eski halinden de beter bir utanmazlığın içindedir. Sanki böyle yaparak Kâmil’in kendisinde yarattığı duygusallığı unutmak ne olduğunu, kim olduğunuysa iyice aklına kazımak, böylece boş hayallere kapılmamak ister:

“Yokuşta işe başladığından bu yana görülmemiş bir utanmazlığı yaşıyordu Cevahir.

Utanmazlığın en ucunu zorluyordu. Gittikçe öyle aşırılıklar bulmaya başlamıştı ki!

Semahat Abla bile dayanamayıp patronluğunu takınarak engel olma gereğini duymuştu. ‘A kızım Cevahir, bizim yaptığımız iş malum malum olmaya ya, seninki pek yakışksız kaçmaya başladı. Bazı adamların önce bayılarak baktığını, sonra senden korkup çekildiğini anlamıyor musun? Nazlıca’nın meme numarasını kınarken... Vallahi diyecek söz bulamıyorum sana!’ demişti’’ (Füruzan, 2013: 119).

Cevahir’in bu hali Kâmil’in tekrar gelişine dek sürer. Kâmil ikinci kez geldiğinde Cevahir’i oradan çıkarmak istediğini, hatta ona nikâh kıyacağını söyler. Cevahir, önce kabul etmez, Kâmil’in onun yaptığı işi başına kakmasından, bir kahkahasında, yersiz bir lafında ortada bırakılmaktan duyduğu korkuları dile getirir. Ancak Kâmil onu ikna etmeyi başarır ve Cevahir’i Zürefa’dan çıkarır: ‘‘Cevahir, Kamil’le çıkmış, onun götüreceği yere gitmiş, ama yokuştan inerken ayrı yürümüşlerdi. Bunu böyle istediğini Kamil’in uzun, çabuk adımlar atmasından anlamıştı Cevahir. Anlayınca da Kamil’in arkasından inmişti’’ (Füruzan, 2013: 123). Aslında bu küçük sayılabilecek ayrıntı bile Kâmil’le Cevahir’in ilişkisinin bir noktada olmazlığını ortaya koyar. Kâmil nikâh kıyacağını söylediği Cevahir’le yolda yan yana bile yürümek istemez bundan utanır. Nitekim üç yılın sonunda hâlâ nikâh kıymayınca Cevahir artık ümidini yitirir. Yine de Kâmil’e değil kendine kızar. Kâmil parasız kalınca bile Cevahir’in boynundaki altına göz dikmemiştir:

‘‘Beni nikâhlayaydı daha kolaylardı her bir şeyi gibime geliyor. Ömrünü benle geçirir derdim. Vay benim Cevahir’i helalinden karı yapmaya yakıştıramayan canım Kamil’im. Senin de tek dikili ağacın yok ya ben misali, ama erkeksin, öfkелendiğinde başkaldırırsın. Benim hıncım kendime geçer anca. İşsiz, tütünsüz kaldığında boynumun altına el vurmayan Kâmil’im’’ (Füruzan, 2013: 125).

Kâmil’in yine sefere çıktığı bir gün artık o evde kalmasının bir anlamı kalmadığını, Kâmil’in onunla asla evlenmeyeceğini düşünen Cevahir gitmeye karar verir. Ancak bu sandığı kadar kolay olmaz. Kurduğu düzen, gitme fikrine galebe çalmaktadır. Cevahir, en ağır düşüncelerle artık kendisini kandırmanın gereksizliğine inanır: ‘‘İnanma gördüklerine Cevahir, diye düşündü. N’olabilirmiş iki çaput serip bir sedir kurmuşsan! Bil artık cahil, Kâmil öylesine zorlanıp söküp aldığı Zürefa Sokağı’nın orospusunu niye nikâhsız tutup duruyor’’ (Füruzan, 2013: 124).

Evden çıkıp bir daha dönmeye kararlı olan Cevahir, Zürefa’ya da dönmeyecektir. Bu kadar zaman sonra yeniden oraya dönmek, yeniden aynı utanmazlıklara alışmaya çalışmak Cevahir için ölümden de beterdir. Bunu iyice

kendisine hissettirmek isteyen Cevahir, Zürefa'ya ait bütün korkunç, iğrenç görüntüleri, hayalleri önüne sererek adeta bir buhrana kapılır:

“Bunu düşünür düşünmez Cevahir artık geri dönemeyeceğini anladı.

Üşenmeden umutsuzluğunu dipsizleştirecek geçmişindeki olmaz görüntüleri bir bir çıkardı. Unutuldu sanılan her şey pırıl pırıl yığılmaya başladı belleğine.

Çok ayaklı titrek duyurgaçlı böcekler yokuşun altından, yerden dizi dizi sert kabuklarıyla takırdayarak kirlilik yaya yaya, çevresine doğru birikiyorlardı. Çıplak etlerine yürüyorlardı Cevahir'le arkadaşlarının. İçinde kocaman bağırmalar yankılanmaya başladı. Sessiz dudaklarından çıkmayan bağırmaları düzenli hazırlanmasına engel olmuyordu. Eski bölmesine girip çıkan erkeklerin irinli akıntılarla dolu bir yüzey içinde çalkandığını görüyordu.

Nazlıca memesinin ucundan akan kanı dindirmek ister gibiydi. Cinnet dolu kahkahaları kanın acımasızlığını yok ediyordu. Erkekler yan yana sıralanmış eski yırtık kâğıt paraları sallıyorlardı. Dişleri döküktü. Dudakları dişetleriyle karışıyordu.

Kilisedeki atkestanesi ağaçları kupkuru, suyu çekilmiş toprağa yaslanarak ölüyorlardı” (Füruzan, 2013: 127-128).

Köprüye doğru giderken yavaş yavaş Cevahir'in sonu anlaşılır: “Sahipsizim canım, diye konuştu kendi kendine, var mı bundan ötesi!” (Füruzan, 2013: 130) “Bundan ötesi”nin olmaması, kapıldığı bu buhran, kimsesizliği, gidecek hiçbir yerinin olmaması, geçmişi, Cevahir'i denizin kıyısına kadar götürüp, kendisini boşluğa bırakıvermesine yeter:

“ ‘Rezil rüsva olmuşum canım ben’ dedi.

O günkü ikinci konuşması oldu bu kendisiyle. (...)

Serinlik koyu mavilikle birlikte artıyordu gittikçe, kunduralarını çıkardı, bir an ardına baktı, kısacık.

Gövdesini boşluğa verdi verdi...” (Füruzan, 2013: 131).

Cevahir yaşadığı hayattan öylesine bıkmıştır ki suya atlamadan önce ardına kısacık bir bakış atar. Uzun uzun izleyip görmek istediği hiçbir şey yoktur. Yine diğer hikâyelerde olduğu gibi Cevahir de elindekiyle, yani Kâmil'in yanında yaşayıp gitme düşüncesiyle yetinmez. Daha fazlasını, nikâhlanmayı ister. Bir bakıma, bir kadın olarak hele de genelevden çıkmış bir kadın olarak ortada kalma, o hayata geri dönme kokusu yaşaması ve bir hayat kadını da olsa “kapatma” olarak yaşamanın ağırlığını duyması

anlaşılmaz değildir. Ancak hikâyede Kâmil'in onu terk edeceğine dair bir ifadeye rastlanmaz. Yine de üç yıl geçmesine karşın Kâmil'in Cevahir'e nikâh kıymaması Cevahir'i de okuyucu gibi bir açmaza sürükler.

Zürefa Sokağı'ndaki diğer kadınlardan hakkında en çok şey bilinen isim Nazlıca'dır. O Erzurumlu'dur. Nasıl olduysa İstanbul'a gelmiş, hizmetçilik yapmaya başlamıştır. Ancak ‘‘Haraç’’taki Servet gibi Nazlıca da evin beyinin tacizine uğrar. Sonra da bir otelde basılarak ilk karakola gidişinde vesikalanır. Nazlıca onu hayat kadını yapan şeyin bu vesika olduğunu, o olmasa bir şekilde çabalayıp bu yola düşmeyeceğini söyler. Ancak o, ne evin beyinin tacizine ne de otel odasında basılacak şeyler yapmaya hayır demeyi bilmiştir. Şu halde her şey olup bittikten sonra bunu söylemesi inandırıcı değildir:

‘‘İlk geceydi şekerim: Nasıl oldu anlayamadık? Hadi oradan apar topar karakola. Ayaz mı ayaz! Üstte bir kaşkorse fanila, altında tergal etek. Hizmetçi durduğum evin hanımından yadigâr. Aman hizmetçilikte mıncıklan, otelde mıncıklan, verdiler vesikayı tamam... İlk hatayı görmezden gelip gözdağıyla yetinseler, belki açlık maçlık bu yollara düşmemeye gayretlenir insan. Vallahi gayretlenir! Çünkü etlerimin çürüyüp döküleceğini sanıyorum geceleri. Gördüğüm düşlerin hepsi kötü. Arsızlıktan başka çıkar yolumuz yok bizim. (...) Hizmetçilikte de namusumuzla tutmadılar ki duralım... Evin beyi yılmış. Yorgunluktan kapı diplerinde uyurum. Ömrümü karakoldakilere anlattım. Öbür kızlar sus pus. Onların ilk baskını değilmiş meğer, ne bileyim? Alışkanlıkları varmış, ne bileyim? Bekçi önümde oturup demez mi, ne vardı Erzurum'dan öteyi istemekte, diye? Memleketimizin suyu gibi, havası gibi var mıdır, diye? Onun da Erzurumlu olduğunu duyunca ağlamayı kestim. Duvarın kuytusuna verdim kendimi. Alınan fotoğrafımı sonra gördüğümde şaşıtm. Nasıl ihtiyar oluvermişim bir gece içinde? Çökmüş gitmişim’’ (Füruzan, 2013: 110).

Zürefa'daki kadınlar burada para kazanabilmek için utanmazlığın en son noktasına kadar varırlar. Onlar için artık utanmak diye bir kavram kalmamıştır. Üzülmek, dertlenmek ise asla düşünülemez. Çünkü yaptıkları işte utanmak, üzülmek onların daha fazla şey hissetmesine, hayatlarının daha da çekilmez hale gelmesine neden olacak duygulardır. Bu kadınlar da tüm bu duyguları yok sayarlar, onlar için oraların en ünlü şarkısını anı olarak seçmekten öte bir hisse yer yoktur:

‘‘Bir dilenci arsızlığı edinmenin türlü yolları yaşanırdı Zürefa Sokağı'nda. Bir orospu için, kahrılanmak, ilenmek, kendi dışında kalan. Ayrıntıları seçmek, bu da umutsuzluğun en koyu noktasıydı. Çünkü etini duyardı. Etin cansız hale getirilmemişiyle

bu işi sürdürmek olmazdı. Harcarnak, boyanmak, gülmek, taksilerde gezmek Zürefa Sokağı'nda çalışmaya başladığı günlerde, yokuşun en ünlü şarkısı neyse, onu kendine anı olarak edinmekten öteye duygulanmak yoktu burada. Gevşemiş gıcırdayan iskemlelerde seyirlik durumu alıp oturduğu andan sonrası işti. Kalçaları, göğüsleri, bacakları, kolları sererek aldırmazlıkla kullanmanın başladığı saatlerde çoğunluk, ‘Ah canım, şansım olsa anam beni erkek doğururdu,’ diye sıkılıp geçivermekti’’ (Füruzan, 2013: 114).

Ne kadar arsız da olsalar onların en sevdiği şey giyinmektir. Kadınlıklarını soyunarak değil giyinerek duyumsarlar. Öyle ki bu çıplaklık olmasa yaptıkları “iş” bile daha kolay olacaktır onlar için:

“Giyinme saati işlerinin bittiğindeydi. Öylesine giyinmeyi severlerdi ki! Güllü Saime, ‘Vallahi şu işin çıplak dolanma zorluğu olmasa daha kolayına gelecek orospuluk insanın. Çıplak geze geze insan memesini, kıcını unutuyor. Giyinip de çıktım mı, işte şimdi kadın oldum diyorum,’ derdi’’ (Füruzan, 2013: 106).

Bu kadınlar buraya düşmelerindeki ana sebep olarak kendilerini görürler. Daha fazlasını istemeye hakları olmadığını düşünürler. Çünkü hemcinsleri için en utanılacak işi seçtiklerini bilirler. Gülmeleri çoktur, ancak içten değildir. Geçmişlerini asla düşünmezler, çünkü muhakeme yapacak halde değildir hiçbirisi. Hepsisi yaşadıkları hayattan bezmiş, öylesine yaşamaktadır:

“Gülmek yerli yersiz hepsinin alışkanlığıydı.

Yılgınlığı öylesine edinmişlerdi ki zamanla unuttur olmuşlardı geridekilerini, onları buralara sürüyen nedenleri. Daha fazlasını istemek nelerineydi şimdi. Kadın kısmı için en utanılacak işi seçmişlerdi. Onlara öyle geliyordu ki bu ayıbı seçmeleri kendi yüzlerindendir.

Gelenle gidenle karanlık sinmiş yatağa duygusuz cilvelenerek çıkıp inmek, her durumda aşırı benzetmeler yapmak. Ardından kahkahalarla gülmek, iş bittiğinde kentin içlerinde dağılıp gitmek’’ (Füruzan, 2013: 107).

Henüz çocukluklarını atamadan bu yola düşmüş olan kadınlar yine de hepten umutsuz değillerdir. Arada gezerek, alışveriş ederek, oradan kurtulacaklarını ümit ederek kendilerini oyalarlar. Ne kadar büyük bir günahın içinde olurlarsa olsunlar dua etmekten de geri kalmazlar. Fakat affedilmez günahkârlar olduklarının farkında olduklarından cehennem ateşini düşünmeleri bile içlerini yakar:

“Kadınlıklarının çocukluk çizgisinde başlamış olmasından ötürü günün birinde bir göz oda edinecek parayı biriktirip elbette buradan kurtulacakları düşüncesine sarılıp

kötücül duygularına engel olurlardı. Çok sıkıldılar mı da taksilere binip gezmeye giderlerdi, Kapalıçarşı'dan alışveriş ederlerdi. Yeni Cami'nin oradan, akşam simitlerinin satıldığı saatlerde geçerken minarelere bakıp içten yakarı dolu bir dua sessiz dolanırdı yüreklerinde. Bağışlanmaz günahkâr olmanın getirdiği üstlenmeyle yanan cehennem ateşlerinin onmazlığı kavuruyordu içlerini” (Füruzan, 2013: 118).

Aslında buradaki kadınlar manevi âlemdeki sonlarını bildikleri gibi maddi âlemdeki sonlarını da çok iyi bilirler. Onlar, her ne kadar Semahat Abla tersini söylese de buradan telli duvaklı çıkamayacaklarının farkındadırlar. Şu halde önlerinde iki seçenek vardır. Ya Semahat Abla gibi kazandıklarıyla bilezik, altın alıp yaşlılıklarını garanti altına alacaklar ya da bunu becerememiş geçkin meslektaşları gibi “Eskici”yi boylayacaklardır:

“Bakmışlardı birlikte patronlarına. Kolundaki altın bileziklerin şangırtısı biriken öfkelerini dağıtmıştı. Nazlıca, Cevahir'in yanağına uzanıp öpmüştü. ‘N’olucak, be! Ben geçmişimi filan takmıyorum. Artık bizi burdan, telli duvaklı kimse de alamaz ya. Alsa da iki gün sonra kafamıza vurur. Bizim gelmişimiz geçmişimiz hepsi bu işte. Ya abla gibi akıllılık edip altına çevireceğiz işi, ya da yokuşun altındaki caddenin ötesinde türbede kırk beşlik olunca bulgura kaşık atıp iki buçukluğa eyvallah diyeceğiz” (Füruzan, 2013: 111).

Nazlıca’nın ikinci yol olarak söylediği Eskici ise Zürefa’daki kadınların yaşlandıklarında para biriktirmeyi başaramamışlarsa ölümden önceki son duraklarıdır. Buradaki kadınların yaşamına tezin “Yoksul İhtiyar Kadınlar” başlığı altında yer verilmiştir.

Eskici’deki kadınların yaşamı öğrenildikten sonra Cevahir’in ölümü seçmesi çok da yadırganmaz. Çünkü Zürefa’dan sonra düşülecek son yer olan Eskici’deki yaşam bir insanın maruz kalabileceği en sefil yerdir.

Füruzan geneleve düşen kadınların buraya düşüş yollarından, genelevdeki hayatlarına ve buradan da en son noktaya kadar her durumlarını oldukça gerçekçi anlatmıştır. Öyle ki o evden çıkmış Cevahir’in yaşamı bile öğrenilir. Her durumda çıkmaza düşen ve her hamleyle öncekinden daha beter bir yere gelen bu kadınların “kurtuluşları” imkânsız gibidir. Onlar için “kader” deyip üzülme ise kolaycı bir tutum olur. Çünkü o son noktaya varmadan ya da vesika almadan kurtulmak için hiçbir mücadeleye girmedikleri ortadadır. O halde gökten bir kurtarıcı inmesini beklemek de mantıksızdır.

Gönül Hanım, “*Günübirlik Adada*” hikâyesinin zengin hanımıdır. Gönül Hanım, “Yirmi sekiz otuz yaşlarında görünen, oysa, kuşkusuz daha artık yaşta bir kadın”dır.

Gönül Hanım, yanında çalışanlara karşı her zaman iyi davranır, hatta Cennet’i fazlaca yordukları için çocuklarını bile ikaz eder: “Uslu durun diyordu, kızı rahat bırakın, o burada olmasa kendi kendinize oynayacaktınız ya, bırakın güneşten yararlanın” (Füruzan, 2010: 152).

Gönül Hanım, bu kadar ince düşünceli bir işveren olmasına karşın çalışanlarının onun evin hanımı olduğunu her an hatırlamaları için gereken mesafeyi koyan ve buna göre davranan bir kadındır:

“Has ipeklilerden yapılmış akşamüstü giyimleri, taşkınılığı korseyle engellenen kalçaları, deniz, uyuma, konukluk, yürüyüş saatlerinin dışında çoğunlukla telefonla konuşan. Arasız bir gülümseme, gözlere ulaşmayan, salt dudaklarda kısıtlanmış. Davranışlarında anlatılamaz bir uyum, yumuşaklık, yakalanmaz anlamlarla değişen bir yüz. Yanında çalışanların söylediklerini, sigaranın biraz kalınlaştırdığı sesiyle. ‘Ya öyle mi, ya öyle mi!’ diye dinleyen. Ve bu ‘ya öyle mi’lerin ne demeye geldiğini çıkaramayan kişinin (Madam Tasula, Cennet, Bahçıvan Recep ya da Ramize) tedirginliğini sezerek hanımlığını incelikle, güvenle tartan Gönül Hanım” (Füruzan, 2010: 143).

Gönül Hanım, “*Su Ustası Miraç*”taki evin hanımı gibi çalışanlarının yediğinden içtiğinden kısmaz. Ancak:

“Hepsi dertlidir, hepsi. Ben tek başıma neye yetebilirim. Recep olmasa şu küçük kıza yol vermek kolay. Öylesine bir bahçıvanı o paraya bulmak güç. Recep de tedirgin. Ne isterler anlamıyorum. Yiyecek içecek burdan. Böyle şeylerde sıkılmak aklıma bile gelmez. Aşağılık bir davranıştır. Öylesi bana yakışmaz. Olabilecek her şey için fırsat tanıyorum keşke hepsine yetişebilsem” (Füruzan, 2010: 154).

sözleri dikkate değerdir. Güneşten faydalanmasını bile düşündüğü Cennet’i yalnız Recep’in tanıdığı olduğu için kovmaz, yoksa Cennet’in, kadının gözünde hiçbir değeri yoktur. Üstelik Recep’in kıymeti de yaptığı işe karşılık az para almasıdır. Hâlbuki Cennet’in annesinin hasta olduğunu bilir ancak belli ki bu durum onun umurunda değildir. Bunun yanında bu insanların dertli olmasına şaşar. Onların gerçek isteklerinin farkına varamaz, yalnız paranın, karın doyurmanın her şeye yeteceğini sanması onlarla empati kurmadığını, bunu hiç denemediğini düşündürür. Bu zengin kadın açısından, onların onurlu bir iş hayatı sürmek istedikleri için, birinin yanında

çalışmaktansa işçi olmayı istemelerinin, aynı yaştaki çocukları okula giderken, hasta annelerinin tedavi masrafları için on beş yaşında çalışmak zorunda olmalarının hiç önemi yoktur. Hâlbuki Gönül Hanım eğitilmiş, zengin bir kadındır. Ancak yanında çalışan insanların yani bir bakıma toplumun sorunlarıyla ilgilenmektense, vaktini güneşlenmekle, yüzmekle, uyumakla geçirmeyi tercih ederek bir burjuva tipi çizer.

Yine aynı hikâyede yer alan Madam Tasula, Yahudi bir hizmetçidir. Madam Tasula drahomasını biriktirmek için önce tezgâhtarlık yaparak iş hayatına girer: “Ben on beşimde Yani’yle Burgaz’da sözlenince, drahomamı tamamlamak için Beyoğlu’na Lazzaro Franko’ya tezgâhtar durmuştum” (Füruzan, 2010: 139). Sevdığı adam ölünce de annesine bakmakla yükümlü olduğu için çalışmaya devam etmiş, üstelik bir ev satın alacak kadar para biriktirmeyi başarmıştır:

“Ben cumartesi Adada kalmam, Kınalı’ya geçerim. Eskiden, Yani ölmeden önce, Teşvikiye’ye de bakardım. Yani Yüksekaldırım’da iş tutardı. Akşamları Senantuan’ın orda buluşurduk. Şimdiyse mamamla olmalıyım. Çok yaşlandı. Eh Kınalı’da evimiz de var” (Füruzan, 2010: 142).

Madam Tasula’nın son derece neşeli, biraz da pervasız denebilecek bir kadın olduğu, “Deminki kahkahalarla gülmesindeki gevşek, utanmazca sesiyle konuşuyordu.” (Füruzan, 2010: 141) cümlesinden de anlaşılmaktadır.

Çalışkan bir kadındır, “Haraç” hikâyesinde yer alan kendisiyle benzer mizaçtaki Şehime Hanım gibi devamlı dedikodu yapıp, şartlarından şikâyet etmez, aksine evin hanımından memnuniyetini dile getirir. Üstelik aslında kendisine yardımcı olması için işe alınan Cennet’e de hiçbir zaman ağır işler verip, işini zorlaştırmaz. Yeri geldiğinde Cennet’in yapacağı işleri yapar ve bunu mesele haline getirmez:

“-Kahvaltıyı siz mi hazırladınız Madam Tasula? dedi Cennet. Ben unutmuşum. Dalmışım.

Madam Tasula, Enver Efendi’ye tek tek sayarak verdiği paralar bitince, zararı yok anlamında gelecek bir omuz silkmesiyle güldü Cennet’e” (Füruzan, 2010: 166).

Bir genç kızken sevdiği adamla evlenmek için çalışmaya başlayan Madam Tasula, hayatı planladığı gibi gitmese de hayata küsmez, neşesinden ve pozitifliğinden de bir şey kaybetmez.

“*Kış Gelmeden*” hikâyesindeki Mehlika, kız kardeşi Ayten’in deyişiyle: “terbiye meraklısıdır, hanımdır.” Anne ve babası ölen üç kardeş Mehlika, Ayten ve Alişan Mehlika evlenince birlikte yaşamaya başlarlar. Mehlika kardeşlerini de evlendiği adamın evine getirmiş olduğu için hem Ayten ve Alişan’ın manevi sorumluluğunu kardeşlerine karşı, hem de onların çıkaracağı masrafların sorumluluğunu kocasına karşı sürekli hisseder: “Ablası evlendiği ilk yılda edindiği her şeyden, her durumdan sorumlu olma ezikliğiyle iç geçirir” (Füruzan, 2010: 205). Böyle hissettiğinden olsa gerek, Mehlika her şeyi kabullenir, onun bir şeyden şikâyet ettiğini gören ya da duyan olmamıştır. Değil içinde bulunduğu şartlardan, kadınlık duygusunu yitirmiş olmaktan bile yakınmaz:

“Yaşamındaki kadın olmanın ayırıcı özelliği ilkten coşturucuydu. Şimdiyse her şey gibi yıpranmış, cansızlaşmıştı. Karı-koca olma gereğine dönüşmüş şeyler sevindirici değildi artık. Bundan hiç yakınmıyordu. Böylesi dinlendirici bile sayılırdı bir kadının yönünden” (Füruzan, 2010: 180).

Mehlika hissettiklerini öyle içine atan bir kadındır ki söylediği şarkılar bir yakınma gibi duyulur ancak bu yakınmalarda bile Mehlika’nın yaşadığı her şeyi bir “yazgı” olarak gördüğü anlaşılır: “Bu şarkılar Mehlika Ablasının yakınmaları da sayılabilirdi. Şarkı söyleyen birinin iştene verdiği duygu çoğunluk ya neşe ya hüzn olurdu. Oysa ablası bitmez engellerin dokuduğu bir yazgının öyküsünü dillendirirdi söylediklerinde” (Füruzan, 2010: 197).

Mehlika, her şeyi kaderin getirisi olarak gördüğünden ne yoksulluklarına ne kocasıyla arasındaki sevgi bağının giderek yok olmaya yüz tutmasına karşı çıkar, hatta her durumda insanın elindekine şükretmesi gerektiğini düşünür:

“Ben de sen gelmeden Namık’a, bu yaz bir yere gitsek diyordum. Ne bileyim... Bursa, Gemlik, Yalova filan gibi. Baharı, yazı artık penceredeki saksılarda görmekten sıkıldım. Sevincimiz aramızda salt bir yemek oldu çıktı. Bilir misin ay başında pirzola getirir Namık, dört kalem eti kızartırken bönce bir sevinç alır beni. Dedim ya, artık iyi şeyler yiyince sevinen insanlarız. Enişteni de kınama. Başka erkeklerden farkı yok ki. İster istemez birlikte oturacağız. Neyse buna da şükür değil mi?” (Füruzan, 2010: 213).

Mehlika öylesine pasif bir kadındır ki kocası yıllar sonra dönen kardeşinin daha geldiği ilk gün o evde kalamayacağını söyleyince bile buna karşı çıkmaz:

“-Enişten diyor ki, burada kalamaz, diyor. Onca olan bitenden sonra, Alişan hiç akıllanmamış. Har vurup harman savurmuş. Biraz para ayırabilirdi zor günler için, diyor. İşte öyle. Ben ne bileyim” (Füruzan, 2010: 217).

Mehlika, belki de hiçbir şeyi sorgulamadığından, kardeşlerinin yalnız giyim kuşamını temiz tutup, karınlarını bir tas yemekle doyurup, kalacak yer sağlamış olmakla onlara karşı sorumluluğunu yerine getirmiş olduğunu düşünür. Ancak onlar ne hissedерler, ne isterler, hayalleri nedir? Bunları sormaz, bunlarla ilgilenmez. Bu durumun sebebi, Mehlika’nın kendi isteklerini bile sormayan bir kadın olması ya da onları evliliğinin başından beri yanlarında olduğu için zaten varlıklarını yeterince hissetmesidir:

“Onlar, gençliğini, taze gelinliğini duyurmamışlardı Mehlika’ya. Ayten barlara düşmüştü. Arada bir o ‘kötü yol’ dedikleri şey durmadan süpürdüğü kapı önlerinden daha sıcak bir görünümle çiziliyordu gözlerine. Yine de işin ucunda kotarılması gereken namustu. Namusun tanımlanması da annesinden bu yana direktmemektir. (...) Haylazdılar. Bir işe yaramıyorlardı. Niye yetinmiyorlardı?” (Füruzan, 2010: 215).

Mehlika kardeşlerinin isteklerini, hayallerini fark edemediği, anlayamadığı gibi kocasının, kız kardeşi Ayten’e olan ilgisini de fark edememiştir: “Mehlika Ablası didinmekten olanları seçemiyor belki” (Füruzan, 2010: 198). Ancak Ayten’in aşık olduğu adamla kaçmasına karşı çıkmaması ve hatta ona bu konuda yardım etmesi ve bunu yaparken Ayten’in güzelliğini düşünmesi kocasının ilgisini fark edip sessiz kaldığını düşündürür: “Gençliğin, güzelliğin parlamasından gelen ürküntüye mi yenilmişti Ayten’in yollarken. Hiç düşünmek istemezdi bunu” (Füruzan, 2010: 221).

Pasif, her şeyi kabullenmeye hazır, sorgulamayı bilmeyen bu kadın, yıllar sonra Alişan çıkıp geldiğinde onun anlattıklarını, geçen yılları düşünür ve ilk kez bir şeylere karşı çıkmaktan bahseder: “-Ne bileyim, asıl karşı konacak baştan beri buydu asıl...” (Füruzan, 2010: 222).

Mehlika yıllar sonra kardeşinin gelişiyi sarsılır ve bütün hayatının bir muhasebesini yapar. Yaptığı yanlışları bir bir düşünen kadın ilk kez bu kadar cesurdur. Kocasının kendisini sevmediğini bildiği halde onun yüzünden iki kardeşini de yitirmiştir. Dikiş dikip evin geçimine katkı sağladığı halde kendisini hep işe yaramaz hissetmiştir. Hayatı boyunca gerçek tepkilerini gizlemiştir. Bütün bunları itiraf ettikten sonra o gece Alişan’la birlikte evi terk etmeye karar verir:

“Şimdi yine yolluyoruz seni, git diyoruz. Ne bileyim, hep kendimizi düşünüyoruz demek ki. Oysa düşünülecek ne kalmış. Günümüzü gün edelim derken insanlıktan çıktık. Korkaklıktan sevmediğimiz, sevemediğimiz insanlara gülümsüyoruz. Beni yatak odasına çağırıp ‘kardeşin bizde kalmaz’ diyen adamın bağışlanacak yanı var mı? Beni sevdiğini de söyleyemezsin Namık’ın. (...) Bir işe yaradığımı hiç duyurmadılar yakınlarım bana. Bunu sen geldiğinden beri fark ediyorum. İyi insan diye görünmek, bizim için hile yapmakmış. Sana gitmelisin dediğimde anlamaya başladım” (Füruzan, 2010: 225).

Kardeşi, ablasının aldığı karara da söylediği sözlere de bir türlü inanamaz. Öyle ki yılar önce bırakıp gittiği ablasıyla bu sözleri söyleyen kadının aynı kişi olduğu konusunda bile tereddüt yaşar: “Delikanlı böylesine değişmiş olan kadını karanlığın içinde arandı. Göreceği kişinin hiç tanımadığı biri olacağı ürküntüsü belirmişti kafasında” (Füruzan, 2010: 226).

Mehlika kararlıdır, kardeşlerini anlamaya çalışmamış oluşunu, onların kaçıp gitmelerindeki payını, Alişan’ın yanında durarak onunla birlikte bir hayat kurmak için mücadele ederek telafi etmeye çalışacaktır. Namık için bile böylesinin iyi olacağını acı bir şekilde itiraf eder:

“-O da yorgun... dedi kadın, sesi sevecendi. Gitmemiz iyi olacak. Yalnız kendi için yaşayacak bundan sonra. Güven içinde emekliliğini bekleyerek. Kış gelmeden o da, biz de yeni düzenimizi kurarız... Mevsimidir, ikimiz de çalışırsak Alişan, kış gelmeden...” (Füruzan, 2010: 226)

Mehlika yıllarını her şeyi kabullenerek, kurulan düzen içerisinde gerçekten bir şey hissetmeyerek geçiren bir kadinken, kardeşinin gelişi onu bilmediği bir hayata adım atmak konusunda cesaretlendirir. Kardeşi gelmemiş olsa, değil evini terk etmek, asla hayatını sorgulamayacak olması da Mehlika’nın hayatın sindirdiği bir kadın olduğunu açıkça ortaya koyar.

Füruzan’ın “Genç Kadınlar” başlığına alınan kadın kahramanları birbirlerinden oldukça farklıdır. İçlerinde zenginler, yoksullar, çalışanlar, okumuşlar vardır. Hayat kadını olarak çalışanlardan, soyluluklarına toz kondurmayanlara, her şeyi kabullenerek yıllarını geçirenlerden, küçücük yeğenlerine olmadık “kurtuluş” yolları önerenlere kadar uzanan bu kadınlar yalnız ortalama aynı yaş grubu paydasında birleşirler. Bu da, Füruzan’ın hikâyelerinde belli temalarda yoğunlaşsa da işlediği kadınlar konusundaki çeşitliliği gösterir.

3.1.4. Genç Kızlar

Bu başlıkta yer alan kahramanlar da yaşları dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Başlıktaki kızların yaşları dışında diğer bir ortak nokta ise alt gelir sınıfına mensup olmalarıdır. Buna karşın lüks yaşamlara özenirler ve bu heveslerine kolay yoldan ulaşmak istemeleri yüzünden bir bakıma kendi sonlarını kendileri hazırlarlar. “*Taşralı*” hikâyesindeki genç kız ve “*Şarkılar Kitabı*”ndaki Nagehan hariç, sonunda ya kötü yola düşer ya da cinsel istismara uğrarlar. Aynı kadere mahkûm olmaktan kurtulan bu iki kızın da eğitilmiş bireyler oluşu tesadüften öte arka planda verilen bir mesaj gibidir.

“*Taşralı*” adlı hikâyede, üniversiteyi okumak için yaşadığı yerden teyzesinin yanına, büyük bir şehre giden genç kızın hikâyesi anlatılır.

Genç kız, annesinden teyzesini çok dinlemiştir. Teyzesi annesinin aksine zengin bir paşayla evlenerek üst tabakaya çıkmıştır. Annesi de fakir ama sevdiği bir adamla evlendiği için ailesi tarafından dışlanır. Ancak kızın annesi yine de ablasını daima anar ve okumak için büyük şehre giden kızını onun yanına gönderir. Genç kız teyzesini tam da annesinin anlattığı gibi bulur. O, “saygın bir hanımefendi”dir.

Genç kız yoksul bir ailenin kızı olduğu için, teyzesinin onun okumak istemesini küçümsediği görür:

“-Demek ki, üniversiteye gitmeye kararlısın. Vallahi kızım ne demeli bilmem. Jale’yi okuttuk da ne oldu. Evlenip gene çocuğu kocaydı, aldığı diploma da süs. Üstelik bizim durumumuz uygundu” (Füruzan, 2015: 29).

Geldiği andan beri genç kız teyzesinin soğukluğunu hisseder. Teyzesi kendisiyle hep üstten ve kuralcı bir tavırla konuşur. Kızın, onun arzu ettiği şekilde yaşamasını ister. Saçlarının kesimine bile karışır. Bu da kızda ters bir etki yaparak onun istediği her şeye karşı çıkma isteği uyandırır. Sadece teyzesi öyle istemediği için saçlarını kısacık kesecektir:

“Onun konuştuğunu, sorgu ünleminden anlıyorum. Sorduğu ne?

Bana bakıyor, gittikçe öfkeli ve yaşlı sanki. Yineliyor.

-Saçlarını kesmeyeceksin değil mi? -Hı, diyorum.

Oysa keseceğim. Hem de en kısa.

Ders kitaplarımı değil, en sevdiğim yazarları alıp elime bir dolu yeri gezeceğim. Dostoyevski'yi, İstrati'yi okuduğum kireç badanalı çıkmadaki kayısıların sessiz karanlıklarını ve su kokusunu hep arayacağım” (Füruzan, 2015: 31).

Annesi, teyzesinin yanındaki yardımcı kız için yolladığı basmayla ilgili, “Sakin sen verme kızım. Teyzen öyle yanında çalıştırdıklarıyla yüz göz olunmasını sevmez, kendi versin” (Füruzan, 2015: 32) diye tembih etmesine karşın sırf teyzesine inat, onun kurallarını yıkmak için hediye yardımı kızı kendisi verir.

Kızın bu tavırda olması normaldir. Çünkü o, doğup büyüdüğü kasabayı, sevdiklerini geride bırakıp gelmiştir. Teyzesi de ona destek olacağına yalnızlığını daha da koyultur. Kendini dışlanmış hissetmesine sebep olur: “Bu en koca kenti yadırgıyorum. Buranın dışındayım” (Füruzan, 2015: 31).

Genç kızın teyzesi, Füruzan'ın hikâyelerindeki neredeyse tüm varlıklı kadınlar gibi otoriter ve kuralcıdır. Öyle ki genç kız böyle bir teyzenin yanında üzüntüsünü bile doya doya yaşayamayacağını anlar: “Taşralı bir kız olmanın buruk acısını bile tattırmaz teyzem bana, anlıyorum” (Füruzan, 2015: 30).

Teyzesi yoksullukları nedeniyle ne kadar onu ve ailesini küçük görse de genç kız geride bıraktığı ailesiyle mutlu bir yaşam sürmüştür: “Annemin öfkesinde inandırıcı olmayan bir şeyler olurdu. Bahçenin arkasında ‘kıkırdaşırdık’. Ablamın gittikçe dolgunlaşan bedeni, marulların bahar tadı, yaşamayı adlandırıyordu” (Füruzan, 2015: 29).

Öyle ki, teyzesiyle olan samimiyetten uzak, yapay konuşmalardan sonra kendisine ayrılan odaya çıkınca yaşadığı yeri anımsatan bir “kekik kokusu” uydurur. “Sonra da ağlayacağım” (Füruzan, 2015: 32) diyerek yaşadığı hayal kırıklığını ve özlemini dışa vurur.

“*Nehir*” hikâyesindeki küçük kızın ablası, köyün ağası olan Yusuf Ağa'nın yanında aşçılık yapmaktadır. Genç kız, on üç yaşındaki kız kardeşini teyzelerinin yanından alarak çalıştığı yere götürür. Eve geldiği andan itibaren de onu değiştirmeye çalışır:

“-Saçlarını sal kız, demişti ablası. Çok belik örme. Ör kalın iki tane bırak sırtına. Başına da örtü koyma. Senden benden başka kim var ki evde?” (Füruzan, 2015: 46).

Kardeşine hiçbir iş yaptırmaz, onun yiyip içip, kanlanıp canlanmasını göze güzel gelmesini sağlamaya çalışır. Sanki kız kardeşini fiziksel olarak bir şeye hazırlamaktadır:

“Sabahları pekmez içiriyordu ablası.

‘İç kız, kan yapar.’

Sonra bir gün, onu hamama soktu, ova ova yıkadı. Saçlarına menekşe kokuları sürdü. Hamamotuyla bacağına tüylerini aldı” (Füruzan, 2015: 48).

Yalnızca fiziksel olarak değil, psikolojik olarak da telkinleriyle kız kardeşinin fikirlerini istediği gibi yönlendirmeye çalışır. Ağanın İstanbul’a giden karısı üzerinden açıkladığı, kadın olmakla ilgili fikirleri önemlidir:

“Ama insan eriyle geçimli olmadı mı her yer zindandır ona. Erkektir her şey. Kadın kişi nedir ki. İnsanın çilelisi. O hem zengin, hem hanımdı. Parmakları elmas, pırlanta döşeliydi. Saçlarını kısa kesmişti. Saç kadının çeyizidir” (Füruzan, 2015: 48).

Yine evin hanımının ağayı beğenmediğini dile getirirken bu konuda kendi cinsini hatalı bulan, küçük gören bir tavırdadır:

“-Yıllar yılı o İstanbul hanımının elinde durdu. Çocuk bile yapmadı. Neden mi? Ağayı beğenmezmiş. Vali kızymış. Babasının kumar derdi, kadın derdi onları buralı etmiş. Her yıl topraktan gelenin çoğu gider onlara. Kısır bir kadın, kadın değildir. Bunu bilisin. (...) Kadın kadın olmayı bilmezse er kişi kadın olanı bulur” (Füruzan, 2015: 49).

Üstelik kızın ablası çelişkiler içindedir. Kardeşi ağadan çekindiğinde: “Daha neler. Sen on üçündesin. O senin deden yerinde adam” (Füruzan, 2015: 46) diyerek onun çocuk yaşta olduğunu söylerken, başka bir konuda: “Ye iç otur, biraz etlen. Seni gören on yaşında sanır. Artık gelinlik kız oldun” (Füruzan, 2015: 48) deyip işine geldiği gibi konuşmakta ve kız kardeşinin kafasını karıştırmaktadır.

Ablanın henüz on üç yaşındaki kız kardeşinin kafasını bu tarz fikirlerle doldurması, onun bazı konularda yanlış fikirlere sahip olmasına, sırf kadın olduğu için pasif bir insan haline gelmesine sebep olur. Zaten ablasının amacı da bir bakıma budur, zira ağaya sunduğu kız kardeşinin pasifliği onun tercih edeceği bir durumdur.

“*Edirne Köpüleri*” hikâyesindeki Zehra Hanım’ın kızı Cibali’de tütün fabrikasında çalışır. Annesi de kaldıkları tek göz odada düğme dikerek aile bütçesine katkıda bulunur. Babasıyla ilgili ise bilgi verilmemiştir. Ancak hayat mücadelesi

içindeki normal bir aile gibi görünen bu ailenin kızıyla ilgili, mahallede birtakım dedikodular fısıldanmaktadır:

“Abe çocukçağızlarım, vardır elbet kadının bir derdi ve düşüncesi. Gitmeyin hep oracığa. Kızı derler olmuş tango. Bir bilmezmiş babası. Zehra hanım kadıncık... Kızının da almayalım günahını. ‘Gençtir, cahildir’ demek kolay, her bir kişiye oldu tango. Biz de olmayalım herkes gibi cahil” (Füruzan, 2015: 76).

Bu noktada daha fazla bilgiye yer verilmeyen Zehra Hanım’ın kızının da bir bakıma “*Benim Sinemalarım*” ve “*Kuşatma*” hikâyelerindeki Nazan ve Nesibe’nin prototipi olarak yer aldığı söylenebilir.

“*Haraç*” hikâyesindeki Şemsitap konakta hizmetçilik yapar. Bu konaktaki kendisinden çok daha küçük olan Servet’le aynı kaderi paylaşır ve evin beyinin istismarına uğrar. Ancak hikâyede Şemsitap’ın bu durumdan muzdarip olmasından ziyade Rusuhi Bey’le eğlendiği ifade edilir: “Şehime Hanım’ın dediğine göre, eskiden Şemsitap sabaha kadar sırtına binermiş Rusuhi Bey’in, anadan doğma çıplak, gülmek, cilveleşmek, eğlenmek kıyametmiş yukarıda” (Füruzan, 2015: 148).

Ayrıca Şemsitap, Servet gibi saf değildir. Kendisine uygun görülen Fatin Bey’le değil gönlünün istediği biriyle evlenir. Evlendikten bir süre sonra da kocasını hakkı olan çeyizleri alması için yollayacak kadar akıllı biridir. Ancak Rusuhi Bey’in istismarına müsaade ederek hatta onu eğlendirerek büyük bir yanlış yaptığı gibi, belki de Servet’in başına gelenler konusunda bir tetikleyici, cesaretlendirici olmuştur.

Nigâr, “*Kuşatma*” adlı hikâyede mahallenin genç, güzel kızlarından biridir. Beyoğlu’nda bir berberde manikürcülük yapmaktadır. O, “yukarı”ya çıktığından daha çok şey bilen kendisine pek çok şey danışılan bir kızdır. Hikâyede Nigâr’dan ilk bahsedilişte onun bir değişim içinde olduğu anlaşılır. Onun kıyafetleri, işten dönüş saatleri, özellikle hali tavrı çalışmaya başladığından bu yana değişmiştir. Nigâr çok güzel bir kızdır ancak ışığı sönmüştür:

“Düzgün, ince ufacık elleri vardı. Yukarıda çalışmaya başladıktan sonra, giyimlerini daha başka yakıştırır olmuştu kendisine. (...) Nigâr Abla yine güzeldi, yine alımlıydı ama ışığı kalmamıştı. Ürkek olmuştu. İnsan seslerinden ürkendi şimdi Nigâr Abla” (Füruzan, 2013: 59).

Nigâr’ın böyle ürkek olmasının da güzelliğindeki ışıltının sönmesinin de nedeni onun “kadın olması”dır. Nigâr’ın durumu tüm çevresi tarafından bilinmektedir.

Ancak diğer hikâyelerden farklı olarak burada, Nigâr durumu sebebiyle ayıplanmaz, eleştirilmez, sorgulanmaz. Bunun Nigâr'ın kaderinde olduğu herkesçe çok kolay kabullenilir. Yalnız, kadınlar oğullarının Nigâr'a yaklaşmasını engellemek isterler:

“Nigâr kız değildi ya buydu ışığını alıp götüren. Güzelliğine yansıyan bir uzaklık, bir şaşkınlıktan ötürü kimseler ona soru sormaz, ayıplamaz olmuştu. Mahalledeki anneler, oğullarına ondan, “Zavallı Nigâr, yazgısı kötüymüş,” diye söz ediyorlardı. Bununla bazı soruları engelliyorlardı” (Füruzan, 2013: 62).

Aslında kadınlar boşuna telaşlanmaktadır. Çünkü herkes, her şeyi bildiği için mahallenin en çapkın oğlanları bile Nigâr'a “abla” diye hitap ederler. Nigâr yaptığı iş yüzünden mahallenin hiçbir gencinin, hiçbir erkeğinin sevebileceği, evlenebileceği bir kız değildir. Belki de komşularının Nigâr'ı bu kadar kolay kabullenmelerinin, ses çıkarmamalarının nedeni budur. Çünkü Nigâr'ın onlara hiçbir zararı yoktur:

“Anlaşılmıştı ki Nigâr, mahallenin akşamüstleri, köşede toplanıp konuşan gencecik delikanlılarıyla, eli ekmek tutmuş ağırbaşlı adamlarıyla evlenemez. Bu da ondan yana olmalarını kolaylaştırmıştı. Semtin takımında oynayan futbolcular bile,(onlar en çok Beyoğlu'nda gezerlerdi), Nigâr geçerken, ‘Merhaba Nigâr Abla’ der olmuşlardı. Oysa onlar genç kızların geçişini ıslıklarla, sözlerle karşılayıp uğurlarlardı. Güzel Nigâr, köşeyi dönerken, bakkala girerken (evin alışverişini de o yapardı), ‘Merhaba Nigâr Abla’ diyorlardı. Olsa olsa en küçüğünden bir iki yaş büyüktü Nigâr” (Füruzan, 2013: 61).

Mahalledekilerin Nigâr'ın evlenemeyeceğini düşünmesine rağmen bir gün Nigâr'a görücü gelir. Nigâr bu olay karşısında umutlanır. Kötü yola düşmüş olsa bile o da nihayetinde bir genç kızdır, o da evlenip, çocuk sahibi olmak, mutlu olmak ister. O yüzden, o gün evin içinde tatlı bir telaş vuku bulur. Nigâr'ın annesi eklem romatizması olmadan önce çamaşır yıkama işine gitmiştir, bu yüzden gelenlere karşı özellikle ellerini gizleme gayretine girer. Babası ise felçlidir ve Nigâr'ın evlenmesini istemez. Çünkü Nigâr onlar için para kapısıdır. O zamana değin ailenin geçimini kendisi sağlamıştır, artık bunu Nigâr yapmalıdır. Ailesi için yaptıklarını bir karşılık bekleyerek yapan ve kızının mutlu olmasını değil eve para getirmesini isteyen bir baba tipi söz konusudur. Onun için paranın nasıl kazanıldığı da önemli değildir. Babanın bu tutumuna da Nigâr'ın durumuna da annesi hiç sesini çıkarmaz. Son derece pasiftir. Başına gelen her şeyi yalnızca kabullenmekle yetinir:

“Nigâr umutlanmış, izin alıp evde kalmıştı, o gün.

Bahçede serilmiş sedir yüzlerini çırparken başına bağladığı örtü kayıyor, kumral saçları dağılıyordu. Babasını köşeye yerleştirmişti, elini yüzünü sabunlu bezle silip, saçlarını taramıştı. Babası epeydir alıştığı durağanlığını bozan bu telaştan, aceleden huylanıp, ‘Ne var, ne oluyor? Doktor mu gelecek?’ diye sormuştu. Yalnız dispansere götürülürken silinirdi her yanı. Artık kucakta taşındığından doktoru eve getirmeleri gerektiğini biliyordu. Hem kızının parası vardı. Doktoru getirsindi. O parlak madenli süslü çantaları nereden alırdı? Bir zamanlar o bakmıştı eve. Şimdi sıra Nigâr'daydı. Görücü işini babasından saklamışlardı. Nigâr'ın evlenmesine karşıydı hep” (Füruzan, 2013: 60).

Nigâr görücülerin geldiği gün sanki yaptığı işi iyice gizlemek, saklamak istercesine “sıkı sıkı kapalı yün giyimini” giyer. Mahalleli onu, evlerindeki telaşı mutlulukla izler. Onlar da Nigâr'ın evlenip mutlu olmasını ister ancak mahalleli haklı çıkar. Yapılan bütün hatırlık, özenle seçilen kıyafetler boşa gider. Tabii Nigâr'ın basit hayalleri de. Yine de mahalleli Nigâr'ın zaten zor olan durumunu sorularla daha da zor hale getirmez. Hatta kardeşi Reha'ya bile sahip çıkarlar:

“Nigâr evlenemezdi. Bunu kesin biliyorlardı. Çünkü Nigâr kadın olmuştu. Evlenmeden kadın olmaksızın çaresiz bir durumdu. Dertlerine, sıkıntılara göğüs gereceği bir evliliği, yarım yamalak giydirip süsleyeceği bir çocuğu olmayacaktı. Bakkalda tanışlarıyla iki çift söz ederek alışveriş edemeyecekti. Kuşlar batıya doğru uçarlarken, kapı önünden çocuğunu çekemeyecekti. Nigâr hangi, onmaz göz kapamalarda kadın olmuştu. Bunu bilmek güç değildi. Yine de sormadılar. Mahalle sinemasına gelen kardeşi küçük Reha'ya herkes kol kanat gerer oldu” (Füruzan, 2013: 61-62).

Mahallelinin hoşgörülü tavrı şaşırtıcı olmakla birlikte Nigâr'ın durumunun bunca çaresiz gösterilmesi de tuhaftır. Çünkü Nigâr zaten çalışmakta ve az da olsa para kazanmaktadır. Ancak o bu parayla ve yaşadığı hayatla yetinmeyerek daha fazlasını ister. Üstelik daha fazlasını daha kolay yoldan elde etmeye çalışır ve sonunda aslında kaybeden olur: “Hatta bir kat alacak kadar parası olunca buradan çıkıp gideceği de söyleniyordu. O parayı berberde manikürcülükle mi kazanmıştı? Nasıl olur?” (Füruzan, 2013: 59).

Nigâr, mahalledeki daha küçük bir kız olan Nazan'ın annesiyle konuşup onu çalışması için ikna ederken artık pek çok şeyin farkına vardığı anlaşılır: “Onlar para artırmazlar. Çareleri kendimiz bulacağız. Ben artık öğrendim” (Füruzan, 2013: 62).

Nigâr'ın Nazan'a iş bulup çalışmasına yardım ederken kötü bir niyeti olduğuna, onu kendi yoluna çekmek istediğine dair bir ifade yoktur. Ancak o, bunu ne kadar istemese de yaptıklarıyla yalnız kendi hayatını değil onu görüp, örnek alan kızların da hayatını mahvetmiş olur.

“*Sevda Dolu Bir Yaz*” hikâyesindeki genç kızın da pek çok hikâyede olduğu gibi adı yoktur. Zaten hikâye boyunca onun konuşmalarına, duygularına yer verilmez. O, diğer kahramanlar yoluyla okura tanıtılır:

“Neymiş dans etmeyi, şarkı söylemeyi çok seviyormuş. Halıcılar'ın Mahsultan Hanım'ın edep erkân noksanlığı 'efendim görseniz cin gibi akıllı güzel, çok güzel bir çocuk. Eli ayağı ise pek zarif, katiyen halk kızı demezsiniz, yanıma alıp yetiştireceğim bir çeşit famdöşambr olarak. (...) Her şey ona yaraşıyor. Çabuk inanıyor her söylenene belki ama öğrenir çok gençtir, adeta çocuk.' Kızın takdimi böyle yapılmıştı... Mahsultan Hanım'la geldikleri ilk gün ben de ayırt edemedimdi. Evet, bir kesim alımlı duruyordu. Çevresine bakmaktan bile kaçınmaktaydı. Ne yazık ki, bu mahcubiyeti çok kısa sürdü. Güzelliği mi? Bayağıydı. Göğüsleri, kalçaları o yaşında bile örtülür, saklanır gibi değildi...” (Füruzan, 2013: 17-18).

Genç kız, zengin bir ailenin oğluyla birlikte olup hamile kalır fakat genç adamın ailesi kızı asla kabullenmez. Çocuk da adamın ailesinin yanına bırakılır. Kızın ailesi ise onu tekrar köşke sokmayı, çocuğundan ayrı kalmamasını isterler. Onların anlattığına göre kız kötü değil, yalnız genç ve heveslidir:

“Konuştular: ‘Barlara, kötü yollara düşecek hanımefendiciğim. Hiç olmazsa izin verin, sizin hoşgörünüze sığınsın. Kız çocuk büyütme zamanımızda zordur. Her şeyi istiyor, heves ediyorlar. Kötü değildi kızımız hanımefendi, sadece çok gençti. Evet haklısınız kusur sayılacak kertede canlıydı’” (Füruzan, 2013: 17).

Ailesi böyle söyler ancak genç adamın annesinin: “Üstelik kız da değilmiş. O yaz ortaya çıkmadan önce, Yeldeğirmeni'nde bir muhasebeciyle düşüp kalktığını ise bütün Kadıköy biliyor” (Füruzan, 2013: 19) sözleri kızın çok da masum olmadığını düşündürür. Fakat asıl önemli olan bu genç ve güzel kızın, okumak bu da mümkün olamadıysa namusuyla çalışıp hayatını kazanmak yerine farklı yollarla zengin olmak ya da sınıf atlamak isteğinde olmasıdır. Genç kızın akıbeti bilinmez, yalnız kızının hayatına hiçbir zaman girmedikleri ona sahip çıkmadıkları anlaşılır. Yaptığı bir gençlik hatasının ya da bu yolla zengin bir aileye, üst tabakaya geçme isteğinin cezasını kızı

çeker. Ne annesini tanımış ne de babası ona sahip çıkmıştır. Böylece o da aynı kaderi paylaştığı kızlar gibi mutsuz, her şeyi kabullenen, pasif bir birey haline gelmiştir.

Nagehan, ‘‘Şarkılar Kitabı’’ndaki genç hanımlardan biridir. Şahende Şahsenem’in kız kardeşi olan Nagehan’ın sesi kadar yüzü de güzeldir:

‘‘O, on sekiz yaşına o yaz girmişti. Anneannemle dedemin çocuklarına taktıkları gösterişli adlardan ötürü daha on yedisini bir hafta önce arkasında bırakan küçük teyzemin yeniyetme kız yüzüne, Cezayir menekşesi mavisî gözlerindeki şaşkınlık dolu bakışlarına en yakışanı küçük teyze olmasıydı’’ (Füruzan, 2013: 45).

Ablası Şahende, Negehan’ın sesini harcanmayacak kadar güzel bulduğu için ona eğitim alması konusunda nasihatte bulunur. Şahende’nin de sesi güzeldir ancak o gençken ailesi, çocuklarının istekleri konusunda daha az toleranslıdır:

‘‘-Senin çok güzel bir sesin var, eşsiz bir hançeren var Nagehancığım. Muhakkak ama muhakkak bunu yapmalısın. Radyo pekâlâ olabilir. Hem niçin olmasın... Radyo zannımca pek rabıtalı bir yerdir...’’ (Füruzan, 2013: 61).

Nagehan sonunda radyo sınavlarına girmeye karar verir. Zaten Akşam Kız Sanat’a giderken hanende olmaya karar vermiştir ancak evin maddî durumuna da yardımcı olması gerekmektedir. Yine de umut dolu bir genç kızdır:

‘‘-Dünyaya ha? Bakınız şuna neler de biliyor. Şimdilik ev dikişle yardım icap ediyor. Fakat önümüzdeki ay muhakkak imtihanlara gireceğim. Senin gibi talebe olacağım. Bu sene ikimiz de mektepli olacağız. Ne iyi değil mi? Kim bilir neler neler olacak? Dünyaya ha? Canım benim’’ (Füruzan, 2013: 92).

Nagehan ailesine yalnız maddî olarak değil manevî olarak da büyük destek olur. Ailedeki herkes ağabeyi Kerim Ali’nin hastalığı sebebiyle mutsuzdur. Nagehan da bu durumdan çok etkilenen ablasını kendisi de aynı durumda olmasına rağmen, teselli etmeye çalışır:

‘‘-Doktor, ilaçlar, vallahi billahi çok iyi Şahsenem Abla. Kış sonuna kadar oraya gelmemelisin. Annemle babam da daha ne kadar dayanır... Şok yaptırmaktan başka çaremiz var mıydı söyle? Doktorlar uygundur, lüzumludur dediler. Vallahi billahi ümit var. Sonra çok şükür bizler iyiyiz. Onu hiç yalnız bırakmıyoruz. Ablacığım lütfen...’’ (Füruzan, 2013: 136).

Nagehan fedakâr bir insandır ancak Füruzan’ın diğer hikâyelerindeki pasif kadınlardan değildir. O, âşık olduğu adamla evlenip yurt dışında yaşamaya karar

verebilecek ve bunu ailede kalan tek büyüğü olan ablasına da açıklayabilecek cesarettedir. Ancak kızıyla yalnız kalan ablasını da her zaman hayatının bir parçası olarak tutmayı ister:

“-Fakat, demişti teyzem, öylesine seviyoruz ki ablacığım birbirimizi. Onunla gideceğiz. Almanya’da geçenlerde daha iyi şartlarda bir iş buldu. Para biriktirir biriktirmez de hemen döneceğiz. Bir ev alırsız şöyle arkasında bahçesi olan. Hepimiz birlikte yerleşiriz oraya ablacığım. Sizleri bırakmanın zorluğunu Vedat da bilmiyor değil, daima bunu konuşuyoruz. Birkaç sene yetecek...” (Füruzan, 2013: 207).

Aile bağları güçlü olmasına rağmen bu kadınlar, Nagehan’ın planladığı, istediği gibi ömürlerinin geri kalanında birlikte yaşayamazlar. Nagehan Berlin’de kalır, ablası da zaten kapandığı hayal âleminde onun mektuplarını bile zar zor cevaplar: “Küçük teyzemden gelen mektuplara haftalar, haftalar sonra yanıt veriyor. Teyzemler Berlin’e yerleşeli yıllar oldu” (Füruzan, 2013: 215).

Bu başlıktaki kahramanların, “*Taşralı*” hikâyesindeki genç kız ve “*Şarkılar Kitabı*”ndaki Nagehan hariç, kötü yola düştükleri ya da cinsel istismara uğradıkları görülür. Gençliklerinin ve güzelliklerinin farkında olan bu kızlar, yoksul yaşamlarından “kurtulmak” adına kolay yolları seçerler. Az emekle çok şeye sahip olmak isterler. Gözleri yüksektedir. Yine “*Taşralı*”daki kızla Nagehan hariç, hiçbiri eğitim almamıştır. İnsanların en kolay kanabileceği, özendiği şeylerin en çok arttığı zaman olan gençlik çağındaki eğitim almamış bütün kızların, kötü yola düşmesi ya da istismar edilmesi açık bir mesaj olarak yer almasa da yazar, eğitimin önemini vurgulamak ister gibidir. İlle de bir okul yoluyla değil ailesinin, çevrelerinden birinin de bu genç kızlara doğru yolu göstermemesi, sonlarını hazırlamıştır. Özellikle “*Nehir*” hikâyesindeki ablanın tavrı da yanlış eğitimin ya da yanlış yol göstermenin eğitimsizlik kadar kötü sonuçlar doğurduğunu gözler önüne serer.

3.1.5. Kız Çocukları

Füruzan’ın hikâyelerinde özellikle küçük kız çocukları geniş yer tutar. Çocukların babaları ya vefat etmiştir ya da çalıştıkları için onlarla az vakit geçirdiklerinden çocuklarıyla ilişkileri sınırlıdır. Bazı çocuklar ise hem annesini hem babasını kaybetmiştir. Bu bakımdan çocukların yalnız anne ya da babalarıyla ilişkileri

değil, içindeki bulundukları durumlar karşısındaki tavırları da incelenmiş ve bununla ilgili dört alt başlık açılmıştır:

3.1.5.1. Benimsenmeyen Çocuklar

Bu başlıkta yer alan kız çocuklarının ortak noktası anneleriyle olan ilişkileridir. Kadınların çoğu zengin bir hayattan yoksul bir hayata geçmiş ve bu yoksullukta yetişen kızlarından, zengin bir hayat yaşayan ve buna göre yetişen kendileri gibi olmasını beklemişlerdir. Sırf bu beklentilerini karşılayamadıkları için de çocuklarını benimseyememişlerdir. Bu noktada çocuklar ise hem bununla yüzleşmek hem de yaşadıkları hayatın zorluklarını bir başlarına karşılamak zorunda kalmışlardır.

“*Sabah Eskimişliğin*” adlı hikâyedeki kız, geçmişini hatırlayarak çocukluğunu anlatır. Kızın annesi geçmişte varlıklı bir hayat yaşamış, sonra evlendiği adamın maddi imkânları nedeniyle yoksulluğa mahkûm olmuştur. Kızı, kendisi gibi bir ortamda büyümediğinden, onun gibi değildir:

“Zaten o çocuk tıpkı baba tarafı, anasına hiç çekmemiş, iyi de olmuş; anası dediğin ne ki, dikiş yok, nakış yok, ama ne kadar havası vardı. İlk tanışmada bu ‘hava’dan çokça söz edilmişti de, dik kafalı filan bulunmamıştı” (Füruzan, 2015: 9).

Annesi zenginlik günlerini geride bırakmış olmasına karşın bu durumu kabullenemediği için hâlâ o zamanlardaki gibi yaşamaya çalışır. O günlerden kalma eşyalarını özenle saklar. Özellikle o zamanların en önemli eşyalarından olan uduna gözü gibi bakıp kızının onunla oynamasına izin vermez. Ancak ne yaparsa yapsın küçük kız onunla aynı şeylere değer vermez: “Benim kimseye ihtiyacım yok, kan içerim kızılık şerbeti içtim derim, ama sen öyle misin ya, seni sanki sokaktan aldım, Allah için söyle bendeki kadınlık, tutum nerde; kızım, mal kıymeti bilmeyen, insan kıymeti de bilmez” (Füruzan, 2015: 10).

Sırf “mal kıymeti”, “tutum” bilmediği için kız, annesi tarafından dışlanır. Bu şartlarda aralarında sıcak bir anne kız ilişkisi de gelişmez. Kızın, annesi gibi olmak dışında başka sıkıntıları vardır: “Öğretmen tırnaklara bakacak, oysa kemirilmiş, sıskacık ellerimi saklayacak yer de yok, okul önlüğüm gittikçe soluyor, soluyor” (Füruzan, 2015: 10).

Kız, yaşadığı sıkıntıları annesiyle paylaşamaz çünkü annesi ona bu yakınlığı hissettirmez. Küçük kız, yalnız annesi tarafından değil okuldaki arkadaşları tarafından da dışlanır. Çünkü ayakkabıları yoktur ve okula takunya ile gider: “Çocuklar, yuuuuuu, diye bağıyorlar, kıza bak kıza, takunya ile gelmiş yuuuuuu” (Füruzan, 2015: 11).

Kız, bu durumdan o kadar etkilenir ki ileride ihtiyacı olmadığı kadar ayakkabı alarak geçmişte yaşadığı bu olayı bir anlamda telafi etmeye çalışır:

“Bu kadar ayakkabıyı ne yapacaksın deme, eğri, kalıbı bozulmuş ayakkabılardan nefret ediyorum, evet kırkayağım, kırkayağım da düzgün ayakkabılarla okulun koridorundan geçiyorum. (...) Affedersin kardeşim, biz seni yoksul sanmıştık, oysa senin kırk kürkün, kırk bileziğin, kırk sarayın, kırk havuzun, kırk güvercinin ve bir Zümrüdüanka kuşun varmış, bize gelsene oynayalım...” (Füruzan, 2015: 11).

O, yoksul olduğu için arkadaşlarının kendisini dışladığını bilir. Hem evde hem okulda büyük bir yalnızlığın içindedir ve bunları da annesiyle paylaşamaz. Babasına dair bir anısına yer vermemesi en çok annesinin tavrının onu incitmiş olabileceğini düşündürür. Çünkü annesi ona hiçbir konuda destek olmazken devamlı yapmasını istediği şeyleri söyler, kurallar sıralar ve onu eleştirir: “Annem, kambur durma, diyor; tırnaklarını kemirme, oğlanlarla sucunun orda top oynama, kazık kadar kız oldun” (Füruzan, 2015: 12).

Kızın, annesinin kuralları gibi aklından çıkmayan başka bir durum ise yoksulluk günleridir. Kız, belli ki yaşadığı yoksulluktan da ağır yaralar almıştır: “Hele kötü yapılmış yoksul evlerin yapışan kederli soğuğu... Kar oyunlarından ürken kısalmış, eski giysili çocukları o kadar iyi biliyorum ki... En çok üşüyen yerim ıslak ayaklarımdı; uyuştugu zaman mangala yaklaşma, derlerdi” (Füruzan, 2015: 13).

Kızın annesiyle ilgili hatırladığı tüm olumsuz anılara rağmen yıllar sonra: “Anne, hani beni küçükken yıkadığın o ak sabunlar nerede?..” (Füruzan, 2015: 12) diye düşünmesi en çok muhtaç olduğu, eksikliğini hissettiği şeyin anne sevgisi, anne ilgisi olduğunu düşündürür. Annesiyle sıcaklık hissederek paylaştığı sayılı anlardan biri belki de onu yıkadığı zamandır. Kız bu anları anarak yine annesine yakın olma hasretini açığa çıkartır.

“İskele Parklarında” hikâyesinde, altı yedi yaşlarındaki kız çocuğu Füruzan’ın hikâyelerinin çoğunda olduğu gibi babasını kaybetmiştir. Babasının

ölümüyle annesiyle kalan çocuk, yoksul bir yaşamın içindedir. Küçük kızın bakımsızlığı her halinden bellidir:

“Altı yedi yaşlarında çok zayıf bir kızdı. Ayağında lastik çizmeler vardı. Giysisi iyice kısa ve soluktu. Sıksa bacaklarını örtmüyordu. Elleriyle dizlerini kapamıştı. Saçları kısa kesilmişti. Ensesindeki kemikler belirgindi” (Füruzan, 2015: 68).

Kızın annesinin durumu da farklı değildir. Çünkü değil yeni kıyafet almak, doğru düzgün yiyecek alacak, oda kirasını ödeyecek kadar bile paraları yoktur. Kızın annesi ise bu duruma çözüm bulmak için, yani yoksul hayatından kurtulmak için evlenmeyi düşünür ama kızı vardır. O, annesi için bir ayak bağı olarak görülür. Bu sebeple de kızıyla hiç alakadar olmaz, ona sevgisini hissettirmez. Ancak küçük kız annesini sever ve ona karşı çok ilgilidir. Yolda gördüklerini bile ona göstermek için çabalar:

“Yürürken arada çocuk, kadına bakardı. Onu çok beğenirdi. Kadın alışıktaki bakışlarla dükkânları, araçları, insanları izlerdi. ‘Bak anne,’ derdi ‘gördün mü şu subayı, minicik bir kılıcı vardı.’ Ama kadın çoğunlukla, çocuğun görmesi için uyardığı şeyleri görmemiş olurdu.

-Yürü haydi!.. Yürü. Geç kalacağız.

Nereye, niçin geç kalacaklarını bulup çıkaramamıştı. Onları kimse beklemezdi” (Füruzan, 2015: 69).

Kız, annesinin tavırlarına anlam veremez. O, küçük bir çocuktur. Yaklaştığı her şeye de çocuk aklıyla, çocuk saflığıyla yaklaşır:

“Çocuk, sucuya duyduğu ilgisi hiç yitmeden annesine sordu:

-Bu sucunun çok parası vardır değil mi, anne?

-Nerden çıkardın bunu? Parası olsa suçluk yapmaz...

-Niçin, suçluk yapmak yoksulluk mudur? Hem onun su koyduğu şey öyle sarı, öyle parlak ki...” (Füruzan, 2015: 71).

Çocuğun bu safça düşüncesi bile annesini kızdırır. Kızının bir sucuya bu kadar ilgi duymasına verdiği tepki son derece anlamsızdır: “Kadın çocuğuna karşı bir öfke duydu birden. Onun bu kadar şey dururken, her gelişlerinde sucuya gösterdiği bu aşırı tutum onca çok aptalcaydı” (Füruzan, 2015: 71).

Küçük kız, daha okula bile başlamamıştır ve onun açısından zenginlik ya da fakirlik henüz anlamlanmamıştır. Dolayısıyla annesinin yaşadığı sıkıntıların ayrımında değildir. Çocuk haliyle sevinecek, mutluluk duyacak bir şeyler bulmakta hiç zorlanmaz: “Bu çocuk olmasa; dünyanın farkında değil; eğleniyor. Yoksulluk onca yok. Su satan adamı zengin sandıktan sonra” (Füruzan, 2015: 72).

Annesi zaman zaman: “Hiç büyümüyor bu çocuk. Büyümesi durdu bunun” (Füruzan, 2015: 73) diyerek endişelense de genel anlamda anne kız arasında sıcak, samimi bir ilişki olduğu söylenemez. Ancak küçük kız bu durumun pek farkında değil gibidir. Çünkü annesinin uzak ve öfkeli tavrına rağmen onu beğenir ve sevgisini ona duyduğu ilgisiyle belli eder. En azından mutsuz bir çocuk olarak çizilmediği söylenebilir. Bununla birlikte hikâyede daha ziyade annenin duygu ve düşüncelerine yer verilmiştir.

“*Piyano Çalabilmek*” hikâyesindeki kız çocuğu, “*Sabah Eskimişliği*” hikâyesindeki kız çocuğuyla benzer özellikler taşır. Kız, annesi Müberra’nın ikinci evliliğinden dünyaya gelmiştir. Kadın ilk evliliğini asil ve zengin bir ailenin oğluyla, ikinci evliliğini ise göçmen bir ailenin oğluyla yapmıştır. Sırf bu yüzden ilk evliliğinden olan kızını asil ilan ederken, küçük kız ablasının kendisinden üstün görüldüğünü anlar: “Parasızlıktan ablanı da genç yaşta evlendirdik. O üstelik asildir de. İlk kocamdan oldu ablan” (Füruzan, 2015: 38).

Küçük kız, aile içinde bir kültür çatışmasıyla karşı karşıyadır. Babası ve babaannesi göçmen oldukları için oranın kültüründen kopamamışlardır. Andıkları şeyler, görüştüğü insanlar da bu kültürle ilgilidir. Annesi ise varlıklı bir ailenin kızı olarak büyümüş, ilk evliliğini de yine aynı sınıftan biriyle yapmıştır. Dolayısıyla o da kendi sınıfının kültürünü devam ettirme çabasıdadır ve onun da yâd ettiği anılar, vakit geçirmek istediği insanlar kendi kültürüyle alakalıdır. Fakat küçük kız, göçmen kültürüne adapte olur. Çünkü o kültürün içine doğmuştur. Son derece yoksullardır. Bu durumda küçük kızın varlıklı olmakla ilgili şeyleri anlayamaması, buna uyum sağlayamaması doğaldır. Annesinin eski günlerle ilgili anlattıklarını gerçekçi bulmaz. O, öyle şeyler bilmezken annesinin bunları bilmesini, yaşadığını iddia etmesini mantıklı bulmaz. Anlattıkları annesini yabancılmasına neden olur. Annesinin anlattıkları içinde en çok piyano çaldığına inanmaz. Çünkü piyanoyu sinemada görmüştür. Öyle bir müzik

aletini yaşadıkları yoksul mahalleyle, giydikleriyle, kısacası çevresiyle bir türlü bağdaştıramaz:

“Anlatırdı hep annem, gene anlatıyordu.

Onu çok yabancıyordum.

Çevremizin dışındaydı anlattıkları.

Hele o, piyano çalma lafı yok mu, en korktuğumdu.

Çünkü piyanoyu biliyordum” (Füruzan, 2015: 35).

Bir bayram günü annesi onu elindeki imkânlarla göre süsler, ayağına ise ona uygun ayakkabı alacak paraları olmadığı için, bir yerden buldukları sağlam erkek ayakkabılarını giydirir. Ancak o küçük bir çocuktur. Giyim kuşamdan, güzel görünmekten ziyade koşup oynamayı, rahat hareket etmeyi tercih eder ve annesine takunyalarını giymek istediğini söyler. Annesi ise verdiği cevapla kızını nasıl dışladığını ortaya koyar:

“-Ne yapalım. Bak iki senedir giyiyorsun. Bayramlarda takunyayla gzmekten iyi. Benim vaktiyle ceylan derisi ayakkabılarım vardı. Sende kibarlığa özentisi yok ki. Ne de olsa kandır çeker. Dağlılara benzeyip çıktın” (Füruzan, 2015: 36).

Kız annesinin, babasını ve babaannesini, onların kültürlerini küçümsediğinin de farkındadır. Çünkü kadın bu konudaki fikirlerini kızına söylemekten çekinmez:

“-Onun gelmesi öğleyi bulur. Belki de öğle sonu gelir. Dalmışlarsa memleketten bahislere. Aman onların memleketleri de, onların köşkleri bahçeleri, bal kovanları da. Daha dillerini bile düzeltemediler. Hep toplanıp aralarında konuşmaktan... Ben babana göre değildim, ama ne yapacaksın, kader” (Füruzan, 2015: 34).

Küçük kız, annesinin istediği şeylere önem vermediği için annesinin onu ötekileştirmesine maruz kalır. Hâlbuki bu, kızın elinde değildir. Üstelik annesinin bu tavrı yüzünden o da annesinden uzaklaşır: “Annemin hiç dönülmeyecek kadar uzak bir yerde olduğunu düşündüm. Sanki anlattığı karışık bilinmez şeylerle o da çekip gitmişti” (Füruzan, 2015: 37).

Annesi, kızının kendi istediği şekilde bir genç kız olması için onu önceki sınıfından insanların yaşadığı Kadıköy’e götürmek ister. Fakat küçük kız, nasıl annesinin anlattıklarına yabancıysa, oradaki insanlara da yabancıdır. Onlarla paylaşımda bulunabileceği, ortak bir nokta yoktur. Bu sebeple oraya değil Kozma’ya, babasının

arkadaşlarının yanına gitmek ister. Oradaki insanlar da çocuklar da kendisi gibidir. Orada kendini küçümsenmiş, dışlanmış hissetmez. Sırf bu yüzden annesi kendisini sevmemekle suçlar küçük kızı:

“-Anne, yarın babam beni Kozma’ya götürür mü?

-Yarın Kadıköy’dekilere gideriz belki, dedi. Hem sen burada doğmadın, Kadıköy’de doğdun.

-Biliyorum. Yarın Kozma’nın oraya gitmek istiyorum. Kadıköy’e gitmek istemiyorum.

-Sen de beni sevmiyorsun, dedi annem, ben talihsiz bir kadını...” (Füruzan, 2015: 41).

Kadının bunu yapmasının sebebi geçmişe duyduğu özlem, yaşadığı koşullara duyduğu öfke, eşine onun annesine duyduğu küçümseme gibi pek çok etmen olabilir. Ancak o kızını kendisini sevmemekle suçlarken, kendisi aslında kızına sevgisini hissettirmez. Küçük kız devamlı annesinin eleştirilerini, onu beğenmediğini belirten sözlerini, kendisi gibi olmadığı için bulunduğu ithamları işiterek büyür. Hikâye boyunca anne ile kızı arasında sıcak bir ilişkiye yer verilmez. Kızın annesine duyduğu uzaklığın bir sebebi de onu sevdiğini gösteren hiçbir davranışta bulunmaması, onu olduğu gibi kabullenip onunla ilgilenmemesidir.

“*Bir Evin Dıştan Görünüşü*”ndeki Suna da, annesi tarafından benimsenmeyen, hatta dışlanan, ötekileştirilen bir kız çocuğudur.

Suna’nın hikâyedeki hislerine, isteklerine yer verilmemiştir. O, genellikle annesinin gözünden tanıtılır. Suna, annesinin gözünde henüz bebekken kardeşi Sedat gibi bir kurtarıcı olarak belirlenir: “Önemli, göz kamaştıran diplomalar alıp beni bu yeteneksiz, uyuşuk adamın elinden kurtarırlardı” (Füruzan, 2010: 122).

Büyüyünce bunu başaramadığında annesinin doğrudan hedefi olur. Evliliğini bile kardeşi Sedat’a borçludur annesine göre: “Suna bile Sedat’tan ötürü hemen kısmet buldu. Köşelerde süklüm püklüm dururken, Suna’yı kim görüp seçerdi eş diye?” (Füruzan, 2010: 96) Çünkü Suna cahildir, onun tek bildiği sinema yıldızlarıdır: “Suna çok küçükken Ankara’ya gitmişti. İstanbul’u bilmezdi. Zaten ne bilirdi ki sinema yıldızlarının adından başka” (Füruzan, 2010: 124).

Suna kardeşinden hep daha aşağı görünür. Ancak mukayese edildiği sadece kardeşi Sedat değildir. Annesi Suna'yı kendisiyle de kıyaslar. Kızını bir türlü beğenemez:

“Bu kızda bir besleme hali var.

Ben onun yaşındayken daha alımlıydım.

Belki güzel değildim ama.

Yok canım elbette güzeldim.

Hele gerdanım” (Füruzan, 2010: 128).

Fıtnat Hanım'ın Suna'yı nasıl dışladığı, nasıl kendi çocuğu gibi bir türlü benimseyemediği:

“Ya Suna'ya ne demeli!

O da bir başkasının kızı gibi duruyor.

Sırtı yuvarlak, eğik, alımsız, genç olduğu halde gençliğinin canı rengi yok. Ne oğlum, ne kızım var, yapayalnızım. Artık çocuk yapamam. Yalnız benim olacak bir çocuk yapamam” (Füruzan, 2010: 129).

cümlelerinden açıkça görülmektedir.

Suna, yaptıklarıyla yalnız annesini değil babasını da memnun etmeyi başaramamıştır. Annesi gibi babasının da kızından beklentileri vardır. Nasıl annesi Suna'nın kendisi için bir kurtarıcı olmasını beklemişse babası da onun kendisini gururlandırmasını beklemiştir:

“-Evet, kızın sinema yıldızlarına imrenip öğretmen okulu sınavlarını kazanamazken. Unutma Fıtnat Hanım, Suna pekâla öğretmen olabilirdi. Ben yaşlılığımda, onun bulunduğu yere gidip öğretmen hanımın babası diye onu görmeyi isterdim. Koca diye seçtiği adamın kendini bilmezliğini, görmemişliğini böylece çekmek zorunda kalmazdı kızımız da...” (Füruzan, 2010: 96)

Suna, aslında yalnız annesi değil babası tarafından da bir türlü benimsenememiştir. Annesi: “Sedatım akıllıdır. Ona yol göstermek bize düşmez. Suna sana çekmiş, o bana” (Füruzan, 2010: 100) derken babası ise: “Bana kimse benzemedi. Kızında da senin o tuhaf, akıl almaz sinsiliğin, işe yaramaz dertlenmen var” (Füruzan, 2010: 100) diyerek ona karşı çıkar. Şu halde, Suna ne annesi ne babası tarafından sevilmemiş, kişiliği dolayısıyla ikisi de onun kendisine benzediğini kabul etmemiştir.

Annesi de babası da bu tutumdayken Suna'nın hislerine, hayallerine hikâyede yer verilmemiştir.

“*Gecenin Öteki Yüzü*” adlı hikâyedeki küçük kız da tıpkı “*Çocuk*” hikâyesindeki küçük çocuk gibi annesinden beklediği yakınlığı bir türlü göremez. Babası, çok küçükken ölmüş olan kızın bu hayattaki tek yakını annesidir. Annesini sever, onun görünümünü beğenir. Onun da kendisini beğenmesini, söyledikleriyle ilgilenmesini ister. Ancak bu çabası da istekleri de boşunadır:

“Rüzgârla savrulan, kulak diplerinden kesik, gür saçları gördü, beğendi. Adımlarını daha sıklaştırarak genç kadına yaranmaya karar verdi.

Kadın, olanlardan uzaktaydı.

Söyleneni duymaması bir yana kızının bakışlarındaki beğeniyi, usluluğu ayımsayacak denli dalgın görünüyordu” (Füruzan, 2014: 98).

Anne kız birlikte yaşadıkları halde küçük kız devamlı bir yalnızlık duygusu içindedir. Çünkü annesi ona karşı ilgisizdir, bazen söylediklerini bile duymaz: “Küçük kız kadının onu unuttuğunu sanarak başını eğdi. Kentte, onların arasında gecenin başlama saati sayılan ‘Haydi artık uyu!’ denen o anın getirdiği çılgın yalnızlığı yeniden duydu içinde” (Füruzan, 2014: 99).

Kadın, zengin bir ailenin kızı olduğu için, sevdiği adamla evlenmeyi seçip, önceki hayatından vazgeçene kadar lüks içinde bir yaşam sürmüştür. O hayatın alışkanlıklarını unutamayan kadın, yoksul bir yaşama doğan kızından oldukça farklıdır, bu da zaten yakın olmayan anne kızın arasındaki uzaklığı biraz daha artırır:

“Gardırop, komodin, puf, emprime, döpiyes, rop, iskarpin, dökar, muton dore, broş, pudrier, ondüle, suardöpari, Şalimar, Kollaro matine, suare, la Jönes. Zahaviadis ruj, parfüm, stras, abiye, Tokalon... Annesinin bu sözcüklerle andığı birçok şeyi, giyim, ünlü mağazalar, süs ve ev eşyalarını öğrenmek, küçük kızda durma uzaklık duygusu yaratıyordu” (Füruzan, 2014: 156).

Kadın zengin bir hayattan geldiği, o terbiyeyle yetiştiği için, devamlı üstten bakan bir hali vardır. Küçük kız bunun sebebini bilemediği için, insanların annesine kötü davranmalarından korkar. Çünkü aralarında sıcak bir ilişki olmasa da her çocuk gibi annesini sever: “Bütün satıcıların bir gün çarşığı, çevresini, gördüğü tüm şeyleri küçümseyerek geçen bu kadına kötü davranacakları tedirginliğini, küçük kız, durma taşırdı içinde” (Füruzan, 2014: 122).

Kadın, kış geldiğinde kızını sokaklarda dolaşmaması aksi takdirde üşütüp hasta olacağı konusunda uyarır. Ancak “Küçük kız, anımsayabildiği son hastalığını özlemle düşünüyordu” (Füruzan, 2014: 110) ifadesinden anlaşılır ki kız hastalanmaktan korkmamakta hatta hasta olduğu zamanı özlemektedir. Bunun ise tek sebebi, hastalandığında annesinin diğer günlerden farklı olarak onunla ilgilenmesidir. Çocuk öylesine ilgiye muhtaçtır ki hastalandığında çekeceği ağrıları, sokağa çıkamayacağı günleri düşünüp üzölmek yerine sırf annesinin alakasını görmek için hasta olmayı özler.

Küçük kız bir gün sakat bir gazetecinin elindeki gazeteleri düşürüp bunun için üzüldüğünü görünce ağlamaya başlar. O, çok hassas bir çocuktur. Küçük kızın ağlamasını gören annesi ise ona:

“-Bak sana söyleyeyim, demişti, o acıyıp durduklarından bizim hiç farkımız yok. Sabrımı taşıma. Kimi zaman kendimi tutamayıp herkesin içinde döveceğim seni. Yorgunum anlamıyor musun?” (Füruzan, 2014: 111)

diyerek hem çocuğun merhametli oluşuna laf eder, hem de yorgunluğunun, yoksulluklarının öfkesini çocuktan çıkarmaya çalışır. Sanki kadının yorgunluğunun suçlusu çocuktur. Aksine küçük çocuk annesi çeşitli işleri olduğunu söyleyip onu evde yalnız bırakmasına rağmen, yaramazlık yapmaz, kimseden şikâyet getirmez. Ancak kadın yine de öfkesini çocuğa yöneltir. Onu dövmekle tehdit etmekle kalmaz döver de. Çocuğun bu olay karşısındaki tutumu da dikkate değerdir: “Onu ikinci kez dövdüğünde, yüzüne, ellerine, bacaklarına çarpan vuruşları unutarak annesinin bunca yakınlığına şaşırmıştı. Birlikte yalnız yaşadıkları uzun süreden beri ona böylesine zaman ayırmamıştı annesi” (Füruzan, 2014: 111).

Çocuk, yediği dayağı unutarak annesinin ona ayırdığı zamanı düşünür. Dayak sona erdiğinde kadınla birbirlerine sarılırlar ve küçük kız o gün ekmek almaya giderken mutludur. Çünkü bu olay sayesinde annesi ona zaman ayırmıştır. İkisi kucaklaşmışlar, aralarında bir yakınlık kurmuşlardır: “O gün gülümseyerek fırının tezgâhına zor yeten boyuyla sırasını beklemişti” (Füruzan, 2014: 112).

Bu dayaktan sonra pişman olan kadın kızını kucaklayıp sararak kendisine ve kızına sahip çıkmayan akrabalarına duyduğu öfkeyi boş yere kızından çıkarttığını fark etse de buna engel olamaz. Öyle ki bu akrabaların yanından dönerken, çocuğu tamamiyla unuttur. Çocuğun yaşadığı korku bir yana birden fazla tekrarlandığı anlaşılan

bu durumda, çocuğun kaçırılmamış, kötü insanların eline düşmemiş olması tamamen şanstır:

“Niçin her dönüşte böyleydi, anlayamazdı küçük kız. Genç kadının gerisinde kalmamak gayretiyle çevresinden geçip giden büyüklerin kışlık giyimlerinin ağır sürtünüşünden korunmaya dikkat ederek, yüzünde kalakalmış gülüşüyle, yönü belirsiz bir koşuyu sürdürdü.

Bazı günler yanlış birinin elini kavrardı.

Duyduğu tedirginliğe, annesini tümüyle yitirdiği sanısının da ağışıyla durduğu yerde dönmeye başladığı” (Füruzan, 2014: 116).

Küçük kız, bu yaşadıklarını unutmuş gibi görünür. Çünkü kendisiyle ya hastalandığında ya onu döverken ilgilenen annesine karşı hep sevgi doludur ve aralarında her ne yolla kurulursa kurulsun bir yakınlığa daima muhtaçtır. Tıpkı “Çocuk” hikâyesindeki küçük oğlanın annesiyle olan yakınlığı bozulmasın diye açlığını bile dillendirmemesi gibi bu hikâyedeki küçük kız da nadiren yakalanan bu sıcaklığın bozulmaması için elinden geleni yapar: “Küçük kız bu bakışa hemen dolu dolu güldü. Kuruluveren sıcaklığın dağılmaması için de kıpırtısız durdu” (Füruzan, 2014: 157).

Çocuk sevgiye ve ilgiye muhtaç olduğu için böyle davranır. Annesi gündüzleri genelde evde olmaz fakat akşam eve geldiğinde birlikte yedikleri yemekte bile küçük kızla konuşup onunla ilgilenmeyi tercih etmez. Öyle ki, küçük kız annesinin misafirlikte yemek yerken ki davranışlarını yadırgar. Çünkü yemek yerken değil konuşmak birbirlerine bakmazlar bile:

“Küçük kız annesinin yemek yerken edindiği nazlı davranışlarını yadırgadı.

Hep böyle miydi, diye düşündü.

Odalarında birbirlerine hiç bakmadan, konuşmadan yedikleri yemekleri anımsadı. Belki de hep böyleydi” (Füruzan, 2014: 167).

Çocuk, bu misafirlikte annesinin her zamankinden daha ılımlı olduğunu görüp cesaretlenir ve onu öper: “Uzanıp annesini yanağından öptü. Bunu, bu geceye dek kolayca yapamadığını düşündü bir an” (Füruzan, 2014: 191).

Küçük kız, bu zamana kadar annesinden bir yakınlık göremediği gibi bu yakınlığı tesis etmek için bir adım da atamamıştır. Çünkü annesi ona hep bir duvar

örmüştür. Bu zamana dek annesini istediğinde öpemesi, sarılamaması bir çocuk için çok üzücüdür. Aralarındaki ilişki normal bir anne kız ilişkisine dönüşmediği takdirde çocuğun psikolojisi, başka insanlara karşı tavrı, annesinden göremediği yakınlığı başka yerlerde bulmaya çalışma ihtimali gibi düşünülmesi gereken pek çok durum ortaya çıkacaktır.

Bu kısımda anlatılan kız çocukları, anneleri tarafından benimsenmemiş çocuklardır. Bunun genel sebebi annelerin, kızlarından başka koşullarda yetişmiş olmalarıdır. “*Sabah Eskimişliğin*”, “*Piyano Çalabilmek*”, “*Gecenin Öteki Yüzü*” hikâyelerindeki kadınlar üst tabakadan ailelerin çocukları olduğundan buna göre yetişmişlerdir. Bu kadınların çocukları ise yoksulluk içinde büyümekte oldukları için sevdikleri, beğendikleri, ilgi duydukları şeyler buna göre olur. Bu da anne ve çocuklarının farklı bireyler olmasına yol açar. Bu farklılık da çocukların anneleri tarafından sevilmemelerine neden olur. “*Bir Evin Dıştan Görünüşü*” hikâyesindeki Suna da annesi tarafından sevilmez, güzel bulunmaz, ötekileştirilir. “*İskele Parklarında*”ki küçük kız ise, annesinin önünde bir “engel” gibi görüldüğü için benimsenmez. Bu çocukların paradan, zenginlikten ziyade sevgiye, ilgiye ihtiyaçları vardır. Bütün bunların en çok da anneleri tarafından gösterilmesini bekleyen çocukların, anneleri tarafından dışlanması onlar için son derece olumsuz bir durumdur.

3.1.5.2. Yoksul Çocuklar

Bu başlıktaki kız çocuklarının çoğu küçük yaştan itibaren yoksul bir hayat yaşamanın zorluklarının farkındadırlar. Bu sebeple yaşlarının üstünde bir olgunluk gösterir. Ailelerine yük olmamaları gerektiğini bilirler. Bu sebeple hem maddi hem de manevi sıkıntılarını aileleriyle paylaşmak yerine kendileri başa çıkmaya çalışırlar. Zaten ailelerin, özellikle pek çoğu dul kalmış olan annelerin de maddi gereksinimlerle ilgilenmekten başka hususlara ayıracak dikkatleri kalmamıştır. Bu başlıktaki kızların genelinin zorlu yaşam koşullarının da etkisiyle daha akli başında bireyler oldukları, okumakla ya da çalışmakla hayatlarını kurtaracaklarının bilincinde oldukları görülür.

“*Özgürlük Atları*” hikâyesinde de yine “*Sabah Eskimişliğin*”deki gibi maziye dönerek çocukluğunu anımsayan bir kız yer alır. Kızın annesi, eşi ölünce başka bir adamla evlenmiş ve kızını üvey babayla yaşamak zorunda bırakmıştır.

Kız, ilkokulu bitirince devamını da getirmek ister. Ancak bunun için parasız yatılı sınavını kazanmak durumundadır. Kız sınavı kazanır ancak bunun mutluluğunu yaşayamaz. Çünkü üvey babası, sınıfta kalırsa parayı kendisinin ödeyeceğini söyleyerek aslında böyle bir sorumluluk altına girmek istemediğini hissettirir:

“İlkokulu bitirmiştım. Ellerimde zafiyet bezeleri... Sınavı kazanmalıydım. Hiç yolu yoktu başka okumanın.

Kazanmana bu kadar sevinme, dedi babalığım. Kalırsan paraları ben ödeyeceğim” (Füruzan, 2015: 16).

Kızın okumak istemesi güzel bir durumdur ama yoksulluk ve her durumda kendisini fazlalık gibi hissettiren üvey babası onun önündeki engellerdir. Kız, annesi ona tek başına bakmayı göze alamadığı için üvey babasının imalarına ve kendisini fazlalık gibi hissetmeye mahkûm olur: “Üstelik sıksa bir üvey kız için aşırı sorumluluklara katlanmak. Sizi anladık üvey babacığım” (Füruzan, 2015: 18).

Kızın üvey babasıyla ilgili tek sıkıntısı maddi olarak aileye bir kalem daha harcama olup bunun başına kakılması değil gibidir. Aşağıya alınan parça kızın üvey babası tarafından istismara uğramış olabileceğini düşündürür:

“Tanrı da pek ortalarda yoktu gündüzleri.

Geceleri geliyordu, ölümü istiyordum Tanrı’dan.

Ölünce babalığım donup kalıyordu.

Ama ben her şeyi görüyordum ölünce.

Duru, mutlu bir ölümdü bu.

Yapılan haksızlığa daha iyi bir karşılık bulamıyordum” (Füruzan, 2015: 17).

O yaştaki bir çocuğun ölümü düşünmesi, üstelik ölümü “mutlu” olarak sıfatlandırarak derecede bir kurtuluş olarak görmesi ve “yapılan haksızlık” ifadesi, kızın başına büyük bir şey geldiğini hissettirir. Ancak bunu düşündürecek başka bir ifade yoktur.

Kız tüm bunları yaşarken annesiyle ilgili fazla bilgi verilmez. Kızın annesiyle sıcak bir ilişkisi vardır ancak üvey babası kıza kendisini devamlı yük gibi hissettirirken annesinin buna engel olamaması ya da kızı derinden etkileyen bu durumu iyileştirecek

bir şey yapamaması onun pasif bir kadın olduğunu düşündürür. Bu durumda yalnızca sevginin bir çocuğun gelişiminde yeterli olmadığı ortaya konulur.

Kız, yıllar sonra geçmişe dönüp baktığında: “Ben çocukken (ne zaman çocuk olmuştum!) görünmeyen adam olup pasta yemek isterdim” (Füruzan, 2015: 18) demesi de hiçbir zaman çocukluğunu yaşayamadığını, yoksulluklarının, ailenin masrafını arttırma fikrinin, onun çocukluğunu hep gölgelediğini, bir çocuk olarak onun da istekleri olduğunu ama hiç gerçekleşmediğini gösterir.

“*Özgürlük Atları*” hikâyesinde mazisini hatırlayan kızın, tanıdığı bir kadının: “Babamın metresleri, Franz Lehar’ın operetleri, benim gratenli balıklarım, kolalarım, kristofl gümüş takımlarım, kocalarım. Erkek-kadın ilişkisinde, kadınlar yetinmeyi bilmelidir. Hoş görmeyi de, ne de olsa erkektirler.” sözleri erkeği kadından üstün gören, kadının da her olumsuz durumda alttan alması gerektiğini savunan zihniyetin bir yansıması olarak, “kadın” konusunun ele alındığı tezde yer verilmesi gereken bir detay olarak görülmüştür.

“*Parasız Yatılı*” hikâyesine kadın açısından bakıldığında kızı için çalışıp fedakârlıklar yapan bir anne modeli olduğu düşünülür. Ancak bir de küçük kızın tarafından bakılırsa asıl fedakârlık yapanın küçük kız olduğu anlaşılabacaktır.

Kadının aldığı çalışma kararı yerinde olmakla birlikte bir başka sıkıntıya da zemin hazırlar: Çocuğun üstüne yüklenen fazla sorumluluk. Hikâyenin daha ilk cümlesi bu durumu gözler önüne serer: “Sen çıkınca işin bitip gene yürüyerek iner, Mısır Çarşısı’ndaki beğendiğimiz börekçi var ya, kanarya kuşları olan, orda öğle yemeğimizi yeriz” (Füruzan, 2015: 101). Burada söz konusu iş, kızın gireceği parasız yatılı sınavıdır. Kadın burada “işin” diyerek çocuğu tek başına bırakır. Ancak beğenilen börekçi, yenilecek yemek hep ikisindedir. Hikâyede aynen yer alan şu cümle de durumun normal olmadığını göstermektedir: “Annesi işe başlayınca onun ismi ‘bizim hastanedeki işimiz’ oldu” (Füruzan, 2014-5: 102).

Annesi sınav konusunda kızının yükünü paylaşmayıp ona “işin” derken kendi hastabakıcılık işini “işimiz” saymıştır. Daha işe alındığı gün kızına kendi sorumluluğunu yükleyen anne, yalnızca bununla kalmayacaktır. Kız daha ilkokul üçe gitmesine rağmen annesi yatılı çalışacağı için evde tek başına kalacak, sobayı yakmak, karnını doyurmak gibi başka sorumluluklar yüklenecektir. Kadın tatlı sözlerle,

hastaneden getireceğini söylediği yemeklerle kızını yüreklendirmek ister ancak kızı: “Ben o yemekleri istemem anne. Yalnız hani, ‘Ördekleri temiz tutmak lazım.’ demişti ya, o kadını, ördeklerini anlatırsın bana” (Füruzan, 2015: 103) diyerek çocuk saflığını ve aslında maddi şeylerden çok manevi beklentiler içinde olduğunu açıkça gösterir. Çünkü çocukla annesi arasında yakınlık olsa da, kadın kızıyla her şeyi paylaşmaya çalışsa da, aslında anne kızın arasındaki bağda bir kopukluk, boşluk mevcuttur. Çünkü birlikte uyuyor olmalarına rağmen annesi, kızının okulda beden eğitimi derslerine kılık kıyafeti uygun olmadığı için giremediğini, bu derslerde kendisi gibi yoksul çocukların dışlandığını bilmemektedir. Üstelik çocuğun tek sıkıntısı beden eğitimi dersine girememek de değildir: “Kömürler kızarıp ateş olmaya dönünce her şeyi unutup – arka sırada oturmayı - Kızılay Kolu’ndan yemek yemeyi – ulusal bayramlarda şiir okumamayı – ilk yalazların maviliği yitene dek bekliyordu” (Füruzan, 2015: 101).

Çocuk, bu sorunlarını dillendirip yakınmadığı gibi annesinin her dediğini de koşulsuz kabul eder. Babasının ölümüyle zorlaşan hayatlarını sorunlar çıkararak daha da zorlaştırmak, çalışmak zorunda olan annesini daha da üzme istemez: “Her dediğini yaparım anne, sen üzülme. Zaten öğleleri okulda yemek yiyorum. Aklın bende kalmasın” (Füruzan, 2015: 104).

Kız böyle der, ancak tek başına kaldığı ilk sabah sessizce ağlar. Yine de annesine hiçbir sorun çıkarmaz ve yaşının üstünde bir olgunluk gösterir. Ancak kızın üstlenmesi gereken başka sorumluluklar da vardır. Parasız yatılı sınavını kazanmak ve öğretmen olmak bu sorumluluklardandır. Bu kadar sorumluluk, hem okulda hem de evdeki yalnızlığı onu içe kapanık bir çocuk yapar. Sınava giderken de annesi sürekli konuştuğu halde kızın hiç sesi çıkmaz:

“-Korkuyor musun? Hiç konuştuğun yok sabahtan beri. Hadi hadi Salıpazarı’ndan bu taşlı tokanın eşini alacağım sana. Sonra bizi tayin edecekler. Sen okulu bitirip öğretmen olunca, ben de çalışmam hastanede. Beraber çıkar gideriz. Koltuklar alırız. Onlara çiçekli basma örtüler dikerim ben. Bir de kabul günümüz olur. Konukları ağırlamak için, eğer unutmadımsa, anasonlu galeta yaparım. Masraf kapısı olmaz. Belki, bir de küçük halı alırız” (Füruzan, 2015: 105).

Kızın hiç konuşmaması ve “Korkuyor musun?” sorusuyla, kızın sınavı kazanamamakla ilgili endişe içinde olduğu hissettirilir. Kız yine tek başına yapması gereken ve annesiyle paylaşacağı işleri sessizce dinler. Okulu bitirmek kızın tek başına

yapması gereken bir görevken, tayin olmak, eve halı almak, kabul günleri yapmak birlikte yapılacak işlerdendir. Üstelik tüm bu hayaller yalnız annesine aittir. Kız yine de sesini çıkarmaz ve olgun bir tavır göstermeye devam eder. Annesinin şu sözleri oldukça düşündürücüdür:

“ ‘Benim kızım yıllardır yalnız uyanır sabahları,’ derim. ‘Hiç şımartıldığı olmamıştır kimseye. Bir gün bile çıtırtısı duyulmamıştır’ derim. ‘Sanki o çocuk olmamıştır,’ derim” (Füruzan, 2015: 105).

Kadın, kızına yüklediği sorumlulukları başkasına anlatırken onun, yaşının çok üzerinde mesuliyetler aldığıнын farkındadır. Ancak ona sınavı kazanıp öğretmen olma sorumluluğunu da yüklemek konusunda tereddüt etmez.

Kız açısından düşündürücü olan ve üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise parasız yatılı sınavına kendisi gibi yoksul çocukların gireceğini öğrendikten sonra verdiği tepkidir.

“-Öyleyse ben burayı kazanırım. Üzülme. Sınavı pekiyiyle bitiririm. Artık burada, arkadaşlarım olur. Haftada iki gün sen hastaneden, ben okuldan çıkıp eve döneriz. Sana da konuk günlerinde bakkal bisküvisi alırım” (Füruzan, 2015: 106).

Kızın annesinin hayallerine itaat etmesinden ziyade, “Artık burada, arkadaşlarım olur.” cümlesi dikkat çekicidir. “Artık” dediğine göre daha önce arkadaşı yoktur. Bu durum anneye ilk kez açık edilir. İkinci husus ise burada arkadaş bulabileceğine dair inancının olmasının sebebi bu sınava giren çocukların da kendisi gibi yoksul çocuklar olmasıdır. Çünkü kız daha önceki okulunda kendisinden daha üst sosyoekonomik düzeyde çocuklar olduğu için başta beden eğitimi dersinde, ulusal bayramlarda, sınıfta oturacağı yer konusunda, öğretmenleri tarafından dışlanmıştı. Dolayısıyla aynı düzeydeki çocuklarla okuyacak olma fikri belki de hikâyenin başından beri çocuğun tek beklentisi olma konumundadır. Ancak annesi, kızının daha önceden fark etmediği yalnızlığını, bu ipucu sayılabilecek cümleden sonra da fark etmez. O, sınava geç kalmama ve böylece kendi hayallerine yaklaşabilme çabasındadır. Hikâye boyunca kızın hayallerine, iç sesine, duygularına neredeyse hiç yer verilmemiştir. Annesinin dediği gibi: “Sanki o çocuk olmamıştır” (Füruzan, 2015: 105). Hep olgun ve son derece fedakâr bir tavır içerisindedir. Bu, kendi seçiminden ziyade şartlar gereği başka yapacak bir şeyi olmayışındandır.

“*Parasız Yatılı*”, yoksulluğun anne ve kız arasındaki farkındalık bağıını neredeyse kopararak hayat mücadelesinde ikisini de en azından manevi açıdan farklı yönlerle savuruşunun hikâyesidir.

“*Yaz Geldi*” hikâyesinde anne ve babası olmayan halası ve ninesiyle kalan bir kızın hikâyesi anlatılır. Hikâyede ne kızın ne de başka bir kahramanın adına yer verilmiştir. Bu kahramanlar, yaşamın içindeki büyük çoğunluktandır ve herkesin gördüğü ama fark etmediği silik insanlardır.

Kız dokuz yaşlarındadır ve yoksulluğu giydiklerinden, saçlarından, bacaklarının sıskalığından yani ilk bakışta fark edilecek kadar belirgindir: “Kirli, yapışık saçlarına bir mavi kurdela takmıştı. Duvardan sarkıttığı sıska bacaklarını sallayıp duruyordu. Ayaklarında topuklu, eski kadın ayakkabıları vardı” (Füruzan, 2015: 110).

Çocuk son derece yoksul bir yaşamın içinde olmasına karşın evde her zaman bulamadığı ekmeğini bile kedi yavrularıyla paylaşır.

“Yaz geldi. Sabah halam gidince, evde ekmek varsa alıyorum zeytinle çıkıyorum. Yazın çok seviniyorum, sokağa çıkınca. Hep bir şeyler oluyor. Yiyecek olmazsa evde, bu bahçenin arkasında karavanaları boşalttıkları yerler var. Onların içinden çok iyi yiyecekler bulunur. Ama ben zeytinle ekmeğe bayılırım. Yaz geldi artık, canım sıkılmaz. Hem ben buraları bilirim. Aç kalmam” (Füruzan, 2015: 113).

Kız, yiyecek bulamayıp çöpleri karıştıracak kadar yoksuldur ama elindekileri kedilere vermek konusunda çekinmez, onları yaşatmaya çalışır. Böyle yaparak evde, sokakta göremediği ilgiyi dışarıya yansıtır. Vapur yolcularını, kedileri ilgiyle izler: “Oraların bakımsızlığına, kirliliğine uygundu kızın varlığı. Tek uygun olmayan, çevresine olan iyilik dolu ilgisiydi” (Füruzan, 2015: 109).

Ne hademe olarak çalışıp akşamları eve dönen halası ne felçli ninesi ona alaka gösterirler, hikâyeden anlaşıldığı kadarıyla çocuğun oynayacağı arkadaşları da yoktur. Okula gidecek yaştadır ancak okula gittiğine dair de bir ifadeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla kız büyük bir yalnızlığın ortasındadır ve sabah halası gider gitmez sokağa çıkıp her şeye ilgi göstermesi bu yalnızlığın bir dışavurumudur: “Kedinin verdiği beraberlik duygusunu bile yendi bu korku” (Füruzan, 2015: 111). Beslemeye çalıştığı

kedi, küçük kıza birliktelik hissi verir ve “bile” sözcüğüyle buna ne kadar önem verdiği ortaya konur.

Kız bir yandan yalnızlığına kendince çareler bulurken bir yandan da ilk kez orada gördüğü oğlan çocuğunun kediye yardım etme çabasına karşı sert bir tutum takınır. Yalnızlığının daha da artmasından korktuğundan ya da tanındığı çevreyi ve elindekileri kaybetmek istemediğinden çocuğu dışlar.

Çocuğun önceki gece annesinin başka bir adama kaçtığını, bunun üzerine babasının kendisini dövdüğünü anlatmasına karşın kız yumuşamaz. Hatta kediyle ilgilenmesine engel olamayınca çocuğun canını yakmak için annesini kullanmaktan çekinmez:

“-Bırak o hayvanı rahat, ne sopayla tartaklıyorsun? Hem beni burada herkesler tanır. Seni annen bile bırakıp kaçmış. O kedi ölecek zaten” (Füruzan, 2015: 112).

Ancak o nihayetinde bir çocuktur ve oğlan birden ağlamaya başlayınca demin acımasızca canını yaktığı çocuğu teselli etme çabasına girer. Ona ninesinin masallarından anlatabileceğini, yabancı olduğu bu yerleri onunla gezebileceğini söyleyip kendi hayatını anlatmaya başlar. Çocuğun ağlamasını durdurmaya başarır. Onu neşelendirmek için bayram yerlerine götürmeye karar verir. Oğlanın geldikleri yeri beğenmesi üzerine buranın asıl bayramda görülesi olduğunu anlatır. Kızın yaptıkları, söyledikleri işe yarar oğlanın üzüntüsü geçer hatta sevinir, annesinin onları terk etmediğini odalarına varınca onu bulacağını umut eder.

Kız yokuşun yukarısındaki ışıkları görünce halasının orasıyla ilgili son derece dikkate değer sözlerinden bahseder:

“Bak, yukarıyı bilmezsin sen... Ben bir gün çıkacağım oralara. Halam, ‘Çıkacan tabii,’ diyor. ‘Ama daha var, daha birkaç yıl var. Hele büyü, büyü de kalma buralarda ‘ diyor. Halam, ‘Hayatını rezil etme kızım,’ diyor. ‘Bir namus derdine,’ diyor” (Füruzan, 2015: 119).

Kızın aklının bu yaşta, böyle yanlış fikirlerle doldurulması doğru değildir. Kız, “yukarı”yı gördüğünde aklına hemen halasının sözleri gelir. Çünkü belleğinin her şeyi kaydetmeye başladığı yaşlardadır. Bu bakımdan kız, tıpkı “*Nehir*” hikâyesindeki kız gibi eğitimsizlikten daha büyük bir tehlike olan yanlış fikirlerin aşılmasıyla karşı

karşıyadır. Duruma bir çare bulunmazsa bu kızın sonunun da “İstismara Uğramış ya da Düşmüş Kızlar” başlığındaki kızlar gibi olması kaçınılmazdır.

Raşel, “*Kuşatma*” adlı hikâyedeki Nazan’ın arkadaşıdır ve o da Nazan gibi on dört yaşındadır. Yahudi’dir ve drahomasını biriktirmek için Nazan’la aynı yerde çalışır. Parasını biriktirince Filistin’e gitmek, İbranice öğrenmek ister:

“Raşel, Kudüs’e gideceğim diyordu ne zaman o konu açılrsa. ‘Drahomamı yapıp gideceğim. Orda ateş yakıp çevresinde şarkı söylüyormuş gençler. İbranice öğreneceğim. Bir yolu ak, bir yolu kara kumaşlar geldi bana, kuzenimden, Filistin’e gideceğim’” (Füruzan, 2013: 54).

Raşel, Nazan’la aynı yaşta olmasına karşın onun düştüğü giyim kuşam endişesine henüz düşmemiştir. Onun tek derdi arap kıvrırcığı olan saçlarının kabarmasıdır. Bu yüzden Nazan, üstünü başını beğenmediği için onunla her zaman çıktıkları akşamüstü gezmesine gelmeyince buna şaşırır, hatta arkadaşını teselli etmeye çalışır:

“-Aa, deli misin ? Hep onlarla geziyorsun kaç yıldır. Hem daha kış bastırmadı. Üstelik sen güzelsin Nazan’cım” (Füruzan, 2013: 81).

Raşel’i tanımak adına hikâyede daha fazla malzeme yoktur.

“*Günübirlik Adada*” hikâyesindeki Cennet on beş yaşında, Ada’da üç aydır hizmetçilik yapmaktadır. Bu işe girmesinin sebebi babasının işlerinin bir türlü kalıcı olamaması ve annesinin hasta oluşudur.

Cennet, Füruzan’ın hikâyelerindeki yaşlılarından oldukça farklıdır. Akıllı ve çalışkan bir kızdır ve ne Nazan ne Nesibe gibi para kazanmak için başka yollar aramaya kalkar. Evin kendisinden daha tecrübeli olan yardımcısı Madam Tasula Cennet’e: “Çabuk kapıyorsun gördüğünü. Güzelsin de, hemen buralardan bir arabacı bulmaya kalkma” (Füruzan, 2010: 143) diye nasihat eder. Ancak bunu yapmasına aslında gerek yoktur. Çünkü Cennet bunları düşünecek durumda değildir. Annesinin hastalığına üzülmede, onu özlemektedir:

“Elleriyle her buz topağını tutup avuçlarında gezdirirdi. Sonra, onları kesme camdan kâseye koyardı. Küçüklüğünün ıslak bezlerle sarılı toprak testilerini anımsatırdı kanına işleyen buzların soğuğu Cennet’e. Yüreğinde bir düğüm katılaştır, kütürderdi. Topakların cam kâseyi buğulamasına bakardı. Birden anasının lavanta çiçeğiyle bastığı

bohçalar açıldığında kokladığı temizlik pıtrakları Cennet'in anısında" (Füruzan, 2010: 142).

Madam Tasula, Cennet'in gülmez, konuşmaz halinden, "Cennet'te de aynı yabancıktır, dedi. Bilmem yabancılık demek doğru mu?" diye yarı şaka laf atınca Cennet'in ne kadar akli başında ve sözünü esirgemeyen bir kız olduğu ortaya çıkar: "Nedenmiş dedi Cennet. İnsanın anası evde yalnızken, hastayken bayram mı edecekmişim" (Füruzan, 2010: 156).

Maaşını almaya gelen babasının, annesinin yaptığı kuru çöreği getirmesi, annesinin kızının neyi sevdiğini bilmesi, Cennet'in verdiği tepki, anne kız arasındaki sıcaklığın birer işaretleridir. Babası ise hep iş aramak, çalışmak zorunda olduğundan bu ilişkinin biraz dışında kalmıştır:

"-Bunu annen sana yaptı, gönderdi. "Oralarda böyle şeyler yemezler. Cennet çok sever, canı çeker de sonra bulamaz" dedi, al.

Babası küçük paketi uzattı.

Cennet aldı, avucundan anca taşan büyüklükteki kâğıdın babasının elinden kalma ısını duydu elinde.

-Kuru çörek mi baba hı...

-Ya nasıl da bildin, annen demesi doğruymuş, severmişsin demek. Bense sokaklarda gidip gelmekten neyi sevip sevmediğinizi tam bilemedim" (Füruzan, 2010: 147).

Babası parasızlık yüzünden kızını çalıştırmak durumunda kalsa da onun sorumluluğunu üstlenmeyi bilir. Cennet'in kimsesiz hissetmesini istemez. Onun gururu incinsin de istemez. Madam Tasula evin hanımının Cennet için sevabına çeyiz yapacağını söyleyince bunun kendi görevleri olduğunu söyleyerek kızının kendisini küçük hissetmesini engellemeye çalışır: "Ne olursa olsun bir kızı babası anası çeyizleyip dünya evine komalı dedi Enver Efendi. O da yürek gücünü yitirmeyip anasına babasına saygılı kalsın. Doğacak çocuklarını doğru insanlar yapsın" (Füruzan, 2010: 149).

Cennet, çalışmaya başladığından bu yana henüz on beş yaşında olmasına karşın hemen her yoksul çocuk gibi yaşının üstünde bir olgunluk edinmiştir. Bu durum babasının gözünden kaçmaz: "Enver Efendi on beşindeki Cennet'in üç ay içinde ne denli büyüdüğünü yeniden seçti kızının bu gülümseyişiyle. Çünkü yüzü hoşgörü,

anlayış doluydu’’ (Füruzan, 2010: 157). Ancak babasının gözünden kaçan çok daha önemli şeyler vardır. Cennet kendi köylüsü olan Recep Ağabeyi ve eşi Ramize’yle aynı evin işlerinde çalışmaktadır. Özellikle Ramize’yle Cennet oturup sık sık konuşurlar ve Cennet daha bilinçli bir insan haline gelir ve fikirlerini babasına karşı savunmaktan da çekinmez. Babası ise işten çıkmayı düşünen Recep’i de Ramize’yi de haksız bulur ve ataerkil toplumun erkek bireyi olarak Ramize’nin yerini, görevlerini “erkek” olduğu için kendisi tayin eder. Çünkü Ramize “kadın kısmı”dır, cahildir:

“İş mi var sanıyor Recep İstanbul’da. Herkesi işten çıkarıyorlar. Bulmuş rahatı, otursun oturduğu yerde. Hem Ramize’ye ne oluyor. Kadın dediğin elindekini yitirmeyi değil korumayı bilmeli. Kaç yıl yaşamış ki ne bilip kocasına evet diyecek, Recep’i başka şeylere iteleyecek’’ (Füruzan, 2010: 160).

Babası kızının elbette iyiliğini düşünür. Kızının işi kötü değildir. Yanında çalıştığı insanların da iyi insanlar olduğunu söyleyerek onu ikna etmeye çalışır. “O sana deniz kabuğu getiren, belli arkadaş sayıp seviyor seni ha’’ (Füruzan, 2010: 161) diyerek kızına çalıştığı yerdeki koşulların iyi olduğunu, orada kendisinin horlanmadığını aksine, değer verildiğini anlatmak ister. Aslında babası bir bakıma haksız değildir, Durul Cennet’e, Cennet de Durul’a birtakım hisler beslemektedir. Ancak Cennet yine Füruzan’ın diğer hikâyelerindeki yaşlılarından farklı olarak, tozpembe hayallere dalmak yerine gerçeğin farkına varır ve hatta bunu sesli olarak dile getirme cesaretini gösterir:

“Orta hizmetçisi olduğumu da biliyorlar. Çocuk filanlar ya, kabuğu veren oğlan benim yaşıtım. Bir gün denize gittik, sonra dönüşte top oynadılar. Kaçan topları hep ben geri getirdim. Durul oynamadı, oturalım senle dedi, benim işim oturmamış gibi... Sonbaharda okullarına giderler hepsi. Gönül Hanım öyle diyor, Durul büyüdü diyor artık, oynamak değil konuşmak hoşuna gidiyormuş. Yok baba, iyi olmaya iyiler ya n’ebleyim. Ramize ablam haklı. İşçi olmanın daha insana yaraşır olduğunu söylüyor Recep Ağabeyim, haklı. Topu nasıl attıklarını biliyor musun? Savrulup gidiyor toplar yere değer değmez. Küçükler kahkahadan kırılıyorlar’’ (Füruzan, 2010: 161).

Cennet’in derdi rahat etmek değil onuruyla çalışmaktır. Hizmetçilik onursuz bir iş değildir. Ancak yaptıkları on beş yaşındaki kızın gururuna dokunur.

Babası yine de Cennet’in düşüncelerine hak vermez. Ağır koşullarda çalışmıyor olmasıyla yetinmelidir ona göre. Kızı bu üç ayda geçimsiz bir insan olmuştur. Bunun sebebini Recep ve Ramize olarak görür, bir iş bulur bulmaz onu yanına almaya karar verir:

“Burda rahatsın Cennet. Yediğin önünde, yemediğin ardında. Mis gibi havası var. Cennet bir yerdesin. Kızının adıyla eşleşen anlama gülüverdi, çözüldü telaşı. Gel gör ki hırçınlaşmışsın, geçimsizleşmişsin. Annen hasta olmasa... seni yanıma katar götürürdüm. İşe başlayayım çaresine bakarım. Herkes geçimli olmalıdır deriz biz. Hayat zaten zor. Evet doğru olmaya doğru şeyler var ya... Sen küçüksün, burası ise, iyi, güvenli bir yer. Kötü davranmıyorlar...” (Füruzan, 2010: 165).

Cennet ise baştan beri süren kararlılığına yine cesaretle devam eder. “-Ben durucu değilim baba buralarda. Hayatımı annem gibi, senin gibi geçirmek istemem.” diyerek anne ve babasının hayatını da eleştirir. Bu, Cennet’in anne ve babasını beğenmemesi değil, süregelen düzeni değiştirme istediğinin bir ifadesidir.

Baba kız zaten kısıtlı olan vakitlerinde tartışmak istemezler. Babası gitmek üzereyken çocukluk arkadaşı olduğu anlaşılan Redife’yi sorar ve onun yakında evleneceğini duyunca son olarak şunları söyler:

“-Ben Recep Ağabeyimle Ramize Ablamla konuşup halleşiyorum... Baba bugün günübirlik Adada oturdun. Yedin de içtin de. Seyrettin de güzel şeyleri. Ne oldu? Döneceğin yer gene bizim sokağımız. Annemin hastalığı da cabası. Redife’ye selam götür benden. Ben işçiliğe gittiğimde getiririm düğün hediyesini ona. Birbirimizi hep göreydik daha başka olurdu ya” (Füruzan, 2010: 168).

Belli ki Cennet, Redife ile devamlı görüşse onun da fikirlerini değiştirebileceğini onun da bilinçlenebileceğini düşünmektedir. Böylece eğitimin yalnız okulda gerçekleşmediği de bir kez daha ortaya konur. Mühim olan doğru insanlarla karşılaşmaktır. Çünkü on dört, on beş yaşındaki çocuklar için girdikleri çevre, örnek aldıkları, konuşup görüştükleri insanlar çok önemlidir. Nazan Nigâr Abla’yı örnek almıştır, Cennet Ramize Abla’yı. Aynı yaşlardaki iki kızın hikâyelerinin nasıl bambaşka noktalara gittiği açıktır.

“*Sevda Dolu Bir Yaz*” hikâyesinde gayrimeşru olarak dünyaya gelen bir kız çocuğunun hikâyesi anlatılır. Hikâyede adı verilmeyen küçük kız, varlıklı bir ailenin çocuğudur. Ancak şımarık bir çocuk olmadığı: “Koşmaya başlayınca büyükler ‘uslu dur, uslu dur, terleyeceksin’ derlerdi. Ben de ellerim çenemde bir kıyıya çekilir, çevreme bakarak oyalanırdım” (Füruzan, 2013: 9) cümleleriyle ortaya konur. Bu kız çocuğunun yaramazlıklarını bu denli kontrollü hale getiren, belki de anne ilgisinin yoksunluğudur. Çünkü bu yoksunluk yalnız usluluğu değil bozulan bir psikolojiyi de beraberinde getirir:

“Ben söz dinlerdim.

Yalnız bilmem neden, ara sıra gülmeye ağlama nöbetleri alırdı beni.

Ağlamama evdekiler çok öfkelenirdi.

‘Anne, anne’ diye saatlerce ağlardım.

Çocuklar da sanki dünya kurulduğundan beri anne diye ağlıyorlar.

Ama ben annemi hiç görmemiştim ki...” (Füruzan, 2013: 13).

Çocuk annesini bir kez babaannesine sormuştur o da öldüğünü söyleyip konuyu kapatır. Bir kez de evin kalfası, onu yıkarken annesinden bahseder. Bu konuşmada çocuk “güzel olmayacağını” da öğrenir: “Başımı sabunla köpürtüp duran Çerkez Kalfa Besime’nin ‘vah yavrucak vah, anasına da benzemedi ki, güzel de olmayacak vah’ demesine hiç aldırılmazdım” (Füruzan, 2013: 20).

Anne figürünün boşluğuyla kızın babasına olan yakınlığı ve ilgisi de artar. Babasının geldiği saati bildiğinden o hiç fark etmese de otların arasına gizlenip her gün onun gelişini bekler. Yıllar sonra babasıyla tren yolculuğu yaptığı, iki kere birlikte uyuduğu bir yazı “sevda dolu bir yaz” olarak tanımlar, onu anarken hayranlığı aşıkârdır. Üstelik babasının onu sevdiğine de inanır, aralarında kimselerin bilmediği bir bağ vardır: “Bir ara gözleri bana rastladığında, kimsenin seçemeyeceği çabuklukta, kışkırtıcı bir göz kırpmayla kaçamak bir şekilde gülümseyiverirdi. Beni severdi, biliyor musun, severdi, sahiden severdi” (Füruzan, 2013: 26).

Küçük kız köşkte babasının varlığıyla mutlu mesut yaşarken birden her şey değişmeye başlar. Önce yattığı oda değişir, onu alt kata indirirler ve eski odasına da yukarı kata da gitmesine bir daha izin vermezler: “Eski yatak odama çıkmama göz yumulmadığını, bir kez merdivenlere yöneldiğimde, babaannemin ardımdan yetişen sesiyle anlamıştım” (Füruzan, 2013: 30).

Babaanne, çocuk üzerinde en etkili olan kişidir, onun köşkte nerede oynayacağından, ne yiyeceğine kadar o karar verir. Köşkten çıkmasına da asla müsaade etmez, devamlı onu kontrol altında tutmaya çalışır. Küçük kız bunu sevgi olarak algılasa da asıl sebebi onun gayrimeşru olarak dünyaya gelmesi ve bunun duyulmasından korkulmasıdır:

“Çok gülmeme, çok ağlamama öfkelenirdi. ‘Yakışksız’ derdi.

Babaannem o yıllar her davranışımı gözler, her şeyimle ilgilenirdi. Sevgisinden olmalı. Köşkün dışına çıkarım diye de ödü patlardı” (Füruzan, 2013: 11).

Babaannenin bu kadar baskın, babanın da son derece pasif olması sebebiyle küçük kızla ilgili bütün kararları babaanne verir. Baba uygun görülen zengin bir ailenin kızıyla evlenir. Küçük kız da zamanı gelince baba diye bildiği adamın aslında babası olmadığını Çerkez Kalfa Besime’den ve babaannesinden öğrenir. Böylelikle babasız da kalmış olur ve bu kimsesizlik haliyle hayatta karşısına çıkan her şeyi kabullenmek durumunda kalır: “Benden istenilenleri daima yaptım. Benimse pek isteğim olmadı. O yüzden ‘hayır’ demenin gerekebileceğini hiç düşünmedim” (Füruzan, 2013: 35).

Evlendiği adamı da kendisine uygun gördüklerinde, “Olur efendim” demekten başka bir yolu yoktur. Evlenene kadar mutlu olamadığı gibi evliliğinde de mutlu değildir. Ancak o hiçbir durumdan olmadığı gibi, hatta vücudu kocasının vücuduna alışamadığında bile kabullendiği gibi bundan da şikâyetçi olmaz. Ne kocası tarafından ne kocasının akrabaları tarafından sevilir. Ama elbette buna da ses çıkarmaz: “Benim sessizliğime, uysallığıma o ne sinsidir, acıdık, evi olsun, kocası olsun istedik. Oğlumuzu mutlu edemedi açıkçası, dediklerini müşterilerimden biri anlatıvermişti. Hiç ses çıkarmadım” (Füruzan, 2013: 38).

Kadın kimsesiz olmasa ya da bu kadar her şeyi kabullenecek biçimde yetişmese akrabalarının bu şekilde davranması pek de mümkün değildir. Düşüncesiz bir anne, pasif, toy bir baba ve dominant ve yalnız etrafa karşı saygınlığı düşünen bir babaanne bir çocuğun bütün hayatını etkilemiştir.

Kadın, kendisi bir aile sıcaklığı, anne sevgisi, eş sevgisi göremediğinden bu hayattaki tek varlığı olan çocuğunu çok sever: “Ben seni hiç yanımdan ayırır mıyım, ayırmam” (Füruzan, 2013: 39) diyerek onu tamamen yalnız bırakan bütün akrabalarından farklı olacağını anlatmak ister gibidir.

Çocuğunu öyle çok sever ki mutsuz bir evliliği olmasına rağmen, onun dünyaya gelişini bütün hayatındaki en mutlu olduğu şeylerden sayar: “Babamla yaptığım tren yolculuğu hayatımdaki ilk en mutlu şeydir, ikincisi de seni doğurmam. İyi ki de oldun bir tanem” (Füruzan, 2013: 14). Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi kadın son derece mutsuz bir hayat sürmüştür. Bütün hayatı boyunca mutlu olduğu yalnız iki şey vardır. Kendi tabiriyle o hep güler, “Fakat kahkahasız...” (Füruzan, 2013: 15), bu

da yine gerçekten içten bir gülüş sergileyebileceği anların hiç olmadığını ama hiçbir şeye de surat asma lüksünün olmadığını gösterir.

Kadın, kocası ölünce dikiş dikerek çocuğuna bakmaya çalışır. Kadın hikâyede ailesinin, özellikle kocasının akrabalarının ötekileştirdiği biridir ancak yazarın diğer hikâyelerindeki gibi en azından iş hayatında horlanan biri olarak verilmez. Öyle ki onu dikişe çağıranlar ona karşı son derece saygılıdır: “Dikişler bitene kadar, ‘yemesini, oturup kalkmasını, tutumunu, sözünü bilen kadındır’ diye ağırlamalarında da sorularında da titiz dikkatlidirler” (Füruzan, 2013: 39).

Füruzan’ın diğer kadın kahramanlarına bakıldığında buradaki kadın kahramanın da kötü yola düşmesi muhtemeldir. Üstelik annesi de “hoppa” bir kadındır. Onu diğer kahramanların kaderinden kurtaran şeyin hem ilkokula hem de Kız Sanat Okulu’na verilmiş olması, yani, eğitim almış olması kuvvetli bir ihtimaldir.

“Babamın kızı olduğumu sandığım yazlardan başlayarak kuşları, böcekleri, ağaçları, çiçekleri bir de çocukları sevmeyi öğrendim” (Füruzan, 2013: 40) ifadeleri de bu öğrendiklerini otoriter bir babaannenin yanından ziyade gittiği okullarda öğrendiğini düşündürür.

Şemsigül Şehrazat Debreçenli’nin hayat hikâyesinin kesitler halinde verildiği uzun öykü “*Şarkılar Kitabı*”dır. Hikâye onun gözünden anlatılır. Şemsigül, sevilen bir çocuk olduğunun farkında olarak büyümüştür: “Annemle küçük teyzem istemezsem zorlamazlardı diyordum, beni çok severlerdi çünkü” (Füruzan, 2013: 45). Böyle düşünmesi için haklı sebepleri vardır. O, anneanne ve dedesinin tek torunu, iki ailenin de kıymetlisidir. Zaten sevildiğini sık sık dile getirirler: “Anneni üzme canım e mi. Biz seni çok, ama bildiğinden daha çok seviyoruz” (Füruzan, 2013: 91).

Anneannesinin, dedesinin, teyzesinin ve annesinin sevgisinden emin olan küçük Şemsigül babası kaptan olduğu için sık sık seferlere gittiğinden onunla çok az vakit geçirir. Bu sebeple de babasını, annesinden kıskanır. Anne ve babasını yatakta uyurken görmek onu çok öfkelenendir. Ancak bu öfkesinin sebebini kendisi bile anlayamaz: “Aydınlanmaya başlayan mutfığa kapıdan uzayarak düşen gölgemi bile ayırımsamamışlar, öylece yüz yüze kıpırtısız duruyorlardı. İçimi giderek saran öfkeyi anlayamadan, niçin beklediğimi bilmeden kalakalmıştım eşikte” (Füruzan, 2013: 88).

Annesi ise Şemsigül'deki garip değişimin farkındadır ancak o da buna bir anlam veremez. En fazla babasının sefere gitmiş olmasının buna yol açtığı gelir aklına:

“Annem sönük bir sesle babamın gittiği bir önceki sabahtan beri huy değiştirdiğimi, anlaşılmaz bir inatla surat asarak saatlerce gezindiğimi. Çok sevdiğim bahçemi bile neredeyse iki gündür tekmeleyip durduğumu anlatıyordu. Saka kuşları için ekmek ıslatıp duvar üstlerine koymadığımı, yitirdiğim tosbağamı hiç sevmediğimi söylediyimi, daha neler neler yaptığımı daha neler neler yaptığımı...” (Füruzan, 2013: 91).

Şemsigül o yazın sonunda okula başlar. Okulun ilk günü dalgınlıkla adı soyadı okunduğunda ses çıkarmayınca hem bu durum hem de uzun ismi, arkadaşları arasında alay konusu olmasına neden olur. Üstelik öğretmeni de onu sevmemiş gibidir. Şemsigül de bu yüzden okula bir türlü alışamaz, kendini unutturmaya çalışır:

“Şemsigül Şehrazat Debrecenli adı unutulsun, numaramın dışında bana bir şey yöneltilmesin istiyordum.

Bir yanlara siniyordum.

Derslerimi yapıyordum.

Sorulanları doğru yanıtladığımda öğretmenin durgun yüzünden geçen sıkıntılı bakışının bir an üstümde kalışını duyumsuyordum” (Füruzan, 2013: 132).

Küçük Şehrazat'ın okuldaki bu tatsız başlangıcı, hem arkadaşları hem de öğretmeni tarafından ötekileştirilmesi, küçük çocuğun ruh halini olumsuz etkiler. Aradan zaman geçse de Şemsigül okulda mutlu olamaz, arkadaşlık ilişkileri bir yana öğretmeni de onu başarılarını takdir etmez. Bu da Şemsigül'ün içinde giderek büyüyen bir öfkeye yol açar:

“-Bana Şehrazat demeyin! diye bağıryorum. Demeyin öyle. Benim numaram var, numaramla çağırın. Ben bu adı sevmiyorum, adımı değiştirin, benim numaram var, 93 deyin bana, ben adımın hiçbirini sevmiyorum. Herkes alay ediyor” (Füruzan, 2013: 144).

Şemsigül'ün büyük ailesi yavaş yavaş dağılır. Önce dedesi, sonra anneanesi sonra da babası vefat eder. Aile küçüldükçe maddi sıkıntılar da baş gösterir. Şemsigül yavaş yavaş büyürken artık yoksul bir hayat yaşadıklarının farkındadır: “Ben yoksulluğun kokusunu artık iyice tanıyordum, ucuz sabun, kavrulmuş soğan, çoğunluk ortak kullanıldığından temiz olmayan hela, çürümüş çöp, yosunsu bir rutubetten salgılanıyordu bu tiksindirici iğrenç koku” (Füruzan, 2013: 206). Farkındalığın yanında Şemsigül'ün yaşadığı bu hayatı kabullenemeyişi ve bu yoksulluğa karşı duyduğu nefret:

“Ben bu eski evlerden, artık açıkça yaşadığımız yoksulluktan, bu yavan hayattan giderek daha çok nefret ediyordum” (Füruzan, 2013: 208) ifadeleriyle anlatılmıştır.

İşte bu noktada Şemsiğül’ün önünde belki de iki yol vardır: Biri Nesibe, Nigar Abla, Nazan gibilerinin seçtiği yolu seçip bedeniyle para kazanmak, diğeri ise okuyup bir meslek edinip, alın teriyle para kazanarak yaşadığı hayatı değiştirmek. Şemsiğül ikinci yolu seçer çünkü okuması konusunda babası da ailenin diğer üyeleri de onu bilinçlendirirler ve yoksul da olsalar onun okumasını sağlarlar. Yani Şemsiğül’ü diğerlerinden ayıran yine eğitim olur. Fakat Şemsiğül’de dikkat çeken bir nokta vardır ki, annesi gibi olmaktan imtina eder. Ona benzemediğini düşünerek bundan mutlu olur: “Annemin bana hiç benzemediğini ya da aslında benim ona hiç benzemediğimi övünçle, sıklıkla aklımdan geçiriyorum” (Füruzan, 2013: 211). Bu “*Tokat Bir Bağ İçinde*” adlı hikâyede ilk bölümde anlatılan kadını akla getirir. Fakat onun böyle bir düşüncede olmasının haklı görülebilecek yanları varken, Şemsiğül’ün böyle düşünmesini anlamak zordur. Çünkü Şemsiğül’ün annesi Şahende’nin tek olumsuz yanı akrabalarını yavaş yavaş kaybedince geçmişe sarılıp kendini çevreye kapatmasıdır.

Şemsiğül okuyup avukat olur olmaz yıllar yılı bir türlü sevemediği uzun isminden kurtulmak için adını değiştirir. Üstelik Şemsiğül ismini dedesinin, Şehrazat ismini babasının koyduğunu bile bile yapar bunu. Bu da bu isim mevzusunun çocukluğunda onu ne kadar etkilemiş olduğunu ortaya koyar: “Ben avukat olur olmaz adımlı değiştirdim. Kartvizitimdeki telefon ve faks numaralarımın, internet ve büro adreslerimin hemen üstünde seçkin, etkili bir ad oldu adım doğrusu sonunda” (Füruzan, 2013: 211).

Şemsiğül yalnız adını değil geçmişe dair her şeyi arkasında bırakmak ister. Annesinin tek avantajı geçmişe sarılmak iken o, geçmişe hatırlamaktan nefret ettiğini: “Hiç hoşlanmıyorum bu tür anımsamalardan... Tümünün verdiği o nefreti duyumsuyorum” (Füruzan, 2013: 214) cümleleriyle açıkça ifade eder.

Bir zamanlar güzelliğine hayran olduğu, çok sevdiği küçük teyzesinin ve eşinin ziyaretleri için: “Benim içinse onların konukluğu salt yorucu, daha doğrusu sıkıcı üç hafta olmuştu” (Füruzan, 2013: 215) diye düşünmesi onun geçmişten ve geçmişe hatırlatan her şeyden ne kadar uzak durmak istediğini kanıtlar niteliktedir.

Şemsigül Şehrazat Debreçenli, Fûruzan'ın hikâyelerindeki okumuş ve aldığı eğitim sayesinde bir meslek edinen ve bu sayede “sınıf atlamayı”, maddi durumunu düzeltmeyi başaran tek kadın kahramandır.

Bu başlıkta anlatılan kız çocuklarının kimisi aklı erdiğinden beri kimisi ise daha sonraları yoksullukla başa çıkmaya çalışmışlardır. Bazıları parasız yatılı sınavlarına girip okumuşlar, bazıları küçük yaşta çalışmaya başlamışlardır. Onları “İstismara Uğramış ya da Düşmüş Kızlar” başlığındaki kız çocuklarından ayıran en temel nokta, daha bilinçli olmalarıdır. Gözlerini erişemeyecekleri yükseklerle dikmeyen ya da ulaşmak istediklerine kolayca ulaşamayacaklarını bilen bireylerdir. Yalnız “*Yaz Geldi*” hikâyesindeki kızın akıbeti düşündürücüdür. Eğer o kız da bu başlıktaki diğer kızlar gibi bilinçlenmeyi başarırsa sonu “İstismara Uğramış ya da Düşmüş Kızlar” gibi olmayacaktır.

3.1.5.3. Göçmen Ailelerin Çocukları

Aile büyüklerinden farklı bir coğrafyaya ve kültüre doğan bu başlıktaki çocuklar, ailelerin genel özelliklerine uyum sağlarlar. Göçmen ailelerinde herkes birbirine saygı duyar, anlayışlı davranır ve ailede sevgi hâkimdir. Çocuklar da böyle ailelerde yetiştikleri için yoksulluk da çekseler mutludurlar. Ayrıca onların yetiştirilmesinde büyük pay sahibi olan anne, yenge, babaanne gibi kadınlar da onların saygılı, anlayışlı ancak haklarını savunmalarını aşılamaaya çalışan kadınlar olarak yer alırlar. Yalnız “*Redife’ye Güzelleme*” hikâyesindeki Redife’nin yalnız annesi ve babası yanındadır. Üstelik annesi yoksulluğun getirdiği sıkıntılar karşısında anlayışlı tavrını koruyamaz ve ailede ciddi anlaşmazlıklar, hatta şiddet yaşanır. Küçük bir kız olan Redife durumun farkındadır ancak babasının yaşadığı pişmanlık, aileye katılacak yeni bir can hikâyede olumlu bir hava estirir. Bu bakımdan Redife’nin de bu başlıktaki kız çocuklarından çok daha mutsuz ya da kötümser olduğunu söylemek yanlış olacaktır.

“*Edirne’nin Köprüleri*” hikâyesinde göçmen bir ailenin hikâyesi anlatılır. Anlatıcı çocuk; ninesi, amcası, yengesi ve amcasının kızı Sabahat ile birlikte yaşamaktadır.

Kuzeni Sabahat da annesi Naciye'ye hem görünüş hem karakter olarak çok benzemektedir: “Sabahat az konuşurdu. Az gülerdi. Yüzündeki anlam, yengemi anımsatırdı” (Füruzan, 2015: 86).

Sabahat ve kuzeninin ayrı anıldığı tek olay Sabahat'ın saçlarının kesilme mevzusudur. Bunun dışında iki çocuk pazarda, oyunda, evde hep birlikte, birdir. Hatta kendisinden iki yaş küçük olan Sabahat da kuzenine uyararak annesine “yenge” demektedir. Anlatıcı kızın anne ve babasının başına ne geldiğini bilmeyiz. Ancak o annesiz, babasız olmasının yalnızlığını, mutsuzluğunu yaşamaz. Çünkü iki çocuk bu evde bir tutulur. Naciye Yenge de, eşi de kızları birbirinden asla ayırmazlar:

“Elini gidip öperdik Sabahat'la. O katı, bozulmuş elini öptüğümde, içimde büyüyen güvenle, sevgiyi taşıyamaz olurdum. Gözlerime yaşlar dolardı. Babam ölmüştü üç yıl önce, ama sanırım yaşasa, amcamdan daha çok sevemezdim. Yengem, “Amca demek yarı baba demektir” derdi” (Füruzan, 2015: 85).

Çocuk amcasına, babasına duyduğu sevgiden daha büyük bir sevgi duymaktadır. Anne ve babasını kaybetmiş olmasının kimsesizliğini, endişesini ve tedirginliğini hissetmez. Çocuk da olsa hissettiği güven, sevgi ve mutluluk açıkça ortadadır.

“*Redife'ye Güzelleme*” adlı hikâyedeki Redife, yedi yaşında kumral, yamalı giysilerinden, zayıf bacaklarından, taranmamış saçlarından, yoksul bir aileden geldiği belli olan bir kız çocuğudur: “Güzel renkli çiçeklerle bezeli iri bir yamanın ön yüzünü örttüğü uzun giyiminin altındaki ufacık ayaklarında kayışları kırmızı, yeşil boyalı takunyalar vardı. Ayak başparmaklarının biri yaralıydı. Tırnak düşme yerine doğru uzuyordu” (Füruzan, 2013: 158).

Redife de göçmen bir ailenin çocuğudur. O gün annesi doğum yapacak olan kız annesinin ölmesinden korkar ve babasıyla gittikleri İsmail Usta'nın yanında birden ağlamaya başlar. Başlangıçta çocuğun korkusu yersiz gibi görünse de sonradan verilen bilgiler kızın haksız olmadığını gösterir. Çünkü küçük kızın gördüğü tabloda annesi sürekli ağlamaktadır ve babasından dayak yemektedir:

“-Annem doğurduktan sonra da mı ağlayacak, dün akşamdan beri ağladığı gibi?
(...)

-Onu dövmezsin değil mi baba artık? Dövme annemi” (Füruzan, 2013: 167).

Küçük kız ailede yaşanan bütün olumsuzlukların farkındadır. Bu noktada da dayak yiyen, sürekli ağlayan annesinin tarafını tutmakta, kendince annesini korumaya çalışmaktadır.

Aslında kızın farkında olmadığı başka şeyler de vardır. Mesela babası doğacak kardeşinin oğlan olmasını ister. Çünkü onu okutmayı ister. Okuyunca, Redife kadın olduğu için kendini savunamayacağından bunu yapabilecek tek kişi erkek kardeşi olacaktır:

“Lakin olur derim Redife’ye destek ileride. İşte bunu isterim en çok. Kızmayalım başka yerlerde gidip durur diye okuyunca. Redife kızdır biçare, büyür erişirse, bir de yoksulluk... Ezilir gider. Kanından birisi, erkek kardeşi savunur anca onu” (Füruzan, 2013: 172).

Bu temenniden yine toplumdaki kadın algısı görülür. Redife kız olduğu için okuması söz konusu dahi değildir. Elbette yine kız olduğu için kendini savunabilmesi de mümkün değildir. Temir Efendi kızını sevmekle birlikte kadın olduğu için ona hayatta kendi başına başarılı, mutlu olabileceği bir rol biçemez. Bir erkeğin korunmasına muhtaç olduğunu düşünür. Belki de yaşadığı yoksulluğun içinde kızının diğer hikâyelerdeki Nigâr gibi, Nazan gibi olmasından korkmaktadır. “Çocuk kalması daha kolay bir kızın” (Füruzan, 2013: 173) ifadesi de bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

“*Temizlik Kolu*” hikâyesindeki Hediye’nin ailesi de zorunluluklar sebebiyle göç etmişlerdir. Hediye’nin annesine ne olduğu hikâyede anlatılmaz. Babası da üç ay önce ölmüştür. Ninesi ve yengesi gibi Hediye de, küçük bir kız olmasına rağmen yoksul bir yaşam sürmenin zorluklarıyla mücadele etmeye başlamıştır. Sınıfındaki en yoksul çocuklardan biri olduğu için temizlik kolunun daimi üyesi olmuştur:

“-Ders yılı başında değiştirilecek dediydi öğretmen. Sonradan, Şahver’le Hediye’nin elleri doğrusu işe pek yatkın, onlar yapsın bu işi hep, dedi sınıftaki arkadaşlarımıza. Herkes de evet, evet öğretmenim, Şahver’le Hediye yapsın, dediler. Biz de sevindik” (Füruzan, 2010: 53).

Hediye bu duruma belki kendisine özel bir vazife verilmiş olduğunu düşündüğünden belki göçmen ailelerin temizlik konusundaki aşırı özeninin çocuğa işlemesinden, bu duruma üzülme yerine sevinmiştir. Temizlik koluna seçilmesinin esas sebebinin yoksulluğu olduğunu anlamamış gibi görünmektedir.

Ninesi, bu durumdan işkillenip sorular sorduğunda korkar, bu duruma itiraz etmesini istediğinde de son derece pasiftir. Ne öğretmenine ne ninesine itiraz edebilecek gücü yoktur Hediye'nin. Öğretmeni eski önlüğünün değişmesi gerektiğini okul aile birliği yardımının babası olmayanlara yardımcı olacağını söyleyince babasının öldüğünü bile söyleyemez: “Hediye ayağındaki altı lastik, keten ayakkabılara bakıp susmuştu. Babasının üç ay önce öldüğünü söyleyememişti” (Füruzan, 2010: 57).

O, sessiz, sakın, hakkını aramayı bilmeyen bir çocuktur. Bunda aile bireylerinin etkisi, yoksulluğu, anne ve babasını kaybetmiş oluşu gibi pek çok sebep etkili olmuş olabilir. Kendisiyle aynı ekonomik sınıfta olan arkadaşı Şahver'le birlikte sınıfta öğretmenleri ve arkadaşları tarafından ne sevilirler ne de benimsenirler. Hatta farkedilmezler bile: “Kurşun rengi kısalmış önlükleriyle onlar sınıfın en arka sırasındaki yerlerinde, duvarın kirli badanasıyla eşleşip solgunlaşarak göze çarpmazlardı hiç” (Füruzan, 2013: 57).

Hediye'nin bu itirazsız kolay kabullenen halinin bir sebebi de anne ve babasını kaybetmiş olması ve başka kimseyi kaybetmek, kırmak istemiyor oluşudur. Çünkü babasının öldüğünü söylerse ölümü amcasına yaklaştırmaktan korkar. Ninesi öleceğinden bahsedince de:

“-Ölüm uyumak değil midir, nineciğim? Babam öldüğünde, ‘O uyudu. Yoruldu dinleniyor’ demediniz mi? Sen uyuma n’olur? Kimse uyumasın artık, çocuklardan başka. Çünkü okula gittiğimizden biz sabahları erkenden hemen kalkıyoruz” (Füruzan, 2010: 55).

diyerek kimsenin ölümüne yani kaybına tahammülü olmadığını çocukça ifade etmiştir.

Ninesi Hediye'nin giyim kuşamından utanıldığını düşünerek:

“‘Utanır bu kız Firdevs yavrum, giydiğinden çıkardığından. Bugün yengesi alacak ona bir palto. O zaman demeyecek, nine herkes soruyor bana, üşümez misin böyle gezerken paltosuz... Al buna gelin bir iyi şey giysin burnunu dikerek. Sormasın kimse çocuğa, yok mu giyeceğin kara kışta a be çocukçağыз diye...’” (Füruzan, 2010: 66,67).

dese de Hediye aslında palto ve önlük isterken ailesini düşünür. Çünkü onun giyimindeki eksikler ailesinden kaynaklı olacaktır. Paltoyu ve önlüğü bunu için istemektedir:

“-Ben yarın gittiğimde peki söylerim nine, öğretmene dedi. Bugün paramızın yettiğince palto gibi bir şey alalım? Giydiğimde ısıtmasa da herkes paltom var sansın. Yengem bana nasıl olsa yün yelek örecekmış. Bu kış artık paltom var sansınlar istiyorum. Kara önlük de alalım. Ha nineceğim? Vallahi dediklerini diyeceğim bir bir öğretmene” (Füruzan, 2010: 67).

demesi, öğretmene temizlik kolunda olmasıyla ilgili itirazı bile göze alması, çevreden gelen acımaların, sorgulamaların bitmesini istemesindendir. Yengesini ikna edebilmek için öğretmenin onu ve Şahver’i önlük konusunda uyardığını söyleyip onu incitmek istemez. Çünkü maddi durumlarının kısıtlı olduğunun farkındadır. Bu yüzden:

“Kara önlüğüm olursa üşümem yengeciğim. Çocuklarda gördüm. Parlak, katı duruyor. Isıtır vallahi” (Füruzan, 2010: 58).

diyerek önlüğü ısınmak için istediği konusunda yengesini ikna etmeye çalışır, tutturmaz, üstelemez. Bir şeylerden fedakârlık eder, paraları yettiğince ısıtmasa da göstermelik bir palto ister. Önlük ve palto için, ayıplayan acıyan büyükler, onu uyaran öğretmen daha fazla bir şey demesin diye lastik botlardan bile vazgeçmeye hazır oluşu, üşümeye razı oluşu, Hediye’nin ne kadar olgun bir çocuk olduğunu gözler önüne serer.

Hediye’nin yaşının üstündeki ağırbaşlılığını gösteren bir örnek de ninesinin temizlik kolunda olup oynamaya bile çıkamadığını öğrenenince verdiği tepkidir. Yaşlı kadın sinirlenince yengesi, “-Anacığım, yorulucan, öfkelenme” (Füruzan, 2010: 60) diyerek kadını sakinleştirmeye çalışır. Küçük kız da sırf ninesi üzülmesin, ona bir şey olmasın diye:

“-Biz de oynarız arada yengeciğim dedi. Söylesene. Ninem kızmasın n’olur! Şahver’le beştaş oynarız. Elim üstünde oynarız. Ne yapalım bizi öğretmen hep o işe ayırdıysa. Kızmasın ninem” (Füruzan, 2010: 60).

diyerek kendince ninesinin sağlığını düşünür.

Maddi açıdan sıkıntılar yaşayan bir ailenin ferdi olmanın tüm sorumluluğunu taşıyan, kendisiyle aynı statüde olan hemen bütün çocuklar gibi yaşından olgun, ağırbaşlı, uysal, pasif bir çocuk olma özellikleri gösterir.

“*Edirne’nin Köprüleri*” hikâyesindeki anlatıcı kız çocuğu ve Sabahat ile “*Temizlik Kolu*” hikâyesindeki Hediye, yaşlarından önce olgunlaşmak durumunda kalan kız çocuklarıdır. “*Edirne Köprüleri*”ndeki Sabahat göçmen bir ailenin kızı olduğu için, Temizlik Kolu’ndaki Hediye ise yoksullukları nedeniyle sokaktaki çocuklar

tarafından, okulda sınıf arkadaşları ve öğretmenleri tarafından dışlanırlar. Ancak onlar yoksulluklarına ve dışlanmışlıklarına rağmen aile hayatlarında mutlu olan çocuklardır. ‘‘Redife’ye Güzelleme’’ öyküsündeki Redife ise onlar kadar şanslı değildir. Çünkü o, aile içerisinde annesinin yakınmalarına, ağlamalarına ve babasının annesine karşı gösterdiği şiddete şahit olmaktadır. Sebepler çeşitli olsa da bu kız çocuklarının yaşlılarına göre daha uysal, daha sessiz ve daha olgun çocuklar olduğu ya da ileride böyle çocuklar olacakları aşîkârdır.

3.1.5.4. İstismara Uğramış ya da Düşmüş Kızlar

On üç ile on altı yaş aralığındaki bu kızların tek ortak noktası yaşları değildir. Kızların çoğu üst tabakadan insanlara özenip, daha iyi yaşam koşullarına daha az çabayla ulaşmak istediğinden, kimisi de son derece bilgisiz ve bilinçsiz olduğundan benzer sonlar yaşar. Yine çoğu ailesinin ya da akrabalarının yanındayken bedenleriyle para kazanma yolunu seçer. İstismara uğrayanların da kötü yola düşenlerin de hiçbir zorlamaya maruz kalmamaları ve yaşadıkları durumdan kurtulmak adına hiçbir çaba sarf etmemeleri ise şaşırtıcıdır.

‘‘Nehir’’ adlı hikâyede teyzelerinin yanında kalırken, ablasının kararıyla onun yanında yaşamaya başlayan on üç yaşındaki bir kızın hikâyesi anlatılır. Kızın anne ve babasıyla ilgili bilgiye yer verilmemiştir. Kız, okula gitmesi gereken bir yaşta iken evdedir. Bu da kızın her konuda bilgisiz kalmasına sebep olur. Onun bütün bildiği, görebildikleriyle sınırlıdır. Bildiği en farklı yiyecek ‘‘hurma’’dır. Sarayın, köprünün bile ne olduğunu bilemez:

‘‘Görmediği büyüklükte bir saraya gidiyorlardı. (Saray ne ki?) Buralarda kışın yağmurlar yağardı hep. Yerler tüm çamur olurdu. Orada sokaklar taşla döşeliydi. Gittikleri evde yemeğin çeşidi saymakla bitmezdi.

‘Hurma da var mı?’

‘Hurma ne ki, a benim aptal kızım! Yer içer biraz etlenirsin.’

Öyle güzeldi ki evler.

Köprüyü gördüğünden daha çok şaşı bunların güzelliğine.

Köprü neydi ki?’’ (Füruzan, 2015: 47)

Yanında kaldığı teyzeleri, ölü ağlayıcılığı işinden eskisi gibi kazanamayınca dilencilik yapmaya başlarlar ve bu durumu çok normalmiş gibi savunurlar. Bu da kız için doğru bir örnek teşkil etmez. Kızın, ablası tarafından böyle bir ortamdan çıkarılması iyi bir gelişmedir. Ancak onu yanına alan ablasının kadın olmayı küçümseyen, erkek olmayı yücelten fikirleri, ağanın karısını eleştirirken:

“Erkektir her şey. Kadın kişi nedir ki. İnsanın çilelisi. O hem zengin, hem hanımdı. Parmakları elmas, pırlanta döşeliydi. Saçlarını kısa kesmişti. Saç kadının çeyizidir” (Füruzan, 2015: 48).

demesi ve kız kardeşine:

“-Saçlarını sal kız, demişti ablası. Çok belik örme. Ör kalın iki tane bırak sırtına. Başına da örtü koyma. Senden benden başka kim var ki evde?” (Füruzan, 2015: 46)

diyerek saçlarını açtırması, onu istediği şekle sokmaya çalışması ilginçtir.

Ablası o evde ona hiçbir iş yaptırmaz: “Yok yok, yüzün irin sarısı. Kuru kemiğe durmuşsun. Ye iç otur, biraz etlen. Seni gören on yaşında sanır. Artık gelinlik kız oldun” (Füruzan, 2015: 48) sözleriyle onu sonuna hazırlar.

Yine ablası: “Kadın kadın olmayı bilmezse er kişi kadın olanı bulur” (Füruzan, 2015: 49) diyerek sanki olacakları bildirmektedir. Nihayetinde bir gün kardeşini ağanın ayaklarını yıkamaya gönderir. Ağa da o gece rakı sofrası kurulmasını ister. Ablası bu sofranın tüm inceliklerini kardeşine anlatır. Ancak kız sofrayı hazırlamaktan fazlasıyla karşı karşıya kalacaktır:

“-Turpları sen yıka, dedi ablası, düzgünce yeşilliklerin yanına sırala. Soğanların yeşilini kökten alma, biraz uçlarından al yeter. Çerkeztavuğunu tepeleme doldurma tabağa. Masa az az birçok yiyeceklerle dolu olacak. İçki masasının yakışığı budur. Tülleri de iyice çek, camları aç, suyun sesi duyulsun... İstanbullu hanım böyle yapardı. Yusuf Ağa da aynen böyle ister... Ellerini kahveyle ov, soğan kokusunu alır” (Füruzan, 2015: 49).

Ablasının yanına geldiğinden beri fiziksel olarak da psikolojik olarak da ablasının işlediği kızın akıbeti de hikâyenin sonunda bellidir:

“Yusuf Ağa’nın erimiş adaleli sarkık karnının ağırlığı tüm bedeninde kayıyordu sanki.

Ellerini yanına sıkı sıkı yapıştırmıştı. (...)

Tavanlar üzüm salkımlarıyla resimlenmişti. Bu odanınki nasıldı acaba? Gözlerini daha sıkı yumdu. Morların arasına sarı üzümler serpmişlerdi. Peki yaprakları neden mor yapmışlardı? Gittikçe üstündeki ağırlıklar daha çok küçülüyordu” (Füruzan, 2015: 50).

Kız, baştan beri o kadar pasiftir ki ablasının dediği hiçbir şeye değil itiraz etmek, söylenenleri sorgulamaz bile. Sadece uygular. Ancak ağaya sunulduğunda bile hiçbir karşı çıkma alameti göstermemesi düşündürücüdür. Her söyleneni bu derece kabullenmesinde, anasız babasız büyümesi, ablasının kendi kötülüğü için bir şey yapmayacağını düşünmesi gibi sebepler gösterilebilir. Yine de geldiği sonu düşünülecek olursak hareket ederken daha çok düşünmesi gerektiği açıktır. Hikâyenin kahramanı olan genç kızın, teyzelerinin evinden başka bir yer görmemiş olması, hiçbir eğitim almaması onun kişiliğin bu denli edilgen olmasının en büyük etkenleri olmuştur.

“*Haraç*” adlı hikâyede, çocuk yaşlarda bir konağa hizmetçi olarak verilen Servet’in hikâyesi anlatılır. Servet, Birinci Dünya Savaşı yıllarında yedi ya da on yaşındayken Horhor’daki konağa evlatlık verilmiştir. Konağa bırakıldığı o günden sonra da bir daha kendisini arayan soran hiç kimse olmamıştır. Konağa gelince önce Servet’in hangi işlere yatkınlığı olduğunu deneyip ona göre işlere verirler. İnce işlere eli yakın değildir, o daha ziyade çamaşır kazanlarının altını yakmak, kirli çamaşırları sopalarla çevirmek gibi işler üstlenir. İnce işlere yatkınlığı olmayan Servet güzel de değildir. Bunu Gülendamlar Kalfa’dan öğrenir: “Güzel olmadığımı, bunun için de ele güne karşı çıkacak inceliklerden yoksun olduğumu Gülendamlar Kalfa yüzüme söylediğinde on beşimdeydim sanırım” (Füruzan, 2015: 127).

Aslında Servet o kadar cahildir ki kendisine ve hayata dair her şeyi başkalarının söylemesiyle öğrenir. Mesela köylü oluşunu kendisi dahi bilmezken Şehime Hanım bilir ve Servet’e söyler:

“Düşünmüştüm, doğruydu; çirkindim, köylüydüm.

Belki de köylülüğümden çirkindim.

Peki, köy neydi?

Köylü olduğumu nereden bilmişti Şehime Hanım?” (Füruzan, 2015: 132).

Yine Servet’in dişsiz tırnaksız oluşunu ve o konakta çalışanların içinde sürünüp gidecek olanın Servet olduğunu en baştan Şehime Hanım bilir.

Servet doğum yerini, bir nüfus cüzdanının varlığını, hatta kadınlığını bile evlendiği Fatin Bey'in sözleriyle öğrenir.

‘‘Hanımefendi vermiş benim kâğıdımı ona. Peki bana neden göstermemişti? O kadar sormuştum hepsine. Beni Erzincan’a mı giderim sandılardı? Beni ha? Kadın olduğumu, kızlığımı kaybettiğimi anlayamayan beni. Onu da Fatin Bey’in demesinden anlamıştım.’’

‘Sen kız değilsin rezil! Seni bana yutturdular.’

İçim kıyım kıyım kıyılmıştı.

Ne utanç vericiydi halim.

Günahlarımın kefareti ödüyorum.

Demek ki o acı veren şey yalnız evlenilecek erkeğe saklanmalıymış. Bense erkekle yatmanın günah olduğunu sanıyordum. Çünkü konağın en parlak gününden satışa çıkan günü gelinceye, bana kimse demedi bir şey karşısına alıp’’ (Füruzan, 2015: 159).

Servet ne okula gitmiş ne de hizmetçi olarak verildiği konakta hizmet etmekten başka bir şey öğrenmiştir. Gülendam Kalfa ona konakta edep erkân öğreteceğini söylese de Servet konaktan hiçbir şey öğrenemedi çıkar:

‘‘Çerkez Gülendam gelip beni aldığı anda oradan,

‘Konağın getirine götürüne seni koştururuz. Burada yer içer, efendilerine saygılı, boynu bükük olmayı öğrenirsin. Bir de edep erkân, di mi yavrum, di mi efem ?’ demiş’’ (Füruzan, 2015:124).

Kendisiyle ilgili şeyleri bile başkalarından öğrenen Servet’in elbette ülkedeki savaştan da Anadolu’nun nerede olduğundan da haberi yoktur. O, konağın dışına adımını bile atmamıştır.

Servet hiçbir şey öğrenemediği gibi her işe de koşulmaktadır. Ancak Servet çok saftır. Bütün işlerin ona yaptırılmasının sebebini kendisine duyulan güvene bağlar:

‘‘Servet kilere, Servet mutfağa, Servet odun çıkar, Servet ayakkabıların çamurunu temizle, Servet halılar silinecek, Servet patisler ütülenecek, Servet camları yardımcı kadınla beraber sil, Servet tavan arasının tozlarını al, Servet, Servet, Servet... Bana güveniyorlardı. Herkesin, her şeyin el ulaşıydım’’ (Füruzan, 2015: 131).

Servet’in bu cahilliğinin, saflığının bedeli yalnız konaktaki bütün işleri yüklenmek olmamıştır. Konağın beyi Rusuhi Bey de hiç tereddütsüz Servet’in koynuna

girer ve durumu gayet normal gösterir. O geceyi yıllar sonra bile hem hiç düşünmek istemez hem de devamlı düşünür.

O geceden sonra Servet huzurlu uykularını bir daha uyuyamaz, hep tedirgin ve sessizdir. Ancak o, konakta o kadar silik ve önemsiz biridir ki yaşadığı değişimi yalnız Şehime Hanım fark eder.

“Bir keder yüklenmişti bağrıma. Ağlamıştım yatakta. Saçlarımın dibindeki ter soğumuştı. ‘Korkma kızım, çocuk olmaz,’ demişti. Hanımefendi yeni dönüyordu konağa dışardan. O geceden sonra, eski koyu, düşsüz uykularım gitti. O geceden sonra hiçbir şey danışamadım kimselere. Türkü bilmediğimden (onca yıldır gene de bilmem) bir uzun iş tuttum, kendimce nağmeler uydurdum. Sonra bundan vazgeçmişim. Ben değil de, vazgeçtiğimi, Şehime Hanım fark etmişti ilk” (Füruzan, 2015: 137-138).

Servet o kadar pasiftir ki sanki dünyaya insanların komutlarını, buyruklarını yerine getirmek için gelmiştir. Ne Rusuhi Bey’e karşı çıkar ne de bu konuyu biriyle konuşup çözüm bulmaya çalışır. Hatta Rusuhi Bey onun ağlamadığı anlarsa konaktan kovulacağını düşünüp korkar:

“Dinlerim her söyleneni. Huyum bu.

Sormayı hiç bilmedim...

O gece de sormamıştım. ‘Rusuhi Bey niçin bana bacaklarınızı sürtüyorsunuz?’ diye.

Yatağa girip yorganı tepemize çekivermişti.

Hayır mı deseydim?

Hayır demenin gerekliliğini bilmezdim ki!

Hayır desem de kimse beni dinlemezdi ki.

Ben herkesi dinlemeyi biliyordum, yedi ya da on yaşından beri” (Füruzan, 2015: 137).

O ayaklarını öpmesini söyleyen evin hanımı Dizdar Hanım’a da “hayır” diyemez, sevgiyle saygıyla denileni yapar. Çünkü o konağa geldiğinden beri kendisini “eğiten” Gülendamlar Kalfa yanlarında çalışanlara her daim itaat etmeyi öğretmiştir. Sorgulamak denen şeyden Servet’in haberi dahi yoktur. Böyle bir çocukluk ve genç kızlık geçiren Servet’in yaşlanınca da farklı olması beklenemez. Oğlu çalışmak için Almanya’ya gitmek istediğinde de Servet’in isteğinin bir önemi olmaz:

“Sana anlatamam anne. Anlamazsın, sen dünyayı bilmiyorsun. Bu dünya her koyunun kendi bacağından asılma dünyası. Kimsenin kimseyi gördüğü yok. Sen hala Horhor’daki konaktasın.(...) İki erkek diretince bana susmak kalırdı” (Füruzan, 2015: 139).

Servet her şeyi kabullenmeyi öyle bir alışkanlık haline getirmiştir ki o günleri düşününce aradan yıllar geçmiş olmasına rağmen ne yapması gerektiğini hâlâ bilemez:

“Evet, hiç başışlanmaz benim kabul etmem o işi. Bilmemek de, çaresiz olmak da, kimsesiz olmak da yaptığımı karşılamaz.

Şimdi olsa yapar mıydım?

Peki, nasıl karşı koymalıydım?

Bunca yıldır bunu bile bulamadım” (Füruzan, 2015: 146).

Kimseyle derdini paylaşmayı, çözüm aramayı akıl edemeyince Rusuhi Bey’in istismarına alışır, bunu yapılması gereken bir ev işi gibi görür: “O işe de, erkeğin üstüme gelişine de alışmaya başlamıştım. Büyük temizlik günü gibi bir ağır işti bu yapılması gereken” (Füruzan, 2015: 144). Ülke Birinci Dünya Savaşı’ndayken bu konakta yaşananlar oldukça düşündürücüdür.

Servet, Nişantaşı’na taşınılacağını öğrenince yaşadığı kâbusun biteceğini düşünür. Çünkü orada başka bir hizmetçi alınacaktır. Evin beyi de ona ilgi duyacaktır. Çünkü gelecek hizmetçi mutlak kendisinden güzel olacaktır. Aşağıdaki parça Servet’in kendi görünüşüyle ilgili fikirlerini içermesi açısından olduğu gibi yaşadığı istismarı da Şemsitap’tan kendisine kendisinden de bir başkasına devredeceğini düşündüğü bir bakıma normal bir düzenmiş gibi gördüğünü anlatması bakımından önemlidir:

“Yatmaya çıktığımda dondurucu kânunisani soğuğunu unutmuştum. Aylardır yıllardır uyumadığım uykumu uyurum sanmıştım. Gideceğimiz Nişantaşı denilen yerde yeni bir hizmetçi alınırdı. Yeni kurulan yer daha çok adamlarla dönerdi. Güzel hizmetçi gelince, (benden çirkini, koca ayaklısı olamayacağına göre) Rusuhi Bey de onu beğenirdi. Ben de durmadan edeceğim dualarımla Allahıma günahlarımı affettirirdim belki. Yüce Yaradan’a hep yakarırdım” (Füruzan, 2015: 147).

Servet yıllar sonra yaşadıklarının hesabını yaptığında başına gelenleri, buna karşı çıkamayışını yazgısına bağlar ve gençken affedilmez bir günahkâr olduğunu düşünürken artık ölümünün yaklaştığını düşünerek günahsız olduğuna kanaat getirir:

“Günahsızım. Erkeği hiç bilmedim. Rabbim bilir, bu böyle. Yatağa girdim onlarla. Nasıl karşı çıksaydım... Allah işlediğini iyi işler...” (Füruzan, 2015: 165).

Hayatı hakkında hiçbir şeye karar veremeyen Servet, evleneceği adamın kim olacağına da karar veremez. Şemsitap gönlünün istediği birine kaçınca onu evlendirmeyi düşündükleri, Servet’ten otuz yaş büyük Fatin Bey’le evlendirilir. Ancak evlenince de yüzü gülmez. Hatta korkunç şeyler yaşadığı Horhor günlerini anmak onu mutlu eden tek şey olur. Daha evliliğinin ilk gecesi kocası tarafından aşağılanır: “Fatin Bey’le evlendiğimde, ilk gece işlemeli geceliklerimden birini giymiştim. Hiç benden yana bakmamıştı gene de. O kızlık kadınlık sözleri de söylenince bir daha süslenmekten çok utandım” (Füruzan, 2015: 164).

Fatin Bey, karısını yalnız kadınlık gururu açısından değil her açıdan ezmeye, aşağılamaya çalışır. O, dava vekilidir ve karısının okuma yazma bilmemesini kendisine yakıştıramaz. Karısının bu halini kabullenmesinin tek sebebi kendisine iyi hizmet edilmesini istemesidir: “Ben bakım isterim, demişti hep. Ben okumuş adamım. Senin gibi elifi görse mertek sanacak birini karılığımıza almam bu yoldan olmuştur.” (Füruzan, 2015: 162)

Fatin Bey geceleri altına kaçırmaya başlayınca Servet, onunla yatmak istemez. Ancak kendisini karısından hep üstün gören Fatin Bey yine Servet’i aşağılayarak bu önerisini reddeder:

“Genç halini bilmem ya. Donuna kaçırıyor.

‘Yatağımızı ayıralım.’ dedim, ‘Ben sedirde uyurum’.

‘Benden mi iğreniyorsun? Şükretsene senin gibi bir hırpaniyi koynuma alıyorum ya!’” deyip kesti attı. Gene beraber yatıyoruz” (Füruzan, 2015: 160).

Servet’in hayatı boyunca bunca ezilmiş olmasının en büyük sebeplerinden biri de kimsesiz oluşudur. O, zaman zaman özellikle de yaşlılığının son günlerinde kendi ailesini düşünür ve gözünde, gerçekliğinden kendisinin de emin olamadığı bazı resimler çizilir: “Kimim kimsem yok muydu? Olamaz canım! Şu son günlerde de ne olduğunu pek kestiremediğim, ama olmadığına da inanmadığım şeyler gözümün önünde resim gibi gelip çiziliyor” (Füruzan, 2015: 124).

Annesi olduğunu düşündüğü bir kadın tıpkı kendisine benzeyen bir kızın saçlarını taramaya başlar ve kızının kimselere vermek istemediğini söyler:

“Türkü söyler gibi ‘Ben kızımı vermem. Aç çıplak olsa da. El kapısında onacağına burada ölsün. Nereden çıktı İstanbul’a çocuk taşımak? Parası da batsın bunun,’ diyor. (...) Tam ona dayanmış dururken sokak kapısı vuruluyor. Boz yolda yürüyen, gülmez yüzleri sürgit gölgede adamlardan biri giriyor içeri. Biz hep beraber ağlıyoruz” (Füruzan, 2015: 125).

Anlaşılan Servet maddi sıkıntılar sebebiyle ailesinden, doğduğu topraklardan ayrılmak zorunda kalmıştır. Anne bu duruma razı değildir. Ancak sözünü geçiremez. Ailede kararı erkeklerin verdiği, Servet’in hatırladığı bu yüzleri gülmeyen adamlardan anlaşılmaktadır. Karnında taşıyıp, besleyen, gözeten anne de olsa erkek otoritesinin önüne geçemez. Daha rahat bir hayat sürmesi için gönderilen Servet hayat boyu mutsuz olduğu gibi ömrünün son günlerini de derme çatma bir evde yokluk içinde geçirir: “Evde tek yeni şeyimiz yok. Olsa da her şey öylesine solmuş, birbirine dönmüş ki, yeniyi koyabilsek de o hemen eskir” (Füruzan, 2015: 139).

Kendi ailesi tarafından arayıp sorulmayan Servet oğluna çok düşkündür. Onun Almanya’ya gitmesi de onu derinden üzer. Oğluna mektup yazmak ister ancak okuma yazma bilmez. Bu yüzden Servet hayatında ilk defa bir şey ister. Çünkü o hayatı boyunca istemeyi düşünmemiştir bile:

“Bir şey iste deselerdi, hani var ya o masallardaki gibi, periler cinler çıkıp dilek sorduklarında okumayı yazmayı sökeyim isterdim. Oğluma iki satırcık yollamak için. (...) Ben bu dünyaya geldiğimden beri istemeyi hiç düşünmedim. Şimdi buna yerinmekse, geç gibi” (Füruzan, 2015: 165).

“*Kuşatma*” hikâyesinin Nazan’ı ileride aynı kaderi paylaşacağı mahalledeki Nigâr Abla’nın teşvikiyle on iki yaşındayken çalışmaya başlar. Babasını kaybedince annesi evin geçimini evde düğme dikerek tek başına sağlamaktadır. Nazan da on ikisine girince komşu kızı Nigar onu Madam Sara’nın yanına işe sokar.

Nazan’ın yoksul bir hayat sürdüğünü hikâye içindeki ifadelerden anlaşılmaktadır: “Kırk lirasını, düşünüp taşınıp gerektiği gibi harcamasını öğrenmişti şimdi. (...) Harçlığını arttırmak için yol parasından kısıtğı çok olurdu” (Füruzan, 2013: 49).

Yaşadığı yoksulluk başlangıçta ne onun ne de iş yerindeki arkadaşının dert edineceği bir durumdur. Onlar henüz yeni yeni genç kız olmaktadır ve çocukluklarını atmamışlardır. Bu nedenle, giydikleri, nasıl göründükleri çok da önemli değildir:

“Giyimlerinin eskiliği, uydurmalığı daha üzüntü olmamıştı onlara. Birinin saçı, öbürünün göğüsleri, kopamadıkları çocuklarına yakışmadığından tek tasalarıydı” (Füruzan, 2013: 51).

Önceleri böyle düşünen Nazan zamanla değişir, çok para kazanmayı, Nigâr Abla gibi olmayı düşünür. Onun çok para kazandığını duymuştur, o da çok para kazanmak için ne gerekiyorsa yapacaktır. Parasızlık yüzünden annesinin hiç eğlenemediğini, çalıştığı sürece yaşlanacağını düşünür:

“-Sen hiç eğlendin mi, anne, demişti şimdiye kadar?

-Eğlendim tabii canım, eğlenmez olur muyum? Ama baban öldü, sen büyüdün, ben yaşlandım.

-Nigar Ablalar kat alıyorlarmış, ben de sana kat alacağım. Hem sen gençsin. Düğme dikmezsen genç olacaksın. Ben Beyoğlu’na çıkacağım, para kazanacağım. Nigar Abla ne yaptıysa yaparım. Burada durmakla olmuyor. Saniye de çıkacak, konuştuk onunla.

-Sen Saniye’ye bakma. Onun annesi vardı hemen birine. Kızını saldı sokaklara. Biz seninle öyle değiliz” (Füruzan, 2013: 68).

Nazan, aslında Nigâr Ablası’nın düştüğü durumun farkındadır. Buna rağmen onun yolundan gitmek istemesi düşündürücüdür. O, rol model olarak Nigâr’ı alır, onu her konuda haklı bulur: “Doğru, Nigar Abla hep haklıydı” (Füruzan, 2013: 85).

Nazan, çok para kazanmayı yalnız ev almak, annesini rahat ettirmek için istemez. Artık ayakkabılarını, kıyafetlerini beğenmez olmuştur. Çünkü çalıştığı yerde, işe giderken geçtiği sokaklarda, üstü başı güzel kadınlar görür. Nigâr Abla da bunlardan biridir. Nazan onları gördükçe giyiminin eskiliği, yoksulluğu daha da gözüne batar: “-Ben çıkmayacağım. Ayakkabılarımdan, üstümden, başımdan utanıyorum” (Füruzan, 2013: 81). Bu eksiklik hissi, bu utanma, zamanla Nazan’da öfkeye dönüşür. Çünkü yeni, güzel elbiseler, ayakkabılar, çantalar isterken bunları alacak maddi gücünün olmadığını farkındadır. Eksikliğini gideremediği için de bu çaresiz durum onu öfkeye sürükler. Öyle ki her durumda haklı bulduğu, onun gibi olmak istediği Nigâr Ablası’na karşı bile öfkeli:

“Son günlerde ne yapsa bastıramadığı bir duygu, öfke ya da kedere benzeyen bir duygu, içini doldurdu. Çantasını aldı, elleri kabuklanıyor, üstelik pul pul da kalkıyordu, daha kışın koyusu başlamamışken. Çektiği çoraplara takarım diye az mı karışıyordu kafası?

‘Kuyu suyuyla yıkanmaktadır’ demişti Nigâr Abla. Ne çok bilirdi o da!’ (Füruzan, 2013: 87).

Nazan’ın öfkesi zamanla annesine yönelir. Aslında derdi yine kıyafetleridir. Ancak o, bu öfke halindeyken acısını bir şeylerden çıkarmak ister. Annesi de bu hayatı yaşamasına karşın alabildiğine hoşgörölü, güler yüzlüdür. Hem bu kabulleniş hali hem de bir çatışma ortamı yaratmayıp Nazan’ın öfkesini atıp rahatlamasına engel olması, annesine karşı öfkelenmesine neden olur:

“Eve uğrasaydım sedirin üstünde serili görürdüm. Annem çıkarken koyup düzenlemiştir. Kırmızı tafta bayramlığım, saçıma geçireceğim papatyalı, naylon bant. Yıkanınca sörtü kumaşı. Neyim varsa dar üstüme. Kollarım bacaklarım uzuyor. Hıh, eve uğrayıp giyinmeliymişim. Anneme illet oluyorum. Arada kızsı bağırısı daha iyi. Hep gülümsüyor, hep gülümsüyor” (Füruzan, 2013: 94).

Annesi onun değiştiğini, büyüdüğünü fark etmez. Bu noktadan sonra Nazan’ın öfkesi, Raşel’e, Madam Sara’ya, çaycı Hurşit’e ve yaşadığı mahalleye kadar yayılır, büyür. Tanıdığı herkesin kaçmak için bir yeri vardır, o gidecek bir yeri olmayışına, yaşadığı yeri beğenmeyip oradan kurtulamayıışına kızır. Annesi bu yoksulluğu sorgusuz kabullenir, Nazan ise bir şekilde kabuğunu kırmak ister, annesi bunu hiç denememiş “kısmet” deyip kabullenmiştir. Nazan buna da kızır:

“Yıllar geçti bayramlığımdan bu yana. Anneme bak, büyüdüğümü görmüyor. Hani anneler büyümeleri bilirdi? Raşel gitsin Filistin’e bana ne. Ben burda bir yere gidemem. Doğmuş büyümüşüm burda. Onun Filistin’i var, bekleyenleri var. Madam Sara da bir tuhaf. Hep uyuyormuş gibi sakın. Kolaymış gibi de, gezmeli, eğlenmeli, der durmadan. Hurşit de sinema delisi. Bir de dümdüz bakmasını bilir, kaygısız güler, olmazsa onun da Erzurum’u var. Bir yerleri var hepsinin. Gezmeli, eğlenmeli. N’apalım kızım, Tanrı böyle istemiş. Nasip kısmet. Bana soran yok ama. Artık bu mahalleyi istemiyorum” (Füruzan, 2013: 95).

Sonunda her şeyin acısını çıkarmak için Haluk Bey’i seçer. Mahalledeki düğüne gitmek için erken çıktığı gün çalıştığı dükkâna dantel satan Haluk Bey de onunla birlikte çıkar. Nazan’a önce pasta yemeyi teklif eder. Sonra da ona sarılıp sinemaya götürür. Nazan tüm bu olanlara karşı çıkmaz: “Nazan’a küstüğü her şeyi kırıp dökmek için bu adamı seçmiş gibi geldi. Caddenin bir yanına doğru kendisini sürümesine ses etmedi” (Füruzan, 2013: 89).

Nazan, adamın avucuna sıkıştırdığı paraları geri vermek ister, sinemayı çok sevdiğini söyler. Ancak oraya film izlemeye gitmediklerini kendisi de çok iyi bilmektedir. Adamın dediği gibi “bu işler” parasız olmaz:

“-Bunlar senin, dedi. Senin gibi güzel bir kız böyle gezmez.. Böyle olmaz bu işler. Benim bol param var. Sana her zaman vereceğim. Hadi direktme bakalım. Ellerin ne küçük öyle senin...” (Füruzan, 2013: 90).

Adam giderek Nazan’a yaklaşır. Nazan hayatında duymadığı bir acı duyar. Ağlamasının her şeyi daha da zorlaştıracaklarını düşünür. Yaşananlardan iğrenir:

“İnlemeyle çığlık arası bir ince ses ağzının içinde döndü...

Dışleriyle ezdi onu, dışa taşırmadı.

Acı da acıydı hani, böylesini ilk kez duyuyordu.

Ama aşağısındaydı, bacaklarının arasında sürüyordu şimdi iğrenme.

Yukarı çıkmasını engelliyordu. (...)

Nazan'ın bacakları katılaşıyordu, karnı çökmüş gibiydi.

Adam her şeyi tek başına yapıyordu.

Tam tamına öyleydi olanlar. Belinden aşağısının donması acıları orda bırakmamıştı.

Duyarlığı tek yüreğindeydi şimdi.

Adamın kasları çözülüyor, toparlanıyordu yeniden.

Nazan için tüm olanlar kısa süre durdurulmuş bir ağrı gibiydi” (Füruzan, 2013: 91).

Nazan tüm bunlar yaşanırken, bu acıları hissederken Nigâr Abla’yı görür. Kendisini böyle bir şeyin içinde düşünmeyerek buna katlanmaya çalışır. Bir bakıma da aslında ileride Nigâr gibi olacağının başka bir sinyali verir: “Nigar Abla’yı izliyordu yeniden. Kendine olanları görmemeli, itmeliydi geriye. Tüm çabası buydu” (Füruzan, 2013: 92).

Nazan yaşadığı korkunç acıya karşın sesini çıkarmaz. Çünkü oraya zorla götürülmemiştir. Üstelik kendince çocuk da değildir. Bağırırsa rezil olacağını düşünür. Zaten dışarıya çıkınca gördüğü herkesin kendisine baktığını, ayıbını anladıklarını düşünür:

“Hiç ses edemem, rezil olurum. Artık büyüdün demezler mi? Koca kızsın, on dört yaşında, bilerek, isteyerek olmuştur her ne olduysa. (...)

Dışarda serinletici içkiler satan büfedeki adam

Nazan'a baktı. Ötekiler de, kim varsa hepsi Nazan'a baktı. Eğik duruşu görüntüsüne acı katıyordu. Çorapları kat kat çizili birikiyordu bileklerinde” (Füruzan, 2013: 92).

Bir an önce eve gitmek ister artık. Ne kadar ağır şeyler yaşasa da o bir çocuktur. Yaşadıklarının acısının, utancının nane limonla geçeceğini sanır. Üstelik o an öfke duyduğu annesine ihtiyacı vardır. Ancak ayıbını yalnız kendisi bilip bunun yükünü taşımaya mecbur olduğunu da bilir:

“Yokuşu bir solukta inse, eve varsaydı. Annesi ona nane limon kaynatırdı.

“Ne olursa olsun, her şeyi karşılar nane limon” derdi annesi.

Sonra yorganı üstüne örttürürdü, sığırırdı, saklanırdı orada.

Kimse bir şey bilmeden, bir kendi bilerek, bildiği ayıbını yüklenerek.”

Hikâye Nazan’ın arkadaşının düğünün yapıldığı yere geldiğinde bir çocuğun: “-Seher Teyze, işte Nazan Abla geldi bak !” (Füruzan, 2013: 96) diye bağırmasıyla biter. Burada Nazan’a “abla” denmesi hemen Nigâr’a “abla” diyen oğlanları hatırlatır. Evet, Nazan da artık Nigâr Abla olma yolundadır. O da yoksul olmasına karşın Nigâr gibi hep daha fazlasını istemiştir. Ancak böyle bir yol seçmesi üstelik Nigâr’ın güzelliğinin solduğunu, asla evlenemeyeceğini duyduğu, idrak ettiği halde bunu yapması düşündürücüdür. Füruzan’ın özellikle çocuklukla gençlik arasındaki kahramanları, kötü yola hiçbir zorlama olmadan yalnız yoksulluğu bahane ederek düşerler.

“*Benim Sinemalarım*”da on altı yaşındaki Nesibe’nin hikâyesi yer alır. Hikâye, Nesibe’nin evden kaçmış olduğunun anlatılmasıyla başlar ve maziye dönüşlerle devam eder.

Nesibe, bir işte çalışmakla birlikte yaşlı adamlarla birlikte olarak para kazanmaktadır. Bir gün annesi Nesibe’nin kendi yaşıtı bir erkekle gezdiğini duyunca kızına hesap sorar ve aralarında çıkan tartışmayla Nesibe’nin uzun zamandır içinde tuttuğu düşünceleri ortaya çıkar. Nesibe kazandığı paranın sorgulanmamasından, ailesinin nasıl para kazandığını bildiğini düşünür. Ona göre, ailesi için önemli olan

paradır. Bu yüzden Nesibe'nin yaşlı adamlarla değil genç adamlarla gezmesine kızarlar. Çünkü onlarla gezerken para kazanmaz:

“-Sen de biliyorsun, bu kadar kolay para kazanılmayacağını. Bizim mahallenin kızlarından biliyorsun. Eskiden beri yoksul olduğumuzdan biliyorsun. Yaşlı adamlarla gezdiğimi de bal gibi biliyorsun. Genç adamlar hoşunuza gitmiyor yalnız” (Füruzan, 2010: 16).

Aslında Nesibe önceleri daha fazla para kazanarak anne ve babasına da daha iyi bir hayat yaşatmak ister. Ancak anne ve babasının onu her şeyden kısıtlaması zamanla içinde onlara karşı bir öfke oluşmasına neden olur:

“Mezarlık gibi burası, ablacığım... (...) Her yan öyle. Anneme, babama acıyorum. Ben daha çok para kazanmanın yolunu bulsam da, onları rahata çıkarabilsem diye düşünüyorum hep” (Füruzan, 2010: 11).

Nesibe'yle annesi arasındaki yakınlığın ne derecede olduğuna dair belirgin ifadeler yer almasa da onun yaşlı adamlarla birlikte olduktan sonra annesinin kucağında avunması, iyileşmesi aradaki sevgiyi hissettirir.

Annesiyle arası, babasına göre daha iyi olsa da, babasından yediği dayaktan sonra annesinin de babasının da kendisini sevmediğini düşünür. Anne ve babasının özellikle kendisiyle uğraştığına inanır. Ondan yalnız işe gidip gelmesini isterler. İsteklerini, duygularını önemsemezler. Nesibe ise asla onlar gibi olmak istemez. Onlar gibi yaşamak istemez:

“Niye uğraşıyorlardı kendisiyle?

Niçin işten eve, evden işe gitsin istiyorlardı?

Onlar gibi olsundu.

Acılı, hasta, yorgun” (Füruzan, 2010: 31).

Nesibe başka hayatlara, başka yaşam biçimlerine özenir. Zengin olmak, doya doya uyumak, iyi yemekler yemek ister:

“-Hiçbir yere gitmeyecek miyim ben? Sabahın yedisinden akşamın yedisine kadar çalış çalış, canım çıkıyor. Büyüdüm artık, anne, görmüyor musun? Dünyadan haberin yok senin! Çok, bak, herkes nasıl yaşıyor! Nasıl gamsız! Çoğu karnını ekmek bile yemeden safi yemekle doyuruyor. Durmadan eğleniyorlar” (Füruzan, 2010: 14).

Nesibe, bütün bunlara özendiği için kazandığı para yetmez. Yaşlı adamlarla birlikte olur ve henüz on altı yaşında olmasına karşın ürkütücü deneyimler yaşar ve bu konuda “tecrübeli” bile sayılır:

“Elleriyle itiyorlar kapadığı her yerini Nesibe’nin, acıtıyor, tartaklıyorlar. İnciten, iç bulandıran yapışıklığı yatma süresi boyunca gözlerini sıkıca yumarak yok etmeye çaballıyor.

İlk yılın sonuna doğru seçilir bir ustalık edindi bu konuda” (Füruzan, 2010: 20).

Nesibe yaptığı işin tüm gerektirdiklerini öğrenmiştir. Genç yaşına rağmen çeşitli adamlarla birlikte olmuştur. Öyle ki bunların arasında sırf keyfi için canını acıtanlar da vardır:

“Bakmamak.

‘Senin dilin yok mu, güzelim? Hiç konuşmaz mısın?’

Gülümsemek adama.

Gerekir çünkü.

Parayı cömertçe verenden gülümsemeyi esirgemek olmaz.

Üstelik zararsız bir adam.

Can acıtma huyu yok” (Füruzan, 2010: 23).

Nesibe, bu yaşlı adamlarla birlikteliklerinden rahatsız olsa da Füruzan’ın diğer hikâyelerindeki kızlar gibi, girdiği bu yoldan çıkmaya çalışmaz, bu bataktan çıkmak için bir uğraş vermediği gibi bunu düşünmez bile. Öyle ki plajda yaşadığı birliktelikten sonra kiralanan mayoyu teslim ederlerken bir sonraki sefer için giyeceği mayoyu bile seçer:

“Beton bir tezgâhın ardında uyuklayan adam gözlerini aralar. Geri aldığı mayoyu dikkatle inceler. Özellikle askılarını ve ağ bölümünü. Utanma, sıkılma, beklenmedik bir anda tam bitmişken dönüverir. ‘Kopmuşu, yırtılmışı ben tamir edemem ya beyim!’ diye destek ister Nesibe’nin yanındaki adamdan. Mayoyu nedense, hep mavi ve kırmızıdan yapılmış olanların yanına atar. Bir daha gelişinde bu kırmızıyı değil, şu göğüslerinin arasında ak çizgiler olan mavi mayoyu seçmeye karar verir Nesibe. Karabasandan sonraki uyanışın şenliği pıtraklanır mayoyu bıraktıktan sonra.”

Yaşadığı hayattan kurtulmayı düşünmeyen Nesibe, girdiği psikolojiden kurtulmak içinse kendince onların var olmadığını düşünür. Onlara düşlerinde yer vermezse gerçekte de yok olacaklarını sanması onun yaşadığı tüm tecrübelerle rağmen

hâlâ çocuk olduğunun en önemli göstergelerinden biridir: “Belki o da Nesibe gibi, bu adamların varlığına hiç inanmıyordu. Vardılar, ama yok da sayılabilirlerdi Çünkü Nesibe onlara düşlerinde hiç yer vermemişti” (Füruzan, 2010: 29).

Nesibe’nin çocukluğunu kaybetmediğini gösteren başka bir durum ise bu yaşlı adamlarla birlikteliklerinden sonra yaptığı banyodan kalan sabun kokusunun onu “temizlenmiş” olduğuna inandırmasıdır: “Havlunun içinde çitilenen saçlarının sabun kokusu gövdesinin tam arınmış olduğuna inandırıyor onu” (Füruzan, 2010: 21).

Nesibe’nin hayatında yalnız yaşlı adamlar yoktur. Onun görüştüğü, parklara, pastanelere gittiği genç adamlar da vardır. Gerçi o, bu görüşmelere yalnız iş yerindeki arkadaşlarına özendiği için başlasa da yalnız yaşlı adamlarla birliktelikler yaşayan Nesibe için bu görüşmeler bambaşka duygular yaşamasını sağlar:

“İsteklenme ilk kez açıkça beliriyor göğsünden doğru. Hiç duymadığı bir itiş bu.

Utançla kalkıp dizlerine dayıyor başını.

Öylesine belirgin ki, kadınlığa doğru akan şey” (Füruzan, 2010: 37).

Pek çok kez yaşlı erkeklerle birlikte olmuş olmasına rağmen kendi yaşıtı olan bir çocukla öpüşmek Nesibe’de çok farklı hisler uyandırır. Sinemada gördüğü bir filmde çok zengin bir kontun yoksul bir kızla evlendiğini hatırlar. Bu filmde gördükleri, ona teselli olur:

“Delikanlı onu iki omzundan tutuyor. Elbet o kadarından tutabilir. Sinddiği zamanlar tek açıkta kalandır omuzları. Çekti kendine Nesibe’yi Güçlüydü elleri, ama incitmeyen bir güç, yeterince kullanılmış. Kolları çözüldü. Başı ortaya çıktı. Güneş epey yatmış, sıcaklığını duydu göz kapaklarında. Açmamıştı gözlerini. Delikanlının gittikçe yaklaşan soluğunu duydu. Yabanıl bir çarpıntı başladı yüreğinde. Göğüslerindeki ısınma boynuna doğru yürüyordu.-Seni öpebilir miyim? Soruyor delikanlı. On dokuz yaşın acemi, istekli pürüzlenmesiyle aşınıyor sesi sorarken. Ağzının yanına kaymış öpülmeyi sıkıca tuttu Nesibe. Kısa, ancak duyulur bir kısıklıkta süren bu çocukça, sakarlığın doldurduğu öpüşme şaşılacak bir güçle sarstı her ikisini de” (Füruzan, 2010: 39).

Nesibe, babasından yediği dayaktan sonra evden kaçtığı anda aslında onun düştüğü durumu, psikolojisini ve bundan sonrası için önemli bir ipucu olan: “Önüne bakarak güldü. Hiçbir utanmanın engel olamayacağını anladı artık kendine. Korkusu geçti.” (Füruzan, 2010: 46) ifadeleri önemlidir. Nesibe yalnız on altı yaşındadır. Gecenin bir vakti sokakta olmak onu korkutmalıdır. Ancak Nesibe utanma duygusunu

öylesine kaybetmiştir ki karşısına çıkabilecek hiçbir şeyin onu korkutamayacağını hisseder. Korkusuzluğunun sebebi, başına yaşadıklarından daha kötü bir şey gelemeyeceğini bilmesidir. Hatta Nesibe annesinin, “Baban duysaydı bıçaklardı diyorum sana” (Füruzan, 2010: 15) tehdidine karşılık:

“Bıçaklasın. N’olucak? Benim aldırıldığım mı var? Ölüsem öleyim. Kışın dona dona işe gitmekten, doya doya uyuyamamaktan bıktım. Ölüsem öleyim, kime ne? Zaten on altıma gelmişim. Yaşadım yaşadığım kadar” (Füruzan, 2010: 15).

diyerek hayatının daha başında olmasına rağmen ölmekten korkmadığı hatta ölmeyi istediğini ifade eder.

Hikâyede, Nesibe’nin iş yerindeki arkadaşları da Nesibe gibi fuhuş yoluyla para kazanmaktadırlar. Bu kızların bu işi bu kadar kolay kabullenmesi, aksine “namuslu” olmayı garipsemeleri toplumdaki bozulmayı açıkça gözler önüne serer: “Birlikte çalıştığı kızların çoğu böyle şeylerin içindeydiler. ‘Şimdiki zamanda kız oğlan kız mı olurmuş!’ Hemen ardından gülmeler” (Füruzan, 2010: 29).

“*Kış Gelmeden*” hikâyesindeki Ayten, kardeşi Alişan’la birlikte ablası Mehlika’nın yanında yaşar. Anne ve babası öldüğü için Mehlika evlenince kardeşlerini de yanına alır. Ayten’in daha çocukluğundan güzel bir kız olacağı bellidir. Kardeşi Alişan, “yanaklarında iki gülüş çukuru, bal rengi saçları omuzlarında” biz kız olarak hatırlar onu. Ablası Mehlika Ayten’in asla kötü biri olarak anılmasını istemez:

“Ayten ablan iyi kızdır Alişancığım. Biraz eğlenceyi gülmeyi severdi Eh bu huylar da Tanrı vergisi. Beğenmiyordu buraları. Tanrı onu sıcakkanlı yarattıysa suç kimin” (Füruzan, 2010: 188).

Bu sözler, “*Sevda Dolu Bir Yaz*” hikâyesindeki genç kızı hatırlatır. Ayten, serpilip güzelleşmeden önce Alişan’la birlikte sokak sokak gezerler. Ayten, o zamanlar erkek gibi, küfürbaz bir kızdır. Kardeşiyle gizli gizli kese kâğıdı yapıp bakkala satarak, kuru üzüm ve fındık alırlar. Ayten sanki tüm dünyaya kızgındır ve bu hayatta sevdiği tek insan Alişan’dır: “Enişteme de, ablama da, başkalarına da, o pezevenk bakkala da öyle kızıyorum ki! Bir sana kızmıyorum, bir seni seviyorum Alişan, derdi” (Füruzan, 2010: 184).

Eniştesi Namık'ın onları yük olarak gördüğünün, yedikleri lokmaları bile saydığının farkındadır. Ablası da bu adama karşı duramadığı, kardeşlerini koruyamadığı için onun öfkesinin hedefi olur:

“Hadi ulan sen de, bizi evlerine aldılar diye ne olacaktı. Ablam da kocasından yana. Hadi koca hizmetçisi ablama da. Hem de beraberce” (Füruzan, 2010: 192).

Ayten, ablasının dediği gibi yaşadığı yeri beğenemez. Ayten’le oturup konuşulsa ileride evden kaçacağını anlamak mucize olmayacaktır. O, bir başkaldırı içindedir, “yaşama tutkusu” içindedir. Bu sebeple de, her şeyi kabullenip bu karşı duruşlarından, farklılıklarından utanan, içindeki “dışa dönük olan bu yaşama tutkusuna her an karşı çıkma çabası içinde” olan enişte ve ablasına karşı da öfke doludur:

“Bizden utanıyorlar. Kendilerine benzememizi istiyorlar. Bir de hallerine bak. Ablam neredeyse ihtiyar kediler gibi çöreklenip kalacak evde. Eniştem dediğimiz bok herifi memnun etmemiz için kollarımızı yanımıza yapıştırıp öğütlerini susup asilenmeden dinleyeceğiz. Ne öğütler ya! Yaşadıkları beton kümese bak bir de! Çöp tenekeleriyle dolu bu pislik deposu, çürük sokaktan iğreniyorum, ööö... Onlarsa her şeyi kabulleniveriyorlar hıh!... Bir de bizden utanıyorlar. Kendi yetersizliklerinden utanmayı akıl edemediklerinden avallar. Anladın mı şimdi söylediklerimi. Anladınsa haydi, şimdi eskisi gibi ağız tadıyla küfredelim” (Füruzan, 2010: 200-201).

Ayten’in “yukarı”ya çıkma özentisinin sembolü olan şu ifadeler de oldukça önemlidir:

“ ‘Biliyor musun üst katlarda oturan çocuklara haset ediyorum’ demişti Ayten Abla’sı.”

“Oranın çocukları büyüklerine, akşamüstleri biraz para atsana, simit alacağım diye seslenebiliyorlar.”

“Tamam akıllım, işte ben de sana bunu anlatmaya çalışıyorum. Bodrumlardan sokağa para atılmaz” (Füruzan, 2010: 188-189).

O, daha iyi bir hayat yaşamak ister. Daha zengin, daha rahat bir hayat peşindedir.

“Bizi dünyaya getirmekten öte ne yapmış anamla babam. Onlara bakarsan bir lokma bir hırka. Namusumuzla yaşıyoruz deyip geçiveriyorlardı” (Füruzan, 2010: 206) sözleri onun yalnız boğaz tokluğuyla yetinmeyeceğinin göstergesidir. Üstelik Ayten’e

göre, daha azıyla yetinenler -ana babası da dâhil- “‘namus”larıyla yaşadıkları için bu hayata mahkûm olmuşlardır.

Namık Enişte’nin: “-Eh, bence sıkıntıya giremedi demek uygun düşer dedi adam umursamazlıkla. İsteyerek düşmedi kötü yola. Öyle diyelim öyle olsun” (Füruzan, 2010: 191) sözleri Ayten’in de aslında Nesibe gibi, Nazan gibi, Nigâr gibi daha fazlasına sahip olma isteğiyle kötü yola düştüğünü ortaya koyar.

Namık Enişte her ne kadar bu sözleri umursamaz bir tavırla söylese de Ayten evden kaçmadan önce “‘Ayten’in değişimindeki her ayrıntıyı ne denli bağlılıkla izlediğini” Alişan çok net hatırlamaktadır. Çünkü: “‘Eniştesinin soluk küçük hırslardan kavrulmuş memur dünyasına bir panayır coşkusu salar Ayten” (Füruzan, 2010: 198).

Ayten, büyüdükçe güzelleşir. Yalnız güzelliğiyle değil, gençliğinin verdiği canlılıkla da eniştesinin ilgisini çekmektedir:

“‘Çoğalma, verimlilik, ölümü hiç anımsatmama, Ayten’in sağlıklı karşı konmaz varlığında birikir, dolar arasız.

Kızın gövdesi ısıltılar içindedir.

Dokunma isteği verir görene” (Füruzan, 2010: 198).

Ablası, kocasının Ayten’e olan bu ilgisinin farkında değil gibi görünse de “‘Gençliğin, güzelliğin parlamasından gelen ürküntüye mi yenilmişti Ayten’in yollarken. Hiç düşünmek istemezdi bunu” (Füruzan, 2010: 221) ifadeleri aslında Mehlika’nın tüm olanları yalnız görmezden geldiğini düşündürür.

Alişan ise daha küçücükken fark ettiği ve belleğine kazınan Namık Enişte’nin bakışlarının anlamını biraz daha büyüyünce anlayacak ve eniştesini öldürmek isteyecektir: “‘Alişan, eniştesindeki, keskinliği Ayten’e dönük o dikkatin eşini kahvedeki adamlardan tanır. Çökelen, değişen bakışların nedenini öğrenmesi için birkaç yıl daha geçmesi gerekiyor” (Füruzan, 2010: 199).

Namık Enişte, Ayten’e karşı ilgi duymasına duyar ama onun okul masraflarını karşılamaya razı olmaz:

“‘-Akşam Kız Sanat’a gidecekti hani Ayten Ablam?

-Gideydi iyiydi ya. Yalnız öylesine masraflı çıkıyordu ki. Namık enişten dayanamadı. Zaten aldığı ne, biliyorsun. Yıllarca hepimizin yükünü çekti. Aslında Ayten de

sıkılıyordu. Durmadan ‘Sıkılıyorum abla’ diyordu. Öyle de güzelleşmişti ki görsen. Tıpkı benim gençliğim’’ (Füruzan, 2010: 210).

Ayten de okuyamamış, eğitimsiz kızlardan biridir. Ailesinin, daha doğrusu hem annesi hem babası olmak durumunda kalmış olan ablasının da ilgisizliği, onu hayata hiç hazırlamaması, karşısına çıkan bir deniz gediklisiyle kaçıp gitmesini kolaylaştırır. Ablaları Mehlika, ne Ayten’in, ne Alişan’ın isteklerini, hayata bakışlarını, hislerini, düşüncelerini sormuştur. Onlarla önlerine bir tabak yemek ve dört duvar bir oda vermek dışında alakadar olmamıştır. Çünkü ona göre bu kadarıyla yetinilmelidir, fazlasını istemenin bir anlamı yoktur:

‘‘Ayten barlara düşmüştü. Arada bir o ‘kötü yol’ dedikleri şey durmadan süpürdüğü kapı önlerinden daha sıcak bir görünümle çiziliyordu gözlerine. Yine de işin ucunda kotarılması gereken namusttu. Namusun tanımlanması da annesinden bu yana directmemektir. (...) Haylazdılar. Bir işe yaramıyorlardı. Niye yetinmiyorlardı?’’ (Füruzan, 2010: 215-216).

Eğitimsizlik, ilgisizlik ve daha fazlasına sahip olma arzusu Ayten’in de sonunu ‘‘kötü yol’’a çıkarır.

Aynı hikâyede arka planda kısaca değinilen kızlar, ‘‘*Kuşatma*’’ adlı hikâyede anlatılan Nazan’ın bu yolda tek olmadığını bir kez daha gözler önüne serer. Nazan gibi bu hikâyede isimsiz, birkaç satırda anılan kızlar da tek çıkar yol gibi gördükleri sinema localarında yaşadıklarıyla, yaptıkları hatanın bedelinin çok ağır olduğunu acı biçimde öğrenirler: ‘‘Sonra mahallesinden yaşlı adamlarla sinema localarına giden yoksul kızları günlerce izlemişti. Gözlerini dümdüz dikeyordu onlara duvar dibinde çömelip otururken. Kızların kurtuluş sayarak başvurdukları her şeyin pahasını öğreniyordu sızım sızım’’ (Füruzan, 2010: 209).

En büyüğü on altı yaşında olan bu kızlardan ‘‘*Kuşatma*’’daki Nazan, ‘‘*Benim Sinemalarım*’’daki Nesibe ve ‘‘*Kış Gelmeden*’’ hikâyesindeki Ayten, yaşadıkları hayatları beğenmeyen ve daha lüks hayatlara özenen kızlardır. Bu özendiklerine, çalıştıklarından kazandıkları ya da ailelerinden aldıkları paralarla sahip olamayacağını bilen kızlar, olmayacak ‘‘kurtuluş’’ yollarına sivrulurlar. Aynı başlıkta yer alan ‘‘*Nehir*’’ hikâyesindeki kız ve ‘‘*Haraç*’’ hikâyesindeki Servet’in yaşadıklarının en büyük sebebi ise bilgisizlikleridir. Daha köprünün ne olduğunu bilmeyen ‘‘*Nehir*’’ hikâyesindeki küçük kız da köylü olduğunu bile başkalarından öğrenen Servet de

cahilliklerinin verdiği pasiflikle her şeyi sorgusuz kabullenirler. Bu kız çocuklarının kimi hepten kimsesizdir kiminin ise anası da babası da hayatta ve yanındadır. şu halde onların ortak noktası kimsesizlikten ziyade eğitimsizlikleridir. “Genç Kızlar” başlığındaki kızlar gibi bu başlıkta yer alan kızların da eğitimsiz oluşu ve birbirine çok benzer durumlarda kalmaları yine eğitim faktörünün önemini etkili biçimde ortaya koyar.

SONUÇ

Füruzan, hikâyenin yanında roman, şiir, gezi yazısı, röportaj türlerinde eserler vermiş olmasına karşın adını ilk olarak hikâyeleriyle duyurmuş ve en çok bu alana yönelmiştir. Hikâyelerinde yaşadığı dönemi yansıtmaya çalıştığını “Öykülerimde yaşadığım dönemin tanıklığını yapmak çabasımdayım. Bu tanıklık birikimimle, dünya görüşümle, insana yaklaşımım ile kuruluyor” (Türk Dili Dergisi, 1975, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı: 286 ss.133) sözleriyle belirten Füruzan, dediği gibi hikâyelerinde toplumda hemen her köşede karşılaşılabilecek ve hatta dikkatleri çekmeyecek insanları işlemiştir.

Füruzan’ın hikâyelerindeki bu sıradan insanların içinde özellikle kadınları ve kız çocukları ağırlıklı olarak yer alır. Haydar Ergülen bu durumu şöyle açıklıyor:

“Elbette yalnız kadınlar için, kadınlar üstüne yazmadı Füruzan, ama ‘kadınların özgürleşmesinin erkeklerin de özgürleştireceği’ bilinciyle yazdı. Bu anlamda kadınları merkez aldı, kadınların meselelerini konu aldı: *Parasız Yatılı*’dan *Nehir*’e, *Ah Güzel İstanbul*’dan *Kırlangıç Balıkları*’na, *Benim Simemalarım*’dan *Çocuk* hikâyesine kadar hemen pek çok hikâyesi kadınların ruhuyla dokunmuştur. Aile çıkmazından cinsellik açmazına, mutsuz evliliklerden iş kazalarında kocalarını yitiren kadınlara, hayat kadınlarına, imkânları küçük ama hayalleri büyük kadınlara, büyük kentlerin, ısıltılı yaşamların düşünö görenlere, kendini, bedenini satma pahasına tutkularının izini, peşini sürenlere kadar (...) Füruzan, hikâyelerinde çürümekte, su almakta, batmakta olan bir gemi gibi gördüğü bu sistemde ‘önce kadınlar ve çocuklar’ diyen bir ‘çığılık’ gibidir” (Haydar Ergülen, “Füruzan’la Seveda Dolu Bir Gençlik”. Füruzan Diye Bir Öykü, Faruk Şüyun (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.98-99).

Yukarıdaki alıntıda da belirtildiği gibi Füruzan’ın hikâyelerinde çok farklı hayatların kadınları ve kız çocukları yer alır. Göçmenlerin ağırlıklı olduğı hikâyelerde; yaşlı göçmen kadınlar, göçmen gelinleri, göçmen ailelerin kız çocukları vardır. Yaşlı göçmen kadınlar, göçtükleri yerlere olan özlemlerini devamlı oraları anarak gidermeye çalışır. Temizlikleri ve düzenli oluşlarıyla dikkati çekerler. Artık kendi hayatları için bir beklentileri olmayan bu kadınlar çocuklarının ve torunlarının mutlu olmaları için elinden geleni yaparlar. Göçmen gelinleri genel olarak saygılı, uyumlu, yoksul hayatlarından şikâyet etmeyen ve kendi çocukları olmayan çocuklardan da anne sevgisini ve ilgisini esirgemeyen kadınlardır. Bunlardan ayrılan “*Redife’ye Güzelleme*” hikâyesindeki Kadriye ise yoksul hayat şartlarının değıştirdiğı mutsuz ve huysuz bir

kadın olarak yer alır. Göçmen ailelerin çocukları ise ki hepsi kız çocuklarıdır, yoksullukları ve göçmenlikleri yüzünden dışlanan ancak ailelerine hiçbir sorunu yansıtmayan hemen her yoksul ailenin çocuğu gibi yaşlarından önce olgunlaşmak durumunda kalan çocuklardır. Füzûzan bu kadınları ve çocukları anlatırken ağız özelliklerine yer vermiş ve önemli ayrıntılar kullanarak onları kanlı canlı insanlar haline getirmiştir. Bu noktada Füzûzan'ın baba tarafının göçmen olmasının bir etkisi de yansımış olmalıdır. Çünkü göçmen ailelerin anlatıldığı hikâyelerin hemen hepsinde baba figürü çok siliktir. Bu da Füzûzan'ın küçük yaşta babasını kaybetmiş olmasını akla getirir.

Füzûzan'ın hikâyelerindeki kadınların çoğu yoksullukla mücadele etmek durumundadırlar. Çoğu eşlerini kaybetmiş olan bu kadınların kimi evlenerek kimi de çalışarak hayatlarını idame ettirmeye çalışır. Bu durumdan da en çok çocuklar etkilenir. Zira anneleri giriştikleri hayat mücadelesinde kızlarının hayatlarında olup biteni fark etmez. Evlenerek maddi sorunlara bir çözüm bulmaya çalışanlar ise üvey babanın tavırlarına ses çıkarma cesareti gösteremezler. İşte Füzûzan'ın en çok işlediği konulardan biri olan kötü yola düşme ya da istismara uğrama da bu yoldan şekillenir. Yoksulluk yüzünden okuyamayan ve çalışmak durumunda kalan genç kızlar ve kız çocukları ya yanlarında çalıştıkları adamlar tarafından istismara uğrar ya da kendileri zengin hayatlara özendiğinden yanlış yollara savrulurlar.

Füzûzan hikâyelerinde varlıklı kadınları da işler. Bu kadınlar gencinden yaşlısına otoriter, maddi durumu alt seviyede olan insanları küçük gören, manevi değil maddi değerlere önem veren kişilerdir. Özellikle ‘‘Haraç’’ ve ‘‘Gül Mevsimidir’’ hikâyelerinde zengin konak hayatı yaşayan bu kadınların ve çevrelerindeki insanların Kurtuluş Savaşı yıllarındaki yaşamları da dejenere olan bazı kesimleri gözler önüne sermesi bakımından önemlidir. Zenginliğe verilen önem hikâyelerde kendisini hissettirir. Eskiden zengin olup bu imkânları kaybetmiş olanlar bile eski alışkanlıklarını sürdürmek için ellerinden geleni yaparlar ve kendileriyle aynı koşulları yaşamadığı için aynı alışkanlıklara sahip olmayan, kendileriyle aynı şeylere ilgi duymayan çocuklarını bile benimseyemezler. Çocukların anneleri tarafından benimsenmemelerinin nasıl bir psikolojik etkisi olacağı ise bu kadınların umurunda değildir. Onlar yalnız zengin hayatlarını önemserler. ‘‘Sabah Eskimişliğin’’, ‘‘Piyano Çalabilmek’’, ‘‘Gecenin Öteki

Yüzü”, *“Bir Evin Dıştan Görünüşü”* hikâyelerinde hem bu anlayıştaki kadınlar hem de bu tavır ve davranışa maruz kalan kız çocukları anlatılır.

Yukarıda değinilen kadın kahramanlardaki benzerlikler, Füzûzan’ın hikâyeciliği açısından bir “tipleşme” meselesini ortaya çıkarmıştır. Ancak hikâyeler dikkatle incelendiğinde benzer sorunlar, benzer çevreler, bazen aynı tema işlendiği halde kullanılan ayrıntıların hikâyelerdeki kurgulanışı, hikâyeleri de bu hikâyelerin kişilerini de başka noktalara ulaştırır ki Füzûzan’ın hikâyeciliğinin başarısı da budur. *“Kuşatma”* hikâyesinde yer alan Nigar ve Nazan, *“Benim Sinemalarım”* hikâyesindeki Nesibe içinde bulundukları yoksulluktan kurtulmak için bedenlerini kullanırlar. Üçü de okumak yerine çalışmak durumunda kalmış ve kolay para kazanmanın yolunu çalışmaya başladıktan sonra keşfetmişlerdir. Çünkü çalışmaya başladıktan sonra dış dünyaya açılmışlar, farklı hayatlar görüp bunlara özenmişlerdir. Ancak bunca benzerliğin yanında hikâyelere yerleştirilen ayrıntılarla, bu kızların çocuklukları, olaylara verdikleri tepkiler, zenginlik dışındaki beklentileri, isyanları birbirinden öyle farklı işlenir ki üçünün bir tipi temsil ettiğini, üç hikâyenin aynı şeyin etrafında dönüp dolaştığını söylemek böylece imkânsız hale gelir.

Füzûzan’ın hikâyelerinde alt başlıklara toplanabilecek şekilde benzerlikler gösteren kadınlar olmakla birlikte, yazarın okur karşısına ideal bir tip çıkarmadığı görülür. O, yanlış yollara savrulan kadınları ve yaptıkları seçimlerin sonuçlarını okura gösterirken, onun okuruna bir ders verme amacı gütmeyeceği ya da bunu özellikle vurgulamadığı görülür. İdeal bir tip çizmeyeişinin sebebi de bu olmalıdır. Hikâyeler arasındaki en olumlu görülen kadın *“Tokat Bir Bağ İçinde”* adlı hikâyedeki Hatice’dir. O okumuş, geldiği çevreyi, gençken belirlediği idealleri unutmayan ve bunu gerçekleştirmek için öğretmen olmak isteyen bir genç kızdır. Ancak o da okulunu bitirdikten sonra bir dönem İstanbul’da bir işe girmiş ve buradaki sözde modern insanlarla bir arada bulunmayı ve çalışmayı seçmiştir. Bulunduğu bu ortamın sahteliği ve ikiyüzlülüğü Hatice’nin gerçek hedeflerini hatırlamasını sağlar.

Hikâyelerdeki kadınların çoğu eğitimsizdir. Ancak okuyup bir meslek edinmenin yoksulluktan kurtulmanın yolu olduğunun bilincinde olan hikâye kahramanları da vardır. Özellikle *“Parasız Yatılı”* hikâyesindeki küçük kız annesinin telkinleriyle sınavı kazanıp, meslek sahibi olup annesini rahat yaşatmak zorunda

olduğunun farkındadır. Yine “*Bir Evin Dıştan Görünüşü*” hikâyesindeki Fıtnat Hanım da çocuklarının okuyup kendisini yaşadığı yoksul hayattan kurtarmasını bekler ve bunu başaran Sedat’ı çok severken, hayalini gerçekleştiremeyen kızı Suna’yı ise ötekileştirir, kendisiyle kıyaslayarak küçümser. Yazarın istismara uğrayan ya da kötü yola düşen kadınları, genç kızları ve kız çocuklarının da ortak noktası eğitimsiz oluşlarıdır. Ancak yazar bunu fark etmeyi okura bırakır. Özellikle eğitimsizliğin sonuçları bunlardır diyerek okura nasihat etmez, o “*Şarkılar Kitabı*” hikâyesindeki Şemsigül’ü, “*Taşralı*” hikâyesindeki genç kızı, “*Tokat Bir Bağ İçinde*” hikâyesindeki Hatice’yi bedenleri yoluyla para kazanan kızlardan farklı olarak okumayı tercih edip meslek sahibi olarak yoksul hayatlarından kurtulmayı seçen kadınlar olarak çizer ve böylece eğitim faktörünün önemini ortaya koyar. Ancak “*Şarkılar Kitabı*” hikâyesinin kahramanı olan Şemsigül Şehrazat okuyup avukat olmasına karşın ailesine ve geçmişine olan olumsuz bakışı, eskiye ait her şeyi adını bile değiştirme isteğiyle diploma sahibi olmanın da her şeyi mükemmelleştiremeyeceğini gösterir.

Eğitimsizliğin öne çıktığı hikâyelerde kadınlar ya işçi olarak fabrikada çalışırlar ya da zenginlerin evlerinde hizmetçilik yaparlar. Bunun yanında hastabakıcılık, okullarda temizlikçilik, tezgâhtarlık, manikürcülük gibi işler yapan kadınlar da vardır ancak çoğu kazandığı parayı yetiremeyerek bedeni yoluyla da para kazanır. Ayrıca doğrudan genelevde çalışan kadınlar da Fûruzan’ın hikâyelerinde işlenmiştir. “*Ah, Güzel İstanbul*” hikâyesinde genelevdeki genç kadınların yanı sıra yaşlandığında çok daha acınası bir hayata düşen kadınların yaşamına da yer verilmiştir. Zenginlerin yanında çalışanlar da, zengin ev sahibeleri tarafından ezildikleri gibi, evin beyi ya da oğlu tarafından istismara da uğrarlar. “*Su Ustası Miraç*”, “*Haraç*”, “*Nehir*” hikâyeleri buna örnektir. “*Günü Birlik Adada*” hikâyesinde ise bu hizmetçilik işinden işçi olarak çalışmanın insan onuruna daha uygun olduğu fikriyle ilk kez okul eğitimi almayan bir genç kızın bilinçlenmesine dair adımlar görülür. Ancak fabrikada işçi olarak çalışan “*Kırlangıç Balıkları*” hikâyesindeki Zarife ve “*Çocuk*” hikâyesindeki annenin iki kişinin geçimini bile sağlayamadıkları için bedenleri yoluyla para kazanmaya gitmeleri de başka bir sorundur.

Fûruzan, hikâyelerinin kişi kadrosuna ağırlıklı olarak kadınları almış olmasına karşın, hikâyelerdeki ataerkil anlayış kendisini hissettirir. Namus hep kadınların sorumluluğundadır. İstismara uğrayan kadınların hayatları bir daha eskisi gibi olmazken

erkekler bu durumdan hiçbir zaman mağdur olmaz, yaptıklarının cezasını çekmez. Kadının hep evde, arka planda olması fikri de az sayıdaki erkek kahramanla ya da bu fikri benimsemiş kadınlar yoluyla, bazen de kısacık bir sahne yoluyla verilir.

Füruzan hikâyelerinde, başta yoksulluk olmak üzere birtakım sorunları açıkça dillendirmek yerine bunu ayrıntılar yoluyla okura hissettirmeyi seçer. Bu noktada mekânlar büyük önem arz eder. Yazar, seçtiği mekânlarla ve buralarla ilgili ayrıntılarla hem eserlerini gerçekçi kılar hem de kahramanlarının sosyoekonomik durumunu ortaya koymuş olur. Füruzan'ın hikâyelerinde ele aldığı şehir genelde İstanbul'dur. Sokaklar, parklar, kumsallar hikâyelerde mekân olarak kullanılmakla birlikte genelde kapalı mekânlar söz konusudur. Varlıklı insanların yer aldığı hikâyelerde konak içleri, lüks evler mekânken, yoksul hayatların anlatıldığı hikâyelerde bodrum katlarında küçük evler ve eski konakların el değiştirerek oda oda kiralandığı yerler mekân olarak seçilmiştir. Böylece eski konak yaşamının değişimi de eserlere yansımış olur.

Füruzan, hikâyelerini hem klasik hem de modern tarzda kurgulamıştır. Ancak ağırlıklı olarak hikâyedeki esas olaya sondan başlayıp maziye dönüş tekniğiyle bulunulan duruma nasıl gelindiği anlatılıp sonunda başlangıç noktasına dönülür. Hikâyenin ana kahramanı asıl zamanda genç ya da yaşını almış bir kadınken çocukluğuna dönerek yaşadıklarını hatırlar. Bununla birlikte olayın başlayıp geliştiği ve sonlandığı hikâyelerde de maziye dönüş tekniği sıkça kullanılmıştır.

Sonuç olarak Füruzan hikâyelerinde ağırlıklı olarak kadınları işlemekle yaşadığı döneme tanıklık etme isteğini gerçekleştirmiştir denilebilir. Yazar sorun olarak tespit ettiği durumları hikâyelerinde anlatırken okuruna nasihat etmez, iletmek istediği mesajı okura ders verir gibi anlatmaz. Hikâyelerdeki kadınların sosyoekonomik özgürlüğüne kavuşamamış olması başka sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu durumun kişinin yalnız kendisini değil aile yaşamını ve çocuklarının hayatlarını da etkilediği ortaya konmuştur. Bundan etkilenen her zaman için geleceğin sembolü olan çocukların seçtiği/seçmek zorunda kaldığı yollar ve yaşadıkları da sorunların bitmeyeceği izlenimini verir. Şu halde Füruzan'ın umutlu bir bakışı olduğu söylenemez. Çünkü toplumun en küçük birimi olan ailenin ana kahramanı olan, toplumun geleceğini yetiştiren kadınların gerek iş yaşamında gerek ev içinde gördüğü değer ve muamele yazarı olumlu ve umutlu bir tablo çizmekten alıkoyar. Füruzan, bu gerçeği kullandığı

ayrıntılarla, gerçekçi tavrıyla eserlerinde okura sunarken hikâyelerinin doğal akışını bozmamayı ve okura öğretici metin okuyormuş hissini yaşatmamayı başarır. Fûruzan'ın okurları tarafından bunca ilgi görmesinin sebebi de, belki de farkında oldukları ya da yeni fark ettikleri gerçeklerle hikâyenin havası içinde sanatsal bir düzlemde karşılaşmalarıdır.

KAYNAKÇA

- AKATLI, Fusun, (1998a), ‘‘Füruzan Çıkartması’’, **Öykülerde Dünyalar**, Boyut Yayıncılık, İstanbul, ss.66-70.
- AKATLI, Fusun, (1998b), ‘‘Acı Bir Yaşam Boyudur’’, **Öykülerde Dünyalar**, Boyut Yayıncılık, İstanbul, ss.70-75.
- AKATLI, Fusun, (2009), ‘‘Türk Öykücülüğünün Bir Vazgeçilmezi: Füruzan’’, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.243-258.
- ANDAÇ, Feridun, (2014), **Edebiyatımızın Yol Haritası**, Varlık Yayınları, İstanbul.
- AYHAN, Ece, (2009), ‘‘Parasız Yatılı’nın Yazarı Füruzan’la Bir Konuşma’’, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.52-56.
- BİNYAZAR, Adnan, (2009), ‘‘Füruzan’ın Çocuk Bakışı’’, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 204-209.
- BULDUKER, Gülten, (2006), ‘‘Füruzan’ın Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma’’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- DENİZ, Elif, (2009), ‘‘Benim Füruzan’ım’’, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 291-295.
- DOĞAN, Mehmet H. (1999a), ‘‘Füruzan Olayı’’, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul ss.77-81.
- DOĞAN, Mehmet H. (1999b), ‘‘Füruzan’da Tıp Geliştirimi’’, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul ss.81-84.
- ELVERDİ, Ezel, KUTLU, Mustafa, KARA, İsmail, (1990), **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergâh Yayınları, c.VII, İstanbul. ss.495
- ENGİNÜN, İnci, (2012a), **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- ENGİNÜN, İnci, (2012b), **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Dergâh Yayınları, İstanbul.

- EREZ, Selçuk, (2009), “Füruzan’ı Yorumlamak”, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.258-264.
- ERGÜLEN, Haydar, (2009), “Füruzan’la ‘Sevda Dolu Bir Gençlik’”, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.94-102.
- FERAHLI, Birsen, (2009), “Masumiyetin Gücü”, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.297-303.
- FÜRUZAN, (2010), **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- FÜRUZAN, (2014), **Gecenin Öteki Yüzü**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- FÜRUZAN, (2012), **Gül Mevsimidir**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- FÜRUZAN, (2013), **Kuşatma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- FÜRUZAN, (2015), **Parasız Yatılı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- FÜRUZAN, (2013), **Sevda Dolu Bir Yaz**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- GÜLENDAM, Ramazan, (2006) **Türk Romanında Kadın Kimliği**, Salkımsöğüt Yayınları, Konya.
- GÜMÜŞ, Semih, (2009), “Füruzan’ın Yazdıkları Bugün Daha Değerli”, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.122-125.
- HIZLAN, Doğan, (2009), “Füruzan’ın Sahih Tipleri”, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.344-351.
- IŞIK, İhsan, (1990), **Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi**, Elvan Yayınları, c.VI, İstanbul. ss.1408
- İLERİ, Selim, (2009), **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.132.
- KAPLAN, Mehmet, (2002), **Hikâye Tahlilleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- KORKMAZ, Ramazan (Ed.), (2007) **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, Ankara.
- KURDAKUL, Şükran, (1999), **Şairler ve Yazarlar Sözlüğü**, İnkılâp Yayınları, İstanbul.

- LEKESİZ, Ömer, (2001), **Yeni Türk Edebiyatında Öykü**, Kaknüs Yayınları, C. IV, İstanbul.
- MORAN, Berna, (1994), **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MUTLUAY, Rauf, (1973), **50 Yılın Türk Edebiyatı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- NACİ, Fethi, (2009), “Füruzan’ın Dünyası”, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.65-75.
- NECATİGİL, Behçet, (1995), **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yayınları, İstanbul.
- NUMANOĞLU, Meliha, (2009), “Füruzan’ın Hayatı, Sanatı, Eserleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kayseri.
- ÖNERTOY, Olcay, (1984) **Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- ÖZ, Erdal, (2009), “Gül Mevsimidir Üzerine Füruzan’la Konuştum”, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.110-114.
- ÖZDEMİR, Emin, (2009), “Acıların Dilini Okuyan”, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.201-204.
- ÖZDEMİR, Emin, (1999), **Türk ve Dünya Edebiyatında Dönemler ve Yönelimler**, Bilgi Yayınları, Ankara.
- SARIBAYIR, Seçil, (2006) “Füruzan’ın Öykü ve Romanlarında Çocuklar”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- SARISAYIN, Ayşe, (2009), “Sezdirmeden...”, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.137-140.
- ŞAFAK, Burcu, (2007), “Füruzan’ın Öykülerinde Anne – Kız İlişkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.

ŞEN, Nurcan, (2006), ‘‘Füruzan ve Edebiyatı’’, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

ŞÜYUN, Faruk, (2009), **Füruzan Diye Bir Öykü**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, (2003), Yapı Kredi Yayınları, c.I, İstanbul. ss.356

YAZICI, Yasemin, (2005), ‘‘Füruzan’la, Yetmişli Yılların Edebiyat Ortamından Günümüze’’, **İmge Öyküler**, Yıl:1, Sayı: 2, İstanbul, ss. 53-63

YÜCEL, Tahsin, (2009), ‘‘Daha İlk Kitabında Kuralları Bozmuştu’’, **Füruzan Diye Bir Öykü**, ŞÜYUN, Faruk (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.60-65.

DİZİN

-A-

anne, 7, 29, 34, 36, 44, 52, 53, 57, 58,
59, 60, 62, 66, 69, 71, 72, 73, 80, 83,
93, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 126,
129, 131, 132, 134, 137, 139, 140,
141, 145, 146, 148, 150, 155, 157,
158, 162, 170
ayrıntı, 10, 88, 100
ayrıntılar, 10, 11, 13, 88, 171, 174

-B-

Benim Sinemalarım, v, vi, 3, 4, 13, 68,
71, 113, 161, 168, 172, 177

-Ç-

çocuk, 4, 7, 11, 24, 26, 35, 37, 43, 44,
53, 55, 56, 57, 60, 61, 62, 73, 75, 77,
80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 89, 97, 99,
112, 114, 116, 119, 121, 122, 125,
126, 127, 128, 129, 131, 132, 133,
134, 137, 138, 139, 140, 142, 145,
146, 147, 149, 152, 154, 157, 160,
164, 170, 173, 176

-D-

dil, 11, 12

-G-

Gecenin Öteki Yüzü, v, vi, 3, 13, 53,
56, 57, 126, 129, 172, 177
genç, 22, 23, 35, 54, 56, 63, 85, 88, 109,
110, 111, 116, 128, 156, 162, 163,
169
göçmen, 16, 21, 43, 44, 46, 56, 72, 74,
122, 145, 146, 147, 149, 170, 171
Gül Mevsimidir, v, vi, 3, 26, 27, 171,
177, 178

-H-

hikâye, v, 1, 3, 6, 10, 80, 116, 157, 172

-İ-

İhtiyar Kadınlar, 16, 22, 37, 43, 104

-K-

kahraman, v

kız çocukları, v, 7, 8, 75, 118, 129, 170,
171, 172
koca, 17, 52, 56, 60, 78, 107, 111, 155,
166
Kuşatma, v, vi, 3, 65, 66, 68, 71, 113,
136, 157, 168, 172, 177

-M-

mekân, 10, 174

-O-

okul, 45, 66, 78, 82, 91, 97, 118, 119,
148, 167, 173

-P-

Parasız Yatılı, v, vi, 1, 3, 6, 7, 11, 13,
52, 62, 71, 131, 134, 170, 172, 176,
177

-R-

ressam, 9, 11, 12
roman, 170

-S-

sanat, 6, 13, 14
Sevda Dolu Bir Yaz, v, vi, 3, 4, 35, 36,
116, 139, 165, 177
sinema, 13, 53, 124, 125, 159, 168
sorun, 14, 24, 70, 74, 83, 132, 174

-V-

varsıl, 16, 22, 43, 44, 54, 61

-Y-

yazar, 3, 6, 7, 11, 12, 87, 118, 173
yoksul, 7, 11, 14, 16, 19, 20, 22, 37, 41,
43, 46, 53, 54, 57, 58, 59, 64, 68, 72,
76, 79, 88, 94, 104, 110, 118, 119,
120, 121, 123, 126, 129, 132, 133,
134, 137, 143, 144, 146, 147, 157,
161, 162, 164, 168, 170, 173, 174
yoksulluk, 7, 9, 57, 66, 72, 120, 121,
129, 130, 145, 147, 157, 174

-Z-

Zürefa, 40, 80, 97, 98, 100, 102, 104

